
3 1761 08099132 6

A. V. ŠMILOVSKÉHO

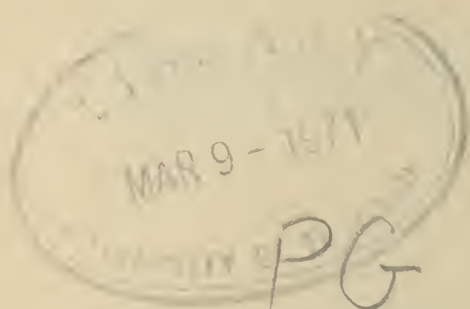
SPISY VÝPRAVNÉ.

ÚHRNNÉ VYDÁNÍ.

SVAZEK IX.

NA ČERSTVÉM VZDUCHU.

V PRAZE.
NAKLADATELÉ F. ŠIMÁČEK KNIHTISKÁRNA.
1894

MAR 9 - 1977

KNIHA PRVNÍ.

SLADKÉ NESMYSLY.

I.

Slavný hlahol zvonův a dojemné akkordy smutečného pochodu rozléhaly se po krajském městě. V slunojasu letního odpoledne ubíral se vážně a zvolna dlouhým náměstím pohřební průvod stranou k hřbitovu, hned za městem ležícímu, nad jehožto branou z daleka jej vítal zlatý a významný nápis: »Zde jsme, ó Pane, čekajíce hlasu Tvého.«

V důkladné dubové rakvi, již nesli vybraní měšťané mezi čtyřmi řadami plápolajícících pochodní na marách, černým aksamítovým příkrovem pokrytých, spočívala u věčném snu mrtvola pana Vavřince Hajného, Kroesa to našeho města. Průvod všecek dojímal spíše jako vážná nádhera nežli jako pohřeb. Nedoprovázelyť zesnulého na poslední po zelené zemi cestě ani pláč ani nářek: za samou rakví kráčela prostinká panička, věkem i prací sešlá, mezi dvěma muži hřmotných kostí a šedivých hlav, jak se zdálo, nebožtíkovo služebnictvo. Ti, kdož zrovna za nimi ve smutku šli, byli asi vzdálenější příbuzní; neboť z nalíčeného jich smutku prosvítala zřejmě, ano drze naděje na tučné dědictví.

Zesnulý pan Hajný byl již dobrý sedmdesátník, když odstupoval s nepokojného života jeviště; odstupoval neohroženě, vážně a klidně, rovněž tak, jak za života na

něm povždy vystupoval. Spořádav se prve za zdravé paměti nadobro se světem, rozkázal ráno, v den úmrtí svého, hospodyni své, paní Hložkové, jež jediná jej po čas nemoci opatřovala, by arch, na němž dopodrobna vypsal, jak si přeje býti pohřben, dodala panu děkanovi a přinesla od něho stvrzení, že řádně odevzdán byl. Dostav žádanou stvrzenku, přečetl si ji zvolna a opatrně, a dodal: »Všecko jest dobře.«

To byla poslední jeho slova. Asi za hodinu po nich zastavil se slabý jeho dech, oko pohaslo, tělo zmrtvělo.

Život pana Vavřince Hajného byl dílem vlastní jeho síly, vlastní jeho duše, a třeba v obecném mínění hlasy o něm na různo šly, v tom povážliví lidé do jednoho se shodovali, že byla to povaha samostatná, v sobě uzavřená, prázdná všeho hrubého, všedního kalu. Narodiv se z rodičů, za vezdejším chlebem se plahočících, byl již ve dvanáctém roce věku svého sám sobě zůstaven. Tehdy již učil se na kupectví v rodišti svém u pána z každé stránky správného a hodného, ale při tom ostrého. V domě, v němž připravoval se pro život, nebylo místa pro rozkoše mládí: jako nekonečný proud vlnila se v něm práce den ke dni, rok k roku, a hojrá žeň z ní sypala se hospodáři do klína. Mladý Vavřinec nebyl z tupých, a vida, kam stálá a neúmorná práce vede, zamiloval si ji a ctil ji za prostředek, jenž neomylně blahobytem se odplácí. I pán jeho pronikl střízlivou útrobu chlapcovu a přivinul se myslí k učňovi, v němž patrně se ukazoval duch v pravdě obchodnický. Proto také, když úmrtím rodičů Vavřincových rozprchla se naděje jeho na umluvenou peněžitou odměnu za učení, hocha od sebe nepropustil, anobrž usilovněji jej pobádal, aby zvýšil činnosť svou, maje ovšem z toho sám pro sebe lepší užitek. Mladý Hajný nebyl nevděčníkem: beze lsti, poctivě stál při pánu svém a srovnával vlastní zájmy své se zájmy svého živitele, a byl-li kdy v pravdě v nitru svém pohnut

a rozrušen, bylo to zajisté tehdáž, když opouštěl dům dobrodince svého, by jako kupecký mládenec v Praze si vyhledával vlastní chléb a v oboru svém zdokonalení. Škola, jíž mu zde bylo vychoditi, byla nemálo krušna, poněvadž opírati se mohl jen na svou hlavu a své ruce, a nikoliv o nějaké vydatnější doporučení. S počátku bylo mu i kupecký vozíček po ulicích strkati: ale Hajný bral všecko pokojně tak, jak se mu právě podávalo; za to, když mu štěstí počínalo sedati, touž měrou o to dbal, aby mu nikdy neuletělo. I po dne lopotě a znoji, za večerních hodin, nedopřával si prázdně a odpočinku, veda slušnou o to péči, by skrovné své literní vzdělání z domova pro potřeby své náležitě rozšířil a doplnil, tak že za několik let byla po něm mezi obchodnictvem pilná poptávka. Místnosti, kde stejnověcí s ním soudruzi v živnosti po zábavách a rozkoších se proháněli, znal jedva podle jména, za to byl povždy mezi prvními tam, kde nějakou užitečnou vědomosť mohl pro sebe vytěžiti. K ideálům, v pojmu obecnějším, se pro praktickou povahu nikdy nepropracoval; jediná hvězda, s níž oka nespustil, byla, poctivým způsobem zjednati si jmění, a na jeho počesť budiž již zde připomenuto, že po celý dlouhý život svůj své jednání dle toho spravoval i za okolností sebe svůdnějších statečně vší nepoctivosti se vyhýbaje. Patnácte let byl mladý Hajný na zkušené v Praze i v jiných větších obchodních městech, nežli si z vlastní práce tobolku tak naplnil, že úplně neodvisle, na svůj vrub, mohl si založiti samostatný obchod tak, jak si jej dávno již v mysli upravil. Přišed do rodiště svého jen tak na rozhledy, uváznul tam nadobro po celý ostatní život. Převzaltě tam po zemřelém jednom kupci obchod se vším zbožím a vůbec příslušenstvím, a jal se jej čile a rázně zvelebovati. Pověsť, jež městem se roztrousila, že sám vládne pěkným jměním a že jenom dobré zboží na spravedlivou váhu a za přiměřenou cenu prodává, klestila

odběračům cestu do jeho krámu a mařila pletichy a pomluvy, jimiž ostatní kupci ze soutěže a nepřízně jej v obecenstvu zostuditi se snažili. Mladý podnikatel šel svou cestou: pomluv si nevšímal, sebe nechválil. Správnosť jeho a zboží začaly proň mluviti, lidé si naň zvykali a obchod jeho rozkvétal přes to, že lišil se od svých kollegů věcí, jež málo jeho krám doporučovala před očima jisté části obecenstva; Hajný neprodával na dluh, rovněž tak jako on sám nic od svých dodavatelů na dluh nevzal. Neošidil sám nikoho, ale nedal se také od nikoho ani o zrno kávy ošiditi. Jiní kupci viděli v tom podivínství, ale podivínství šlo Hajnému k duhu. Za několik krátkých let ukazovalo se, že živnosť Hajného má v pravdě zlaté dno, že nový obchodník kupeckou svou povahou všecky své soudruhy přepanošuje a že kolem do kola vzato jest mezi lepšími kupci nejlepším a nejmajetnějším, nehledě k úvěru.

Mimo krám nebylo Hajného téměř nikde viděti. Od bílého rána do tmavého večera byl jako vojín na svém stanovišti, a narážel-li někdo před ním na to, že není dobře tak důsledně zábav a vůbec lidí se straniti, odpovídal klidně:

»Mé největší potěšení jest krám a prodávání; čemu ohlížeti se po jiném?«

Záhy se roznášelo po městě, že Hajný jest lakomcem, a v pravdě všecek způsob jeho života jaksi sám sebou přiváděl na tu myšlénku. Tak byl střídmý v šatstvu, jídle i pití, zábavám s výdaji spojeným se vyhýbal a bez platné potřeby ani krejcaru nevydával. I kde šlo o věc za obecně dobrou uznanou, sahával jen zdráhavě do váčku a projevoval mnohdy mínění, obecnému odporné. Žebravou chudinu propouštěl z pravidla s prázdnou, říkávaje, že žebrota jest nemocí líné kůže, začež jej chudina po domích za zaschlého stuchlíka vykřičela.

Naproti tomu proskakovaly však i pochvalné hlasy o Hajném. Tak chváleno na něm, že nezámožným, ale přičinlivým řemeslníkům, o nichž byl přesvědčen, že jsou počestni a pořádni, v nesnázích jejich penězi beze všech úpisův i svědků vypomáhal, toliko toho přísně dbaje, by v určitý den a hodinu půjčku odváděli. Nějakých úroků prý nebral od nich, spokojuje se vědomím, že umožnil jim pilnější a výnosnější práci. Vůbec zdálo se, že Hajný svět i lidi jen podle práce měří a že práce usilovná a rozmyslně prováděná mu byla polovičním Pánem Bohem. I co do náboženského smýšlení lidem byl ještě po mysli. O dnech svátečních, kdy odpoledne krámy se zavíraly, býval z pravidla na požehnání, sedaje v koutě pod kůrem a modle se nepřetržitě z opotřebovaných modlic ch knížek. Leč sbírek, jakéž pobožné duše ob čas za kostelními účely pořádávaly, nikdy se nesúčastňoval.

V jedné věci zvláště zajímalo se město o mladého kupce: byloť lidem na div, že nepomýšlí na ženitbu. Jedni vykládali si záhadu tím, že prý z lakomství by ani ženě ani dětem nepopřál se najísti, proti čemuž jiní platný důvod pronášeli, že stůně-li již na peníze, právě oženěním má nejkrásnější příležitosť dobrého a snad i skvělého věna se doženiti. Hajný nebyl nesličen a co do mravů těšil se výborné pověsti. Matky i dcerky z domův i nejbohatších házely po něm pozdálečí udice; ale kapr nešel na vnadu, sebe opatrněji nalécenou. Na dotazy vymlouval se, že nemá posud kdy na ženitbu pomýšleti, jakož vůbec nechutenství k stavu manželskému nikdy zřejmě neprojevoval, ale příčina, že na svobodě zůstával, vězela asi hlouběji a nevyplynula nikdy z tajemné hloubi své na vrch jiným na podívanou. Snad byl Hajný tak samostatný člověk, že ani svazky manželskými se nechtěl obmezovati. Jisto jest tolik, že nikdy ani oženiti se nepokoušel a že až do hrobu zůstal starým panicem.

Časem rostlo Hajnému jmění zrovna do honu, dodávajíc mu v očích spoluobčanův i váhy i lesku. On však zůstával týmž jednoduchým člověkem, jakým byl za svého příchodu do rodiště, vyhýbaje se bedlivě všemu, co by nechuť k němu vzbuzovalo, a nevyhledávaje nikterak obecné přízně. Nikdo ho nemiloval, ale lepší, povážlivá část spoluobčanstva si ho vážila; to mu úplně postačovalo. Stav se padesátníkem, vyšinul se poněkud z obvyklých kolejí; hotové jmění obracel v hmotný majetek. Tak koupil sobě výhodně největší dům na náměstí, kupoval sobě pole v nejlepší poloze a zjištěné úrody a potřebná k nim hospodářská stavení, a posléze koupil i nejkrásnější při městě vinici, již proměnil takořka v zelinářský ráj. I polní hospodářství, jímž nyní vedle kupectví se obíral, Hajnému svědčilo. Bystrý jeho duch již dávno před tím, nežli počal polařiti, všeho si dobře v tomto odvětví všímal, a brzy říkáno o Hajném, že na poli rovněž tak dobrý jest jako v krámě. Tak dovedl sobě lidi, jichž potřeboval, velmi vhodnými způsoby zavazovati, tak že i zkušení hospodáři se mu v té věci divili.

Pan Hajný nebyl v městě bez příbuzenstva, ale byli to, jedinou rodinu vyjímaje, vesměs dalecí příbuzní a lidé ne-li nejistých, aspoň neurovnaných existencí. Jest na bíle dni, že se o bohatého pana strýčka horlivě starali, snažíce se pro sebe z něho těžiti. Leč přetvářky sebe hladší a sladší, tůčky sebe obmyslněji zosnované, doléhání, prosby a nářky míjely se z pravidla cílem při Hajném, jenž život i lidi ze všech stran znal a jemuž protivili se lidé, jižto více ústy nežli rukama pracují, ze dne do dne, neprohlédajíce k budoucnosti, žijí a vůbec více očekávají od příhodných okolností a náhody, než od vlastní síly, kterou z pohodlnosti a lenošivosti neradi řádně napínají. Že s ním byli do přízně, vydávalo u něho málo na váze, to jako praktický člověk pokládal za věc nahodilou, a hlídal před nimi svůj měšec tak opatrně,

že si z nich učinil nejhorší své tajné nepřátele. Lidé tito kalili nejvíce veřejné mínění o něm, prohlašujíce jej po hospodách i ulicích za bezcitného sobce i zavilého lakomce, jenž místo srdce má kus žuly v prsou, jenž pro lásku k mamonu nebude ani moci umříti.

Nejbližší příbuzná, již měl pan Hajný v rodišti svém, byla vdova po nebožtíku jeho bratrovi a synek její Prokop.

Ač z jednoho hnízda ptáci, byli bratří Hajní povah velice různých. Prokop, jenž byl o několik let starší nežli Vavřinec, zažil v otcovském domě mnohem radostnější mládí, poněvadž tehdy ještě nedostatek a nespokojenosť nezasedaly s rodinou k domácímu stolu. Otec a matka hověli prvorozenci za oněch let, kdy povaha lidská se zakládá a tvoří, a proto nevyspěl Prokop tolik, aby byl důstojně a úspěšně řešil vážné a nesnadné úlohy životní. Nezvyknuv nikdy náležitě práci a starostem a pokládaje pohodlí a rozkoš za nejvyšší cíl lidského života, zůstal Prokop až do té rakve polovičatým a nespokojeným člověkem, jemuž a kolem něhož růže nikdy nerozkvetly. Ač byl dobře nadán, seběhl pro nechuť k pravidelné práci se studií, chytal se tu i onde u úřadův, až stal se obecním úřadníčkem. Rád poseděl si při sklenici a kartách, a ač měl ženu dosti hodnou a hospodárnou, zavlekl rodinu do dluhů, z nichž nikdy se nevyvadil. Pan Vavřinec s Prokopem nikdy z jedné mísy nejedl, a ač mu podpory neodříkal, přece mezi sebou se znesnadili tak, že posléze bratr o bratru nechtěl slyšeti. Mělť Prokop přirodilou hrdosť v sobě, a nežli by se byl dal od mladšího bratra »mistrovati a žáčkovati«, chtěl raději »bídu s nouzí tříti«.

Když Prokop Hajný předčasně odešel k otcům, nemínil pan Vavřinec vdovu a osiřelého chlapečka zradným příhodám světa ponechati a neskrblil ani radou ani pomocí. Když však viděl, že švakrová na jeho jmění hřeší,

dovolil si jí dáti spasitelné naučení, jež ji tak pohněvalo, že se od bohatého pana švakra i s dítětem odtrhla a odhodlala vlastní cestu neutěšeným životem si hledati. Tento rázný její krok vydal časem dobré ovoce, a paní Hajná získala si tak úcty a soucitu při panu Vavřinci, ale nedávala mu příležitosti, aby jí obé projevil. Bylať vůbec jediná z příbuzných jeho, jež mu žádných nepříjemností nenaplozovala. I když se potkali, pozdravovali se jen všedním způsobem, a paní Hajná pospíchala pokaždé po svých, jen aby se nezdálo, že s panem Vavřincem míní se dáti do řeči. I Prokůpek nikdy k strýčkovi nedocházel, a když jednou pan Vavřinec jej potkal, s ním se zastavil a desítník mu na papír a péra dával, odpověděl hoch beztoho že po návodu matčině, avšak zdvořile a pevně, aby si pan strýček proň škodu nedělal.

Pan Vavřinec se zastavil a díval se chvilku za sličným chlapcem v duchu k sobě povídaje: »Ten hoch se mi líbí. Má tak něco po mně. Z toho by něco mohlo býti.«

Šel-li Prokůpek mimo krám, nikdy jej pan Vavřinec nepropásl. Pokaždé utkvělo oko jeho po několik mžiků na dítěti bratrově a pokaždé bylo na té strnulé kupecké tváři viděti, že duše lahodně jest dojata. Neviděl-li Prokůpka dva, tři dni po sobě, ohlížel se nepokojně po ulici, jakoby někoho hledal, a hledal skutečně Prokůpka, jehož obraz vůbec se počínal mísiti do kupeckých i hospodářských jeho sestav a rozpočtů, přizdobuje nudný suchopar jich svěžími květinkami poesie. Ano, chtěl-li si pan Vavřinec vystrojiti myšlénkový kvas o budoucnosti, pozval si v duchu k němu Prokůpka za prvního hosté a ukazoval se k němu jako pečlivý otec k synáčkovi.

Jednou strhl se na ulici povyk a všecko horem pádem utíkalo nahoru. Pan Vavřinec vyběhl z krámu a spatřil dole splašeného býka zběsile si počínajícího přes všecka úsilí několika řezníků, jižto se snažili mohutné zvíře zmoci. Opodál zahlídl Prokůpka, nebezpečenství snad ani

netušícího. Pan Vavřinec nechal krám krámem, rozběhl se po chlapci a v náručí si jej přinesl do krámu, kdež jej za pult postavil. Sám vzav sekeru zastavil vchod. Kousek pod krámem konečně strhli rozvášněné zvíře k zemi; bylo po nebezpečenství. Pan Vavřinec si oddechl a setřel pot na čele vyvstalý. Obrátil se k hochovi, osykou se třesoucímu.

»Jak se ti líbí za kupeckým pultem?«

»Lépe je ve škole,« odvětil Prokůpek bez rozmýšlení.

»Ovšem, dítě, dokud je třeba školního učení, ale pak jest všudy dobře, kde je práce a sladké ovoce z ní.«

Hoch upíral naň s podivením oči.

»Já tomu, pane strýčku, nerozumím,« dodával krátce pomlčev.

»Dobře odpovídáš, Prokope, poněvadž pravdivě. Nyní jdi rovnou domů; matka bude o tebe v úzkostech.«

II.

To bylo někdy v létě; nějaký čas před sv. Vácslavem dověděl se pan Vavřinec, že Prokůpek půjde na studie do latinských škol. Krátce po tom jda na vinici potkal švakrovou. Zastavil se s ní a oslovil ji sám od sebe:

»Pravda-li, švakrová, že myslíte s chlapcem do latiny?«

»Pravda, pane švakře,« odpověděla chladně paní Hajná.

Pan Vavřinec pozatřásl hlavou.

»Je to na pováženou. Rozmyslila jste dobře?«

»Doufám, že dobře.«

»Studie stojí více peněz nežli se na první pohled zdá, a úroky z nich jsou v dalekém poli.«

»Učiním poslední. Je to mé jediné dítě a jediná starosť a radosť. Bůh mi pomůže.«

Pan Vavřinec hleděl pokojně před se čekaje chvíli, zdali švakrová jej o podporu neosloví. Soudil, že nápověď z jeho strany daná jí může postačiti. Ale paní Hajná nebyla z podajných. Porozuměla mu sice napolo, ale činila se nevědomou a nepokračovala.

»Nu, dá Bůh, že to na dobré vyjde s těmi studiemi,« ujal se pan Vavřinec znova slova.

»Mám doma poněkud obnošený, ale dobrý a trvanlivý oblek; Prokůpek může míti z něho zcela slušný a teplý šat na zimu. Pošlete si pro to odpoledne.«

»Pošlu, pane švakře, a děkuji za svého chlapce.«

Odpoledne, když paní Hajná uzlík s darovanými šaty rozvázala a vše náležitě prohlížela, nalezla v náprsní kapse zalepenou obálku s nápisem tužkou psaným: Prokopovi Hajnému na studie od Vavřince strýce. Kromě toho bylo pod tím datum zcela v pořádku. V obálce byla desítka. Matka Prokopova se zamyslila, pak k sobě propověděla:

»Nu, jednou ho dobrá napadla. Peněz mu nevrátím, k vůli chlapci. Snad časem bude naň více pamatovati. Dobře jsem asi jednala, že jsem se k němu neměla. Aspoň to viděti z té desítky, s kterou se asi těžce rozloučil.«

O masopustě, když skončil se první běh školní, čekal pan Vavřinec zcela bezpečně, že Prokůpek mu přinese vysvědčení ukázat. Leč zmýlil se; bratrovec nepřicházel a nepřišel. Pan Vavřinec šel se po něm pozeptat a dověděl se, že hoch se výborně učí, že jest mravný a způsobný, ano roztomilý. I bylo mu, jakoby mu byl někdo medu dal, a lámal si ještě více hlavu, proč hoch nepřišel; ano ani ve spaní nedalo mu to pokoje. Na štěstí namanul se mu hned druhého dne Prokůpek. Strýc se ho tázal, proč nepřinesl vysvědčení.

Studentík odvětil, že by byl přišel, ale že matka se obávala, aby strýček v tom neviděl dotíravosť.

»Jen přijď s každým vysvědčením jako domů,« vysvětlil mu kupec; »já to nebudu za dotíravosť pokládati.«

Při tom obdaroval chlapce za pilnosť.

Od těch dob byl led mezi panem Hajným a švakrovou i jejím synáčkem prolomen. Každé půlletí přinášel Prokůpek vysvědčení, a čím dále, tím vydatněji pamatoval strýc na zdárného bratrovce. Lidé si toho povšimli a říkali, že lakomý Hajný již asi nebude dlouho živ; paní Hajná setrvala z rozmyslu v trpném svém odporu.

Čas míjel, a Prokůpek vynikaje čím dále tím patrněji bystrostí i snaženstvím nad své spolužáky dokončoval již čtvrtou třídu na gymnasii. Strýce sice nemiloval, ale čím více se mu otvíral rozum, tím upřímnější úctou vzhlížel k té vážné, starostlivé hlavě jeho, jež ani jednou se nezamračila, kdykoliv s ním mluvil, a z níž slyšíval časem myšlénky, jež mladou jeho mysl k přemýšlení důrazněji vyzývaly. Tak na sklonku měsíce června, kdy všecko bylo plno jarní lahody, rozstonala se povážlivě paní Hajná, prve již delší dobu ochuravělá. Truchlivé její řeči i vážná zamlklosť lékařova polekaly tak rozumného hocha, že uchýlil se k strýci o radu. Pan Vavřinec posílil jej několika větami zdravé životní moudrosti, položil mu po otcovsku pravici na hlavu a slíbil, že zítra hned z rána se přijde na švakrovou podívat. Slib nedal nikdy na prázdno, a sotva že hoch do školy odešel, byl již v chudobném příbytku paní Hajné. Usedl k ní k posteli a zkoumavě prohlížel nemocnou. Zkušený muž viděl na první pohled, že žena po jeho bratru béře již za kliku u hřbitova, a že jest příhodný čas, aby počal jednati.

Vyptav se jí proti zvyku svému laskavým způsobem na to a ono, zatočil rozprávku k Prokopovi.

»O Prokopa,« rozpřádal hovor zcela pokojně a určitě, »buďte, švakrová, beze vší starosti. Kdyby vás Bůh k sobě

povolal, má tu mne. Zastoupím při něm i otce i matku, a myslím, že tolik mne znáte, že mé sliby nejsou ve vodě ryby, nehledě ani k tomu, že skládám je do ruky starostlivé matce, jež na tom je svět tento opustiti.«

Paní Hajná chvilku s odpovědí otálela. Bylo na ní viděti, že jest rozrušena vnitřním bojem, jejž návrh páně Vavřincův v ní rozdmýchal. Konečně, hlasitě sobě oddechnuvši, povídala rovněž pokojně i určitě:

»Myslím, pane švakře, že Prokop má na sobě tolik dobrých vlastností, že i beze mne ve světě se neztratí. Představení jeho mají jej v lásce i přízni, o tom jsem přesvědčena, a budou mu po ruce i radou i pomocí, tak že si již svýma vlastníma nohama svou pěšinku v tom širokém světě vyšlape. Všecko mi povídá, že mohu s pokojným srdcem od něho odejíti.«

Pan Vavřinec sklopil hlavu, sepjal na klíně ruce a odvažoval odpověď vdovinu. Po chvilce promlouval:

»Milá paní švakrová! Považte, že hochovi jest teprve čtrnácte let a několik měsícův, a že na jeho mladá a útlá ramena nakládáte tolik, že břímě to sotva unese. Mluví-li z vás snad nechuť ke mně pro minulosť, to prosím vás, odložte ji stranou. Není člověka, aby neměl svých křehkostí, a člověk, jenž takořka od peřinky si razil svou cestu jako já, bývá z pravidla tvrdší nežli jiní lidé. Ale považte, že i starý, tvrdý dub mívá uvnitř svou měkkou duši, na niž nikdo při jeho tvrdosti nepomýšlí.«

»Pane švakře, to všecko jest možná, ale já bych z Prokůpka nechtěla míti tvrdého člověka, a třeba seděl při tom až po krk ve zlatě. A pod vaším vedením sotva by jinak vyrostl. A dejme tomu, že bych vám jej svěřila po své smrti, co byste z něho chtěl míti?«

»Kupce.«

»K tomu nepotřeboval studií; i bez těch mohl býti již vyučen.«

»K tomu právě potřeboval tolik studií, kolik jich má, a svým časem jich bude potřebovati ještě více, milá švakrová. My kupci zde, ani mne nevyjímaje, nejsme žádní kupci, my jsme jen kramáři; my jsme jen otroci jmění, které zakládáme, a já chci z Prokopa učiniti kupce, jenž pánem jest nad svým jměním, jenž mírně, rozumně a poklidně pravých rozkoší, jež svět neodvislým lidem poskytuje, může užívati a požívati. Kdyby začal Prokop od A, jako já začínal, dále by to nepřivedl nežli já; ale když bude rozumně pokračovati v tom, co já mu v potu a lopotě vystavěl, nebude lakomcem Vavřincem Hajným, ale bude samostatným, neodvislým pánem Prokopem Hajným, jejž Vavřinec Hajný na svých ramenou do výšky vyšinul.«

»Vaší řečí jde mi hlava kolem, švakře; vy jste podivný člověk.«

»Jsem praktický, rozumný a prohlédavý člověk a proto podivný, milá švakrová. A abych již dlouhému výkladu konec učinil, musím vám pověděti, že mně nemohlo o to běžeti, bych si na stará kolena pokoj a blahobyt svou prací zjednal; vždyť mohu dnes nebo zítra umříti a bylo by po všem. Já hledím o kus dále, za hrob, já potřebuji nástupce, který by do půdy mnou vzdělané jen vsadil si strom a trhal s něho zlaté ovoce práce pro sebe, rodinu svou i potomstvo. A toho nástupce jsem si vyhlídl. Je to váš Prokop. Dejte mi ho, a dům Hajných jest vystavěn a pojištěn pro budoucnosť.«

Paní Hajná hned neodpovídala, ač ve mdlých očích jejích rozesmál se zásvit pravé mateřské radosti. Pan Vavřinec čekal netrpělivě, jak kostka padne.

»Pane švakře,« přetrhla posléze traplivou pomlku nemocná; »Prokop jest útlých, měkkých povah; nevím, hodí-li se k tomu, co vy mu v duchu ukládáte. Ráznosti a bezohlednosti, kterými vy jste zbohatl, v něm není.«

»Ale je v něm láska k práci, milá švakrová, je v něm skromnosť a šetrnosť. Co týče se útlé povahy, tu já rozumně ztužím a upevním. Nic se nebojte, že mu v něčem ublížím. Abyste věděla, jak poctivě s ním myslím, povídám vám, co jsem chlapci nikdy neřekl a co mu také do očí nikdy neřeknu, ale co říkám vám, jeho matce, a co musíte pro sebe nechati: já toho chlapce už po léta mám rád, ano tak jej mám rád jako otec vlastní dítě. Ne jmění, ne mamon, ale Prokop je moje největší radosť na světě.«

Matka obrátila se k Hajnému a podívala se mu do očí. Ty oči, povždy suché, měly v koutcích po slze. Nemocná vztáhla k němu pravici a promluvila slastí se zajíkajíc: »Dávám vám, švakře, Prokopa beze všech podmínek. Ach! nepomyslila jsem, že Bůh všecko štěstí schoval pro mne až na poslední dni a hodiny. Ó, Bože, Bože, jak šťastna po tolikerých trpkých zkouškách odevzdám ti duši!«

Paní Hajná se nevystonala; počátkem žní ji pochovali. Prokop přestěhoval se k panu strýci do pokojíčku prostě zařízeného, ale čistého a zdravého. Bylo mu krušno okolo srdce, když po prvé sklesl na židli při okně, jež vedlo do postranní ulice. Opustiti studie přicházelo snažnému jinochovi velice za těžko. Ale jaké porady a pomoci. Bylť nyní odkázán ve všem všudy na strýce, a vůle matčina byla mu svata. Strýc ovšem za dní největších jeho strastí mluvil a jednal s ním vždycky po otcovsku, ne sice chladně, ale také nikoliv laskavě, poněvadž to neuměl. Ctil jej, poněvadž toho zasluhoval, ale do jisté míry zůstával mu přece jen cizím. Mladé srdce jeho potřebovalo se na někom ohřáti a nikoho neměl, kdo by jej na okamžik aspoň k teplému srdci přivinul. Z krásných očí jinochových ukáply slzy, veliké a horké a kapaly mu do klína jedna za druhou. Nepozoroval ani, že strýc vstoupil do pokojíčka, a že chvíli

soucitně k němu vzhlíží. Konečně si ho Prokop všiml a všecek se rozmrazil.

»Milý synu,« promluvil k němu pan Vavřinec vážně a poměrně jemně; »slzami se ve světě nic nespraví. Ruka a hlava, to jsóu ti praví čaroději. Pojď, podíváme se do skladů.«

Prokop prohlédl oknem ven a líce jeho se rozradovalo, jakoby kouzelná jiskra chladnoucí srdce byla zažehla. Naproti v okně zahlídl krásnou, šťastnou, věčně směvnou tvář svého nejmilejšího kamaráda ze školy, Jaroslava Javorníka.

III.

Čtyři léta byl Prokop Hajný u pana Vavřince na učení a smířil se zplna se svým údělem. Za ten čas bylo mu ovšem mnohou hořkou hnětinku snísti a zvláště zimního času vzdychával v netopeném krámě za tichou a teplou školní síní jako za ztraceným Eldorádem, ale dobrá vůle a milovnosť práce zvykne sobě třeba v Sibiři, a mladá krev a obrazivosť učiní si i z pustiny útulný domov. Ostatně nebyl dům páně Vavřincův žádnou pustinou, naopak, bylo v něm živo a hovorno jako v úle, jen že každý šel svou určitou cestičkou, jak při práci účelně vedené ani jinak nemůže býti.

Prokopovi se ani ve snách nezazdálo, že se strýcem bude tak dobře vycházeti. Ovšem když uloženou věc dobře konal, marně očekával z úst jeho pochvaly, ale když někdy pochybil, neuslyšel také od něho pokary. Strýc zajisté spokojoval se pak s vážným poučením a vyslovoval důvěrnou naději, že budoucně chyba se nestane. A táž chyba zřídka dvakrát se opakovala; bylť Prokop bystrý a ochotný učeň a byl kromě toho opatřen prů-

pravou, jež v kterém kolivěk oboru praktického života vydatnou jest oporou.

Nelze upříti: pan Vavřinec uměl vychovávati, a třeba Prokop nevěděl, proč jej vychovává, těžil přece vděčně a upřímně z této výchovy, tak že starý kupec si potají mnul radostí nad bratrovcem ruce. Proto však ze své ohrady nevystupoval a jen jednou přesvědčil se Prokop, že má strýc přece srdce v těle. Jednou totiž Prokop postonával. Pan Vavřinec byl jakoby ho někdo proměnil. Úzkostlivě dohlížel k bratrovcovi, ptal se po všech jeho přáních a pokud bylo lze jim vyhovoval, ano i celé hodiny v noci při něm proseděl, po otcovsku jej těše a jemu posluhuje. Když Prokop ozdravěl a jemu z vděčnosti ruku líbal, podržel pan Vavřinec ruku jeho nápadně dlouho ve své pravici a pravil měkce a jemně:

»Ale, milý hochu! Vždyť jsme svoji a nikdy se zajisté neopustíme.«

Pan Vavřinec nemluvíval nikdy v množném čísle, a Prokop, jenž každé hnutí na něm měl vyhlédnuto, všiml si dobře toho jakož i měkkosti hlasu a závažného přízvuku, jímž slova: »jsme svoji« a »neopustíme« sesílil. Od této chvíle byl přesvědčen, že mu strýc nejen činí za pravé, nýbrž že i on došel u něho lásky, sice slovy neprojevované, ale v pravdě účinné. I vážil si nyní strýce dvojnásob a nosil k němu vzájemnou, právě synovskou lásku, a jako že láska vše sladí, tak oslazovaly se mu potom všecky nepříjemnosti a potíže, bez nichž ovšem v strýcově domě nebylo.

Jiný živel, jenž dosti neutěšenou zahrádku povolání Prokopova úrodně ovlažoval, bylo přátelství s Jaroslavem Javorníkem, jež zaklíčivši v školských lavicích přes ně i do života obou jinochů se zaplétalo, a jak časem uvidíme, velmi těsně se zapletlo. Jaroslav pocházel z bohaté rodiny a byl jediným synkem po vojenském lékaři Javorníkovi, jenž někde ve Vídni za oběť padl

horlivosti u vědě své. Jaroslavovi bylo tehdy asi sedm let a matka jeho, velevzdělaná a líbezná to dáma, přestěhovala se se sirotkem do rodiště svého, kde tehdáž matku měla posud na živě. Tam, mezi svými, uvázla nadobro, odmítla všecka nabídnutí k sňatku a věnovala se veškerou bytostí svou výchově spanilého chlapce, jejž ona i domácí okolí téměř zbožňovalo. Javorník i Hajný sedávali ve škole vedle sebe, byli asi stejného nevšedního nadání a lišili se jen co do povahy. Jaroslav byl mysli živější a vzletnější a nedával se vpraviti do užších rubrik, jako klidnější a střízlivější Prokop. I hravostí svou a občasnou roztržitostí zavdával příčinu, že v úspěchu nebyl s Prokopem na rovni. Hoch přivedl si chudého spolužáka někdy domů, a pečlivá matka byla tomu ráda, vidouc, an způsobný Prokop ustálenější svou povahou úspěšně v jejího synáčka působí. Tak navykli oba hochové na sebe a přirostli k sobě pozvolna srdcem, a Prokop vynesl si z domu Javorníkových ten užitek, že přiučil se tam společenskému libomravu a jisté lahodě, s níž potkáváme se jenom u lidí, již o vezdejších starostech nevědí, a jež ve všech všudy poměrech dobře doporučuje.

Když Prokop Jaroslavovi pověděl, že musí jíti na kupectví, pozdvihla se z toho u Javorníků malá bouře, v níž Jaroslav byl hřímavým Perunem, a již paní Javorníková jen slibem spokojila, že sama se starým panem Hajným promluví. A skutečně hned druhého dne poprosila písemně pana Hajného k sobě na slovíčko. Pan Hajný ochotně se dostavil, a rozprávěli spolu asi půl hodinky o osudech Prokopových. Starý kupec poděkoval se co nejzdvořileji za vzácnou přízeň a náklonnosť, jimiž milostivá paní opuštěného sirotka oblažuje, nevytasil se s pravdou a připomenul toliko, že jistotně doufá, že Prokopovi při kupectví aspoň takovou existenci zjedná, jaké by asi domoci se mohl mnoholetými studiemi, a prosil

ke konci jménem bratrovce svého, by tohoto i jako kupce ze své přízně neráčila vylučovati.

Určitý kupecký tón a otcovská vážnost, s kterou pan Vavřinec při vší zdvořilosti vystupoval, zarazily útlocitnou paní tak, že nenabízela se ani s podporou k dalším studiím, jak prvotně učiniti zamýšlela, myslíc si, že jest věcí přece jen ožehavou, chtíti spoluurčovati osud lidí, již nejsou z naší krve.

Když Prokop stal se kupcem, nenadcházel nikterak Jaroslavovi, soudě dle střízlivé skromnosti své, že student již pro své ideálné snahy nemůže po přátelsku upřímně se k pouhému živnostníkovi míti. Tak přátelství, zvláště první léta, se mezi oběma jinochy ochlazovalo, ale neutuchlo. Jaroslav nešel nikdy mimo krám, aby Prokopovi přívětivě hlavou nezakýval, a kdykoli se potkali, potiskli si vždy ruce a učinili sobě na chvilku stojánky, aby si důvěrně pohovořili. Zřídka kdy, ale přece někdy, zašel si za prázdně své Prokop k Javorníkům a byl tam povždy jako starý známý rád viděn. Nejčastěji však viděli se přátelé u okna a za letních večerů si přes tichou ulici spolu i porozprávěli a dobrou noc dávali. Jednou dovolil si Prokop z přátelství Jaroslavovi řádně domluviti. Přišlať do města divadelní společnost, z níž jedna mladá a vnadná herečka studentům učená kolečka mátla. Jaroslav, jenž byl již v oktávě a horlivě divadlo miloval, vzňal se k ní slaměným plamenem a začínal si s ní zamilované pletky zaplétati. In camera sinceritatis rozevřel své plápolavé útroby Prokopovi, svěřil mu, že má již slíbeno dostaveníčko pod lipami na Kozím plácku, při měsíčku, a že dostal již od své dulciney psaníčko láskou jen jen páchnoucí, kterýžto předrahý předmět mu také ukázal na přečtenou. Prokop, jenž byl již načichlý praktickým duchem páně Vavřincovým, psaníčko mu k největší žalosti jeho skonfiskoval, domlouvaje mu, že takovým pokoutným a neslušným jednáním by dobré

matce své způsobil nepříjemnosti, mrzutosť a zármutek, a žádal na něm rukou dání, že herečku pustí s nebeskými oblaky. Jinak že by vše vyjevil matince. Z této události vznikla trhlina v přátelství obou jinochů, jež se teprve po čase zacelila, když Jaroslav se přesvědčil, že Prokop nešťastnou jeho lásku matce nezradil.

Po čtyřech letech, když se Prokop řádně a důkladně kupectví doučil a i s polním hospodářstvím dostatečně obeznámil, poslal pan Vavřinec mladého Hajného na zkušenou do Prahy, doporučiv jej ke starým svým známým do většího obchodu. Po dvě léta zkoušel a tužil Prokop mladé síly své v české metropoli, scházeje se častěji s Jaroslavem, jenž v příčině studií svých se tam s matkou docela přestěhoval. Mladý Javorník oddával se studiím historickým a filosofickým, zamýšleje časem, jak mladým vědcům bývá obecno, při některých vysokých školách učitelskou stolici zaujati. O divadlo a slovesné umění zajímal se čím dále tím upřímněji, a mladý kupec rád se za prázdně své kochával v ideálném ovzduší, jež šířila kolem sebe povaha přítelova a z něhož čerpal poučení, blahodárně obzor jeho kupecký produševňující a osvěžující. Nerad odcházel od Jaroslava do Vídně, kdež po další dvě léta dle přání strýcova pro zdokonalení své měl tráviti. Odchod jeho od ladných břehů Povltavských zkrušoval tím tížeji jeho duši, poněvadž zanechával tam útlá kvítka první své lásky. Bylať to dcera samého jeho chefa, děvčátko v prvním máji panenství stojící, jejížto milostný obrázek utkvěl v hlubině mysli jeho. Zdali i v slečně Marii podobný k němu rozchvíval se cit, bylo Prokopa tajno; nebyl by však milencem, kdyby se byl podobné zlaté pravdy nedohadoval. On sám sice každého dne, aspoň v poledne i večer, dívku při tabuli viděl, leckdy s ní i porozprávěl, ale vždy ve společnosti. Leč i kdyby byl měl příležitosť soukromí s ní pohovořiti sotva by byl míval tolik ráznosti a smělosti, setřít

s panenské lilie krůpěj tajemné rosy, jež zavírala její srdéčko před ním. Nepodjatý divák by si byl ovšem všiml, že slečnino oko častěji úkradkem obrací se ke sličným a jímavým rysům jeho tváře a k ztepilé jeho postavě, nežli k jiným mužům při tabuli, a že zhusta déle při něm prodlévá, jakoby bylo kouzlem přitahováno: ale i z toho by byl soud o citu jejím nejistý a vrátký. Bylť Prokop v celém domě víc oblíben nežli jeho soudruzi pro příjemné obcování své, hlava domu sám vážil vysoko jadrné jeho vědomosti a zběhlosť při prodeji i v písárně, při jeho mládí neobyčejnou, ano sama domácí paní, jež byla neunavnou strážkyní dobrého tónu a v slovích i jednání až úzkostlivě odměřena, nejednou projevila, že kloní se příznì k jinochovi, jenž jistou salonní líbezností se krasochuti její zamlouval. Proč by tudíž i slečna nebyla pozornější k Prokopovi nežli k ostatním mladíkům, v obchodě jejího otce zaměstnaným? Kromě toho znal se pan Hostka, otec Mariin, s panem Vavřincem z dřívějších let, a i nynější stav jeho jmění byl mu povědom, byl tedy docela přirozený jeho soud, že Prokopu Hajnému kyne ne-li skvělá, aspoň dobrá budoucnosť, a proto všímal si mladého kupce více, nežli jiných svých podřízencův. Možná, že za důvěrnějších chvil i s paní o něm mluvíval, a že i nejmladší dcerušku svou do podobných hovorů přibírali, leč mysli mládcově, láskou po prvé vznícené, podobné myšlénky nepřipadly. Naopak zdálo se mu, že spanilá i bohatá dívka jeho touze příliš vysoko visí, a poněvadž jako kupec zvyklý byl jen s věcnými poměry počítati, snažil se ubrániti citu, jenž nebyl-li naprosto bezúčelný, jen stěží a teprve po delším čase a vážných bojích mohl dojíti ukojení. Leč lásky rozumem nepřemeleš, a když mu bylo rozloučiti se s domem Hostkovým, propadalo se nitro Prokopovo v bezladí, plné pochyb, tísně i bolů.

Byl konec měsíce října, den pošmourný, sychravý, větrný; den zrovna tak k umírání a těžkému loučení. Prokop vstoupil do návštěvny, aby se rodině poroučel. Byli všichni pohromadě. Hostka, paní i dcera; ostatní členové rodiny byli již ve světě. Hovor, od domácí paní zavedený a řízený, se přese všecken její takt trhal, jako by nějaká neznámá a nevlídná mocnosť dnes návštěvnu prochvívala. Prokop nebyl dnes pánem svých očí; upínalyť se stále na bledou Marii, aby obraz její do duše na věčnou památku uložil. Krátko pohovořivše vstali, a Prokop rozloučiv se s domácí paní a s panem Hostkou, přistoupil k slečně Marii. V tom okamžiku promluvily jejich pravice mluvou pravdivou, úchvatnou, společenskými ohledy neobmezovanou. Tlumený v srdci žár vystřelil jiskrou do spanilých lící dívčiných a zažehl je plamenným ruměncem, blankytný její zor se operlil a měkká a horká její ručka stiskla křečovitě jeho pravici. K tomu všemu postačil jediný okamžik. Prokopa přecházela paměť. Sebrav všechnu sílu svou přemohl se aspoň tolik, že slečnu k srdci nepřitiskl. Jak z návštěvy odešel, později se nepamatoval; leč odjížděje do Vídně byl přesvědčen, že nejkrásnější života svého úděl zanechává v matičce Praze.

IV.

Plán, jejž pan Vavřinec bratrovci svému předepsal, nekončil se dvouletou zkušenou ve Vídni. Muž, jejž obecně pokládali za lakomce, vystrojil Prokopa prostředky více nežli dostatečnými potom do Němec, aby tam na proslulé akademii zcela bezstarostně vyšším kupeckým studiím se mohl oddati. Prokop Hajný, jehož duch i povahy na zkušené ve světě utěšeně uzrávaly, vděčně uznával důmyslné plány strýcovy a prováděl je se své strany nejen horlivě a svědomitě, nýbrž i s pa-

trným zalíbením z trojích příčin. Předně předmět jeho studií měl proň skutečný půvab, pak viděl, že strýc chce z něho míti vyššího průmyslníka, jemuž by bezpečně svěřiti mohl po smrti své jmění, a posléze přibližoval se takto k Marii, jež zůstávala jasným jeho srdce ideálem, k tomu určeným, aby štěpy blaha a štěstí ovruboval dráhu jeho života.

Vraceje se z Vídně ku strýci, zastavil se u Hostkův a promluvil nejprve mezi čtyřma očima s bývalým svým chefem. Rozloživ a vyloživ mu po kupecku jasně a stručně plán svého života, svěřil se mu nepokrytě se svou láskou k dceři jeho a prosil ho za otcovský jeho úsudek o té věci a možná-li za přiblížívé aspoň vyřízení; aby aspoň poněkud věděl, na čem jest. Hostek vyslechl jej pokojně a přívětivě a vyslovil se, že by po jeho mínění mladý muž rázu Prokopova byl zcela příhodným ženichem pro Marii, kdyby byl již průmyslníkem. »Tak, jak nyní se věci mají,« dokládal, »třeba ještě vyčkati; neboť na nadějích se blaho rodinné těžko a nejistě zakládá. Ostatně záležitosti srdce náležejí vlastně před forum paní mé. Jděte si, Hajný, k ní a promluvte si s ní. Ujišťuji vás, že podjata proti vám není, naopak že chová k vám sympatie z minulosti.«

Nedosti spokojen s tímto výsledkem ubíral se Prokop do hořejšího poschodí, aby vyprosil si slyšení u matky Mariiny, a bude-li mu dána naděje, vymohl si soukromou rozmluvu s Marií. Leč na chodbě potkal Marii s krásnou slečnou, junonské postavy a s obličejem po řecku úměrným, již mu domácí slečna představovala jakožto slečnu Amélii Měřinskou, nejlepší svoji přítelkyni. Slečna Amélie byla právě na odchodu a Marie ji doprovázela. Když jí, ovšem nikoliv bez rozpaků, Prokopa Hajného představovala, přeletěl ladné a kypré rty Améliiny sarkastický poněkud úsměvek, jehož si Prokop nevšiml, poněvadž byl vlastním nepokojem všecek zaujat.

Doprovodivši slečnu Měřinskou několik schodův dolů vrátila se Marie k Prokopovi a podávala mu ruku jako starému známému. Mladý kupec byl tak zaražen, že ani k pozdravu příhodného slova pro první okamžik nalézti nemohl. Však mluvil za něj zrak, jenž spočíval na dívce za poslední dvě léta rozkošně rozvité. Slečna začervenala se jako jahoda a pohlédnuvši stranou prohodila, že matinka zajisté ráda jej uvidí.

»A vy, slečno?« otázal se Prokop, zarážeje posud v řeči.

Marie, již posud držel za ruku, vzhlédla jaksi vyčítavě k němu a odvětila:

»Což bych tak dlouho tu s vámi stála, pane Hajný, kdybych vás ráda neviděla?«

»Měl jsem úmyslem,« rozmlouval se Prokop, »poprositi milostivou matinku, by dovolila mi s vámi v soukromí porozprávěti. Za věcí důležitou, pro mne velm důležitou.«

Mariiny zraky svezly se rozpačitě k zemi. Neodpovídala.

»A Bůh mně vás přivedl dříve v ústrety,« pokračoval Prokop vzmužuje se. »Směl bych nyní, slečno . . .«

»Vím, pane Hajný, že jste dobrý muž a že, co vám tane myslí, jest i slušné i dobré.«

»Slečno, miluji vás.«

Marie mlčela, oči nepozvednuvši; jen prudší zavlnění ňader věstilo mohutný vnitřní rozruch.

»Jděte, pane Hajný, k matince,« odpovídala po chvilce hlasem, jenž zněl zvučně jako stříbrný zvonek; »a dovoli-li vám se mnou promluviti, buďte jist, že vás velmi ráda uvidím.«

To pravivši odbíhala ku své komnatě. Při dveřích se obrátila, a z očí jejích svítilo do duše Prokopovy nebe se sedmerem blahoslavenství.

Uvolněn a posilněn na duši přistoupil Prokop před domácí paní. Hovor jich protáhl se téměř na hodinu, byv jen na několik minut přerušen odchodem paní Hostkové, jež odešla k dceři, by potřebnou poptávku sama u ní učinila. Když mladý kupec odcházel, měl Marii na polovic slíbenu. — Štěstí jeho lásky záviselo jen na dvou podmínkách: předně měl jeho strýc s ním býti stejného mínění stranu jeho volby, a za druhé měl si teprve Marii odvésti, až samostatný závod bude míti založen. Ostatně bylo mu povoleno se slečnou si dopisovati, a nabídnuto, pokládati mateř Mariinu za druhou svou matku, jejíž upřímné rady se ve všech života okolnostech mohl dohlašovati.

Spokojen odejel k strýci svému, u něhož hodlal několik dní před odjezdem svým do cizozemska pobyti. Svěřil se mu zcela upřímně a doprošoval se po synovsku jeho rozhodnutí.

Pan Vavřinec vážil a vážil, až odvážil. Pak pravil, jakoby četl z knihy:

»Obával jsem se, že se chytíš ženských, leč příliš zle to podle všeho nedopadlo. Nemíti groše a žádati s úspěchem za dceru kupce, jaký jest Hostka, k tomu patří duch. Máš ducha, Prokope, a děláš vychování mému česť. Znám Hostku, stojí pevně a k šmejdu se nesníží. Dcera jeho není na zahození, poněvadž je ze spořádané, majetné rodiny. Nevidím na volbě tvé žádné chyby, ač měl jsi dosti času ještě, pomýšleti na ženitbu. Nyní půjdeš do akademie, pak podíváš se na nějaký čásek do Terstu a Hamburka a ke konci do Nového Yorku.«

Prokop zbledl.

»Ano,« pokračoval pan Vavřinec, dobře si Prokopa všimnuv, zcela pokojně. »Pak založíš si po rozumu svém vlastní hnízdo a uvedeš si do něho družku. O prostředky buď bez starosti. Slíbil jsem ti, že budu ti otcem i matkou; tys jednou můj a já svůj plán s tebou musím

provésti. A co se týče mého svolení, odevzdám ti krám a hospodářství do správy a zítra si zajedu do Prahy, bych na své oči všecko viděl. Nerad bych, abychom koupili zajíce v pytli. Pozejtří přijedu a povím ti. Jsi-li spokojen?«

»Jsem.«

»Dobře mluvíš, Prokope. Nyní podíváme se po krámě. Třeba, aby se ti paměť občerstvila, zapomněls asi trochu na drobný obchod.«

Druhého dne záhy z rána odejel pan Vavřinec do Prahy a šel zrovna k Hostkovi. Vyjednávání jich bylo krátké a zábavné.

»Víte, pane Hostko,« pravil starý kupec, »že Prokop Hajný stojí za jedenkrát sto tisíc, v samých jistých realitách a úpisech?«

Hostka, jenž věděl, že Hajný před několika lety znamenitý los vyhrál, pozoroval, že prodává Prokopa pod cenou. I pravil:

»A má dcera stojí při oddavkách aspoň za šedesát tisíc.«

»Dobře. Podejme si ruce.«

Stalo se.

»A nyní podívejme se k milostpaní a slečince,« navrhl starý Hajný.

V saloně sice samorostlý stařec mnoho effektu neučinil, a zkoumavý jeho pohled Marii až znepokojil, rovněž jako jeho plán s Prokopem, jejž zcela suše před paními rozvinul. Leč matince osnova páně Vavřincova nebyla proti mysli. Mohlať tak ještě po několik let dceru doma míti, což jí bylo velmi milo.

Přes noc již pan Vavřinec v Praze neostal, aby ušetřil peněz, a přišed domů složil Prokopovi, jenž nedočkavostí div neumíral, za tepla účty ze své návštěvy u Hostků.

»Všecko je v pořádku, Prokope; leč byl bych raději viděl, abysi sobě byl vybral co do těla silnější nevěstu. Zdravá žena, hochu, stojí za dukáty. Po obědě viděi jsem u Hostků jinou slečnu, její přítelkyni. Kdyby ta byla Hostkova, bylo by mně to milejší.«

Za několik dní odejel Prokop přes Prahu za dalším povoláním svým do cizozemska. S nevěstou svou i s Jaroslavem udržoval stále živou korrespondenci; se strýcem jen, pokud bylo umluveno. Rozumí se, že jak mu bylo jen poněkud možno, do Prahy k milované Marii dojížďíval, aby v přítomnosti její nalezl úlevy v strastech, srdce jeho již povážlivě hnětoucích. Leč strýc stál na svém jako ukován. Ale nebylo mu také popřáno, aby se dočkal ovoce ze štěpu tak pilně pěstěného. Když Prokop dokončoval svou zkušenou daleko za oceánem, odehrával pan Vavřinec, ošetřován starou svou hospodyní, paní Hložkovou, a dvěma dělníky u něho sešedivělými, poslední scénu životního dramatu ve svém jednoduchém pokoji. Stařec náš býval vždycky zdráv a byl na se velmi pozoren a počítal ještě na několik aspoň let života. Leč přepočítal se a bylo to snad po prvé a jistě naposledy, co se za svého života přepočítal. Nemoc, vystupující z počátku jen mírně jako vánek do listí zadouvající, obořila se za několik dní do vetchého jeho těla jako vichřice do starého stromu, převalila jej na zem a odklidila s dějiště. Víme, že ukládal se do věčného pokoje sám sebou spokojen, odhodlaně a tiše. Poslední jeho slova byla: »Vše v pořádku,« a v pravdě neostavil po sobě nic v nepořádku. Nenamítejte, že nedočkal se blaha, jež mnoholetou neúnavnou prací chystal bratrovci svému: vždyť všechy plány jeho, jako paprskové v ohnisku, sbíhaly se v Prokopovi, a o tom byl zúplna přesvědčen, že jest zcela »v pořádku«.

Spoluobčané pokládali pana Vavřince za boháče, ale teprve když závěť jeho byla soudně otevřena, po-

divili se, jakého bohatství zanechal. Hostka dobře a bystře soudil, že prodává mu Prokopa pod cenou; ženich jeho dcerušky stál za mnohem, mnohem více, než mu jej pan Vavřinec cenil. Kromě dvou legátův po tisíci zlatých, z nichž jeden připadal městskému chudobinci a druhý měl býti základní jistinou, z níž úroky na okrašlování města se měly obracovati, a kromě nepatrných celkem odkazů, jimiž vzdálenější své příbuzné obmyslil za to, že dotíravostí svou mu mrzutosti zplozovali, bylo všecko dědictví Prokopovo.

Dědic, jenž za několik neděl po smrti strýcově do svého rodiště přijel, nedal se štěstím, jež v klín mu padlo, nikterak osloniti, ba nevyšel hrubě ani ze své míry a ještě téhož dne pokračoval v osnovách, po léta již skládaných, jak by totižto nejvhodněji jistiny své ve smyslu svém i strýcově umístil. Po tom zašel si na hřbitov. Zde vyptav se, kde strýc leží, poklekl k pahorečku, na jehož hlíně, dešti zrýhované, již tu i onde travička se zelenala, a zatanul v přemýšlení. Fantastiky a filosofování v smýšlení jeho bylo poskrovnu; vystupujíce z hlubiny duše na vědomí skládaly se myšlénka za myšlénkou v pásmo jasné a průhledné, jehož provodnou nití byl výrok, jejž jednou po nemoci jeho, když byl ještě na učení, strýc k němu učinil: »Jsme svoji a nikdy se zajisté neopustíme.«

Odcházeje od prostého hrobu strýcova byl Prokop přesvědčen, že vstupuje na práh nového, samostatného života, jehož prostor štěstí manželské po boku Mariině tak prohřívalo, jako první sluníčko krajinu k úrodě připravenou.

V.

Krajina, v níž po několika letech se svými přáteli a kromě toho ještě s hloučkem lidí, již bohdá časem se nám stanou také milými, se shledáváme, není krajinou, jež by barvojasem oko nám oslňovala, nebo mohutnými obrysy krasocit náš vděčně jímala. Jest to územíčko, příjemné a útulné, železnicí nedotknuté, napolo již v horách. Nad rovinu předčí tím, že pouhá přímka a polnosti, více méně jednotvárné, v ní nepřevládají, a že vzduch jest čerstvější, prosycený pryskyřičnou vůní blízkých lesin; před horami má to, že obrysy jsou jemnější, rozhled volnější, půda úrodnější, lid zámožnější a měkčí a ponebí lahodnější a stálejší. Jsoutě v krajině naší světlejší stránky roviny s výhodami hor takořka v jedno slity a pravda přísloví, že kdo chce štěstí trhati, musí sirotkem býti, dotvrzovala se na Prokopu Hajném i v krásných letech jeho mužství, když volil pro rodinu svou sídlo, kde mínil rozvíjeti praktickou činnosť svou. Štěstí si již jednou při něm zalíbilo a šlo již za ním jako věrný stín.

Záhořany byly třeba vesnice, jako jsou jiné vesnice, ale jistá aerugo poetica přimlouvala se za ně k srdci jemnocitného diváka. Ty střechy kryté došky, větrem a sluncem, deštěm a sněhem zhnědlými; ty světlé zahrady s polorozpadlými ohradami ze dřev, jen aby ten boží dobytek a husy do nich nemohli; ta okénka zeleně natřená s bazalkami, balzamínami a s muškáty a sem a tam s poetickou rozmarinou, libě rozehrávala obrazivosť i básníka i malíře a každého, kdo smysl má pro idylickou rozkoš národní poesie. Sem, do milého českého závětří, uvedl Prokop spanilou choť svou, ne snad aby po sybaritsku zde trávili dni své, nýbrž aby při průmyslné práci požívali z darů boží přírody v pokoji a lásce.

V Záhořanech byla již od let padesátých přádelna na hedvábné látky, řízená zvláštním správcem; dům, jemuž náležela, byl sídlem ve Vídni, a majetník jeho přicházíval sem jen ob čas na prohlídku. Zboží z ní mělo dobré jméno i živý odbyt, a závod odchoval si časem v Záhořanech i okolních osadách spolehlivé dělnictvo. Chef domu skoupil časem asi tři lepší usedlosti v rozsáhlé vesnici, sloučil polnosti jejich a založil dvorec. Mělť na mysli syna svého, jenž postonával a jemuž dle ohledání lékařova ponebí v Záhořanech dobře mohlo svědčiti. Kromě toho vystavěl mu při továrně úhledný a pohodlný dům a založil při něm dvé zahrady, jednu zelinářskou a druhou pro zábavu. Syn netěšil se dlouho v Záhořanech z čerstvého vzduchu a zdravé vody a po dvou letech cítě na sobě, že poslední věci se blíží, odjel i s rodinou do Vídně, kde zemřel. Na jaře po tom odklidila Morana i starého a osvědčeného správce z přádelny, a počala tato i s dvorcem pustnouti, hlavně proto, že i sama hlava domu snad pro stáří, snad i pro trapné upomínky na syna a snad i pro jiné nahodilé nepříznivé okolnosti o Záhořany náležitě nedbala. Leč i k prodeji se starý pán neodhodlával, snad také pro upomínky na syna, jenž liboval si ten krátký čas velmi v Záhořanech.

Oženiv se prodal mladý Hajný výhodně všecek majetek svůj po strýci v rodišti svém a rozhlížel se čile po poli, jež by prací svou zaujal. Uslyšev o Záhořanech zajel si tam, prohlédl zkušeným okem předmět a zavezl tam pak i ženušku svou, jíž Záhořany a předkem zámeček, zahrady i dvorec velmi se zalíbily. Uváživ, že hedvábné zboží má stálou cenu i jistý odbyt, a že při dostatku jistiny Záhořany co do výnosu znamenitě by se daly zvelebiti, pustil se opravdově do vyjednávání s vídeňským domem, odklízel opatrně překážky, jež v cestu se mu stavěly, a přivedl posléze koupi k místu za výminek obstojných. Vládna hojnými prostředky dal

se čerstvou silou i chutí do obnoveného díla, rozšířil přádelnu, opatřil ji stroji, podle moderní védy technické i prumyslové zdokonalenými, a upravil ji vůbec tak, že přísné oko jeho v částech i celku uspokojovala. Opatřiv ji pak dobrými technickými silami, přístojným délnictvem i vhodnou hmotou výrobní vpustil do ní duši prumyslu, páru, a zahájil s ní práci s týmž asi požehnáním, jakýmž posýlá do světa spisovatel knihu, do níž uložil, co pracné vydoloval ze samých dolů duše své, a od níž doufá, že pokryje jméno jeho ctí a uznáním. Aby i délnictvo podniku svému naklonil, pracovalo se téhož dne jen tři hodiny za plnou mzdu denní, a o polední bylo přiměřené, beze vší okázalosti a zbytečné zábavy vyčastováno. Vůbec zjednával si nový pán u podřízeného lidu sympatie jednak tím, že práci důkladně rozuměl jako nejzkušenéjší délník, že vlídně a spravedlivě ke každému se měl a že nedával na sobě onen horečný hlad po bohatství a zisku viděti, jenž hltavě se ukájí z mozolův a potu dělnictva. I paní Hajná milojemným zjevem svým, i něžná láska mladých manželů prospěšně působila v rolníky i dělníky a otupovala hroty nespokojenců, bez nichž ovšem ani závod Hajného nebyl.

I hospodářskému dvorci, jenž sám sebou byl pěknou živností, věnoval Hajný příslušnou péči, aby postavil jej na výši časového pokroku a učinil z něho vůbec rolnictvu svítivý příklad. Že z vědomostí o polním hospodářství, jichž nabyl hned u strýce svého, vydatně těžil, bylo zcela přirozeno, a starší rolníci ze vsi, jižto na svých zkušenostech si zakládali, hned první rok přikyvovali uznale hlavami, když na panských polích spatřovali úrodu, jaké se docilovalo. Na nové, nevídané stroje chodili se dívat jako na divadlo, a statný, tučný skot budil jich zálibu. Jen hospodyně broukaly, že panští kromé slepic drůbeže nechovají, ale rozumné hospodáře neobrátily ku své víře. Vůbec šel o Hajném jeden hlas,

že i jako polní hospodář nikde by neprodělal, a jeho jméno vyslovovalo se hned první rok po Záhořanech i okolí s úctou.

Leč opusťme již místa práce, přádelnu a dvorec, i vstupme do panského domu, kde z této práce zlaté uzrávalo ovoce podle výroku páně Vavřincova a kde vévodské žezlo leželo v útlých a bílých rukou mladé paní Hajné.

Panský dům byla budova moderní, dosti rozsáhlá a velmi pohodlná. Četné komnaty byly vesměs vkusně a nikoliv se židovskokupeckým přepychem zařízeny, a jevily příjemnou shodnosť. V každém pokoji bylo viděti libý rozměr, souhlas barev, jednoduchosť, pohodlí a eleganci. Mladý Hajný viděl mnoho ve světě a vytříbil si i z té stránky krasochuť, a i jeho paní chodila při matince své do dobré školy. Místnosti pro všední potřeby, jako kuchyně, špižírny a příbytky pro služebné, byly v přízemí do zadu umístěny a nerušily v ničem celkový dojem. I zvenčí dům pěkně vypadal; byl k jižní straně průčelím obrácen, o jednom poschodí a beze všech přízdob. Od jara až do sv. Vácslava měla okna vesměs železné žaluzie, jež od stěny, bílé jako křída, malebně se odrážely; v přízemí přikrýval zeď s valnou čásť loubinec. Na písečné prostoře před domem stálo souběžně s domem šest ještě mladých lip, a mezi nimi bylo po kole s květinami. Za domem a v levo i v pravo byly zahrady. K domu přijíždělo se velikým dvořištěm mimo přádelnu; v pravo vedla cesta ke dvorci. Přádelna stála zrovna při silnici okresní, jež dělila Záhořany ve dvě polovice valně nestejné; od silnice v levo, kde větší čásť vsi ležela, šla poloha do kopečka, na druhé straně, kde panský dům i dvorec stál, s kopečka. Nejníže byly lučiny řádně rýhované, tudíž bez mokřin. Na pahorcích a dále na kopcích zelenaly se jehličnaté háje a lesy; i ve vsi samé byla hojnosť stromoví.

Od těch dob, co jsme ji v otcovském domě, v Praze, viděli, změnila se mladá paní Hajná valnou měrou. Nebyla to již ona vzdušná dívka s panenským ostychem v líci a s pohledem takořka do neznámého ráje zírajícím. Lepe urostlá její postava zmohutněla poněkud, ale i nyní nebyla by asi podle realistického gusta nebožtíka pana Vavřince. Bylať posud slaba, jak lidé říkají, ale nebyla žádnou křehotinkou; formy těla jejího časem přece zplněly a sesilněly, a ze všeho jejího zjevu prosvítala ona něžnosť a rozmilosť mladých ženušek, jež bezděky rozehřívá mysl každého muže, a i v zaschlém srdci starých paniců tytýž var i klokot způsobívá.

I oko již neklopila jako druhdy; zíralať přímo a otevřeně, jakoby si byla vědoma té síly, že blaho kolem sebe rozsívá každičkým pohledem, jakoby věděla, že jest povinna oblažovati každého, kdo před oči jí přijde, a jakoby jí milo bylo, aby každý podíval se do ráje jejího nitra. Selští lidé povídali si o ní, že vypadá jako ženská s nějakého svatého obrázku, a prostomyslné přirovnání toto dosti připadalo ku pravdě. Účes nosila nyní volnější a malebnější nežli za svobodna, a hojné, plavé její vlasy s tím přísvitem do zlatova výborně slušely k bělostné pleti, již každinké duše hnutí jemným růžovým nádechem proráželo. Linie její hlavy vystupovaly nyní určitěji a lepěji, a rtové jen jen kynuli luzným blaženstvím.

Aby břímě domácnosti mladou paní příliš neunavovalo, dala jí matinka sebou do Záhořan paní Turečkovou. Tato byla padesátnice a vdovou po nějakém úřadníčkovi. Osiřevši s jediným chlapečkem Zdenkem v třicátém svém roce, hledala si výživu jako kuchařka a hospodyně v lepších domech, a dovedností, počestností a uhlazeností svou získala si časem dobré jméno, starajíc se při tom pečlivě, aby ze Zdeňka se něco pořádného stalo. Mladý Tureček byl nyní zaměstnán v písárně Hajného, a byl to mladík

živé letory a řeči měl jako voda a byl pravým opakem matky své, jež byla zamlklá a od rána do večera plna starostí, tak že jí Hajný říkal »pečlivá Marto«. Panstvo chovalo se k Turečkové vlídně a otevřeně, ona však nikdy ani o vlas nepřestoupila meze odvislého svého postavení, trvalé přízně si takto dobývajíc. Zdeňka držela stále »pod metlou«, jak on říkával, i míval s ní často pravý kříž a kde mohl, uklízel se opatrně z jejího dohledu. Hajný, jenž na podřízence své měl ostré oko, byl s ním spokojen.

První rok minul Hajným v Záhořanech v práci, lásce i nezkaleném blahu. Učiniv výroční rozvahu, byl Hajný i s průmyslným závodem i s dvorcem spokojen, žádná obchodní nehoda ho nepotkala, ač nebyly časy nejpříznivější, a kojil se opodstatnělými nadějemi, že v budoucnosti bude ještě lépe. Po roce přerušily jednotvárný proud dvě nové rodinné události; jedna radostná, druhá žalostná. Na masopustní neděli povila ženuška Prokopovi synáčka, zdravého a roztomilého, jemuž bylo dáno po přání jejím jméno Jaroslav. Než pokřtěn byl, byla stranu jména malá šarvátka s matinkou v Praze, jež churavíc poněkud v zimě dle slibu svého do Záhořan se nemohla odvážiti, a jež viděla v tom nechvalitebné uchýlení od dobrého libomravu, že prvorozenci nemá se dostati jména na prvním místě podle děda a na druhém podle otce. Leč na přímluvu pana Hostka i Prokopa, by obmezováním přání jejího Marie se nezarmucovala, stala se posléze povolnější a vzala za vděk s Jaroslavem, za to však otalovala poněkud se slibem, že do Záhořan co nejdříve přijede. Ale proto musili jí přece nejprve Prokop a pak Marie každého dne zprávu dávati, jak daří se jejímu vnukovi.

Druhá událosť žalostná bylo úmrtí starého pana Hostky, jenž asi půltřetího měsíce po narození Jaroslavově ze světa rychlým způsobem vykročil. Poněvadž

obchod v Praze nejstarší syn po něm přejal — mladší byl při vojště — a manželka jeho nenáležela k miláčkům paní Hostkové, nedala se babička dlouho prositi, aby nadobro odstěhovala se do Záhořan, posud odstrkovaných. Pro dobrý tón zůstala, ač s nechutí, ještě dva měsíce v Praze u syna a pak dala se zetěm Hajným do Záhořan odvézti. Do Jarouška zamilovala se prvním pohledem, a musili dítě i s kojnou do jejího pokoje přestěhovati; byla to první podmínka, již si předpisovala. Prokop již se obával jiných nových, tužších, ale k radosti své se zmýlil. Jaroušek babičku všecku přeměnil a jaksi na měkko a povolno naladil, tak že ji skoro nepoznávali, a srdečně se tomu těšili, že úzký kruh rodinný příjemně rozšířila. Vůbec nebyla stará paní žádnou paní tchyní z veseloher. Prokopa pokládala nejen před světem, nýbrž i ve skutečnosti za neobmezeného pána a hlavu domu, a vidouc kolem sebe to krásné štěstí manželské, delikátně o to dbala, aby přítomností její ani stínem se nepřichmuřovalo, a namanula-li se příležitosť, spíše zeti nežli dceři stranila, vidouc, ana povaha Prokopova, na venek po kupecku odměřená, v domácím županu posuzována pravdivé úcty hodna jest. Hajný se jí odvděčoval tím, že na venek jí prokazoval úctu jako první dámě domu a doma k ní i v nepatrnostech projevoval příkladnou pozornosť. Jmění její spravoval svědomitě jako své vlastní a bedlivě odhrnoval všecky všední starosti od ní, by stáří její plynulo u něho zcela pokojně. Po bývalém hlučnějším a pestřejším životě se jí nestýskalo; Jaroušek jí poskytoval zábavy i zaměstnání s dostatek, a chtěla-li tomu, i starostí.

Kromě cest, jež bylo Hajnému za obchodními záležitostmi častěji podnikati a z nichž obyčejně něco zábavné oživy do rodinné selanky na Záhořanech přinášíval, málo kdy zahýbal čerstvější vánek z venku domácí tišinou. Několik návštěv z vybranějšího sousedstva, jež se první

léta v domě Hajného vystřídalo, nezanechalo tam po sobě trvalejších stop a nevystupovalo celkem z mezí společenské zdvořilosti. Jen pan Mamert Borovec, statkář z Vražna, potomek nějakých staročeských zemanů, neodešel, jak přišel. Byl to asi padesátiletý panic s lysou hlavou, očí mžouravých a potutelných, obdařený samorostlým humorem, a podávající se bez ohrádky tak, jakým právě byl. Pro vzdělání se za svého mládí právě neupotil, a chování jeho nebylo beze hran, kterými tu i onde »šťouchl« — byl to jeden z terminů z jeho slovníka; ale upřímnou povídavostí svou, osolenou žertíky, a vůbec jistou původností svou přichýlil si hned první návštěvou Záhořanské. Zdržel se tam dobrou hodinu a obeznámil mladé manžely dokonale s letopisy všech svých tří lásek, jež vesměs nešťastně proň se skončily, a s pamětihodnějšími nimrodskými kousky svými. Bylť náruživý myslivec a hrozně rád jedl křepelky s rejží. Hovoře užíval velmi rád slovíčka »račte«, a okolní elita říkala mu »pan Račte«, z čehož ostatně jeho česť »nedostávala rýmu«. Pan Račte přicházel častěji do Záhořan, třeba Hajný mu každé návštěvy neodplatil, a aby byl u Prokopa ve zcela jasném světle, vyložil mu, proč přichází, tak upřímně jako svaté písmo:

»Víte, pane Hajný, mně se u vás líbí pro vaši milostpaní. Já takto pro ženskou zástěru ani palcem bych nehnul, ale pohovořiti si čtvrť hodinky s vaší milostpaní, je přece jenom gusto! Ale nemusíte žárliti! Já vím, že by vzala na mne pohrabáč, a zasloužil bych toho. Takový dub chvála Bohu nejsem! Ale kolem ní svítí vždycky sluníčko, a našinec se také rád zahřeje — tak pozdálečí!«

Hajný se musil přívětivě pousmáti. Věru, takového seladona nebylo by se báti! A pak mu chvála ženušky jeho lichotila, poněvadž byl přesvědčen, že vychází ze srdce upřímného. Od té chvíle přál panu Mamertovi

Borovci a škádlíval jím ženušku svou. Tato si dobře pamatovala, že ji přirovnává k sluníčku, a kdykoli zavítal do Záhořan, svítila mu tím lahodněji. Ano o svátku svém pozvala jej i k obědu, a na důkaz milostné přízně své dala mu předložiti i křepelky s rejží, jež mu paní Turečková tak upravila, že se chválou div nezalkl.

VI.

Jiná osobnosť, již častěji bylo v komnatách domu pana Hajného vídati, byl suchotínský farář, Drahokoupil, do jehož pastýřského stáda Záhořany náležely. Byl to dobrý čtyřicátník, vysoké postavy, ruměnných tváří, havraních vlasův a otylého těla, jehož zevnějšek byl poněkud zanedbán. Dlouholetým pobytem mezi lidem selským byl zdrsnělý poněkud a ve společnosti obcoval trochu nesměle a hranatě. Kromě toho šňupal. Co do povah byl Drahokoupil dobrák, pohodlný v myšlení i jednání; byl sám se sebou i se světem spokojen a farizejského neměl na sobě nic. Labužníkem nebyl, ale chutným a vybraným darům božím přál, a ideálem jeho byly zlaté hodinky, na něž za duchovní praxe své, nepříliš výnosné, se nemohl zmoci. Borovec si jednou o svátku jeho dovolil s ním žert. Vyčenichal někde u nějaké modličky staré modlicí knihy s názvem »Zlaté hodinky« a přinesl mu je v úhledné krabici darem k svátku. Byla právě na suchotínské faře větší společnosť, a Drahokoupil věřil upřímně, že mu zlaté hodinky přináší, dokud se pravý obsah krabičky sklamaným jeho očím neobjevil. Nevykládal žert ten Borovcovi ve zlé, ale měl naň přece trochu s vrchu, a když se sešli, vynasnažoval se poctivě, nějaký bodlavý vtipec vystřeliti, před nímž však Borovec nezalézal »za borovici«.

Drahokoupil vlastně teprve po příchodě staré paní více se ukazoval v Záhořanech. Nabídnuv se jí, že za nebožtíka pana Hostka zádušní mše sloužiti bude, byl od ní vlídně přijat a byl od těch dob u nábožné stařenky v jasných očích. Pozorovala ovšem, že co do dobrého tónu a společenského cviku mnoho se faráři nedostává, ale ctihodný stav jeho, jakož i vlastní její zbožná mysl měly ji k tomu, by shovívavě již oko jedno při něm zamhouřila. Kromě toho zamlouval se farář staré paní, jež při svých výdajích velice byla šetrna a licoměrnosti nenáviděla, svou nezištností a prostoduchostí, a tak mnohý klípek z okolí přijala od něho také za vděk. Na konec zvolila si jej také za svého almužníka, poněvadž chudinu již ze svého povolání dobře znal a ona nerada někomu almužnu udílela, o kom nebyla přesvědčena, že jí hoden jest. Tu i tam povídali si lidé pošeptmu, že Drahokoupil jen proto u staré paní Záhořanské omítá liščím ocasem, že peníze u ní čije, a Borovec vypustil někde peroutné slovo, že prý se snad nyní přece zlatých hodinek domodlí, ale to byly všecko jen pamlsky utrhačných jazyků. Drahokoupil vševlády peněz ani neznal aneb aspoň neuznával; i nepřipadlo mu ani ve snách, že babička Záhořanská lichou směnku jeho ideálu promění ve zvučný kov. Spíše přimlouvalo se ke pravdě, že zdravá poesie domu Hajného přitahuje k sobě jeho mysl, jež poesie milé domácnosti nikdy před tím nepoznala a neochutnala. Ostatně nebýval nikdy obtížným hostem v panském domě a stavíval se tam obyčejně, když míval nějaké zaneprázdnění ve vsi, a poněvadž i tvar i obsah jeho myšlének byl krotký, neprobuzoval v nikom živější sympatie, aspoň toho času

Ze dřívějších poměrův udržoval i Hajný i roztomilá jeho paní každý po jednom a těšili se z nich posud tak vroucně, jako za svobodna, ač dělo se to jenom dopisováním. Paní Hajná nezapomněla pro manželské své štěstí

na svou zlatou, veselou Mély, a muž její při vší práci a činnosti pro rodinu na nejstaršího a nejmilejšího svého přítele Jaroslava. Za zimních večerů, kdy rozpásané živly kol panského domu své divoplesy prováděly a na tabule v oknách zlobivě dorážely, jakoby chtěly dobyti se na lidský blahobyt uvnitř: bývalo pochoutkou mladým manželům, přemítati listy v knihách paměti své. V komnaté, příjemně vytopené a mírnou vůní prostoupené, sedávali v měkkých křeslech v zamilovaném svém koutečku při lampě a očima, ať tak dím, se líbajíce povídávali, Marie o Mély a Prokop o Jaroslavu, že často nepozorována minula hodina, v níž docházívali do ložnice. To bylo první rok, ale i potom, když mamá a Jaroušek do hospodářství přibyli, nebylo téhodne, aby nebyli v hovor pojati nepřítomní přátelé, a i sama stará paní ráda o nich poslouchala a sama svým příspěvkem ochotně se účastnívala. Došlo-li psaní od slečny Amélie nebo Jaroslava, byl den v domě Hajného jasnější a výměna myšlénková plynnější a jímavější, a kořenívaly ji častěji potyčky, vzniklé z různého mínění manželů o těch neb oněch myšlénkách ve psaní obsažených. Marie stranila přítelkyni, Prokop příteli, ač oba v tom se snášeli, že oba jsou povahy nevšední, pro něž jeviště skutečného života jest poněkud kluzko.

Slečna Amélie Měřinská žila posud v Praze a ucházela se, jak Hajný někdy vtipkoval, o to, aby do cechu starých panen přijata byla. Poněvadž neměla již rodičů, bydlila u své staré tety, paní to nejlepší společnosti, jež krásné a rozmarné neteři činila pomyšlení a v duchaplnosti její se zhlížela. Jsouc jměním svým zcela neodvisla, odbývala četné nápadníky, již to všudy směle mohli zaklepati, ocelivým výrokem, že dokud jí nebudou dvacet čtyři léta, své šíje pode jho manželské neohne, a kdyby jí sám turecký padišah nabízel pantofel. Vzdělání její, jímž se věru pro pouhou okázalost v společnosti nena-

máhala, bylo i obsáhlé i hluboké a nevtipkováno o ní na licho, že čte Ovidia a Horatia bez slovníku, a že by se úspěšně měřiti mohla s mnohým graduovaným synem Aeskulapovým. O vzdělání v obecném smyslu mluvívala s pohrdou; úctu chovala jenom k vědění a vyhledávala-li společnosť mužů, byli to jistě učenci nebo mužové prakticky činní. Hladcí a sladcí bohatýři parket nešli jí ani k oku ani k mysli. Klepalo se o ní, že jest mužatkou, ale spanilou, půvabnou a rozumnou mužatkou, a mělcí salonní lvové věru nevyhledávali s ní souboje. Krásná pleť kárala ji z výstřednosti a starší, zkušené dámy nevěstily jí šťastných osudů. To vše slečně Amélii nebylo neznámo, ale kritikou tou nehnětla se na srdci a jednala vždy tak, jak sama za dobré uznávala, nepřestupujíc však nikde meze konvenience.

Že snad nejvroucnější láskou v životě svém k slečně Marii Hostkové se přivinula, lze z toho vysvětliti, že neshledávala při ní mělkosti jako při jiných stejnověkých dívkách ze své společnosti, a že mužnější její povahu vábila asi ona tichá, čistá ženskosť, jež z nitra Mariina v přirozené ryzosti se vyvírala. Marie naproti tomu uznávajíc spravedlivě duševní převahu Améliinu jako slabší květina připínala se důvěrně k silnějšímu kmeni její duše. Přátelství obou dam datovalo z ústavu a potrvalo i za let panenských, a stará paní Hostková ráda je viděla, poněvadž slečna Měřinská měla bezúhonnou turnyru a nikdy se nepokoušela v útlou duši Mariinu něco ze svých výstředností vštěpovati, nebo tolik připouštěla i matinka Mariina, že při dobrém jádře svém není Amélie bez výstředností.

Když Marie se zasnoubila a všecko to štěstí panenské lásky před přítelkyní důvěrně odhalovala, poletoval častěji úsměšek po ladných rtech Améliiných, ale ostřejšího posudku o manželském stavu nikdy nepronesla, aniž kdy

o tom pochybovala, že Prokop není hoden té vzácné lásky, poněvadž viděla v něm muže v práci vyrostlého a pro práci zaujatého, třeba obor kupecký byl celým jeho světem. Za družičku však Marii nešla, tvrdíc, že tento úkol poetický k její mužné povaze se dobře nehodí. Leč svatební slavnosti se súčastnila zároveň s Jaroslavem, jenž Prokopovi byl za svědka. Znala se s ním již od vidění, ale posud nevzala si práci nějak jej oceniti, třeba věděla o jeho poměru k ženichu přítelkyně své. V očích jejích byl jenom mužem téměř dokonalé krásy a uhlazeného zevnějšku, jehož kníry, patrně se zálibou pěstované, jsou z nejpěknějších v Praze. Pan Javorník, jak se zdálo, byl již zpředu proti ní zaujat, poněvadž za hovoru s ní tu i tam poněkud pichlavě latinskou floskuli prohodil, což mu slečna Amélie tím odplácela, že za vhodné příležitosti mu posloužila s bodlavě zkomoleným veršem z jeho básní, jež znala z časopisů. Kromě těchto špiček, jež u ostatní společnosti povšimnutí nedošly, nesblížili se sobě o Prokopově svatbě ani za mák, a pan Javorník soudil asi tak o slečně Amélii, jako ona o něm, že jest totiž krasavice v pravdě junonské postavy, jež kromě toho svou řeckou hlavu má vyšperkovánu duchem, na němž si nemálo zakládá. Dále uznával jako ona o jeho knírách, že oči její jsou z nejpěknějších v Praze. Více aspoň o ní Prokopovi neprojevil, když potom jednou o ní se rozhovořili.

Jaroslav byl tehdáž již profesorem a doktorem filosofie, a matka jeho nebyla již na živu. Vzletné jeho plány o stolici učitelské na některé universitě se scvrkly v téměř pošetilou naději, poněvadž přes všecko nadání své měl něco z motýla na sobě, a rád těkal od předmětu k předmětu, nemaje dosti mravní síly v sobě, by zahloubil se celou duší v jedinou vědu. Hlava jeho byla více universálního rázu, ale nejraději kochávala se v umění všech tvarů, popředně v slovesném umění, v němž se

sám i vlastní silou pokoušel, leč více jako krasoumný ochotník nežli jako opravdivý dělník. Nebylť zkrátka mužem práce, a bez vážné a usilovné práce neobejde se umění rovněž tak, jako věda a jako všecko na světě. Dramatická poesie a divadlo byly posud jeho Rosinantou, a on sám, jakkoliv již třicátník, byl Don Quijotem, jenž kopím svým do větrných hradů míří. Bylo snad také vadou při něm, že nedostávalo se mu žádosti po zevnější cti a slávě. Pobídky z této strany byly by asi hlavu jeho pobodly k snaze i práci účinnější a zdárnější. Také i jmění jeho bylo mu asi na závadu: přebytek, pohodlí a vybraný stůl ještě málo znamenitých lidí člověčenstvu odchovaly.

Jaroslav nevycházel nikdy z učení a o prázdninách náruživě rád cestoval. Znalť Švýcarsko i Norsko, matku umění, Italii, matku moderní kultury, Francii. Po zemi práce, Anglicku, a zemi spekulace, Německu, netoužil. Vlasť svou, Čechy, Moravu a Slezsko, znal dosti podrobně a pro zájmy národní měl živý cit i jasné porozumění a v lichoskvělou světoběžnosť nezapadal. Byl přesvědčen, že jako jen ve vlastní mluvě lze jest modliti se a básniti, jen v uvědomění národním lze býti něčím samostatným. Kdyby jej byla slečna Amélie z té stránky znala, více vřelosti by se bylo přimísilo k jejímu o něm soudu.

Že i Hajný i paní jeho hned první rok Jaroslava i Amélii k sobě zvali do Záhořan, bylo podle toho, co posud jsme vypravovali, zcela přirozeno. Leč slečna Měřinská vymluvila se Marii tím, že prý svou osobností, nepříliš poetickou, nechce prvoroční líbánky její přikaliti.

»Myslím,« pravila zcela zjevně v dopise svém, »že vy dva úplně sobě letos postačíte. K čemu k lepému celku přivěšovati zbytečný přídavek!«

Javorník předstíral cestu do Paříže, dávno již zamýšlenou, ale myslil asi zrovna to, co jasně pověděla slečna Amélie.

Druhý rok byl pokládán pro smrť starého pana Hostky za rok smutečný, a slečna Amélie i pan Javorník již z dobrého tónu návštěvu odřekli. Třetího roku přijel Jaroslav na několik dní, jen tak na obhlídku. Kašlal trochu a liboval si velmi v Záhořanech. V roztomilé komnatce své složil idylu nadepsanou: »Na čerstvém vzduchu«. Líbila se v kruhu rodinném, a on podle jejího nadpisu pokřtil dům Hajného. Nápad ten se ujal, šířil se pozvolna a zůstal pak již domu. Téhož roku v létě měla slečna Amélie tetu poněkud chorou a nemohla do Záhořan. Ale slíbila svatosvatě, že na přesrok ji na Čerstvém vzduchu budou míti tak dlouho, pokud jim bude libo a pokud jich vůbec neomrzí.

Hned na začátku června pak skutečně slovu dostála. Měla také k tomu zvláštní příčinu. Zamilovalť se do ní pán skvělého postavení, jenž nedal se nikterak odbyti, jí všudy na paty se věšel a rázností svou a neoblomnou trpělivostí mermomocí ne-li srdce, aspoň ruky její se chtěl zmocniti. Slečně Amélii stala se tím Praha v pravdě protivnou. Vzchopila se k činu a předstírajíc cestu do lázní tajně se uchýlila na Čerstvý vzduch. Tam byla jista a svobodna, a Prokop jí rukou dáním slíbil, že chrániti ji bude pavezou domácího práva, kterému slibu také svědomitě dostál, hned jak první psaní od ženicha z Prahy došlo.

V červenci potom dostavil se Jaroslav, tenkrát na celé prázdniny. Před tím doufala slečna Amélie, že jest jista. —

Život na Čerstvém vzduchu se rozvolnil a rozproudil.

»Zrovna jakoby hrsť hrachu mezi holuby hodil,« podotkl jednou případně pan Račte.

VII.

Ano, pan Račte!

On takto pro ženskou zástěru ani palcem nehnul, ale taková ženská jako slečna Mély, to je rozprávka zcela jinšího kalendáře! Borovec nebyl sice světem zběhlý, ale panen světu podobných viděl dosti, že by jich ani za hodinu nespočítal. A jeho bývalé milenky, Anička, Katuška i Filoména byly panny jako z růže květ a z lilie stonek, ale proti slečně Mély byly přece jen slepice proti labuti. Tak zobrazoval si v duchu pramateř Libuši, tak spanilou Majolenu, tak Marii Terezii císařovnu!

Ten den, když po prvé ho svedla Fortuna na Čerstvém vzduchu se slečnou Mély tváří v tvář, měl pan Borovec noc nepokojnou, zrovna jakoby zítra měl jíti na jeleny, kteréžto vrchovaté rozkoše myslivecké posud neokusil. Druhého dne po tom vybral se na křepelky, dal pět ran a ani jednu netrefil. Sám věrný jeho nohsleda, ohař Imam, postavil se po páté ráně a podíval se naň, jakoby řekl: »Styď se, starý hochu!« Pan Račte se také před psem zastyděl, ale co to bylo platno. Sedl si na mez a rozumoval:

»Inu, nějaký dojem jsem přece učinil! Smála se, až se řehtala! Slečna Mély je svobodna, já jsem svoboden. A Vražno není také na zahozenou a šlechtictví. Inu ovšem, ale tak . . .«

Podíval se na Imama, jenž vedle seděl. Co to bylo? Ten pes se mu opět smál. Pan Račte napřáhl ruku. Imam se opatrně odklidil.

Kdyby bylo šlo po jeho, byl by zaměřil rovnou na Čerstvý vzduch. Kdyby aspoň byly křepelky! Takto . . . Třeba bylo opatrnosti; třeba sečkati, vyčkati, nezadávati si; to hlavní věcí při ženských!

Pan Račte zaměřil k Vraženskému dvoru; zadumán, všecek nesvůj.

Téže skoro chvíle, co Borovec na mezi první nitky své čtvrté lásky si shledával, seděly na Čerstvém vzduchu všecky tři dámy po snídaní v jídelné a bavily se včerejší návštěvou. Pan Račte učinil skutečné dojem na slečnu Mély. Aspoň se ještě dnes pomyšlením naň srdečně »řehtala«, strhujíc i mladou i starou paní do veselého tercetta, jehož thématem byla zjevná odpověď Améliina, že kdyby byla aspoň o dvacet let starší a pan Račte neměl lysinky, že by si jej i Vražno opravdově nadcházela.

Přišed včera v pravidelnou hodinu na návštěvu, aby se ohřál na svém »jasném sluníčku«, usedl si jako obyčejně v návštěvně opodál něho »na konec povídaniny«. O novém hosti na Čerstvém vzduchu nevěděl posud pranic. Maje jako obyčejně na pilno se svou řečí nepustil paní Hajnou ani k slovu, tak že mu návštěvu novou ani oznámiti nemohla. V tom zazněla ve vedlejší komnatě hra na klavír umělá a líbezná. Borovec překvapen se odmlčel, a když kousek chýlil se ke konci, odvedla jej paní Hajná do vedlejšího pokoje, kdež na prahu stanul starý panic jako přimrazen. Od piana zvedala se naproti němu slečna Mély ve všem svém půvabu, proň zrovna opojném. Z těsně přiléhavých šatů šedé barvy a mdlého lesku, na ňadrech do čtvř rohů vystřižených a na rukou jen k ohbí loktů sahajících svůdně vystupovaly plné tvary jejího těla plasticky krásného; kol obnaženého hrdla měla šňůrku perliček a kol bělostných loktů luzné oblosti po zlatém kruhu. V hojnu kaštanových vlasů, jež přirozeně zkadeřeny zpředu do úzkého čela se hrnuly, měla vetknuta dvě polorozvitá růžová poupata tmavonachové barvy. Popošedši asi na krok stanula při pianě, a postavou její, rovněž tak imposantní

jako půvabnou, dovršil se spanilý její zjev v jednotný, úchvatný dojem.

Zraky upjala zvědavé a přívětivě na příchozího pána.

Borovec nevěděl samým podivením, kde jest. Oči jeho se vyvalily a ústa se nepoeticky rozevřela. Bylo mu, jakoby prudkovonný zápach ze žapanských lilií jej z nenadání omámil. I když paní Hajná vzájemné představení vykonala, nemohl se k dobré paměti sebrati. Slova se mu v divné směsi pletla na jazyku, jindy tak ochotném, a kdyby se byl nestyděl, »byl by sobě hned jednu dal«, že dělá ze sebe tak dřevěného panáka.

Slečna Mély se potutelně pousmála.

Borovec se vzpamatoval a krokem španělského granda šel jí ruku políbit, při čemž se jeho lysina u vší své velebnosti očím slečniným presentovala. Rtové její sebou nelibě škubli, hned však přišpulili se k humoristickému úsměchu, jenž rozhodnou dostal převahu.

Borovec rozvázal, zavěsiv pásmo své výmluvnosti na ruce, již právě byl slastí se rozplývaje líbal. Vychvaloval do nebe ty »zlaté ručičky«, jež umějí tak mistrně na klavír hráti; vypravoval, že sám jest »ohromný« milovník a ctitel hudby, a litoval, že aspoň rok slečnu nezná; neboť pak že by »se opovážil« ji za nějaký nový kousek prositi. Slečna Mély domnívajíc se, že jest hudebník, nabídla mu, aby jí nějaký kousek jmenoval.

Borovec přišel do rozpaků.

»Andulko, mé dítě,« pravil, »je tuze krásná píseň.«

»Však on, pan Borovec, nadarmo právě tuto píseň nevolí,« prohodila škádlivě paní Hajná.

Slečna nevzpomněla hned na první nešťastné jeho lásky předmět a rozuměla, že přítelkyně naráží na druhý verš jmenované písně, a že pan Račte vtipně takto napověděl pod barvičkou, jak se mu zalíbila. I pousmála se naň koketně a zahrála mu variaci na požádané théma.

Borovec se rozehřál až na dno samého srdce, a když poodešli do návštěvny, natáhl všecky kolíky svého umu, aby před slečnou svou osobnosť do nejlepšího světla postavil. Dámy uhodly jeho úmysl a navzájem se přičinily, aby nevyšel z proudu, a starý panic byl sám na sebe hrd, že činí dojem. Rozpovídal se o všech možných i nemožných věcech, ale o nešťastné své tři lásky ani nezavadil z dobré příčiny; vždyť jediný vroucný pohled z krásných hnědých očí slečny Amélie stál aspoň za půl kopy minulých milůstek. A slečna věru zraků svých od něho neodvracela, a zdálo se mu zcela určité, že se oň zajímá. Také »jarní sluníčko« nazvalo jej dnes asi třikrát »milým« hostem, ano zaprosilo si ho i k obědu, což blaženosť jeho dovršilo; neboť pomyšlení, že posedí si hodinu a více se zbožňovanou slečnou, bylo mu průzorem do ráje neskonalého štěstí. Při tabuli seděl zrovna vedle »čarokrásné víly« a jedl dnes za tři; neboť to byla již zvláštní jeho přirozenosť, že každou vznikající láskou i hladu mu stejnou měrou přibývalo. Leč co do pití byl opatrný, aby snad nevyvedl nějakou hlouposť, těše se v duchu, že doma již dorazí, co na Čerstvém vzduchu promeškal. K slečně Mély byl učiněná pozornosť, tak že ostatní si skoro na to naříkali, a ona se mu za to odvděčovala i laskavými pohledy i přívětivými pohovory, z nichž však místy vykukovaly jemné špičky, ostatním patrné, jeho oslněným očím však neviditelné. Leč nadšení jeho pro slečnu dospělo chlumu téměř závratného, když pan Hajný po tabuli navrhl, projíti se v zahradě mezi růžemi. Návrh byl radostně přijat, a Hajný podal rámě matince. Ženuška jeho potutelně se usmívajíc zmocnila se střelhbitě druhého ramene a slečna Mély zůstala Borovcovi. Vsunuvši s gracií přímo okouzlující svůj měkký a bělostný loket mu do nabízeného ramene, přivedla všecku jeho nervovou soustavu do elektrického omamu, a když dokonce loket svůj pohodlně na ruku jeho položila, pro-

chvíval teploučký dotyk jejího těla starého panice blažeností téměř šílenou. Jak do zahrady sestoupili, později ani nepamatoval, jen to věděl, že vedli se za ostatními poněkud dále než měli, neboť i Prokop i jeho paní několikrát se k nim obrátili se škádlivým dotazem, proč tak daleko zůstávají pozadu. Když čas byl se poroučeti a dámám ruku líbal, cítil neomylně, že prsty slečny Mély ruku jeho stiskly; jen tak na čtvrť vteřiny, ale stiskly ji.

»Doufáme,« prohodila mladá paní, »že nenecháte nás dlouho na sebe čekati!«

»Ó, hned bych se na Čerstvý vzduch přestěhoval,« odvětil dvorně panic; »neboť dnešní den byl z nejkrásnějších mého života.«

Radosten, že s poznámkou tak trefnou dojem své osobnosti v Záhořanech dovršil, Vraženský odešel.

Když byl z doslechu, připomenul Prokop:

»Věru, naší Mély prší štěstí zrovna do zástěry. Sotva před jedním utekla, rozvírá již druhý před ní toužebné náručí!«

Upřímný smích rozezvučel se po zahradě mezi růžemi.

Několik dní po tom vrazil pan Raćte se svým Imamem do fary suchotínské.

»Viděl jste ji?« bylo první jeho slovo.

»Koho?«

»Inu ji, ji . . . Slečnu Mély, na Čerstvém vzduchu.«

»Viděl, předvčírem.«

»Co jí říkáte?!«

»Je to zralá krása.«

»Zralá krása! Co! Je to ženský anděl!«

»Snad naposledy vaše staré srdce nechytilo?«

»Příteli! S padesáti lety není srdce žádný škvarek! A pak jsem statkář; krásné postavení!«

Drahokoupil viděl, kolik bilo. Příležitost se mu sama podávala, aby Borovce dopálil pro zlaté hodinky.

»Povídali také o vás,« prohodil ledabylo.

Borovec sebou trhl.

»Povídali!? A co, příteli, prosím vás, co?«

»Inu něco o vaší pleši.«

Pan Račte sežloutl, jakoby polykal rebarboru.

»Tak, tak, inu tak . . . a co ještě, příteli?« otazoval se chladněji.

Farář si myslil, že mu Pánbůh již nevinnou lež odpustí. Zalhal si, aby Borovce znepokojil, a pravil: »Povídali, že se podívají k vám do Vražna. Pan Hajný vypravoval slečně, že máte tam polohu romantickou.«

Borovec se vzpřímil radostí a nadějí.

»A kdy, příteli, kdy?«

»To nevyjednáno, ale zdá se, že brzy. Máme nyní nejpříhodnější počasí.«

»Pravda. Zrovna tak na výlety. Děkuji vám, příteli, za tu zprávu. Musím domů; buďte tu zdrávi, jak na lukách trávy!«

Odkvapil do Vražna, objednal ještě téhož dne dva zedníky, truhláře a přibral z dvora lidi, by myli, drhli a smejčili. Téhož ještě dne poslal do města pro čalouníka, aby dal nový povlak nábytku v parádním pokoji, a vůbec zpřevracel ctihodné sídlo své, po léta zanedbané, na ruby.

Paní Marjánka, hospodyně jeho, hořela jen jen nepokojem i strachy. Vždyť všecko podobalo se na vlas tomu, jakoby její velitel se chtěl oženiti a čekal návštěvu ze strany nevěstiny. Ptala se přímo a nepřímo a vyzvídala, dala pána svého stopovati, ale upokojení nenabyla. Vzdychala a hubovala, kudy chodila. Konečně! Když již Vražno měl nový kabát i prádlo, došlo psaníčko ze suchotínské fary. Co by byla za to dala, kdyby je byla mohla pro sebe podržeti, nebo aspoň pro sebe dříve přečísti. Nešlo to, nešlo . . . Zmalomyslněla.

»Děj se vůle boží,« vzdychla bojem zkrušena a donesla je pánovi.

Borovec si v duši zavýsknul; myslil nejinak, nežli že odpoledne bude výlet na Vražno. Přehlédl samou radostí na nápisu ruku Drahokoupilovu. Roztrhl obálku a četl.

Farář psal, že hrozí jeho lásce nebezpečenství. Včera že přijel z Prahy na Čerstvý vzduch onen doktor a profesor, jenž loni tam byl, a není prý žádné pochyby, že přijíždí za slečnou Mély, a že asi v brzce bude něco slyšeti o zasnoubení. On, totižto farář, že nemůže za to státi, ale zdá prý se mu, že uhodil zrovna na pravdu.

Pan Mamert Borovec vrhl sebou na duši podlomen na pohovku nově potaženou, o níž snil, že zbožňovaná Mély první bude na ní seděti. Sklopil hlavu, že lysinu její bylo v celém rozsahu a obsahu viděti, a vzdech za vzdechem utrhoval se z jeho sklíčeného srdce do prostory parádního pokoje. Nepozoroval ani, že vstoupila paní Marjánka a že jej v pravém slova pojmu studuje.

»Zaplať Pánbůh!« oddychla si hospodyně; »dostal špatnou novinu. Ze ženitby nebude nic.«

Jaroslav byl na Čerstvém vzduchu.

VIII.

Že dr. Javorník, jehož návštěva již po celý rok u Hajných ohlášena byla, přibyl, nevyrušilo slečnu Mély z olympského blahobytu, jehož nyní plným douškem požívala. V domě Prokopa Hajného bylo bohudík dosti prostory i dosti podmínek, že dva hosté, a byť i sobě nebyli příliš milí, tam zcela volně vedle sebe mohli žíti Kromě toho bylo nyní nejpěknější letní počasí, a tudíž oprávněna byla naděje, že společenský život rozprostraní se do luhův i lesův i okolních dědin. Také se profesor,

vyjímaje předpisy v domácnosti platné, těšil na Čerstvém vzduchu plné svobodě, a první týden se kromě stolování hrubě ani doma nezdržel, vyhledávaje si zábavu v přírodě. Ač byl již červenec, nepokročilo léto v okolí záhořanském jako v rovině. Vzduch v otevřeném kraji již příliš teplý provívaly chladnější vánky z hor, vůní lesní prosycené; rostlinstvo tu ještě neodkvétalo, nýbrž pestřilo se v barvách svatebních. Na lukách byla senoseč, a živé barvy šatů dělnického lidu, po lučinách roztroušeného, odrážely se v příjemném pohybu od zelené půdy. Zlato sluneční a nezkalená modrosť oblohy rozjasňovaly mysl i prohřívaly hlubinu citův.

Dr. Javorník znal již z lonského roku zajímavější partie kolem Záhořan, letos však pouštěl se dále na výzkumných svých cestách, a nebylo téměř půldne, aby si nebyl ňašel nějaký malebný koutek nebo vděčnější vyhlídku. Výzkumné ty vycházky a výsledek jich poskytovaly pak čerstvou potravu i koření zábavám popoledním i večerním, a Hajný říkával pod žertem profesorovi »náš poetický dodavatel«, ač při mnohých dodávkách byl dodavatel poněkud liknavým poetou, nestaraje se hrubě o to jimi oblibu vzbuzovati. Z části byla příčina toho také ta, že dr. Javorník na venkově se jal vážněji přírodními vědami popisnými obírati, jež nebyly právě skvělými stránkami jeho vědění; zejména zajímal se o botaniku a hmyzosloví a nudil někdy něžná ouška svých posluchaček věcmi, na nichž se libosti doslechnouti nemohly. Nějakou vtipnou výčitku slečny Mély nebo mladé paní snesl již z horlivosti vědecké, nebo mstil se za ni pohovory, školou ještě více páchnoucími. Jinak byl k mladým dámám delikátním společníkem, ale nic více, a zacházeje se slečnou Mély byl zvláště na se pozorným. Před starou paní hrál si na dokonalého kavalíra nikoli bez příměšku ironie, což však jejímu zraku, stářím již oslabenému, ucházelo.

Asi po témdni přišed na svých vycházkách do Suchotína zastavil se na chvíli u Drahokoupila. Za řeči vyzradil mu tento, jak pan Račte na Čerstvém vzduchu o slečnu Mély chytil; svěřil mu, jak dovolil si s Vraženským žertík nalhav mu, že Záhořanští ovšem i se slečnou do Vražna se chystají; jak Borovec upřímně na véjičku usedl, a aby královnu srdce svého v domovině své důstojně mohl uvítati, sídlo své panické za dost drahý peníz, podle svých nejlepších vědomostí, vyšnořiti dal.

Jaroslav se rozesmál, až se za boky popadal. Skvostné tyto noviny byly tučnými mandely pro jeho mlat, právě prázdný. Nerozvažuje dlouho odhodlal se činně připojiti k intrice, jež již divadelním rázem svým se mu do duše zrovna zamlouvala. I přemýšlel již o tom, jak by osnova s úspěchem se rozpřádati dala, z čehož farář jej vytrhl znova poznamenávaje:

»Nesmím vašnostem ještě jedné věci zamlčeti. Pan Račte se svatě domnívá, že jste vy sám za slečnou Mély přijel, sumou, pokládá vás za svého soka, velice nebezpečného.«

Dr. Javorník změřil očima faráře.

»Zdá se,« připomínal, »že i mne bez dovolení vplítáte do pletek.«

»Mea culpa, pane doktore,« omlouval se farář. »Neměl jsem nic zlého na mysli.«

»Nuže, mějte si pardon,« odvětil zase přívětivě Jaroslav; »ale prosím, aby se to bylo stalo naposledy.«

»Dávám ochotně slib, že naposledy.«

»Ví-li někdo kromě vás a Borovce o té intrice?«

»Ani živá duše.«

»Sedněte, velebníčku, a pište.«

Drahokoupil poslechl, Jaroslav mu říkal do péra:

»Velectěný příteli! Dnes dopoledne byl u mne profesor Javorník návštěvou. Tloukl jsem u něho opatrně

na keř, však víte, že stranu slečny Mély. Accipe, care amice, sinceram gratulationem: je to zarytý bezženec, jenž svatý stav manželství pokládá za putnu pošetilosti. Ipsissima verba! Před touto bouřkou netřeba zalézati do boudy. Bůh požehnej Váš úmysl se slečnou Mély. Chci v modlitbách na dobrý jeho zdar pamatovati.«

»Poslední věta je trochu příkrá pro mne,« namítal Drahokoupil.

»Beřte ji za pokutu za hřích na mně spáchaný.«

»Nereptám, pane doktore.«

»Dopis pošlete ještě dnes dopoledne panu Borovcovi.«

»Pošlu; poslíček je právě po ruce.«

Když psaníčko nastoupilo cestu svou, Jaroslav se rozloučil. Vraženský panic měl právě senoseč, a poslíček přinesl je za ním na luka, znepokojiv prve příchodem svým v panském domě paní Marjánku až do dna srdce.

Doktor vracel se polními cestami domů. Měl hodný kousek cesty před sebou a pokdy k rozjímání. Podél cesty vlnilo se žloutnoucí obilí, a charpy, vlčí mák a koukol v jednotvárné žluti připadaly mu jako dětská poesie v prose životní. Odkud se vzala v mysli jeho tato myšlénka? Drahokoupil nevědomky ji v ní probudil. Psalť Borovcovi, že on za slečnou Mély přijel, že tedy uchází se o její lásku. Věru, Jaroslav divil se své vlastní povrchnosti, že myšlénka tato, přece tak přirozená, posud mu ani nenapadla, sama od sebe že mu nenapadla. Snad mají myšlénku tu i manželé Hajní, snad stará paní, snad Záhořany a celé okolí, snad i slečně Mély není cizí, třeba jí nebyla právě sympatická. Rozpomínal se, zdali by některý projev myšlének na Čerstvém vzduchu k ní neukazoval, ale nedomyslil se žádného kladnějšího výsledku.

Zastavil se. Proti němu přicházelo vesnické děvče s hráběmi, čerstvé jako malina a sličné jako polní růže.

Sklopilo oči, pozdravilo a šlo dále. Jaroslav se obrátil, když popošlo, a děvče se také po něm obrátilo.

Patrně se líbil dítěti přírody, proč by se i slečně Mély nelíbil? Žena jako žena, a kdyby měla učeností i fantastikou hlavu napěchovánu, srdce se nedá venkoncem přestudovati.

Všecka veselosť, jež přírodní silou mysl jeho v Suchotíně projala, vytratila se z ní, a vážné pomysly, druh za druhem, vystupovaly z ní, snujíce se vespolek v střízlivé rozjímání.

Jaroslavovi byla třicet a tři léta; byl tudíž v nejjařejších letech svého mužství. Byl zdráv, bohat, osvícen, samostaten. Zahrada života stála před ním rozevřena; mohl sáhnouti po tom i onom ovoci a do syta si ho natrhati. Hladověti nebylo mu usouzeno; před nemírou chránila ho jeho osvícenosť a mravné jádro, již z domova v něm vypěstěné. Cestu životem určoval si sám; překážek, s něž by nebyl, posud nepoznal. Jen jednomu stromu posud se vyhýbal: stromu manželské lásky a účinné, obětovné práce pro rodinu. Proč? Zde stanul. Théma, jež předstoupilo před něj, žádalo volné, neúkvapné rozvahy.

V okruhu, v němž žil, viděl dosti dívek s pěknými a vzácnými vlastnostmi, z nichž kynuly naděje, že budou z nich dobré ženy a řádné matky. Věděl, že kdyby té neb oné si byl přál a přání projevil, nebyl by býval oslyšen. A přece nikdy nepronesl určitého přání, ač láska nebyla mu knihou cizojazyčnou.

Sladké nesmysly!

Sladký nesmysl mu byl, když muž za větru a mrazu celé hodiny po ulici přešlapává, aby jen několik vět mohl promluviti se svou milenkou, nebo docela na deset, dvacet kroků ji jenom spatřiti.

Sladký nesmysl, když muž v dílně, v písárně nebo při psacím stole se pachtí, aby žena jeho mohla šustiti

v hedvábí a dávati se okoukávati v divadle, v koncertní dvoraně a po promenádách.

Sladký nesmysl, když prostý muž větší polovici své skývy ženě a dětem dává a s menší sám se spokojuje, ač žaludek jeho má dosti místa pro skývu celou.

Sladký nesmysl, když výtečný muž perly umu svého na cestu hází, aby je krásná nožka ženy jeho pošlapala, táž nožka, jež dobře by choditi mohla po písku a v prachu.

Sladký nesmysl, když muž úkol Parčin sám na sobě páše, nebo jiným hasí života svíci skrovnou, že jistou ženu nemůže dostati, nebo že žena ta ho nechce.

A čím byl život jeho bez lásky až posud?

Sladký nesmysl! Ale slasť zůstávala jemu, a nesmysl ztrácel se v tom obecném poli nesmyslů, jež slove život.

A kde mravnosť této filosofie?

Vzdejme česť tomu, co necti hodno není. Jaroslav nebyl blaseovaný hejsek ani bradáč, a věděl jen tolik, že neví, má-li pravdu čili nic. Že pravdu má, netvrdil sobě. Podstata jeho vniterná nebyla prázdna zdravého jádra, což i z toho viděti bylo, že skoro toho litoval, že okamžitou náladou se dal strhnouti a říkal do péra Drahokoupilovi dopis, jenž musil pošetiti mysl Borovcovu, směšnou láskou rozjitřenou. A nestál-li pan Račte i se svou pošetilou láskou na postavci lidském o hodný stupeň výše nežli on, filosof sladkého nesmyslu? Již že otázku tu k mysli připustil, právem lze jest souditi, že nebyl Jaroslav bez mravnosti. Leč aby byl k Borovcovi šel a řekl mu: »Člověče, my chystáme vám čapku s rolničkami,« k tomu nebylo v něm dosti odvahy a síly. Aspoň posud. Posud byly sladké nesmysly proň mocným magnetem, posud míchal do sladkých nesmyslů sebe, Borovce, slečnu Mély a snad i celý svět. A když vstupoval do Záhořan, měl již uzavříno, že půjde odpoledne na kus sladkého nesmyslu do Vražna. Po obědě vypra-

voval o Suchotíně a prohodil, že má chuť odpoledne se podívati do Vražna, a tázal se poněkud pichlavě, nechtěla-li by slečna Mély s ním výlet podniknouti. Slečna se lehce nevolí zarděla a odpověděla, že posud nikoliv, snad že časem.

Staré paní se otázka jeho nelíbila; nezdála se jí býti zcela nahodilou. Zbystřila zrak i sluch, leč pro dnes bez úspěchu. Hravě otočil doktor hovor na jiné pole.

Odpoledne, když Jaroslav odešel, Prokop v továrně byl a mladé dámy s nejnovějším modním listem uchýlily se někam do stínu zahradního, vyjela si s malým Jaroušem stranou k Suchotínu. Najednou se jí staré oko zajiskřilo; kus před Suchotínem z lesíka vycházel jí Drahokoupil v ústrety. Dala se s hochem s faetonu sundati a popošla kus s farářem. Vyptávala se ho opatrně, o čem dopoledne s profesorem rozprávěli. Farář již z úcty k domu Hajných neprozradil ani slovíčka o tom, co projednávali o Borovci. Když odjížděla domů, byla stará paní upokojena; ne však docela. Zdálo se jí přece, že farář nemluvil dnes tak prostě jako jindy, a nebylo nemožno, že více zamlčel nežli proslovil.

Česť domu šla jí nade všecko; umínila si, že bude na stráži.

IX.

V besídce, v libém chladu položené a popínavými růžemi popjaté, seděly v rákosových křeslech mladá paní a slečna Mély proti sobě. Zabíraly se v důvěrný hovor.

»Jsi nějak nepokojna, Mély,« prohodila mladá paní.

»Jsem. Dnešní otázka dra. Javorníka jest toho příčinou.«

»Myslím,« pokračovala paní Hajná, »že otázka byla nahodilá.«

»Nemyslila bych. Cit vlastní mně to praví, a z desíti případů jen jednou cit klame.«

»Cit?« otazovala se mladá paní, upřevši na přítelkyni vyzvídavý zrak.

Slečně Mély povyskočil na lících lehký ruměnec. Sklopila oči.

»Což myslíš, Maruško, že jsem bez citu?« odpovídala novou otázkou zraky pozvedajíc.

»Ach, nikoli! Ale myslím, že citem nedáváš se ovládati.«

»Citem ani pojmem, nýbrž vyšší jich potencí, vůlí. A proto jsem nepokojna, že mi k citu chybí pojem.«

»Tys od jakživa filosofka. Ale já chodím prostou cestou a musím ti říci, že tě ta Javorníkova otázka zamrzela.«

»Mrzí mne.«

»A víš proč, má zlatá dušičko? Protože doktor není ti lhostejný. Nebo kdyby ti byl lhostejný, proč by tebe otázka, na pohled přece nevinná, mrzela?«

»Protože někde slyšel něco zvoniti, že starý troud Borovcova srdce zde o mne chytil, a protože chce mne tím nabírati. Samo o sobě vzato, nic zlého v tom není, a může to býti neškodné koření pro domácí zábavu; ale k sobě-li hledím, nerada bych nesla útraty té zábavy. Neupřeš, že v Javorníkovi jest žíla satirická, jest kousek Asmodiho; já vím, že satirou proskakuje duch, ale sama bych ráda stála mimo terč a nerada bych, aby dnešní jeho pichlavá otázka byla snad začátkem celé neutěšené litanie.«

»Jsi příliš důtkliva, drahá Mélinko, a svědčí to jen o tom opět, že doktor není ti tak cizí, jak bysi ráda tvrdila.«

»Vidím, že chceš mne, Maruško, dnes již dopichovati. Připouštím, že je Javorník krásný muž, že má krásné . . .«

»Kníry.«

»Budiž, a nadání, a že má ducha. Ale třicet let již mu minulo, a pověz mně, co posud dokázal, co dokazuje? Či vzchopuje se k nějakému činu, muže důstojnému? Ó, podívej se jen na svého muže! Mnoholetou prací, odříkáním, sebezapíráním i bolestným strádáním provedl, že starý, bezcitný lakomec přízeň i všecko jmění naň vnesl; po léta toužil a vzdychal po tobě ve světě a zachoval svou lásku v původní ryzosti a spanilosti; založil rodinu, pro niž dnem i nocí radostně péči vede; zjistil vám blahobyt pro budoucnosť a zemi vám proměňuje v malý ráj. Co jest Jaroslav proti tvému Prokopovi? Pídimužík proti bohatýru!«

Slečna Mély se odmlčela; vřelý zápal rozléval se po ušlechtilých jejích lících. Kroky v písku zašustěly; přicházel Hajný.

Mladá paní vyskočila jako laňka a běžíc mu v ústrety volala: »Přicházíš v nečas, mužíčku, mohl jsi tam ještě chvíli zůstati.«

Při tom chopila oběma rukama jeho hlavu a vtiskla mu polibek na tvář. Prokop ji k sobě přižehl a zvednuv ji od země zatočil jí do kola tak prudce, že šaty jí létaly.

»Přijdu později,« pravil, slastí rozjařen; »klepejte si, děvčata, do vůle boží. Musím bez toho podívati se do dvorce k Velemínovi.«

Stisknuv Marii ručku, odkvapil ze zahrady.

Slečna Mély, vidouc ten upřímný projev šťastné lásky, oslzela.

»Vidíš, Maruško,« pokračovala tónem měkkým, ano lítostivým, »ty máš muže se srdcem, vůlí a mravní silou. A co mně jest usouzeno? Buď povadnouti nebo vzíti

za vděk s loutkou nějakou, při níž to nejlepší jest moderní její šat.«

Mladá paní sedla si do svého křesla. Pravila: »Víš co, Meloušku, povím ti pohádku. Konec nebude míti příliš vzadu a prosta jest jako popěv pěnkaví. — Přijel vlak. Pocestní již většinou vystoupili a poodešli. Vzadu z vagonu třetí třídy vystupovala obtížně nějaká paní. Na sychravé podzimní počasí byla dosti nedostatečně ustrojena, a kufřík, jejž v ruce nesla, byl lehký. Krok její nejist byl a na zapadlých tvářích zardívaly se květiny hřbitovní. Z velikého oka vyzírala jí smrť. Proti paní šel mladý muž, lepě urostlý, z lepších stavů. Zadíval se do paní a pozdravil ji. Paní se zastavila a pravila: Ráčíte mne znáti? — Mladý muž odvětil: Viděl jsem vás, tuším, jako mladou dívku na venkovském divadle hráti. — Ach, ano. Jsem herečka, vlastně byla jsem, byla; nebudu již. Ó, pane, jste-li citelný, račte se ustrnouti nade mnou. Mám jen skrovničké přání. — Mluvte upřímně, paní, pobídl ji muž. — Ó, račte mne dovézti do všeobecné nemocnice. Nemám jiného přání, než umříti v teple, v pokoji, ošetřována. Jsem bez peněz! Ach, kdybych měla jen tolik, aby mne tam přijali. — Muž pravil: Pojďte. — Sedli do drožky a on zavezl ji do soukromého domu, kde právě věděl o prázdném pokojíku. Zaopatřil jí obsluhu, silnou potravu, do níž se hltavě pustila, a lékaře. Odešel. Druhého dne přišel opět. Nemocné se silně přitížilo po cestě. Fantasovala a každé desáté slovo její bylo: Víte! Když útrpností hnut na večer opět přišel, byla při sobě a poklidna a projevila dobrodinci svému, že má ještě jedno přání, než umře. Vypravovala, že má muže, také herce, s nímž se náruživě milovala. S ním že před půl rokem se rozestanula, a on že ji proklel v domnění, že porušila mu věrnosť manželskou. Že všecko zdání bylo proti ní, ale ona že čista jest před boží tváří. Svého Víta přála si jen na

minutu ještě spatřiti a snad s ním se smířiti, a při tom tak usedavě vzlykala, že mladý muž soustrastí se rozplakal. Slíbil jí, že bude muži jejímu psáti, by přišel. — Ó, psaní nepomůže, zvolala nemocná, stokrát již jsem psala. — Přivezu vám jej tedy, upokojoval ji muž. A přivezl jej, ale stálo ho to mnoho práce. Vít vstoupil mlčky do pokoje a spatřiv prokletou ženu, již již umírající, sklesl na kolena k stolici při okně a zakryl oběma rukama tváře. Mladý muž pošeptal mu, že po výroku lékařově hodiny jeho manželky jsou sečteny, a pobádal jej sníti kletbu s ní a dáti jí posilu na krušnou její cestu se světa. Vstal, zavrávoral k loži nemocné a omdlel. Nemocná přese všecko zadržování sebravši všecky síly slezla s lože, sedla na podlahu k manželu svému, vzala jeho hlavu do svého klína, obemkla ji křečovitě rukama svýma, a déšť horkých slz kapal jí z očí na hlavu Vítovu a přivedl jej k sobě. Vzchopil se, vzal ji do náručí, políbil ji na čelo a položil ji jako matka dítě na lože. — Mrtva! vykřikl v srdceryvné bolesti, zalomil rukama a svalil se po druhé ve mdlobách k nohám jejím. Bylo skutečně po ní. Pochovali ji, a když jeli ze svatého pole, pravil herec k dobrodinci své manželky: Pane, my herci mluvíme vždycky úlohy, ale v této svaté chvíli nemluvím úlohu, ale mluvím z hlubiny duše své: Pane, vy jste vykonal čin! Vy jste sňal kletbu s opuštěné duše lidské, vy jste jí urovnal strmou cestu na věčnosť, vy jste z života mého vytrhl hnus a bol, jenž by jej byl až do hrobu užíral, a co nad to vše, vy jste v ní i ve mně utvrdil víru, že svět i lidé nejsou naprosto špatni, že jest ještě na světě cit, pravý, vroucný, obětovný, po křesťansku lidský, vznešený, svatý.«

Mladá paní se odmlčela.

»A ten mladý dobrodinec?« doléhala na ni slečna Mély v slzách se rozplývající.

Paní Hajná hned neodpovídala. Pak pravila vážně: »Neuhodneš-li jej sama, neměla jsem ti ani událost tu vypravovati.«

»Jaroslav!?«

»Uhodla jsi.«

Slečna Mély vyskočila, objala prudce přítelkyni a ukryla jí na ňadrech hlavu slzami smočenou. Vzlykala, a srdce její bušilo kladivem na útlá ňadra paní Hajné. Tato políbivši ji vroucně v témě hlavy zašeptala k ní hlasem nevýslovně měkkým a něžným: »Ty jej miluješ, Meloušku?«

»Miluji,« odvětily jedva slyšitelně rty slečniny a přitiskly se k ústům paní Hajné.

Chvíli setrvaly obě dámy v objetí, pak ponavrhla mladá paní, aby šly trochu do polí, osušit slz.

Vystoupily z besídky. Od domu viděly přicházeti pana Hajného. Paní jeho rozběhla se proti němu, prosíc jej, aby jim přinesl slunečníky. Nežli se vrátil, zotavila se zatím slečna Mély z omraku citů ji obestírajícího a vděčně vzhlížela k přítelkyni.

»Nyní přicházíš, mužíčku, vhod,« oslovila Hajného jeho paní s koketnou laskavostí, »a půjdeš-li s námi kousek do polí, můžeš se nadíti naší vděčnosti.«

»Pojďme naproti babičce,« odvětil Prokop; »jela s Jarouškem nahoru po silnici.«

Za hodnou chvíli spatřili kočár. Když jich stará paní dojela, vzala slečna hošíka z kočáru a nesla ho v náručí před manžely, tisknouc dítě k srdci.

»Dnes vine k srdci Jaroslávka,« pomyslila si paní Hajná; »kdy přivine Jaroslava?«

X.

»Zhruťte se kamna! Totě pan doktor z Čerstvého vzduchu!« zvolal již zdaleka pan Račte, pospíchaje co mu dech stačil s louky, kde byl u lidí, přese všecko k pěšině, po níž se dr. Javorník zvolna do Vražna ubíral. Doktor se v duchu nad tím uvítáním zachechtal; nebo bylo by asi zcela jinak vypadalo, kdyby nebyl dnes odpoledne Borovec Drahokoupilův dopisek dostal. Jaroslav se zastavil a počkal, až k němu došel. Podali si ruce.

»Račte přece, velectěný pane doktore, na Vražno míti namířeno?« otazoval se statkář.

»Skutečně, pane Borovče,« odpovídal klidně doktor; »hodlal jsem nějakých deset minut u vás si poodpočinouti. Slunce dnes pořádně topí.«

»Což deset minut,« namítal Borovec; »však loni to bylo bez toho jen tak mimochodem, jen jakoby sirkou škrtnul, velectěný pane doktore a profesore!«

»A seno?«

»Chvála Bohu, letos je jako thé. A sklízí se jako po másle. Co nového račte míti v Záhořanech?«

»Vzpomínají na vás,« pravil významně doktor.

Pan Račte třikrát rychle po sobě mrknul, což bylo mu zvykem, když slyšel něco radostného.

»A stará milostpaní, a mladá a . . . a slečna Mély?«

»Děkuji, zdrávy jsou,« odvětil diplomaticky doktor Javorník.

Vstoupili do dvorských vrat a popošli v levo k panskému domu, jenž vypadal tak čistě, jakoby jej ze škatulky vytáhl.

»Máte tu pěkně,« podotkl doktor, zastaviv se před domem a rozhlížeje se; »jak náleží pěkně.«

»Ó, prosím, nestojí za řeč, velectěný pane doktore a profesore. Račte, prosím, račte dál,« pobízel hosté; »račte do mého skrovného Taskulum.«

»Tuskulum,« opravoval doktor, usmívaje se.

»Tuskulum, Tuskulum, račte míti pravdu. Mně se ten kousek boží latiny již vykouřil! Ó, račte, prosím, račte.«

Pan Borovec vedl doktora přímo do parádního pokoje, a usadili se v křeslech, nově potažených, leč fasony již staromodní. Doktor stále se rozhlížel a chválil na plná ústa byt pěkně zařízený. Pan Račte mrkal vícekráte po sobě a vykládal, že ovšem nějakou míli musí zůstati za vkusem Čerstvého vzduchu a Prahy, ale že za čas také nějakou stovečku do svého bytu strčiti může, a že ho jen záslony, z kterých prý ovšem zvláštní má radosť, dobrých třicet zlatých stojí, nepočítaje ani práci za zavěšeni.

Doktor taje v sobě smích zpíval dále do svého tónu, připomenuv na konec, že mu jest přece s podivením, že pan Borovec jsa takový milovník pěkného příbytku, si do své roztomilé klece již dávno kanárka neuvedl.

Hostitel jeho třikráte zamrkal a odpověděl cukrově se usmívaje:

»Doufáme v dobrotivé nebe, že nejsme k věčnému celibátu odsouzeni.«

»Nemluvte v množném čísle,« namítal doktor, »aspoň co do mne, skládám vyznání, že není mně nad stav panický a že sotva kdy zatoužím po známosti s pantoflem.«

Pan Račte div si radostí oči nerozmrkal. Tedy Drahokoupil doktora dobře prohlédl! Nyní mohl zcela bezpečně řeč přitočiti k slečně Mély. Třeba bylo jen doktora pěkně k sobě nakloniti. I přinesl vkusně vykládanou krabici s doutníky, jak pravil »ctihodného věku a výborně odleželými, z nichž jenom za božíhodových

příležitostí kouřívá,« zapálil svíčku v příručním stříbrném svícnu a vyptával se s dotíravostí téměř sklepnickou, čím by mohl hosti svému posloužiti, zda pravým ruským čajem a lomnickým sucharem, či kávou černou, nebo sklenicí piva či lahví vínka, červeného nebo bílého, oboje prý, jak doufá, neučiní mu hanbu. Při černé kávě v závorce podotkl, že nepřeje jí příliš, poněvadž prý po ní, jak kdesi spolehlivě se dočetl, červená nos.

Doktor Javorník vyslechl trpělivě celý seznam nápojů, připomenul mu, že zlý ten účinek černé kávy mu také není neznám, a vyslovil se, když již jiné spásy není, pro sklínku bílého vína s vodou. Pan Račte zatrhl zvoncem, a paní Marjánka, jež ostatně při dveřích poslouchala, přišla si devotně pro rozkaz. Za chvíli bylo tu víno i mísa se řízky delikátní studené zvěřiny. Zlatožlutý mok perlil se brzy v křišťálových sklínkách, pan Borovec jednu z nich pozvedl proti světlu a hrouže zrak svůj v milovábný její obsah pravil:

»Račte, velectěný pane doktore a profesore, si se mnou ťuknouti po staročesku na dobrou vůli.«

»Na dobrou vůli,« opakoval doktor, ťukaje s ním.

Pan Borovec vypil jedním douškem svůj díl až do kapky, vždyť byla senoseč, čas obecné žízně, a Jaroslav do polovičky. Neznal se patrně jako Pražan náležitě v staročeských způsobech. Leč panic Vraženský přimhouřil již oko a nabízel mu zvěřinu, jež hostovi výborně zachutnala, kteréž cti se ostatně i lahodnému vínu dostalo; neboť brzy po první láhvi nastoupila druhá svou pouť do útrob besedníků. V Jaroslavově mysli rozkvétal humor do samých růží, a Borovec nebyl již s to, aby udržel v hradbě ňader svých city ke slečně Mély, jež se mu již ze vší kázně vymykaly.

»Ach,« povzdychl, snímaje roucho tajemství s duše své. »Dámy jsou zdrávy a slečna Mély také?«

»Jako pstruh!« připomenul doktor.

»A je to pstroužek, není-li pravda? Já vím, že v Praze po něm udice litají.«

»Ne tolik, jak byste myslil. Ona jest vážné povahy, a zdá se, že jí pražští mladí pánové jsou trochu mělcí. Myslím, že více by jí byl k oku i k mysli jadrný muž z venkova, muž oddaný počestné práci, upřímné mysli, a třeba nestál ve květu mládí. Vždyť dospělejší strom lepší vydává ovoce.«

Pan Račte přišoupl ochotně křeslo své k doktorovi; vždyť to, co slyšel, byla zrovna jeho fotografie. Nyní nemohl přece mlčeti.

»Ó, příteli,« pravil, »nemohu vám déle tajiti, jaký dojem slečna Mély na mne učinila. Od těch dob, co jsem ji viděl, vidím jen ji; co jsem ji slyšel, slyším jen ji; slyším-li pěnkavu zpívati, zpívá ‚Mély'; slyším-li vítr hučeti, slyším ‚Mély'.«

»Jste do ní, příteli, zamilován.«

»Uhodl jste.«

»Škoda, že nemám žádných vlastností k namlouvání; věru, ztratil bych již za vás slovo.«

»Ó, ztraťte, příteli, ztraťte, a učiníte mne šťastným a vděčným až do smrti. Vždyť vy na Čerstvém vzduchu mnoho vydáte. Můžete o mně mluviti, že jsem muž jadrný, poctivé mysli, počestné práci oddaný a třeba nebyl nejmladší, Bůh ví a Nejsvětější Trojice, že srdce mé jest upřímné a zachovalé, a že oheň, kterým plápolá, není žádný oheň ze slámy a z natě. Sám jste pravil a ještě jste o mé lásce nevěděl, že můj dům je jako klec pro kanárka. A pole moje rodí zlato, příteli! A ta jistota, příteli; domy a továrny mohou shořeti, obchody sebe lepší bankrotáři v niveč uvedeny býti, ale úrodnou půdu nezničí ani živel, ani vojna, ani úskoky. Ó, kdybyste ráčil Mély pro mne připraviti, ó, věřte, vděčnějšího dlužníka v Čechách byste nenalezl. Ó, já vím, že slečna Mély jest hodna takové lásky, jakou já k ní mám.«

Jaroslav se jaksi sám nad sebou zastyděl. Upřímné výlevy srdce Vraženského panice, třeba nebyly prázdny humoru, zasluhovaly přece jen úcty nepodjatého člověka, a třeba věděl bezpečně, že jsou a budou bezúspěšny. Leč filosofie jeho obdržela zase vrch. Řekl si v duchu: Sladké nesmysly, pane Račte!

Dobrák Borovec, vínem poněkud rozjařený, ovšem něco podobného při něm by nehádal; naopak myslil, že host jeho přemýšlí o prostředcích, kterými by mu při slečně Mély posloužiti mohl. Nechal mu chvíli na rozmýšlenou a otázal se jen: »Přemýšlíte-li, příteli?«

»Přemyslil jsem,« odvětil doktor. »Pře vašeho srdce, milý pane Borovče, nebude tak snadna, jak by se myslilo. Že jste muž úcty hodný, o tom, tuším, nepochybuje slečna Mély rovněž tak jako celý svět; ale že jste i lásky hodný, o tom se musí teprve slečna Mély přesvědčiti, neboť jinudy nevede žádná pěšina k jejímu srdci.«

»A co mám učiniti?«

»Odpusťte mé upřímnosti, ale vy nejste z nejmladších, a slečna Mély jest mlada. Neboť co jest nějakých dvacet a pět let?«

»Ovšem, ovšem.«

»Vy tedy jí musíte ukázati, že jste posud mlád. Bohu díky, humor máte, a ten jest dobrý k tomu prostředek. Ukažte jí, přesvědčte ji, že jste posud mlád.«

»Ale jak, ale jak?«

»Nežli jsem poznal tajemství vašeho srdce, připadla mi na mysl zábava, a bavím se jí na procházkách svých již mnohou hodinu.«

»Zábava? Já proti zábavám nikdy nebyl.«

»Na druhý měsíc, tuším patnáctého, připadá výroční den sňatku pana Hajného s paní Hajnou. Byl by to den pro význačnou zábavu jako stvořený.«

»Byl. Myslíte ples?«

»Nikoliv, divadlo.«

»Ó, já jsem ohromný milovník divadla; račte věřiti, drahý příteli!«

»Tomu jsem z té duše rád; neboť na vás počítal jsem také v předběžném rozpočtu. Vy musíte také hráti.«

»Hráti? Ale, příteli, snad byste nechtěl mně na hlavu bláznovskou čapku posaditi?«

»Tak nesmíte, příteli, mluviti, chcete-li před slečnou Mély dokázati, že posud jste jinoch na duchu.«

»Hm, hm . . . ale, příteli, považte! Paměť má jest již děrava, žiju tu jako poloviční poustevník a jaktěživ jsem veřejně, před obecenstvem, nevystoupil. Fiasko by bylo skoro jisto.«

»Veřejně! Vždyť myslím jen na domácí divadlo, v nejužším kruhu. Obecenstvo by bylo skrovno a že shovívavo do míry největší, rozumí se samo sebou. Byla by to rodina Hajných, Drahokoupil, správce Velemín a starší úředníci, z cizích bychom nepřibírali. Jaká, prosím vás, bázeň před fiaskem?«

»A slečna Mély? Bude-li také hráti?«

»To nevím jistě. Myslím, aby dělala orchestr. Bez toho přece nemůže býti představení?«

»Ovšem, to náleží k celku jako komín ke chalupě; ale dobře by bylo, kdyby hrála. Kdybych měl s ní nějakou delší scénu, buďto pohnutlivou, nebo hodně veselou, třeba tak s nějakým padnutím do náručí . . .«

»Tak dopodrobna nemůžeme ještě dnes jíti. Já sám bych byl napovědou a režisérem a sepsal bych tak dva kousky schválně pro slavnosť; jeden vážný, druhý veselý. Rozumí se, že všecku starosť o představení bych naložil na svá bedra. Ještě to není, ale bude-li, engažuji vás za herce, příteli. Ruku na to, neboť bez vás bychom, příteli, uvázli s prámem na mělčině; jest nás tuze málo

i na nejskrovnější personál. Vy, mladý Tureček, Gábinka Velímovic, Svach . . .«

»Slečna Mély.«

»Nu, třeba. Leč při tom všem mně chybí jedna osoba, intrikán. Snad se nalezne. A kdyby bylo nejhůře, jsem tu ještě já.«

»Já bych se na to těšil, ale . . .«

»Žádné ‚ale‘ ještě nic nedokázalo, příteli. Však si to rozmyslíme; prozatím hrobové tajemství! Já myslím, že vaše intence se slečnou Mély se tímto představením shledá s nejlepším výsledkem.«

»Ó, kdyby to dal Pánbůh!«

»Neříkejte nikomu nic, ani před Drahokoupilem. Čemu prodávati, dokud není trh.«

»Ovšem, ovšem.«

»Ale já tu zůstal a vy máte práci na lukách. Slunce jest již hodně dole; musím do Záhořan.«

»Není zmeškáno. Přijdete brzy, viďte, příteli, a ráčíte mi pověděti již stranu slečny Mély?«

»Přijdu, a dá Bůh, že nikoliv s prázdnou pro vás.«

Pan Borovec doprovodil doktora Javorníka hodný kus cesty, až ke kamennému kříži pod smrkem a svěřil mu po cestě ještě ledacos, co jeho srdce buď nechtělo nebo nemohlo samo snésti. Nežli se rozloučili, měl Jaroslav nejpěknější kapitolu z bytosti Vraženského panice zcela přečtenu. Přišed na místo, odkud bylo Záhořany, přádelnu a kus Čerstvého vzduchu viděti, zastavil se Jaroslav. V růžové záplavě červánků ležela krajina před ním jako plastický obraz, a v hájku, někde nad ním, pohvizdovala žluva měkkým, plným tónem. V okně nárožním Čerstvého vzduchu, kde bydlila slečna Mély, zdálo se mu, že vidí obě mladé dámy z libé večerní nálady se těšící. Z hladiny mysli jeho vynořil se obraz slečnin v řecké toze a hned vedle něho pan Račte, s čapkou a rolničkami.

»Sladké nesmysly!« pravil mladý muž k sobě a sestupoval chutě po mírném svahu dolů.

Téže asi chvíle stál Borovec mezi vraty svého dvora a myslil si: »Ten doktor je řádný a upřímný člověk. Fortuna mi jej sem zanesla. Když on tomu nastrčí nohy, půjde to pomocí boží ku předu.«

XI.

Některý den po tom — obloha byla zatažena a strojilo se asi k dešti — vyprosil si za příhodné chvíle dr. Javorník na slečně Mély pohovor v soukromí. Slečna, jež jinak zřídka z klidné rozvahy své vystupovala, se zarazila, a oči její svezly se rozpačitě na koberec, když k přání jeho svolovala. Dle úmluvy sešli se v zahradě na odlehlejší cestičce, zákrslíky napolo zakryté. Oba dva naši přátelé byli stejně velicí, a kdo jich neznaje, by je byl viděl vedle sebe kráčeti, byl by jistě soudil, že jest to dvé milenců. Slečna po delším čase byla dnes opět tak ustrojena, jako tehdáž, když po prvé při piané ji pan Borovec spatřil. Jistou měrou byla dnes ještě vnadnější; slaměný klobouk se širokou střechou, za nějž zatknuta byla dělaná kytička z vlčího máku, zvyšoval půvabný její zjev snad tím, že jej jaksi přizpůsoboval k zahradnímu okolí. I oko Jaroslavovo jiskřilo ohnivěji. Vzácné vnady krasavice, po boku jeho kráčející, musily každé mladé srdce mužské rozhoupati z obvyklé rovnováhy. Utrhnuv se stromku list a pohrávaje s ním, snad aby myšlénky své v klidný směstnal tok, pravil Jaroslav hlasem zcela pokojným: »Slečno, prosím za vaši mlčenlivosť u věci, již budeme projednávati, a spoléhám také zúplna na ni.«

Po tomto úvodu slečna Mély poněkud zbledla a nutíc se k tónu klidnému a určitému, odpovídala: »Buďte zcela ubezpečen, pane doktore.«

»Jde tu o věc,« pokračoval Javorník, »s mého hlediska aspoň veledůležitou, a ač časem beztoho u veřejnost vejde, přece bych tomu byl rád, aby prozatím zůstala mezi námi.«

Slečna se uzarděla a odpověděla: »Poslouchám, pane doktore!«

Jaroslav jal se nyní široce vykládati, jakým způsobem by výroční den sňatku jejich přátel dal se oslaviti, a že by takto na Čerstvém vzduchu mohli si otevříti pramen zábavy nevyčerpatelné. Pustiv se dopodrobna do plánů svých, vymaloval je slečně živými a jímavými barvami, probíral řadou po sobě osobnosti, jichž by bylo potřebí, nedotýkaje se jen jaksi z dobrého taktu Borovce, ač jí napověděl, že by snad i z okolí se vhodná některá síla dala vybrati. Pak ji prosil, by za tímto účelem k němu se připojila, poněvadž sám o sobě netroufal by si dobře pochoditi, ano bez jejího účinného přispění se ani jeho zámysly na Čerstvém vzduchu provésti nedají. Připomenul na příklad starou paní, o níž sice ví, že jest mu nakloněna, jež však mnohem ochotněji a přívětivěji předlohu přijme a posoudí, nepodá-li ji podnikatel sám, nýbrž spojené družstvo »Mély a doktor«, poněvadž první člen družstva mysli a srdci jejímu mnohem jest bližší a lahodnější než on, člen druhý. Manželé Hajných mají prý dosti času o podniku se teprve tenkrát dověděti, až nebude lze jej před nimi tajiti.

Slečna chvíli odvažovala. Pak odpověděla: »Nevidím příčiny, proč bych na návrh váš nepřistoupila a proč by i při staré paní podnik váš se shledával s nějakým odporem.«

»Náš podnik,« prosím, opravoval doktor..

»Budiž, ač úloha, již mně přidělujete, jest poměrně skrovná.«

»A přála byste si větší, slečno? Přála-li byste si zahráti?«

»Nikoliv, spokojuji se s orchestrem. Vždyť i vy sám zůstanete za kulisami, a já věru netoužím před ně. Ostatně jest osnova vaše vesměs jasna, až na jedno místo. Připomenul jste, že by i některá osobnosť z okolí se dala přibrati.«

»Myslil jsem na pana Borovce. Jest v domě dobře znám a rád trpěn; snad i viděn.«

»Mluvil-li jste již s ním o navržené zábavě?« vyzvídala slečna.

»Nemluvil,« lhal doktor, jakoby psal od jakživa do novin.

»Ondyno jste u něho byl?«

»Byl.«

»Dovolte mi něco v závorce pronésti. Jest to věc i nepatrná i patrná, podle případnosti. Tázal jste se mne tehdy, zdali nepůjdu s vámi na Vražno. Směla bych prositi, proč?«

»Nevím již. Tuším, že mi tak za řeči otázka ta z úst vyklouzla.«

Slečna Mély se naň zpytavě podívala; Jaroslav se lehce zarděl.

»Víte, pane doktore,« odpovídala i pichlavě i laskavě, »že umím také latinsky. Fiat benigna interpretatio. Doufám, že budete spokojen tímto rozřešením?«

Jaroslav se zarazil; cítil, že slečna dobyla nad ním převahy. Nežli na příhodnou odpověď uhodil, ujímala se již slečna Mély hovoru další otázkou.

»A co by měl pan Borovec po mínění vašem při divadle hráti? Nějakou-li zamilovanou partii?«

»Nepomyslil jsem posud.«

»Odpusťte mému žertu: kdo ví, zdali by ji lépe neprovedl nežli na příklad vy.«

Doktorovi se hnala krev do tváří; netroufal si slečně do očí se podívati.

»Když již spolu tvoříme divadelní družstvo, jest věc nás obou jej získati. Tuším, že přece spolu jednou půjdeme na Vražno. Co myslíte?« otazovala se slečna zdánlivě nevinně.

Jaroslav viděl, že třeba rázného obratu. Pravil odhodlaně:

»Vidím, slečno, že není jasno mezi námi, a že tudíž smlouva naše stojí na vratkých nohou. Podejme si upřímně ruce.«

»Za jakým účelem?«

»Pro život.«

Slečna Mély ustoupila na krok a sbírala všecken um, aby nepozbyla rozvahy. Odpovídala zajíkajíc se: »A co vás, pane doktore, z čista jasna k tak — vážnému výroku přimělo?«

»Vy sama. Když již tehdejší otázka má, sama v sobě nepatrná, ve vás nepokoj vzbudila, jest viděti, že vám na mně v pravdě záleží, že se srdce vaše o mne zajímá, že mne — milujete. Již v pouhé narážce na Borovce, jenž podle všeho do vás se zamiloval, hledáte z mé strany úsměšek, jenž vás hněte. Při vás to není bublina rozmarné mysli, není prchavý vrtoch; znám vaši povahu. Podejme si ruce.«

»Pane doktore, pro Boha! — Vždyť nehrajeme ještě divadlo.«

»Nehrajeme, pravda; a proto si nepodáme ruce.«

»Doktore! Pouštím mimo všecky pokoutní myšlénky. Tu jest má ruka; prozatím — pro divadlo.«

Podali si ruce a potiskli je. Doktor držel ruku její nad slušnosť dlouho ve své pravici a nepouštěl jí. Slečna Mély mu ji vymykala.

Prudce ji pustil pomysliv: Sladké nesmysly!

»Tedy pro divadlo, platí. Beze všech pokoutních myšlének,« ujal se doktor znova hovoru.

»Platí,« odvětila určitě slečna.

»Kdy půjde divadelní družstvo k staré paní o guberniální povolení?«

»Zítra k poledni, stavte se pro mne.«

»Před dvanáctou jsem na místě.«

Obrátili se k domu. Doktor doprovodil slečnu až ke schodům a odešel ven na dvořiště. Slečna ubírala se nápadně rychle do své komnaty. Tam odložila klobouk a postavila se k oknu. Jaroslav zahýbal právě za přádelnu na silnici. Slečna dívala se chvíli do prázdna a usednuvši pak do křesla k psacímu stolu, opřela hlavu do zadu. Ňadra její bouřlivě se zdvihala. Zdálo se, že nepokoj, před Jaroslavem uměle tlumený, nyní teprve se rozpoutává. Veliké, tmavé, nyní blouznivé oko upjalo se na obraz na stěně. Byla to tišina při měsíčku. Park z dob rokokových, z jehož vzdušné prostory táhla se uprostřed lesem dlouhá cesta. Téměř na konci jejím, v pozadí, odcházeli pán a dáma, patrně v zajímavém hovoru zabráni; za nimi stál plavý chrt k měsíci vzhlížeje. Krásná hlava slečnina probírala se ze směsi k jasnu myšlénkovému. Pohnula se a naklonila v levo.

»Zvláštní člověk; zvláštní, posud neprůhledný,« šepotali rtové její. »Jednala jsem správně, obezřetně; ale jen jediná ještě svůdná minuta, jeden vřelý pohled, dvě, tři dojemná slova, a byla bych bývala beze zbraně! Prudce odtrhl ruku, jakoby řekl, když ty vymykáš svou, k čemu se oddávati pošetilosti. Ó, že nemohu se hned s Maruší poraditi! Byl to týž muž, jenž nešťastné herečce, nešťastné manželce z čisté lidské lásky upravil strmou cestu na věčnosť? Ale on ji znal, snad ji někdy i miloval! Budiž! On jednal krásně! Co jsou proti takovému činu činy Napoleonovy? On uhodl, že jej miluji, on nabízel mi ruku, pro život — pro život! To bylo celé vyznání jeho lásky. Zda která žena takové slyšela!? Bylo tak zvláštní jako on jest . . . labuť v poušti, démant v písku, palma na severu! Jak dále s ním ku předu?! Třeba

vpraviti se do něho, plouti podle jeho plachty, bez pokoutních myšlének. Popluji s ním, popluji . . . na kraj světa, do spásy nebo zmaru. Popluji!«

Hlava slečnina svezla se za rozjímání k ňadrům; ruce měla na klíně sepjaty. Malíř spatře ji byl by zajásal. Nebesům známo, jak dlouho by byla slečna tak seděla. V tom zatahala ji ručka za šaty, a hlásek dětský vykřikl: Baf!

Slečna vyskočila. Byl to Jaroušek, jenž za ní přiběhl. Vzala si chlapce na klín a zulíbala ho. Chlapec se jí vyvinul, nebylo mu to tuze milo.

»Nevíš, kde je doktor, tetičko?« tázal se Jaroušek. »Někde v pravo, viď?«

»Proč v pravo?«

»Protože ondyno řekla babička k mamince, že když jsi ty v levo, on že je v pravo. A protože jsi ty v levo, jest on v pravo. Já vím, že jsi v levo; tohle je levá ruka, protože se jí nejí.«

»Ó, ty máš rozumu!«

»Kolik asi, tetičko?«

Slečna Mély ukázala mu to ukazovači svých rukou, jež dala k sobě asi na centimetr. Jaroušek byl tím množstvím svého rozumu asi málo spokojen, neboť hnal se jí s klína jako povětří.

XII.

Druhého dne šla slečna s doktorem ke staré paní o »guberniální« povolení. Bylo na nich viděti, že jest mezi nimi jasno, a že oba se nesou se stejnou myšlénkou. Stará paní se významně a vlídně pousmála; nemyslila jinak, než že ti dva divní lidé se shledali z čista jasna, a že jdou k ní na radu v záležitosti srdcí svých. Leč brzy nahlédla, že uhodila vedle, a že má jen před sebou

družstvo pro komedii. Vyslechla nejprve pokojně hlavní přednes pana principála a potřebné výklady a přídavky slečny principálky, a lahodilo jí, že jí první svěřují své nevinné tajemství, a že na jejím svolení činí všecko provedení závislým.

Urovnavši si odpověď na supliku, vážně jako nějaký policejní ředitel, odvětila, že ona popředně velice daleka jest toho, aby snad za paní v domě se pokládala; ale že ji těší, že přišli nejprve k ní, ponévadž její zeť i dcera přirozenou měrou musí prozatím zůstati před oponou. Dále připomenula, že ona takto divadlu mnoho nepřeje, poněvadž s jeviště rozsívají se tytýž myšlénky společenskému životu a blahu neprospěšné, anobrž i nebezpečné; ale proti domácímu divadlu prý není, jednak proto, že má býti oslavou památného dne jejích dítek, a že při takovém družstvu má toho plnou jistotu, že při zamýšleném představení zachovají se i v částech i v celku meze dobrého tónu a předpisů v domě i rodině platných. Přes to všecko že by však přece prosila, by předloženy jí byly k censuře oba kusy, jež pan profesor hodlá složiti, a v čas jí bylo oznámeno, které osobnosti hráti budou, a jaké úlohy.

Družstvo se vpravilo beze vší odmluvy do jejích podmínek, poděkovalo se sutou měrou za její blahosklonnosť, a Jaroslav zejména připomenul, že nemohou zrak její, věkem již poněkud dotknutý, namáhati obtížným čtením rukopisův, a že kdyby dovolila, rád a ochotně by jí kusy v soukromí přečetl. Stará paní přijala vděčně návrh, dala mu však ten tvar, aby jeden kus slečna a druhý doktor jí přednesl; neboť pro jednoho předčitatele že byla by to námaha poněkud obtížná, již by ona nerada brala si na odpovědnosť. Na tom zůstali a umluvili, že ohlásí v čas napřed, kdy bude lze hotové kusy předčítati.

Tak skončil se šťastně první moment přípravy, a hned odpoledne osedlával si doktor svého Pegasa, by prohnal jej po vyměřených cestičkách. Byla to projížďka trochu pracná; neboť doktorův Pegasus by rád si byl vyhodil z kopýtka; ale jezdec si počínal jako starý kyrysník; sepjal komoně do jambických pětistopců, pyšně na vysokých kothurnech si vyšlapujících, a nedal mu k posluze více figur, než kolik jich bylo možno sehnati, i pana Borovce v personál počítaje. Jedna figura mu pořád chyběla, ale on se bez ní obešel; neboť u divadelních ředitelův jest všecko možno; ti jsou jako Napoleonové. Přes to by to bylo s dílem Musy doktorovy přece bledě vypadlo, kdyby téhož dne nebyl se spustil déšť, a kdyby se nebyl Jaroslav do své práce zrovna zajedl. Večer se ani dramopisec náš do jídelny nedostavil; ostýchalť se tam objeviti se svými počerněnými prsty. Když odbíjela hodina duchův, odložil Jaroslav se srdečným »zaplať Pánbůh« péro: první kus byl z hruba hotov. Třpytil se mu na čele název: »Ještěr v ráji, čili Meč a dýka. Obraz z české dávnověkosti o jednom jednání.«

Vykonav lopotnější úlohy své polovinu zívl si básník po olympicku blaženě a vyhledal své klidodárné lože. Spal tak tvrdě, že by ho byli mohli i s postelí třeba až do Vražna odnésti. K jeho cti budiž řečeno, že se mu o vínku vavřínovém ani nezazdálo.

Druhého dne přinesl sešit slečně Mély ke kritice do zahrady. Ta se s prvorozencem dramatické fantasie Jaroslavovy uklidila do odlehlého místečka, by se s ním po kriticku pomazlila. Když dočetla až k »opona zvolna spadne«, byla celkem uspokojena. »Ještěr« byla činohra trochu krvavá, trochu pohnutlivá, se šťastným koncem. Dlouhá a zdlouhavá nebyla i měla na sobě ráz rytířský, již pro kostymy, neboť ty byly napřed předepsány. Co předzvídala, nalézala splněno: pro mlsné obecenstvo byla to zábavná satira na škrobený dramatický pathos a sloh;

pro hladové obecenstvo solidní pečené. Že od staré paní dostane své imprimatur, bylo nad pochybnosť; v Ještěru nebrousily se nože ani na stát, ani na církev nebo rodinu. Jednající osoby se od sebe dosti odrážely a každá měla po nějakém vděčném místu.

Třetího dne po tom položil pan dramaturg druhou knížku na pitevný stůl slečny kritikářky. Byla to fraška se znamenitým názvem: »Kopyto na zamilovaných cestách.« Prvním rekem v ní byl »obstarožný« švec panic Benignus Neděle, jenž měl za pořekadlo: »I ty moje kopyto!« Obsah i situace nebyly příliš původní, ale byly vtipně sestaveny a dost účinně stupňovány, a o smích nebylo zle. Leč čím dále slečna Kopyto studovala, tím více naskakovala jí husí kůže před censurou staré paní. Hra sice nepepala slušnosť ve tvář, ale byla rozpustilá, a výraz i myšlénky někdy trochu předměstské. Nic platno, Kopyto potřebovalo trochu ořezu a ostruhu. Slečna vzala tužku, ale ostýchala se škrtati. Benignus Neděle byl zrovna ušit pro pana Račte. To nepotřebovala ani slečna od doktora slyšeti. Ale že po té úloze Borovec jen tak beze všeho sáhne, slušně pochybovala. Leda snad jí k vůli, a doktor v duchu asi na to počítá. Slečnino čelo se zakabonilo. Ale brzy opět se na něm rozjasnilo. Vždyť dala ruku, že s doktorem půjde bez pokoutních myšlének, a danému slovu chtěla i musila dostáti. Hraj si již s Pánem Bohem Borovec Kopyto; effekt musí učiniti, jen když úlohu trochu pochopí, a Jaroslav provede svou králku. Obrazivosť slečnina se rozehrála: viděla před sebou Borovce-Kopyto na jevišti, a veselí skřítkové, kde který v ní byl, se rozpoutali a rozchechtali. Slečna vypukla v hlasitý smích, že se jí oči zalévaly. V tom div leknutím nevykřikla. Kdyby jí byl někdo u ucha vystřelil, nebyla by více strnula. Před ní stál ne Benignus Neděle Kopyto, nikoli výtvor doktorův, nýbrž pan Borovec, tak jak žil a tyl ve skutečnosti, a k tomu ještě

ve vybrané letní strůji. Prádlo bylo na něm jako křída a vkusné šaty z brusu nové.

Políbil slečně ruku a omlouval se prose tisíckrát za odpuštění, že ji asi vyrušil z veselé četby. Dále vypravoval, že měl v Záhořanech něco na práci a že nemohl přes srdce přenésti, aby slečně nesložil povinné poklony. Že mu řečeno bylo, že jest v zahradě, on že ji hledal po všech všudy cestičkách, až »líbezný zvonek jejího smíchu« mu úkryt její »čarodějně« prozradil.

Slečna nevědouc ani překvapením co mluví, přestřihla mu výmluvné pásmo od úst, podotýkajíc, jak se naň hněvá, že tak na své přátele na Čerstvém vzduchu zapomíná, a že by mu do smrti nebyla odpustila, kdyby jsa v Záhořanech u Hajných se nestavil.

Borovec si pomyslil: Doktor už pro mne pracoval, díky mu! Ukaž, že jsi mlád! Poděkoval se za vzácnou přízeň slečninu a na důkaz pravosti svých slov políbil jí ruku po druhé. Dívka se lehce zapálila; bylo jí té dvornosti trochu mnoho.

»Není-li libo trochu po zahradě nebo do domu?« otazovala se ho posud v rozpacích.

Pan Račte jen zářil jako španělský topas. Všecka duše jeho sršela mu z očí na slečnu, již rozkošný ruměnec činil ještě milostnější než jindy bývala. Nitro jeho rozjásalo se velmi smělými nadějemi. Předeslav, že si velmi rád zablouzní v přírodě, prosil naléhavě, zdali by nesměl na tomto poetickém místečku si k ní na minutku přisednouti, a když slečna přívětivým posunkem mu ukázala na sedadlo naproti, složil se na ně, jak nejozdobněji uměl, veda stále svou o přírodě, že je hrozný milovník její i za ranních červánků, kdy skřivánkové se budí ze sna, i na večer, když mu větřík přináší ze Suchotína klekání; a po celý den že je vůbec s přírodou v tuhém přátelství na polích, lukách i v lese. Také prý proto volil si za metu života svého polní hospodářství;

neboť polní hospodář žije prý dvojnásob proti obyvateli nezdravých měst, a lékaře prý zná skoro jen dle jména. Krajina kolem Vražna jest prý také ne-li krásná, aspoň velmi milá, a že by se radostí až chytal stropu, kdyby slečna se ráčila na ni podívati a svou návštěvou krajině té ráčila dáti jaksi poetické posvěty.

Slečna Mély byla básnickou jeho lícní na oko unešena, ale zdálo se jí v duchu, že má svou řeč dobře naučenu, a že by tudíž co do paměti aspoň se hodil pro Benigna Neděli v »Kopytě«. Při tom se však pod stolem něco přihodilo, co všecken rajský pel s dojmu setřelo, a slečnu dopálilo: pan Račte totiž, jakoby maně se stalo, dotkl se důvěrně nohou svou jejích botek. Slečna reterovala nožkou a pomyslila na Jaroslava, a ruměnec i studu i hněvu zaplanul jí v líci. Vida ten ruměnec, vykládal si jej Vraženský ve svůj prospěch a opakoval svou prosbu o návštěvě svého sídla určitěji a důvěrněji, přidávaje opět velmi poeticky, že beztoho obraz její dnem i nocí komnaty jeho Tuskula oživuje. To bylo dosti zřetelně řečeno; v slečně se ženský rarášek vymrštil na jazyk.

»Jste velmi dvorný společník,« prohodila, »a kdybych byla ješitna, skoro bych se mohla domnívati, že jste do mne zamilován.«

Vraženský div slastí neshořel; přemysliv vteřinu vhodnou odpověď, pravil skromně oči klopě: »Domněnka taková učinila by ze mne nejšťastnějšího muže na několik mil v okolí.«

»A smí-li se vám věřiti?« zahrávala s ním dále slečna.

Pan Račte bouchl se pravicí do srdce a odvětil velebně:

»Slečno, račte se ptáti kohokoliv na mne; nikdo jistě neřekne, že Vraženský Borovec lže.«

»Svým časem se třeba přesvědčím; ostatně není posud příčiny, proč bych pochybovala nebo nepochybovala,« odvětila slečna.

»Slečno,« rozpaloval se pan Račte; »račte se o mně přesvědčiti, račte na mně co chcete, vše jsem hotov pro vaši přízeň podniknouti. Račte poručiti: skoč se skály! Skočím. Skoč do hlubiny vodní! Skočím. Nekuř! Nebudu kouřiti. Ano, ráčíte-li říci: nechoď na honbu! Nepůjdu.«

»Měla bych zkoušku pro vás.«

»Jen jedinou? Toť málo. V desíti troufám si obstáti.«

»Mám pro vás tajemství.«

Borovec položiv ruce na stůl přiblížil hlavu.

»Chceme hráti divadlo; domácí divadlo. Budete-li spolu hráti?«

»Je-li přání vaše, třeba stokrát.«

»Jakoukoliv úlohu?«

»Jakoukoliv, jen bych prosil, nesmíte mi přidělovati intrikána. K němu nemám srdce.«

»Intrikán to nebude, pane Borovče. Tedy mám vaše slovo?«

»Tu ruka na to.«

Slečna mu přes stůl podala zdráhavě ruku. On ji chtěl políbiti, slečna nepřipustila.

»Však připomenu vám slib.«

»Stojím v něm, slečno, jako maják v moři.«

»A nyní, prosím, musím k paní Hajné. Prosila bych za vaše rámě.«

Borovec měl již na jazyku, že jí třeba srdce dá, ale pomyslil si, že pro dnešek již třeba se uskrovniti. Doprovodil slečnu Mély do domu a na pozvání paní Hajné strávil tam asi hodinku.

Po odchodě jeho vyprosila si slečna doktora Javorníka na poradu a otevřela mu bez ohrádky své mínění, že tak jak jest, »Kopyto na zamilovaných cestách« se

nemůže dávati, že třeba leckterých výpustkův i proměn. Jako každý básník postavil se doktor na odpor dokládaje, že změnami těmi by hra na účinu byla oslabena. Leč slečna kritikářka jako druhá v družstvu podmílala svými důvody jeho důvody dosti trpělivě, a když pozorovala, že zvedá se v něm již nevole, slibovala mu, že se mu za ty změny něčím velmi milým odvděčí. Jaroslav zadíval se do jejích kyprých rtů, že se všecka zapýřila a chvíli do rukopisu dívati musila, nežli mohla suchoparně dále vyjednávati.

Doktor se vyslovil, že jest volen »Kopyto«, jež kladl nad »Ještěra«, po jejím přání zkomoliti. Dali se tedy do společného díla, panice Benigna Neděli přeměnili ve vdovce po třech manželkách, tu i onde vypustili fráse a zkrotili jednotlivé výrazy; jeden výstup docela a jeden s část vypustili a jeden více prohloubili a propracovali.

Když byli práci dokončili, tázal se doktor po odměně.

»Ta jest,« pravila laskavě slečna Mély, »že mám pro Benigna Neděli herce již získaného.«

»Ah! A smím-li se tázati?«

»Pana Račte.«

Doktor popošel sem tam v komnatě.

»On mně dnes v zahradě,« vykládala slečna se zardívajíc, »učinil in optima forma vyznání lásky.«

Jaroslav sebou škubl a podíval se přísně na ni.

»A já jsem za pokutu získala ho pro Benigna Neděli. Jste-li se mnou spokojen, doktore?«

»Slečno, všecka česť. To bylo jednáno bez pokoutních myšlének.«

»Anebo obráceně,« připomenula slečna oči sklopivši.

Jaroslav přistoupil k ní a stiskl jí ruku, že ji prsty zabolely. Podívav se významně na ni, mlčky odešel.

Slečna se chvíli dívala na dvéře, když se za ním zavřely. Snad myslila, že se vrátí, snad něco jiného. Bůh milý ví.

XIII.

Censura u staré paní vypadla dobře. »Kopyto«, jež slečna Mély předčítala, učinilo větší účinek, a stará paní shledávala je za příliš veselé; ale aby se neprovozovalo, nezmínila se ani slovem. Ptala se, kdo bude ševce Neděli představovati, a když slečna Mély dle úmluvy propověděla, že získala pro tu úlohu pana Borovce, kývala sice mamá podivujíc se hlavou, ale nenamítala ničeho. Slečně Mély prošlo, co by doktorovi bylo uvázlo; bylo viděti, že doktor má rutinu v divadelních věcech. Takovým způsobem se tedy kára Thespidova na Čerstvém vzduchu šťastně rozjela. Ale bylo jí ještě naraziti na dvě překážky. Jednu zavinily sladké nesmysly doktorovy, druhou pan Račte. Jednu po druhé po příkladě poctivých dějepisců vyložíme.

Dvorec pana Hajného byl pod správou pana Velemína, muže to prostředních let, jenž měl jedinou dceru Gábinku, dívku jako z vody vyrostlou, sedmnáctiletou, s černýma jiskrnýma očima a s kudrnatými vlasy, krátce ustřiženými a povždy trochu rozcuchanými. Mladý Tureček Gábinku rád viděl. Děvče neříkalo tak ani tak, ale jsouc veselých povah, ať tak dím, jako vrabčisko o žních, rádo se s ním bavívalo. Pan správce Velemín byl vdovec i nevdovec. S první paní měl Gábinku, s druhou se dlouho nepotěšil. Utekla mu se svým přítelem, a věru, Velemín pro ni slz neproléval, poněvadž byl přesvědčen, že s ním jednala jako všední žena, jež nehodna úcty. Velemín někdy prožil krásné časy. Bylť správcem u kavalíra starého jména, jenž úředníkům svým byl nakloněn. Ale časem potřeby jeho se zvýšily a on shledal za dobré, dvory své soukromým nájemcům pronajati, již pak si je sami spravovali, a několik úředníků, pro něž kavalír neměl místa, přišlo z chleba. Mezi nimi

byl Velemín, jenž krátce před tou událostí se po druhé byl oženil. Přestěhoval se s rodinou do Prahy mysle, že odtamtud nalezne si snáze nové místo, ale věci se netočily po přání jeho. Nedostatek počínal klepati na dvéře jeho, paní jej obsypávala výčitkami a zplozovala mu v domácnosti mrzutosti, a konec konců byl, že s majetným svým přítelem odešla do světa, kde Velemín již jí nehledal, ač nic ho tak nehnětlo, jako pomyšlení, že ona jméno jeho nosí. Když mladý Hajný Záhořany koupil a i pro dvorec se po řádném správci ohlížel, naskytl se mu Velemín, jemuž před jinými přednosť dal, poněvadž byl nejzpůsobilejší. Poznavši, že rodinné poměry Velemínovy nejsou bez úhony, postavila se již tehdáž stará paní mladému zeti na odpor a žádala určitě, by Velemína do služby nebral. Kryla se tím důvodem, žc člověk ten s manželkou svou nežije, a že by nebylo jeho domu se ctí, kdyby jej vzal za správce. Leč mladý Hajný setrval při vší oddanosti a zdvořilosti na odpořích se svou paní tchyní tvrdě, že neběží tu ani o rodinu ani o manželku, nýbrž o Velemína, nad nějž lepšího a spolehlivějšího člověka na ten čas nemůže dostati, a že, jak sám se přesvědčil, nikoli Velemín, nýbrž druhá jeho manželka naprosto jest vinna oněmi rodinnými nesnázemi, a že Velemín jest muž docela solidní i se stránky rodinné. Ač nerada, ustoupila přece paní tchyně zeti, a ač později na Čerstvém vzduchu nabyla přesvědčení, že správce jest muž řádný a pilný a upřímně se o zájmy pána svého stará, nezbavila se přece jistého nechutenství k němu a Gábince. Děvče samo nerada viděla v domě, poněvadž jí bylo zřejmo, že vyrostlo za let, kdy největší toho byla potřeba, bez náležité péče mateřské, a doma nic dobrého nevidělo. Nedalo se také upříti, že Gábinka není bez výstředností a že jest vůbec svobodomyslnější nežli jiná děvčata téhož věku z rodin spořádaných, třeba posud nic se nenaskytlo, co by nějaký

stín i jen zdaleka na ni vrhalo. Známosť její s mladým Turečkem byla dosud v plenkách, a kromě toho byla paní Turečková rázná i opatrná matka.

Velemín bydlil ve dvorci a užíval tam také pěkné zahrady. Byl náruživý štěpař a včelař a působil v tom smyslu blahodárně v celém okolí. Plot jeho zahrady byl při samé vozové cestě do Čerstvého vzduchu vedoucí, a Gábinka bývala v létě v zahradě pečená vařená. Některý den po vykonané censuře na »Ještěru« a »Kopytě« šel doktor Javorník mimo dvorec a zastavil se na několik slov s Gábinkou, jež stála při plotě a černýma svýma očima na krásného muže vlídně se usmívala. Co hovořili, přišel kolovrátkář a spustil skočnou polku. Do doktora vjel sladký nesmysl a připomenul žertem, že to kousek od podlahy, a tázal se, co nožky Gábinčiny tomu říkají? Gábince byl tanec vrcholem blaženosti, a myšlénka proskočiti se s krásným a svobodným mužem rozvířila jí hlavičku chtivou zábavy. Odvětila touhou se rdíc, že kdyby tu byl tanečník, hned by s ním byla v kole. Doktor nerozmýšleje se vyčetl jí z očí, co srdéčkem jejím zmítá, a rázem přivinul k sobě štíhlé děvče a vytočil ji několikrát okolo jasanu na pažitě před stavením. Pak chvíli s ní ještě pohovořiv odešel.

Doma se o tom nezmínil, ale zpráva o tom ještě téhož dne dostala se do Čerstvého vzduchu i přádelny a pobouřila zvláště tři hlavy: starou paní, slečnu Mély a mladého Turečka.

Téhož ještě dne měla stará paní se zetěm poradu o »nerozvážném tom kousku doktorově«, v němž viděla zrovna nebezpečenství pro česť domu. Pan Hajný postavil se na stranu doktorovu a omlouval kousek jeho tím, že byl to pouhý veselý nápad mladého a svobodného muže. Stará paní na ten »svobodomyslný« výklad nepřistoupila, tvrdíc, že kousek ten jenom asi počátkem je pletek, jež cti domu velice mohou býti na ujmu, a vinila doktora

z nešetrnosti k domu, kde přebývá pohostinu, žádajíc na zeti, aby s přítelem svým vážně porozprávěl a třeba přímo mu řekl, jak nelibě se příběh ten jí dotekl. Hajný viděl, že ocítá se mezi dvěma ohni, a přemýšlel, jak by aspoň jeden z nich výhodně odklidil. Předkem laskavě a mírně vyložil, že taneček se solidním děvčetem a s dcerou jeho úředníka, veřejně provedený, není nebezpečenstvím pro česť jeho domu, a uvedl příklad, že kdyby i královská rodina byla na venku, a syn její si zatančil s dcerkou úřadníkovou o své ujmě, sotva by tím dvorní etiketta se pokládala za porušenu.

»To by byl syn,« přejala babička řeč; »ale doktor je host, milý pane zeti, host.«

»I kdyby to byl host, vážilo by se to jen jako veselý vrtoch anebo rozmar,« namítl Hajný. »Vždyť i host vedle povinností svých má i svá práva, a kdo někoho hostí, musí i těchto práv šetřiti. Když jsem Jaroslava k nám zval, slíbil jsem mu, že propouštím jednání jeho u nás úplnou svobodu, což ostatně samo sebou se rozumí. Jinak znám jej z chlapeckých let a vím, jak výborného vychování se mu od šlechetné jeho matky dostalo; vím, že není nic v jeho povaze, co by společenskému libomravu mohlo býti na závadu.«

»A přece byla to lehkomyslnosť; Velemínovic nejsou bez úhony.«

»Rozmar, drahá matinko, rozmar.«

»Vy muži jste příliš svobodomyslni a shovívavi, kde nás jemné ženy shovívavosť přechází. A co se týče Gábi, víš, že ji ráda zde v domě nevidím a také . . .«

Stará paní chtěla říci, že nesmí spolu divadlo hráti, ale v čas se zarazila.

»Chtěla jsi, matinko, ještě něco připojiti?«

»Ano, nechceš-li sám, promluvím já za příhodné chvíle s doktorem.«

»Nečiň toho, drahá matinko; však on beztoho uvidí na tobě, že hřešil.«

»Těší mne, Prokope, že aspoň uznáváš, že hřešil. Prozatím se tím spokojuji.«

Tím porada šťastně skončena. Pan Hajný odcházeje si oddychl. Hůře bylo se slečnou Mély.

Nevinný taneček s Gábinkou nakapal do milujícího srdce jed žárlivosti. To byl tedy ten slavný Jaroslav, jenž dovedl vykonati skvělý čin humanity, jenž podával jí upřímně ruku pro život! S rozpustilou dívkou, sličných tvářiček a štíhlého tílka, pouští se při kolovrátku do tance! On drží na kůstky, a ona, jež tolik skvělých partií zamítla, ona miluje jeho a právě jen jeho! Slečna Mély se večer u psacího stolku svého rozplakala, a slzy, jež smáčely líce její, byly horky jako oheň. Setřela slzy a vzpřímila se; vzpřímila i kleslou duši svou. Hrdosť, jí přirodilá, vyšlehla elektricky z aksamítu krásných očí. Věru! ten člověk není hoden vážné myšlénky, tím méně slz! To krásné bejlí musí vytrženo býti z květnice jejího srdce! Vytrženo, zahozeno: není na jiném. Vytrhávala, nevytrhla; oči opět se zavlažily. Odstrojila se, rozpustila své krásné vlasy před zrcadlem. Ach! on nebude se probírati prameny jejích vlasův, on nebude se přissávati k těmto ústům, jeho klasicky krásná hlava nebude se tuliti k těmto ňadrům! A když ne on, žádný jiný muž! Slečna Mély vážně vyslovila: Přísahám!

Usedla na sněhobílé lože a chvíli tonula v dumách. Byla již půlnoc. Převrhla se na lože a chtěla usnouti. Chtěla, ale spánek byl dnes nemilosrdný; nechtěl snodárnou záslonu spustiti na vlhké oči, na ztrmácené srdce.

Za to spal Jaroslav jako na vlnách. Usínaje na Gábinku nemyslil; myslil na Benigna Neděli. Se smíchem na rtech odešel do Hajan.

Druhého dne chtěl se Jaroslav se slečnou Mély stranu divadla poraditi. Navštívil ji v její komnatě a

zpozoroval hned, že jest přepadlá; vyslovil to také. Slečna podívala se naň zrakem jemu nevýslovně divným. Mráz jej obešel.

»Vyspal jste se dnes dobře?« prohodila slečna sarkasticky.

»Výborně.«

»Po včerejším tanečku na dvorci?«

Jaroslav sebou trhl, a oči jeho strnule utkvěly na dívce. Bledl až zbledl jako stěna.

Slečna ztratila svou rovnováhu; síla ji opustila, žalosť přívalem se na ni lila. Zaštkala hlasitě, nevýslovně bolestně.

Jaroslav stál před ní chvíli jako socha z mramoru. Ale ta socha zvolna oživovala, svezla se na koberec k jejím nohám, opřela o její klín oba lokte, jakoby se modliti chtěla, a pozvedla k ní tu krásnou hlavu s těmi kníry, nad něž v Praze nebylo, s těma očima, z nichž sálala prvotným proudem duše nevšední, čistá, plamenná.

»Mély! Já jsem vás zarmoutil!« pronášela jeho ústa, zvolna, měkce, skroušeně, třesavě . . .; každičká hláska trhala se ze dna samého srdce.

Mély položila pravici svou na témě jeho hlavy a usmívajíc se naň skrze slzy, odvětila tónem Eolovy harfy, vánkem prochvívané:

»Vy za to nemůžete, Jaroslave.«

Doktor spustil hlavu do jejího klína. Slečnina pravice ležela pořád na jeho hlavě, hodnou chvíli, a oči její se od ní neobracely. Pak sklonila se k němu, a rtové její vdychli peroutný polibek na havraní jeho vlasy.

Najednou, jako laň z teplého lože, vyhoupla se Mély ze svého křesla. Krásná její postava byla čerstva, křepka, pružna, jako vždy jindy, a sálala ze sebe štěstí a blaženosť.

»Nyní, doktore, dejme se do svých divadelních záležitostí,« oslovila jej pevně a vesele.

Doktor se vzpřímil; zářil štěstím. Mžik a rozpřáhnuv náručí hnal se větrem za Mély. Slečna uskočila za křeslo; ne strachy, ale ze svévolnosti.

»Zvolna, vy roztomilý větroplachu!« namítla mu polo vážně, polo žertovně. »Kam jste dal paměť! Vždyť podali jsme si posud ruku jen pro divadlo.«

»Dobrá, Mély! Tu ji máte pro život.«

»Až budete-li hodný.«

»Budu.«

»Opravdu-li?«

»Na věky věkův!«

»Nu tak si plácněme na amen!«

A plácli si tak srdečně, jako když kmotr Macek kmotru Vackovi slibuje svou dceru pro syna po dlouhých těžkých námluvách.

XIV.

Se starou vladařkou na Čerstvém vzduchu vyrovnal se tedy doktor jakž takž, se slečnou Mély výborně; zbýval ještě pan Zdeněk Tureček, a byl to protivník věru nikoliv nepatrný, poněvadž bez něho divadelní představení bylo jen prázdnou, rozplývavou mlhou. Doktor, bohužel pozdě, nahlížel, do jakého trní se tím zpropadeným tanečkem s Gábinkou zamotal. Mladý Tureček div jej očima neprobodl, když ponejprv s ním se sešel. A nebylo divu. Vždyť pan Zdeněk nosil fotografii Gábinčinu v tobolce na srdci a obrázek její kučeravé hlavinky v srdci, a byla vůbec Gábinka lunou jeho snův a sluníčkem jeho bdění.

Pravda, láska jeho byla dříve celkem rázu platonického, ač v podrobnostech zabíhala ve skutečnosť. Ale od nešťastné chvíle, co věděl nad slunce jistěji, že sličný a bohatý doktor mu ve dvorci leze do zelí, nabyl najednou přesvědčení, že Gábinku miluje nejen nadosmrti,

ale i daleko za hrob. A co všecku tu zkušenosť převažovalo, bylo, že duše jeho ideál i doktorovi Javorníkovi přeje. Vždyť slyšel z jejích vlastních úst a na své vlastní uši, že by musila míti srdce zrovna z houžve, kdyby se jí nelíbil takový sličný, způsobný a dvorný pán. Ano i ty pěkné kníry nezůstaly bez účinku na jiskrná její očka. Pan Zdeněk byl odchovancem písárny, kde blouznění jest zbožím mrtvým, totiž bez všeliké poptávky a odbytu, a přirovnávaje svou maličkosť k velikosti doktorově nahlížel, že křečkem jest proti jelenu: ale i křeček se postaví a prská, třeba-li, skočí i do obličeje, a má právo rovněž tak jako jelen vytvářeti si život podle své hlavičky. Mimo to byla mu teprve dvacet a dvě léta, byl tudíž u věku, kde srdce ještě do železné logické pasti neleze, nýbrž podle své polky kolem ní tancuje. Proto jest přirozeno, že rozpálila se mysl jeho hněvem i záštím proti drzému sokovi, a že by byl doktora na revolvery vyzval, kdyby byl jen trochu uměl se smrtnou zbraní zacházeti. Sekundanta by byl měl, pana kasíra Svacha.

Pan Svach byl o několik let starší a na povrchu suchoparný patron, sama číslice; ale uvnitř bylo v něm ještě poetické jádro, jen že navrtané nešťastnou láskou. Byl jednou také strašlivě zamilován, ale pohořel. Od těch dob byla mu krásná pleť, podle jeho slovníka vyjádřeno, nevěrná a bezcitná banda. Na počesť jeho připomínáme, že sám od sebe svému podřízenci, jehož měl rád pro jeho nepokrytosť a veselou mysl, nikdy collegium filosoficum o ženách a jejich lásce neohlásil; ale když odehrálo se ono nešťastné duo mezi Gábinkou a doktorem Javorníkem při kolovrátku ve dvorci, svrbělo ho srdce jeho tak, že mu musil pustiti žilou před mladým Turečkem. Tento nahltal se krve se žlučí smíšené, a záští proti doktorovi vyšlehovalo z rozpálené jeho mysli plamenem. Když byl v této tragické náladě, dostali v pí-

sárně neobyčejnou návštěvu. Přišel tam s nimi vyjednávat dr. Javorník.

Svach vida v doktorovi přítele svého pána, na jehož počesť kromě toho divadlo se mělo provozovati, přislíbil spoluúčinkovati. Leč Zdeněk se rozkohoutil. Vždyť stál před ním vrah jeho ideálu, upír jeho srdce, tygr nejsvětějších jeho citův a žádal, aby hrál v kusech, od téhož vraha jeho blaha sepsaných. Rozvaha jej opustila, krev zavířila klokotem, jazyk stal se bezohledným stísněné duše tlumočníkem. Doktoru bylo, jakoby kamení naň pršelo. Nešťastný taneček s Gábinkou! Včera Mély, dnes ráno Prokop, jenž mu šetrně mínění staré paní o tom svěřil, a teď Tureček, nešťastný milovník!

Ó těch slastí divadelního ředitele! To zrovna aby si barvivo na vlasy koupil!

Jaroslav se nerozehřál a čekal, až pan Zdeněk náboj svůj vystřílí. Když byla nábojnice prázdna, promlouval doktor pokojně:

»Slečinka Gábinka ráda tancuje. To vím. Chtěl jsem, aby s vámi hrála při divadle zamilovaný páreček. Jak jsem ji mohl lépe získati, nežli tanečkem? Kolovrátkář se namanul. Zatančili jsme, a ona slíbila hráti.«

Zdeněk vyvalil naň oči. Svach podíval se naň úkosem, a v zraku jeho stálo: Ten člověk měl jíti k diplomacii! Nešťastný milovník rozmýšlel; doktor ho nevyrušoval.

»A pravda-li, co mně tu povídáte, pane doktore?« otazoval se konečně Zdeněk, jemuž se svaloval kámen nedůvěry se srdce.

»Pravda jest, že jsem s ní tancoval.«

»Inu ano, ale pravda-li, že jste proto s ní tancoval?«

»Což máme tu jinou slečinku ke hře?«

»To je pravda.«

»Tedy vidíte, že je všecko pravda, pane Turečku.«

Zdeňkovi šla hlava samou pravdou kolem. Štěstí lásky, jež již zakopával, vstalo v jařejší a skvělejší obnově v jeho mysli. A k tomu ještě divadlo! Od jaktěživa přál si hráti divadlo.

»Tedy ujednáno. Hráti budete v obou kusech: v jednom v rytířském hávu, v druhém v občanském oděvu. Přistupujete-li k našemu personálu jako pan Svach?«

»Budiž. Divadlo, to je můj ideál!«

»Spoléhám tedy úplně na vás, pánové. Zítra rozdám úlohy.«

Doktor odešel z písárny.

»Je to zvláštní člověk a dobrý člověk,« prohodil Tureček.

»Diplomat,« odvětil Svach. »Já jsem jist, že i tu emancipovanou z Čerstvého vzduchu otočí si okolo prstu.«

»Vidíte, na slečnu Mély jsem nevzpomněl! A já myslil, že béře na Gábinku. Jak se může člověk mýliti!«

Svach odpověděl dosti významně: mlčením.

Z písárny šel doktor do dvorce získat Gábinku pro svůj personál. Tam nepotřeboval diplomacie. Gábinka i bez ní byla by slíbila, hráti pod jeho vedením divadlo třeba po celý svůj život. Na odpoledne si nechal pana Račte. Byl by sice dnes již snesl trochu odpočinku, ale nedalo mu to. Dobrý jeho duch byl mu dnes věrným průvodčím. Kdo ví, byl-li by zítra po ruce! Věděltť sice od slečny Mély, že Borovec pro divadlo jest získán, ale nesdílel se s ní o mínění, že jen tak holou rukou přijme kopřivu, jež vězela v úloze Benigna Neděle. Každým způsobem musil pan Borovec prve úlohu zevrubně poznati a pak teprve se vysloviti, a postaví-li se na odpor, bylo prve při s ním náležitě skoncovati.

Odpoledne bylo na pokraji hájku pod Vražnem viděti malebnou skupinu. V mechu, pěkně v chládku, seděl doktor v levo a Borovec v pravo o smrky pode-

přeni. Aby si záda smolou neumazali, byl za každým na smrku velký arch novin hřebíčkem připjat. V popředí mezi nimi seděl na boku Imam, hlavou k nim obrácen. Jaroslav četl z knížky, Borovec a Imam poslouchali. Bylo to asi Kopyto, co právě doktor přednášel, neboť pan Račte byl jeden smích a každou chvíli přerušoval čtenáře nějakou duchaplnou propovědí, jako: »I to je chlap stará!« nebo: »A tohle jste, doktore, zkopal; na mou duši, krásně jste to zkopal!« Autorská česť dostávala asi ve spisovateli rýmu, ale hlasitě nekýchal; nechtěl si pana posluchače napřed podrážditi. Když dočetl, podíval se doktor zkoumavě na panice. Tento odfoukl několik kotoučů modravého dýmu, mrkl třikráte a prohodil:

»Toho slepého Stanimíra z Ještěra budu hráti. Za jedno má krátkou úlohu a za druhé je to scéna pohnutlivá a effektní, když shledává se s dcerou, kterou má za dávno ztracenou. Ale co se týče toho ševce, ten není, doktore, pro mne. Není, doktore, kde pak! Já a taková úloha!«

»Ale račte uvážiti, velectěný příteli,« namítal laskavě pan principál; »my kromě vás nemáme tu ani živé dušičky, jež by Kopyto hráti mohla. Nebudete přece skaliskem, o něž by se potné naše úsilí na kousky rozbilo!«

»Hrajte jen Ještěra, bude ho dosti.«

»Nemožno; Kopyto nelze vypustiti.«

»Víte, doktore, já vám povím upřímně pravdu, proč. Ondyno, jak jsem byl na Čerstvém vzduchu, nalezl jsem, chvíli úzkostně ji hledaje, spanilou naši rajku na odlehlém místečku v houští. Však víte, kterou rajku myslím.«

»Slečnu Mély.«

»Ach! ano. Bylo vám to místečko, doktore, zrovna pro dva zamilované lidičky stvořené. Měl jste viděti, jak se slečna radostí zapýřila, když mne spatřila v té rajské samotě. A hned mně vyslípla v oči, že se na mne

hněvá, že ji zanedbávám, že tak dlouho nepřicházím. Ó, vy nevíte, jak mně bylo! Žádná prosa, žádná báseň to nevysloví! Ale udělám vám to zkrátka! Sedl jsem si s jejím laskavým svolením naproti ní a ukázal jsem jí v mistrné řeči, že jsem mlád, věčně mlád. V tom, Bůh milý ví, jak se událo, dotkla se vám nožka její mé boty. Doktore, neškubejte sebou nedůvěřivě; vypravuji událosť a ani o smítko víc. Elektrický oheň jako láva projížděl moje tělo a zajel do srdce, do mozku. Ostýchavosť se mne spadla, a kromě toho slečna mi sama dobrotivě napomáhala, sama mi v ústrety přicházela, doktore, sama, samičká . . .«

»A vy jste spustil vyznání lásky.«

»Což jsem nějaký smrk, doktore, abych byl mlčel?!«

»A co ona?«

»Ona mne škádlila; však znáte ženské. Škádlení a láska patří při nich na jeden talíř jako rejže a křepelka.«

»A jak vás škádlila?«

»Inu, že neví, může-li mé horoucnosti důvěřovati.«

»A vy, to se rozumí, skákal jste jazykem pro ni do horoucího pekla?«

»Nu a může člověk s nimi jináč? Pravila, že mi uloží zkoušku, že musím s vámi hráti divadlo. Já slíbil, to se rozumí.«

»A teď se zdráháte!«

»Ale, doktore, vy jste přec učený muž; račte uvážiti! Jak mohu nyní, když hradba mezi mnou a Mély se sesypala; když vím, že ona mne miluje; když to medové tajemství jest již z našich úst venku: jak mohl bych nyní já ukázati se před ní jako umouněný švec, starý a domýšlivý, pošetilý dobrák, na jevišti? Jak mohl bych nyní prováděti před ní tatrmánky? Jak mohl bych býti terčem a cílem úsměšků jednajících osob a beránkem, jenž snímá smíchy obecenstva? Vždyť, na mou duchu věrnou, musil bych se jí zošklivití, vždyť musila by

mne ze srdéčka zrovna vytrhnouti a hoditi někam za plot!«

»Gusta dam se filosofie smrtelníků nedozkoumá. Či nezamilovala se božská Desdemona do mouřenína, mladičká dci Košubejova do starého podagristy, Mazepy? Znám krásnou a vzácnou paní v Praze, jež do smrti zamilovala si komika, jenž hrál nejhloupější, nejsměšnější, nejošklivější úlohy, a proti němuž ve skutečnosti my oba jsme Adonidové!«

»Concedo, příteli, concedo! Ale ševce v Kopytě nemohu hráti.«

Jaroslav prudce vstal.

»Co vstáváte, přítelínku?«

»Vy jste neupřímný, příteli! Vy jste neslíbil jen slečně Mély hráti, vy jste jí slíbil hráti kteroukoliv úlohu; rozumíte, kteroukoliv úlohu. A v kterékoliv úloze jest uzavřen také Benignus Neděle. Mám to z jejích úst; vždyť tvoříme spolu divadelní družstvo.«

Pan Borovec zbledl.

»Ah! vy máte skoro pravdu. Ano, teď se pamatuji. Plavu krásně v omáčce!«

Doktor mlčel.

»Proč nic nemluvíte, doktore?«

»Na vás jest mluviti.«

»Ano, na mně, na mně. Ty ženské, to jest Kainovo plémě! Ale prosím vás, slečně Mély to neříkejte, já si musím uleviti; tak mezi námi. A na konec myslila třeba na Benigna Neděli!«

»To se rozumí, že naň myslila.«

»Inu tak, nebude jinak. Já musím jí ukázati, že jsem mlád, mlád . . . Nu, přineste mi úlohu, ale musíte ji se mnou vycvičiti.«

»Mohli bychom i slečnu vzíti na pomoc.«

»Ne, ne, já ji musím překvapiti; já jí ukážu, že jsem mlád; že nejsem žádný morous.«

»A teď přijmu od vás sklínku vína.«

»Pojďme, příteli, pojď, Imame. Dnes nebude posilnění na škodu.«

Divadelní ředitel si oddechl. Personál měl šťastně pohromadě.

XV.

Oznámiti staré paní, kdo kterou úlohu hráti bude, vzala z dobrých příčin slečna Mély na se. Klubíčko její rozvinulo se zcela hladce, a jen pro Vraženského panice rozpředla se krátká debata. Ale slečna vedla si tak opatrně a po žensku sladce, že mamá vyslovila uspokojena své konečné »budiž«.

Doktor Javorník měl plné ruce práce se svými sladkými nesmysly. Aby Zdeňka, jenž se mu líbil, si naklonil, vyjednal mu na den dovolenou a jel s ním do blízkého města, aby tam opatřili dekorace a kostymy. Zdeněk jej vedl k městským ochotníkům divadelním, a ti by byli potřebné dekorace půjčili; ale doktor, jenž dbal na pěknou úhlednosť, nestál hrubě o ně. Byly mu poněkud ošumělé a nevkusně malovány, proto zamluvil si jen dobré lampy. Ale štěstí panu principálovi téměř nadbíhalo samo. Když vystoupili z divadla, kde jim myšky přes nohy běhaly, potkali odkojence Mus, zde na prázdninách meškajícího, pana Trnku. Trnka byl čiperný žák malířské akademie v Praze, a doktor znal jej od vidění. Dali se do řeči a za tepla do vyjednávání. Trnka přisedl celou duší k podniku a slíbil, že do jisté doby vymaluje i oponu i dvě dekorace i s příslušným průčelím, bude-li mu dán zdejší městský malíř na pomoc, a zaručil se svatě, že postaví domácí divadélko jako z cukru. Vyhledali malíře, ujednali s ním mzdu, najali ve střelnici za městem sál pro dobu malování, a nakoupili barev, štětců i plátna. Zatím minulo poledne, i šli do hostince po-

zvavše pana Trnku k obědu. Tento odběhl zatím domů a přinesl sobě papíry a tužky, a nežli byli po černé kávě, měl již mladý malíř všecky náčrty načmárány. Jaroslavu šly dobře k oku, přijal je a umluvili ještě potřebné a žádoucí barevné tóny pro ně. Rozměry a polohopis velikého pokoje na Čerstvém vzduchu měl obezřetný podnikatel s sebou.

Dekorace byly tedy v pořádku; šlo nyní o oděvy. Ani tu nebylo těžkostí; Trnka věděl radu. Byl tu v městě krejčí Jelínek, jenž sám byl dlouho při divadle a měl celou sbírku kostymů nejrozmanitějších. Některé prý byly málo opotřebovány a při večerním osvětlení zrovna skvostny. Jelínek půjčoval oděvy ty na maškarní plesy a do ochotnických divadel v okolí i v městě a dal prý si dobře zaplatiti, jakož vůbec jeho kostymní půjčovna byla hlavní jeho výživou. Obyčejné šaty prý dvakrát rád nešil a takto prý náležel k posledním krejčím ve městě.

»Ale originál je, pane doktore,« dokončoval Trnka o Jelínkovi svůj referát; »než slovo promluví, uvidíte, že je originál. Já jej mám již třikrát v mapě. Však uvidíte sám.«

Šli k Jelínkovi. Bydlil na předměstí ve vlastním domku. V nízké učazené světnici trávil dny své s manželkou a třemi dětmi, a doktorovi se ani dobře přes práh nechtělo; neboť čistoty a pořádku nebylo tam nazbyt. Jelínek seděl při stolku u okna a spravoval nějaké dětské kalhoty. Na stole byla ještě hromádka slupek od bramborů po obědě. Vstal a protáhl tělo. Byl o dobrou hlavu větší než obyčejní smrtelníci, hubený ano vyzáblý, měl řídké přiryšavělé vlasy a knírky, oči tragicky zapadlé a ústa komicky široká. Doktor se otřásl omrazem: to byla figura, kterou v Ještěru musil vypustiti, a která by i Kopytu dobře šla k duhu.

Trnka přednesl, proč přicházejí, Jelínek si změřil doktora, jakoby odhadoval, kolik má na něm za obleky

chtíti, shodil prudce bramborové slupky se stolu na podlahu a pravil hlasem, na prknách patrně vymluveným a vykřičeným: »Pojďme.«

Doktor se zachvěl. »Tento hlas,« pomyslil si, »jest pro Ještěra zrovna uladěn!«

Jelínek vedl příchozí pány přes síňku ke dveřím, jež otevřel velikým klíčem dle fasony z předešlého století. Vstoupili do komory, prostorné, čisté a řádně provětrané. Osvětlovalo ji dobře veliké okno, jež uvnitř se dalo na okenici zavříti. Nebylo pochybnosti, že zde jest pravý svět Jelínkův a nikoli v první jizbě. Na všech stranách visely divadelní nebo maškarní obleky pěkně vedle sebe; úplný oblek vždy na jednom kolíku. Něco zbraní a drobnějších rekvisit leželo slušně spořádáno na zemi.

Jelínek postavil se uprostřed, zajiskřil očima a pravil jakoby stál před obecenstvem dlouhánskou rukou svou dle potřeby ukazuje:

»Tu jsou Španělé, tu rokoko, tu orient, tu sedláci, a tuto fraška a masopust. Sto a padesát obleků.«

Příchozí si prohlíželi nápadnější a pěknější kostymy.

»Kde jste takovou sbírku sehnal?« otazoval se Jaroslav.

»Dvacet sedm kustýmů« — Jelínek říkal důsledně kustým — »skoupil jsem v Praze; hromadu od divadelních společností zbankrotovaných; tu i tam kousky, kde se mně tak po cestách mých namanuly; ostatní jsem střihl a ušil sám. Však jsem z toho. Patnáct let hrál jsem při divadle. Leží v tom mnoho peněz.«

Doktor si vybíral, co nejlépe mu svědčilo. Jelínek zvědavě ho stopoval očima.

»Není, prosím, milostpán od divadla?«

»Proč tak myslíte?«

»Protože rozumí effektu. Co vybírá, je při lampách samý effekt.«

Doktor ptal se po zápůjční ceně, podotknuv, že to do Záhořan.

»Když je to přes pole,« připomenul Jelínek, »je cena o něco větší. Na cestě se kustýmy omícejí.«

To předeslav vyslovil bez ostychu slušné peníze za půjčení. Doktor přijal bez smlouvání podmínky, vyjednal s ním zálohu a určil, že obleky s sebou vezmou, až povezou do Záhořan dekorace.

»Za půl druhé hodiny je všecko řádně spakováno; ale musíte sám aneb aspoň pan Trnka osobně přijíti; neznámé osobě kustýmů nevydám.«

Doktor se měl k odchodu; Jelínek mu zastoupil vážně cestu.

»Milostpane,« deklamoval, »oblek nedělá celou figuru. Hlavní věc je při ní pořádná hlava. Račíte-li míti k čemu ličitele pro představení?«

Doktor se pozastavil. Hned, jak Jelínka spatřil, hrálo v něm všecko neodolatelnou chutí, připojiti jej ke skrovnému personálu. Leč ostýchal se kroku toho, pomýšleje, že stará paní by sotva dovolila, aby na domácím divadle hrál s nimi cizí člověk a k tomu ještě řemeslník jaksi pochybné existence. Poslední otázka Jelínkova měla svou dobrou podstatu a mohla býti jaksi vstupenkou do domu a snad i na jeviště. Ovšem musil prve dobrou radu o to vzíti s Mély. Doktor si minutu hladil kníry a prohodil:

»Umíte-li dobře líčiti?«

»Já!? Patnáct let byl jsem u divadla, a těmato rukama prošlo na sta a sta hlav a fizáží. A jakých, milostpane! Za pět minut mám z mladíka starce, a když jsem nalíčil intrikána, sršela z něho zrovna hrůza do parterru. A zamilované dědky umím také. Já na ulici ani v kostele nikdy nestrčil oči do kapsy, a to je hlavní věc.«

»Nu, uvidíme, pane Jelínku, uvidíme; času máme na to dost.«

»Nu, račte si rozmysliti a na mne pozeptati. Drahý nejsem.«

Když na večer doktor slečně Mély skládal ze dne účet a o Jelínkovi se zápalem se rozhovořil, kroutila k tomu povážlivě hlavou a vyčítala mu vlídně, že jeho divadelní touhy se vlekou do nekonečna, a že povlekou-li se tak dále, bude musiti z družstva vystoupiti. Co do Jelínka, že by ovšem herec ze řemesla byl výhodnou výpomocí a pro nalíčení že jest ho i pilná potřeba: ale aby spolu hrál, k tomu ústupku že asi paní intendantka — myslila tím starou paní — nezměkne. Jednu cestu že by tomu sice věděla; ale že neví, vedla-li by k cíli. Jaroslav poslouchal na obě uši a podivil se nemálo důvtipu své společnice in theatralibus. Cesta ta měla jíti přes Vražno. Borovec měl si vzíti Jelínka, jakožto herce, k vycvičení se v úloze své a měl u slavné intendance vymoci, by směl spolu hráti za tou příčinou, by Borovec nepropadl.

»Když již tolik jde na jeho útraty, ať jde i Jelínek,« končila svou intriku; »nám již intendance v ledačems ustoupila, ať Benignu Nedělovi také v něčem ustoupí.«

Uraděno, provedeno. Pozvali pana Borovce na Čerstvý vzduch, a slečna Mély mu všecko pěkným na vrch tak vyložila, že uznal toho potřebu pana Jelínka si na několik dní za mentora vypůjčiti, a že sám došel k intendanci o povolení, aby směl pro zajištění dobrého účinu Jelínek, jenž buď jak buď k líčení herců vzíti se musí, s ním vystoupiti. Stará paní se v duchu nad tím nemálo ošívala, ale přec ostýchala se velectěnému panu sousedovi něco zřejmě odepříti, co mu mohlo býti se skutečným prospěchem. Poněvadž svou záležitosť tak vylíčil, jakoby to byla pouhá Minerva z jeho hlavy, ne-

pomyslila při tom ani na doktora, a Borovec odešel od ní s dobrou pořízenou.

Básník byl nyní jist dobrým výsledkem. »Přidělal« Jelínka do Ještěra i Kopyta, rozepsal úlohy a rozděliv je kromě Jelínka, vzýval Apollina, by ochranné peruti své rozestřel nad dramatickým jeho podnikem. Čerstvý vzduch, druhdy sídlo arkadického poklidu a rodinné lásky, proměnil se v úl, plný svistu, šumu a práce. Veliký pokoj byl vyklizen a doktorovi odevzdán, a tesař a truhlář se vestěhovali do něho. Jaroslav i slečna byli po celý den na nohou, a manželé Hajných zamhouřili oči. Věděli jen, že na patnáctého srpna chystá se jim slavnostní překvapení doktorem i slečnou. Že očekávají divadlo, neprozradili, ač pan Hajný věděl, že přítel ani nic jiného podle svých libostí připravovati nemůže. Také viděli oba dva rádi, že hosté jejich vstoupili ve spolek za jedním účelem.

»Neshledají-li se v nesmyslech, jinak se neshledají,« připomenul jednou polo žertovně, polo opravdově Prokop.

Spanilá jeho ženuška odvětila laskavě:

»Doufejme, že již se dohledali, co tak dlouho hledali.«

Mladá paní byla již zasvěcena v tajemství své přítelkyně.

Doktor zajel si do města, by dohlédl na malíře. Dal zastaviti na střelnici a vkročil do malírny. Pohvizduje seděl Trnka na malířském řebříku a pilně maloval. Vychvaloval si městského malíře, že mu jde práce od ruky jako vítr, jen když má obstojnou předlohu, dobrý plat a odpoledne pivo na občerstvenou. Však také se doktor přesvědčil, že dekorace rostou do honu. Nejtěžší kus, opona, byla hotova a sušila se. Představovala nebe, v němž letí dva geniové, jeden plavovlasý a druhý černohlávek; jeden s výrazem veselým a druhý vážným. Nesli společně koš s květinami a roz-

hazovali kytičky, jeden v levo, druhý v pravo do všehomíra. Dole, v ptačí perspektivě, byla krajina, podobná záhořanské. Idea celku byla případna; zpodobovala i komické i tragické básnění divadelní, a ty kytičky, vzduchem letící, byly rozkoš, jež pozemšťanům sype v klín. Jinde rozestaveny byly nedokončeny ještě: dvě pozadí, jedno rytířská dvorana a druhé měšťanská světnice, kulisy a sufity. Kollegy Trnkova zde nebylo; má prý doma neodkladnou dnes práci.

Trnka s výše své se rozpovídal o Jelínkovi.

Vypravoval, že celé hodiny tu prosedí, většinou mlčky jako čáp; někdy však neví řeči konce. Dekorace prý se mu líbí a říkává prý, že ještě nikdy při tak effektních dekoracích si nezahrál, a že by si toho vážil jako poloviční spásy duše své, kdyby po letech opět jednou, tak z plné duše, mohl v Záhořanech nějakou mastnější úlohu odříkati. Zdejší ochotnické divadlo prý ho neuznává, a nejde prý na představení, leda když mají od něho obleky, aby se na ně při lampách podíval.

»Pořád mi leží v uších,« pokračoval Trnka, »abych se při vašnosti zaň přimluvil, byste mu dovolil spolu hráti. Já mu již padesáti devíti způsoby vymlouval, že to nejde při domácím divadle; ale on se vždycky k tomu vrací jako štika k lovu. Mám s ním tady kříž! Ale slyším jeho krok. On chodí jako podle bubnu.«

Jelínek vstoupil do sálu a sedl do kouta na lavici. Smekl uctivě a poklonil se, ale mlčel. Doktor se ujal slova:

»Co tomu říkáte, pane Jelínku?«

»Jsou dobry.«

»Nu, vy jste znalec. Bude-li se při nich dobře hráti?«

»Dobře.«

»Vy jste už dlouho nehrál?«

»Dlouho.«

»Ale ještě byste to dovedl?«

»Milostpane! Poroučejte, a já postavím pořádnou práci.«

»Pojďme na střelnici.«

Vyšli. Střelnice se táhla šňůrou podle bývalých hradeb, a byla vlastně jen dlouhé lipořadí, nyní tiché a opuštěné. Jen vrabčáci šviřinkali v košatých lipách. Došli mlčky asi doprostřed. Tam při zdi byl stůl a dvě lavičky. Doktor si sedl a pobízel Jelínka na lavičku. Ten z úcty stál a hladově se díval na dva sešity, jež doktor z náprsní kapsy vytáhl.

XVI.

Vrátiv se domů vyhledal doktor na večer slečnu Mély a vyzval ji kousek na procházku. Sotva vyšli ze vsi, zastavil se a pravil:

»Rozkošno!«

»Že jste přece jednou spokojen a že vám do smíchu.«

»Chytil jsem ve městě lososa. Jelínka.«

Doktor se znova rozesmál.

»Vy máte, doktore, dnes pro smích uděláno.«

»Ano, má zlatá družice v Muse! Povím vám, jak jsem dnes studoval úlohu s Jelínkem.«

»Prosím.«

Jaroslav vylíčil jednou větou jeviště na střelnici a dvěma, třemi větami popsal figuru Jelínkovu. Pak pokračoval:

»Jak jsem vytáhl papíry, vyšlehl z tragických očí Jelínkových hlad, přenáramný hlad; div úloh nepohltil. Řekl jsem, že s ním obě úlohy projdu, aby dobře rozuměl jejich smyslu. Počali jsme s Rozhonem z Ještěra; Jelínek poslouchal na obě uši. Při verši: ‚Veřejný ohlas šumí po kraji‘ sáhl mi lehce kostnatou svou rukou na loket. ‚Prosím, milostpane, račte ještě jednou od slova:

‚vejřevný‘. Já si zprvu toho výrazu nepovšiml, ale když Jelínek slavně po mně opakoval: ‚Vejřevný ohlas šumí po kraji,‘ div jsem se potají smíchem nezakuckal. Přišlo místo:

O hrůzyplná pro mne situace,
sám nebes hrad se hrozí sesouti!

Na lokti mém spočinula opět Jelínkova pravice: ‚Milostpane! Co je to sesouti?‘ Vysvětlil jsem, že jako sesypati; jen že sesypati užívá se více o kamnách. ‚To dá rozum,‘ odvětil Jelínek; ‚o situlaci se to nemůže říci.‘ Zaťal jsem zuby, abych zadržel smích, a žádal jsem ho, by mně to místo zadeklamoval. Jelínek deklamoval: ‚Ó hrůzyplná pro mne situlace, sám nebes hrad se hrozí szezouti! — To je pěkné místečko,‘ dodal; ‚takovými se prorazí i dubové fošny!‘ — Opět cítím ruku Jelínkovu dále čta ‚v plášti černé noci.‘ — ‚Milostpane, to musím si vzíti také černý plášť! Abych to věděl; já již něco shledám, třeba z nějakého domina.‘ — Odvětil jsem, že nemusí býti; obecenstvo že si toho nevšimne. — ‚Také pravda; ale o plášť mi nebude zle.‘«

»Doufám, že již pískne parostroj,« nadhodila slečna Mély.

»Stanice jest ještě daleko. Ale k vůli vám přidám páry. Četl jsem dále Rozhona. Přišel verš:

Vděk k bídám lidským povždy lhostejný.

Ruka Jelínkova dotýká se mého lokte. ‚Nerozumíte?‘ — ‚Prosím vyložiti.‘ — Vykládám, že neštěstí jest vždy kruto, buď si člověk mlád anebo stár, i žádám, aby verš opakoval. Jelínek recitoval: Věk k bídám lidským vždy je holstejný. Jedno ‚holstejný‘ by se mohlo přeslechnouti, pro zvýšení effektu přidal jsem do úlohy ještě druhé. Tuším, že nemáte nic proti tomu?«

»Vy zdáte se již býti nasycena!«

»Po situlaci holstejný, jest, příteli, jen salát po pečeni.«

»Tedy ještě jednu pečínku. Verš zní:

Soud lidský jest jen první stolice,
Bůh vyšším soudem lépe rozhodne.«

»Na lokti vašem spočinula opět Jelínkova pravice?«

»Spočinula. Nemohl pochopiti, jak do toho poetického místa přichází prosaická stolice. Já vyložil mu, že stolice znamená tolik jako instance, že tedy Bůh soudí u vyšší instanci nežli lidé. Jelínek přitakal, že nyní rozumí, a opakoval si místo toto takto: Soud lidský jest jen první dištance, Bůh vyšším soudem lépe rozhodne.«

»Vy pracujete, příteli, v nesmyslech,« dí slečna.

»Ale sladkých,« přidal doktor.

Slečna se vážně na něho zadívala. Doktor vzal ji za ruku a pravil srdečně: »Kromě vás, Mély.«

»I jinde, příteli, vím to. Týž muž, jenž komickým způsobem se starým pošetilým hercem prochází úlohu vlastní tragické básně a vlastní plod s jeho nesmysly opepřuje sobě k potěše, týž muž zjednává ubohé opovržené, opuštěné ženě, když jest na rozchodu se životem, ztracený mír, ztracenou blaženosť, aby šťastně umřela.«

»Odkud to víte?«

»Od paní Hajné.«

Nastala pomlka. Slečna ji přerušila.

»Dovolte mi, Jaroslave, otázku, zcela upřímnou, srdečnou, a odpovězte mi, prosím, na ni také tak.«

»Odpovím, Mély.«

»Miloval jste snad někdy nešťastnou onu herečku?«

»Když jsem byl študentík,« odpovídal doktor dobrosrdečně, »poznal jsem ji v rodišti svém na divadle v prvním rozkvětu její mladosti a zablouznil si po ní. Ale Prokop, jemuž jsem se svěřil, varoval mne z toho, bych matce

své známostí tou nepřístojnou neučinil zármutku a hany. Já jsem ho uposlechl; mělť duševní převahu nade mnou. A když jsem po letech se s ní opuštěnou v Praze shledal, věřte mi, Mély, jednal jsem z čistého, pouhého lidského citu.«

»Vážná pravda, ale opět u sladkého nesmyslu. Nuž, ruku mou máte. Půjdu s vámi jako srna se svým srnem. Vždyť sama plavala jsem v samých sladkých nesmyslech a chytám se teprve u vás vážné pravdy.«

Podala doktorovi ruku; on skláněl se k ní, by ji políbil. Slečna nedovolila.

»Není, Jaroslave,« pravila pevně, »pro vaše líbání; jest jen k upřímnému stisku, jenž důstojen jest pravého muže.«

»Ale nesmysly zapředené spolu dohrajeme? Vždyť Borovce nemohu zhola propustiti bez dostiučinění. Chlubil se mi do očí, že jste mu skoro lásku svou vyznala, ano, že jste i pod stolem nožkou svou jeho nohy se významně dotkla.«

»A vy jste věřil, Jaroslave?«

»Jak bych mohl, Mély, znaje vás až v duše krásné hlubinu?«

»Díky. Ale s Gábinkou nebudete již tancovati?«

»Nebudu. Což vám to utkvělo v mysli?«

»Více nežli vám Borovcova lež a chlubnosť. Ale s tím pryč! Divadlo dohrajeme, jak se na poctivé komedianty sluší. Dávám vám plnou moc a vůli, pane kollego; vím, že jste zcela spolehliv, pane režisére. Borovec nemůže míti lepšího instruktora pro Kopyto nad Jelínka.«

XVII.

Tesař s truhlářem odklidili se ze sálu, první partie dekorací i průčelí přivezena, rovněž kostymy. Jeviště bylo s polovici hotovo. Úlohy se pilně studovaly; mladý Tureček s Gábinkou již opět dýchali jedním dechem, ač v Gábince, v pozadí srdéčka, doktorův obraz se ještě jasně pokmitával; Jelínek s Borovcem. Vraženská paní Marjánka myslila již opravdově, že neblíží-li se již poslední soud, aspoň potopa nějaká odplaví Vražno. Taková bláznovství, oblohu zrovna prorážející! Pán její, padesátník, a strojiti jiným ze sebe šašky na divadle! Povážlivá její hlava přicházela věci na kloub: nikdo jiný za tím nestál, nežli ta emancipovaná Pražanka z Čerstvého vzduchu! Co by byla za to dala, kdyby se byla mohla dostati do milostpánova šuplíku ve psacím stole. Jindy pohodil leckteré psaní, a ona si je potají mohla krásně přečísti; ale nyní, již po delší čas, byl opatrný jako četník: každé psaní schoval pod klíč a klíče nedal z kapsy. A pak ta Pražanka! Viděla ji asi dvakrát. Pravda, je to postava krásné proporce a bohatá; ale krásu všecku nesnědla, a jiné panny a slečny jsou také bohaty. Že by jejího pána chtěla, nezdálo se jí; tolik zdravého smyslu paní Marjánka při všem bezpokoji si zachovala. Co tedy chtěli tím divadlem u Hajných? Kratochvíli, nic nežli kratochvíli, a její pán, ten pošetilý dobrák, jim pomáhá oběma rukama. Snad chce se tím té slečně z Prahy zalíbiti; bral by asi, bral. Ti mužští! Všichni jsou stejni; staří, mladí. Ukažte jim pěknou ženskou larvičku, a fuk! saze z komína! Svět, aspoň mužský svět, dávno zasluhuje novou potopu!

Byla by ráda pána varovala, ale neměla jaksi k němu cestičky. Tloukla sice již kolikráte tak z pozdálečí na keř, ale viděla, že zajíc nevyběhne, a že by v pánovi

probudila hněv a nevoli. A on má dobrou paměť, a žertu s ním není. A tu na Vražně měla paní Marjánka teplé hnízdo, proč by z něho vylízala; jistě by jí bylo hůře na stará kolena na jiné službě. U svobodných pánu je přece nejlépe; nerozumějí tak hospodářství jako paní, nu, a ledacos spíš odpadne do kapsy! Však ona ta hlouposť pomine; ale mlčeti, nežli pomine! Mlč, ženská hubo, když se chce mluviti! Sám Jelínek by řekl, kdyby byl duševní náladu paní Marjánky znal, že je to hrůzyplná »situlace«.

Jelínek se měl na Vražnu jako v nebi na kraji. Předně ten rajský pocit neposlouchati vřeštění dětí a nebyti na očích své ostré »Korfeliáně«. Tak říkal v duchu své drahé polovici, podle jisté úlohy téhož jména v nějaké divadelní báchorce. V duchu, pravíme; neboť kdyby jí byl Korfeliáno řekl do očí, bylo by se mu jistě od nějaké nádoby v očích rozjiskřilo. Jeho paní věděla, jak sladka jest. vláda, ač o noviny ani nikdy nezavadila. A pak jak se na Vražně měl! Jedl sám druhý s milostpánem při tabuli i ve všední den někdy jídla, která doma ani o božích hodech nepřišla mu do úst. A nápojů, jež duši lidskou dle bible i zkušeností rozveselují, bylo také dostatek. Ký div, že herec, ať tak dím, v plísni i prachu všedního života zašlý, na dvorci vraženském tak na duchu a těle okříval, jak upocený chodec, když z parna i s tvrdé i nudné silnice zabočí do vonného chladu lesního na pěšinu, pružnou a mechatou, jež mimo to vede k hostinci, kde čeká naň pěnivý džbánek čerstvé chmeloviny. Tento chodcův ideál bylo Jelínkovi vystoupení na divadle v Záhořanech. Z Vražna neměl tam daleko; na lopoty a sloty, na plíseň i tíseň, jež nechal ve městě v domku svém, zapomněl a žil do dne v radostné práci. Ano, Jelínek se se sladkou zahálkou na Vražně neobjímal: vždyť šil pro Kopyto milostpánovi z brusu nový kustym a pro Ještěra mu oblek upravoval;

studoval a připravoval mu dvé masky a nehledě ani k tomu, že sám dvěma úlohám se učil, nešetřil potu, ani plic, ani celého těla svého, aby aspoň pro ten jeden večer z milostpána učinil herce nejen obstojného — Jelínek měl česť v těle — ale přímo znamenitého. Bylo to pachtění se za oblakem; ale Jelínek si myslil, když jsem jednou zde a dobře se mám, musím také něco dokázati a ukázati doktorovi, kdo jest Jelínek. Ale vycvičiti pana Borovce pro divadelní výstup bylo vrtati v suku. Měl málo trpělivosti, zanedbanou paměť, a žije stále téměř mimo společnosť, malou zevní obraznosť; a což horšího, mysl jeho byla málo pružna a čila k dojmům rychle po sobě jdoucím, a jak jim měl teprve zevnější tvar udíleti! Ale Jelínek nebyl bystrým psychologem, aby to viděl.

»Však ono to, milostpane, půjde a jak!« říkával. »A Kopyto, milostpane, to je úloha! Ta se nedá zabiti. Až vystoupíte ve své masce, bude obecenstvo vaše. Dobrá maska jest půl výsledku. A druhou polovici zjedná vám dobrá moje škola. Vy musíte býti lvem večera, to je Jelínkova starosť!«

Budoucího večera posléze překonal všecku skepsi a uvěřil, že to půjde, ano viděl se již v duchu, jak za bouřlivého tleskotu obecenstva a volání k srdci svému tiskne vavřínový věnec, jejž mu krásná ručka slečny Mély na jeviště hodí . . . Ó! on jí ukáže, že posud v žilách jeho krouží krev jinošská; že dovede něco pořádného pro lásku svou postoupiti a dokázati; že hoden jest vrchovatou měrou, by srdcem i rukou oblažila jej pro život; by zavěsila se bělostnými a měkkými lokty svými naň jako chmel na tyč, a tu krásnou kadeřavou hlavu svou na věrná prsa jeho přitiskla!

I dal se konečně opravdu do učení a nalezl zalíbení v Kopytu, jež mu mělo býti řebříkem k metě vysoko se lesknoucí. Do mysli i těla jeho vjela i pohyblivosť a

pružnosť, pokud vůbec bylo lze, a jednoho večera, když dohráli zkoušku, promluvil Jelínek toto vážné slovo: »Teď, milostpane, můžete směle vystoupiti a třeba i v Praze, vždyť tam to někdy také lépe nedělají. Zítra máme zkoušku. Nenamáhejte se při ní; neboť ti druzí by viděli, že vynikáte, a sami by pak se přičinili, aby se vám o produkci vyrovnali, a vy byste se pak od nich tak dobře neodrážel. Já sám se budu mírniti v scéně s vámi; vždyť jde mi jen o to, bych si zahrál, a vím, že jsem ve společnosti, jež výše stojí nežli já.«

Druhého dne z rána přišel doktor na Vražno.

»Nu jakž, příteli,« oslovil pana Račte; »půjde-li to?«

»Inu tak, tak, snad dost mizerně,« odpověděl pan Borovec líčeně; »ale Jelínek myslí, že to nebude k utečení.«

Doktor si všiml, že mluví nějak pod barvou, a pravil:

»Naposledy, příteli, budete orlem mezi vranami!«

Borovec pokrčil rameny a potutelně třikrát zamrkal. Pomyslil si: Aha! již jde strach na ně; nu počkejte, však já vám vypálím rybník. Nahlas řekl:

»Ráčíte čtveračiti, doktore. Však je to v dobrém pořádku. Vždyť hrajeme všichni komedii; proč bychom nečtveračili, viďte? Co dělá má drahá slečna?«

»Těší se na vás a nemůže se ani zkoušek dočkati.«

»To je dobře! Já již zrovna žízním po jejím pohledu jako kantor, který čtrnáct dní piva neviděl.«

Na večer byla zkouška čítací. Trvala dlouho a byla důkladna, poněvadž doktor na význačnější odstavce a místa v obou kusech svůj personál upozorňoval. Slečna seděla v přízemí zastupujíc obecenstvo, a doktor se k ní někdy potazem obracel. Nejvíce zajímali ji Jelínek a pan Račte. Z úst Jelínkových slyšela po prvé klasickou »situlaci« i »dištanci« a některé verše rozkošně zkomolené,

z nichž i sám doktor malou měl radosť. Celkem počínal si Jelínek trochu chladně, jako aby svou převahu nad ostatními ukázal.

»Trochu vřeleji,« napomínal jej místy doktor.

»Však já se rozehřeju, pane režisére; vždyť jsme při zkoušce.«

Borovec vedl si jaksi ledabyle, z čehož prosvítalo nemalé sebevědomí, jež slečnu Mély až překvapovalo. V Kopytě uhodil místy na tón živý, ano rozpustilý, a slečně se zdálo, že jen tak před ní vystrkuje růžky. Doktor jej neopravoval.

Po zkoušce bylo podáno malé občerstvení, studená pečeně a pivo, v přízemí. Slečna Mély zastupovala domácí paní a vykázala panu Račte místo prvé vedle sebe. Rozplývala se chválou o něm, že se Tureček i Svach potají durdili. Borovec byl samý cukr a med a slunil se v přízni a, jak se domníval, i v lásce své milostenky. Pronesl přípitek na zdar i slávu »dnešního našeho obecenstva«. Slečna se mu odvděčila přípitkem na Kopyto.

Mrkal stále samolibostí a Jelínek hrdostí na svou školu zářil. On jediný ani slova nepronesl. Necítil se doma. Tureček bavil se s Gábinkou a tiskli si pod stolem ruku. Ostatně točil se hovor o divadlo.

Když již po deváté hodině divadelníci se rozcházeli, ujednána nazejtří zkouška jenom na Ještěra.

Borovec s Jelínkem usedli do kočárku již starožitného a jeli k Vražnu. Noc byla teplá a klidná, cvrčkové cvrčeli ze všech stran, a vzduchem táhla vůně zvěstující, že asi později spadne deštík. Chvíli jeli bez hovoru. Pak ujal se slova Borovec.

»Nu což, Jelínku?«

»Inu, celek půjde, ač pan režisér nemá zběhlosti v divadelní výpravě. Ale já mu přece bez potazu nebudu raditi. Tolik mám úcty k veleváženě společnosti a vím z praxe, že jeden musí vésti slovo a vládu. A pak

ráčil jste si všimnouti, milostpane? Každého opravoval pan režisér, jenom vás neopravoval. Z toho zřetelně viděti, že moje škola je dobrá, a že má úctu pan režisér před mým uměním, třeba ani slovíčkem nechválil.«

»Není pochybnosti, Jelínku; myslím, že my zvítězíme!«

»Kdybych měl všecko tak jisto jako to, milostpane.«

Téže chvíle doprovázel pan Tureček slečinku Gábinku do dvorce. Asi deset krokův a více před nimi šla dueňa Gábinčina, hospodyně jejího otce, jež na ni dole v kuchyni čekala. V ořechovém stromořadí, vedoucím od zelenářské zahrady Čerstvého vzduchu do dvorce, bylo poetické přítmí, provanuté vůní z ořechového listí. Jinoch a dívka vedouce se tulili se k sobě a povídali si co Borovec s Jelínkem, že totiž není pochybnosti, že oni při představení zvítězí. Gábinka byla divadelní slávou všecka unešena, tak že ani nepozorovala, že Zdeněk jí krade hubičky. Když docházeli k dvorci, zastavili se a milovník pravil dojemně: »Ó, kéž bychom tak hodinku ještě se mohli procházeti!«

»Bohužel, nelze. Vy nejste jak živ spokojen.«

Zdeněk přivinul ji k srdci a dopustil se ještě jedné krádeže. Starostlivá dueňa šla zvolna ke předu a vytáhla z kapsáře klíč ke dveřím.

»Nu, jak?« tázal se pan Velemín dcery vstupující do pokoje, kde kouře z dlouhé dýmky byl vyložen v okně do milované zahrady.

Gábinka si poskočila.

»Ó, tatínku!« pravila, »já budu královnou divadla. Sám pan doktor na dvou místech mne pochválil.«

»Nu, jen ať jim to nezkazíš!«

Svach přišed do pokojíka svého v přádelně zul si boty a navlékaje trepky bručel před sebe: »Jeden větší tatrman nežli druhý! Ale život chce také zábavě. Čemu se stavěti proti větru! Myslím, že i na prknech dobudu

si uznání a dobrého oka u Hajného. Snad dá se pak spíše nakloniti k zvýšení služného.«

Z toho všeho viděti, že veškeren personál ovládala důvěra v sebe a vůbec dobrý duch, a že bylo se nadíti souhry, chutí i láskou prodechnuté, či animované dle slovníka divadelního. Při dalších zkouškách vedl si doktor Javorník rázně a neúnavně, a personál, kromě Jelínka, neochaboval. Jelínek v duchu režisérovi vyčítal, že stará se více o přirozené provedení her nežli o effekt. Podle jeho školy byl effekt divadelním pánbíčkem, ať se docílí tak anebo jinak, jen když jest effekt. Leč z úcty k »veleváženě společnosti« nekazil panu režisérovi radosti a myslil si: Nu, při představení půjdu já a vraženský pán podle mé školy a prorazíme. Ti ostatní jsou bez toho jen samá chamraď.

Pět dní před představením byl i Ještěr i Kopyto řádně nacvičen, a doktor popřál na dva dni svému personálu oddechu. Ale i mimo zkoušky bylo práce plné ruce. Novina, že na Čerstvém vzduchu hráti se bude domácí divadlo, roznesla se po okolí jako po telegrafu a živě zajímala kruhy, jež postavením svým v společnosti do domu Hajných měly přístup. Mladí lidé ze vzácnějších rodin těžce nesli, že nepřibráno jich do personálu a vůbec byli pominuti, a starší »šesté velmoci« kupecko-průmyslné záviděli, že tak drahé pobavy si může popříti. Nebyloť tajno, že zřízeno bude zcela nové jeviště pražským malířem, a k tomu ještě akademickým, a že vůbec co do výloh žádné meze se nekladou vystrojení divadelního představení, a popředně tomu věnován náležitý podiv, že vraženský pan Račte za to, že zábavy účastniti se může, i delší čas docela herce u sebe bytem má. Nebylť vůbec Borovec pro přílišnou štědrosť a k penězům vlažnosť v okolí na slovo brán, a výklad o tom stíhal výklad, až obecně dohádáno, že dvornosť jeho k slečně Měřínské jest rázu povážlivého. Vraženský

platil u sousedův za muže majetného, mimo myslivosť a povídavosť střízlivého, ale šípům Amorovým již odrostlého, a proto dodávalo neobyčejné jeho jednání domácímu divadlu na Čerstvém vzduchu zvláštní pikantnosti. Nebude tedy na div, že vybranější kruhy o to se zajímaly, aby chrámec Thaliin v Záhořanech jim nezůstal uzavřen, a proto ještě v příhodný čas plnil se salon u Hajných návštěvami četněji než jindy a hovor býval více méně opatrně sváděn na domácí slavnosť za tím ovšem účelem, aby bylo na ně zpomenuto laskavým pozváním.

Manželé Hajných shledávali, že za takových okolností porada již z dobrého tónu jaksi nutna jest, i byla skutečně za předsednictví slavné intendance svolána a divadelní družstvo i s Borovcem bylo k hlasování i k úradě přibráno. Když se s dostatek narokovali, uzavřeno, pozvati tři nejbližší statkářské rodiny i rodinu domácího lékaře dr. Netušila z města, ano, by se dobrá vůle k lidu, v jehož lůně Hajní přebývali, ukázala, vymohl Prokop, že pozvání rozšířilo se i na starostu a prvního radního ze vsi, starce to, již obecné přízně a vážnosti v lidu se těšili. Že na Drahokoupila nezapomenuto, rozumí se samo sebou. Takovým způsobem vzrostlo obecenstvo na více nežli dvacet hlav; zhotovili pozvánky s přídechem humoristickým a rozeslali je týden před představením po náležitých adresách.

Trnka přivezl z města ostatní dekorace, a pomocí praktického Jelínka dostaveno nadobro jeviště a shledány potřebné ke hrám rekvisity. Pokoj za divadlem upraven v oblekárnu a klavír postaven před jeviště a řádně naladěn. Trnka již z Čerstvého vzduchu neodešel a malé jeho postavičky i živé letory bylo všude plno. Krasochutí svou přispěl nemálo k úhledné a vkusné úpravě zejména hlediště. Divadélko samo bylo skutečně jako z cukru, a když jednoho večera bylo na zkoušku i s hle-

dištěm osvětleno, dostalo se Trnkovi celou společností jednosvorné, zvučné pochvaly. Kromě toho vzal na se Trnka vytahovati a spouštěti oponu.

Když již všecko stálo pohotově, nedaly sladké nesmysly satirické žíle doktorově pokoje, i prohodil, že by žádoucno bylo, oživiti malířské a výzdobné umění také nějakým slovesným přídavkem, čili nápisem. Trnka se postavil na obě nohy proti tomu, ale veškeren personál i s orchestrem přidal se k režisérovi. Vida se na holičkách změkl Trnka jen si vymiňuje, by nápis byl docela krátký. Všichni napjali struny fantasie a vtipu, ale režisér slavil opět triumf. Za obecného příhlasu i souhlasu přijat návrh doktorův. Trnka vymaloval pásku, úzkou a větrem rozehranou a napsal v červeném poli zlatými staročeskými literami ujednanou propověď a přibil ji druhého dne na průčelí nad oponou. Skvělť se pak na divadle tento nápis, významný i pro herce i pro obecenstvo: »Kritika a smích se zapovídá.«

XVIII.

Nadešel den patnáctého srpna. Byla právě neděle a svátek, a povětrnosť lahodná. Přírodou táhlo posvátné ticho, ale v Záhořanech, okolí a zvláště na Čerstvém vzduchu bylo šumu a ruchu jak v úle před rojením. Nebylo téměř komnaty ano místa vůbec, jehož by ruka divadelníků se nebyla dotkla, ani sama svatyně babiččina své brány proti nim neuchránila. Skleník a zahrada byly vyšumovány, a paní Turečková nevěděla prací a starostmi, na čem jí hlava stojí. Trnka byl všudy jako vzduch, a zbylo mu ještě času dvořiti se slečně Mély a významně všímati si Gábinky, čímž dopaloval i Borovce i Zdeňka a snad i poněkud pana režiséra. Konečně o druhé hodině odpolední ruch se na chvíli

uložil. Přípravy byly dovršeny. Pánové slezli se k doktorovi do komnaty a hovíce si v křeslech s doutníky v ústech sílili se na večerní slavnost, jež síly jich již tolik vyčerpala. Největší blažeností zářil Jelínek, a jen pomyšlení, že za nedlouho jej osud jeho života opět smete do náručí jeho Korfeliány, přikalovalo chvílemi lazurovou hladinu nynějšího jeho blahobytu. Leč těšil se tím, že má ještě aspoň dva jasné a zlaté dni před sebou; nebo na zítřek byla ustanovena na večer společenská zábava pro divadelníky a pozejtří hodlal ještě na Vražně si odpočinouti.

Ač začátek představení byl na osmou hodinu oznámen, přece již po čtvrté bylo živo v oblekárně. Pánové chtěli rytířského kostymu přece náležitě užiti, tu i onde bylo ještě třeba nějaké krejčovské poopravky, a líčení, jehož přese všecko dožadování se pana Trnky Jelínek šťastně sobě uhájil, potřebovalo mnoho času. Řídě se zásadou, že kvapné dílo nebývá milo, a že již česť jeho tomu chce, aby postavil řádné dílo, umínil si Jelínek, že žádnou hlavu dříve z rukou nepustí, dokud nebude povedena. A půlhodinka dlouho-li není ta tam?! Žalusie byly v oblekárně uzavřeny a světla hojnosť. Nebo co je pro světlo, musí se dělati ve světle, poučoval Jelínek, a posuzuje práci svou odstupoval vždy asi tak daleko, jako jest obecenstvo z první řady od herce. Bývala to mnohdy komická skupina: ta nedohotovená maska v záři lampové a dlouhý Jelínek z pozdálečí ji posuzující. Trnka je jen polykal očima: bylť to účinný genrový obraz. Nepletl se Jelínkovi do řemesla a uznával, že jistá zručnosť a jisté výhodné počiny se mu nedají odepříti; ale masky se mu zdály přece jen křiklavými. Vyslovil také mínění své po straně panu režisérovi. Ten však se Jelínka ujal pravě, že Ještěr je rytířská hra, v níž teče také krev, a ta že již něco snese. V sedm hodin byli všichni hotovi kromě Jelínka, jenž si nyní vážně sedl

před zrcadlo, by sebe sama nalíčil. Když vstal, vypadal v pravdě hrozný; i žíly na rukou si namodřil, tak že i z nich šla hrůza.

»Takového Rozhona jsem si právě myslil,« pravil doktor satiricky se usmívaje.

»Nu, vidíš,« myslil si Jelínek rukou máchna; »teď víš aspoň, kdo jest Jelínek!«

»Běla-Gábinka vypadala jako orientálská krasavice.

»Slečinko,« lichotil jí Trnka; »z vás zrovna prší oheň lásky!«

»To musí býti,« odvětil hrdě Rozhon-Jelínek.

Oblekárna se utišila. Zimnička před vystoupením počínala účinkovati. Tu i tam zacvakaly stranou zuby. Jen Jelínek si mlčky a po rytířsku statně vykračoval po komnatě. Režisér a Trnka snažili se lhostejným pohovorem krev slavného personálu do oběhu přivésti, ale nedařilo se jim. Čím blíže k osmé se rafije na hodinách přibližovala, tím úzkostlivěji otáčeli se po ní zrakové herců.

Najednou zastavil se Jelínek před režisérem a pravil mu důvěrně:

»Trochu piva by personálu nebylo na škodu.«

»Nyní je již pozdě,« odvětil doktor; »až před Kopytem.«

Zimnice se zmáhala; herci se choulili k sobě, aby se jaksi ohřáli; Trnka odešel k oponě; Jelínek šel prohlížet lampy; režisér se sešitem a scenářem postavil se na stupně, vedoucí na jeviště.

Zbývá nám několik minut; podívejme se zatím do hlediště, nežli přijde obecenstvo.

Prostora před jevištěm jest skvěle osvětlena vesměs lampami s mlékovým sklem a přeměněna péčí Trnkovou v malý park. V rozích, v pravo i v levo od jeviště, jsou skupiny z cizokrajných listnatých květin malebně sestavené. Dvéře proti jevišti jsou čalouny zakryty a na

tmavočervené půdě monogram z *M* a *P*, složený z oranžových květů u věnci ze živé myrty. Vstup jest z korridoru z levé strany. Proti němu z okna utvořen výklenek, od jehožto pozadí, opět tmavočerveného, odráží se sněhobílé veliké poprsí Apollina Belvederského, postaveného na šedém sloupci, jenž obklopen jest tmavou zelení živých rostlin. Podlaha pokryta měkkými koberci mimo pruh před samým jevištěm, na němž v levo stojí klavír, na jehož pultě jsou připraveny hudebniny. Po obou stranách pultu hoří ve stříbrných dvouramenných svícnech svíce. Opřena levým obnaženým loktem o pult dívá se slečna Mély do hudební skladby. Má na sobě skvostný plesový oblek z bílého atlasu, na ňadrech do rohu vystřižený a bruselskými krajkami jednoduše olemovaný. Po šatech, jakoby sám bůžek milosti je po nich rozházel, jsou připjata tu i onde bílá poupátka se zelením, a ve vlasech zatknuta nedocela rozvitá růže s dvěma poupaty právě se rozlisťujícími a s několika listy. Na klíně leží jí plesová kytice z bílých květin a tmavozelených listů, dar to doktorův. Na hrdle má zcela jednoduchý zlatý řetízek.

Trnka poodhrnuv oponu zadíval se malířskou svou duší do lepého toho zjevu jako dítě do kouzelných niv čarokrásné pohádky. Zapomněl na všecken svět a všecka jeho duše letěla očima jeho ven ke slečně. V tom zvedla slečna Mély svůj hnědý laňčí zrak k oponě. Trnka sebou otřásl, jakoby přistižen byl při hříšném skutku, a prsty jeho pustily oponu mimoděk. Na korridoru ozvaly se hovořící hlasy a šum lehkých kroků. Hodiny v oblekárně bily osm. Slečna Mély vstala a šla ke dveřím, aby uvítala obecenstvo, jež přicházelo všecko najednou. Napřed stará paní, pak paní Hajná a manžel její, pak ostatní. Zasedli si do křesel ve dvou řadách postavených, dle pořádku napřed ustanoveného. Manželé na čestném místě uprostřed. Hajný vida ten vkus, tu krásu bez

liché nádhery a přepychu, vzpomněl si bezděky na matku svou a nebožtíka strýce Vavřince. Jen jedno slovo ozvalo se mu v mysli, jediné slovo: »Práce.«

Obecenstvo si usedlo a dýchalo do sebe vzduch jemnou resedovou vůní prostoupený. Za oponou zacinkal dvakrát uchu lahodě stříbrný zvonek. Slečna Mély svlekla rukavičky a bílé prsty její sáhly do klávesnice. Vlny nějaké tragické ouvertury pojaly v sebe mysl obecenstva. Byla v nich čirá dojemnosť poesie, nic umělkovaného, ač skladba byla technicky nesnadná. Byl to asi tvůrce Fidelia, Adelaidy. Slečna dohrála. Tleskot zašuměl hledištěm; srdečný, upřímný, nikoli ze zdvořilosti. Došuměl. Zvonek zacinkal znova, třikrát. Pan Trnka chytil kliku, geniové tragické i komické uměny soukali se s kytičkami svými do nebes a obecenstvo vstoupilo s básníkem do rytířské dvorany ze šedé dávnověkosti.

Kdybychom se o obsahu Ještěra v ráji čili Meče a dýky rozpovídali, nepověděli bychom nic nového. Ten vévoda byl tu již stokrát a bude opět a bude míti po každé jiný na ramenou plášť. Ale co bylo nového, byla »hrůzyplná situlace,« »věk k bídám lidským holstejný,« stará a věčně mladá pravda, že »soud lidský jest jen první dištance,« »vejřevný ohlas« a jiné věci »vejřevné«. A vše přednesl Rozhon-Jelínek tak mohutným pathosem a tak účinnými posunky, že se zdálo, jakoby okoralé svědomí veškerého světa chtěl proklepati a protřásti. Jeho postava, i nehybná, byla již na rozměr jeviště trochu veliká a padala tudíž obecenstvu do oka; když však přišla do ohně a jednala, trhala všecko s sebou jako povodeň do hučivého proudu effektu. Jen že dojem byl zcela opačný toho, jakého Jelínek v seči a davu své horlivosti se dořečniti a dojednati snažil. Vybrané a jemnoduché obecenstvo přistoupilo volně k jeho intencím, jsouc kromě toho devisou: »kritika a smích se zapovídá«

poučeno. Přijímajíc za vděk dobrou jeho vůlí usmívalo se jen potají a splácelo mu jeho pachtění se hojným potleskem. Jelínek bral vše za pravdu pravdoucí a pásl se, snad naposledy v živobytí svém, vší bytostí svou na rajském palouku divadelní slávy. I ostatní herci konali svou povinnosť jak nejlépe věděli a uměli: Stanimír-Borovec shledal se zcela pohnutlivě se svou dcerou, dávno za ztracenu pokládanou, a cedil poetické slzy, ač tyto v zracích obecenstva skutečné ovlahy nevzbudily; Běla-Gábinka a Jarovít-Tureček trpěli, milovali a slavili zásnuby »na věčnosť« coram publico způsobem na divadlech běžným; Lutoš-Svach zuřil a umíral zcela slušně naplňuje chrapotným rykem za posledních svých chvil i jeviště i hlediště; než lvem večera co do Ještěra byl Rozhon-Jelínek se svou dobrou školou. Bylť při otevřené scéně chválen, a když opona spuštěna byla, sám o sobě jednou a s ostatními všemi dvakrát za sebou vyvolán. I autor činohry neušel hlučnému vyzvání; leč jsa příliš skromen jako básníci vůbec a divadelní zvláště, neobjevil se při otevřené oponě, zůstav jako stydlivá panenka v oblekárně. Zaň vystoupil Rozhon-Jelínek omlouvaje »pana režiséra«, že poodešel trochu na čerstvý vzduch. Omluva tato se líbila, a v hledišti mezi obecenstvem rozvlnila se živá zábava, při níž nebylo viděti, že následuje po vážné hře. Chvála lítala z úst do úst, a oči se potutelně usmívaly. Skupiny utvořily se po hledišti, z nichž jedna byla charakteristická, totiž správce Velemín a oba rolníci. Tito brali vše docela opravdu, a starosta neznaje dobrého tónu nechválil otci do očí výkon Gábinčin, nýbrž vynášel do nebe pana kasíra Svacha, jenž prý si to umírání tuze pěkně »sesumíroval«. První radní si liboval Rozhona, jenž prý mu z »gruntu protřásl osrdí«.

Ještě se šumot v obecenstvu ani neuložil, když zvonek za oponou dvakráte zazvučel. Slečna Mély jakožto

orchestr přisedla ke klavíru. Mělať dle programu mezi Ještěrem a Kopýtem dva delší kousky veselé nálady zahráti, by herci nabyli času na přestrojení. Obecenstvo utichlo; první kousek započal. Vlibné jeho nápěvy, proplétajíce se i uměle i rozkošně mezi sebou, zajaly uši obecenstva i loudily se v mysl jeho, připravujíce ji na druhý veselý kousek. Když skladby akkord poslední dozvučel, nastal v hledišti nový, hlučnější ruch, a muži i dámy hrnuli se k slečně, děkujíce jí nelíčeně za pochoutku. Slečna přistoupila k společnosti a bavila se s ní, až opět znamení zvonkem ji k pianu přivolalo. Tenkrát zavděčila se ještě povýšenější měrou: dovedné její prsty zahrály fantasii na některé české i moravské národní písně, již, ať bránila se jak bránila, musila opakovati. Zatím byli v oblekárně hotovi, kdež všichni do jednoho obstoupili Benigna Neděli, příjmím Kopyto. Trnka svíjel se smíchem a všem bylo do smíchu. Pouze Jelínek, jenž představoval jen episodní úlohu starého tovaryše a k tomu bručivého panice Slepičku, byl vážný jako Shakespearova tragédie. Režisér zahnal pana Trnku na jeho stanovisko a rozdělil herce na jeviště i mezi kulisy, a dal znamení osudným zvoncem. Obecenstvo utichlo a »Kopyto na zamilovaných cestách« vstupovalo do světa z malovaného plátna, latí a prken.

Po dvou úvodních výstupech, nic delších než byla potřeba, a co do rozmluvy rozmarných, mezi starým Slepičkou-Jelínkem a mladším tovaryšem Františkem Boubelou-Turečkem a Karličkou-Gáb nkou, schovankou Nedělovou, již, mimochodem podotčeno, navzájem srdce si poranili, přišel vstup Benigna Neděle, nemálo vděčný. Právě když výmluvný František Karličce podával bulletin o stavu roztesknělého srdce svého, strhl Neděle v levo za scénou hluky a hromy jako starý desátník od skladiště, vyhrnul se na jeviště jako povětří, porazil ve chvatu Slepičku i s verpánkem, kteří mu byli v cestě, ztratil

trepku s levé nohy, jež na kus odlítla, a stanul uprostřed omráčen podívanou na zamilovaný párek, jehož krásnější polovici, jak dříve v kuse světle vyloženo bylo, sám miloval. To byl nastudovaný effekt z Jelínkovy školy. Obecenstvo bylo uchváceno a propuklo v smích, jenž stupňoval se v rozpustilý jásot, když rozkohoutěný Benignus svou figuru postavil na odiv. Pana Borovce nikdo by nebyl v něm poznal. Bylť to komický ideál zamilovaného dědka. Ryšavá vlásenka s vysokým čelem činila jeho hlavu šišatou; tváře byly rozryty a složeny v starobné vrásky; nos měl dobrodružný tvar; v levo na bradě seděla bradavice jako trojník, a oči se dívaly na půldvanáctou. Měl černé kožené nohavice dole na tkanici, tmavozelenou kamizolu se žlutými knoflíky, a ševcovskou zástěru, z níž mu vykukoval cíp modrého šňupáckého šátku a na níž vystupoval profil kulaté piksly. Jelínek měl pravdu: dobrá maska půl výsledku. Benignus Neděle nepotřeboval ani mluviti, a osrdí celého obecenstva se potřásalo, jako prve při Ještěru panu prvnímu radnímu, jen že nyní nikoliv tragickou strázní, nýbrž smíchem.

»I ty moje kopyto!« mluvil Borovec úlohu; »já, kde ona, a ona tu s tím holobradým konipáskem!«

Rozumí se, že František nemlčel, a Slepička, jenž si pádem koleno narazil, také ne, a Neděle, jenž Karličku miloval »otcovsky a ještě trošku více«, také ne, a Karliččina malinová ústa nebyla také zamrzlá, a tak se to pletlo ráz na ráz, až se Benignus Neděle svou autoritou přece nahoru vypracoval a Karličce uložil trest, pro mladé děvče hrozný: skonfiskoval všecka zrcadla a zrcátka v domě, aby se neměla do čeho podívati. Z toho vznikl nový komický konflikt se žertovnými situacemi, z nichž vtipná a velmi směšná byla tato. František nepozorovaně Kopytovi přišpendlil zrcátko na záda a Karlička držela se kolem mistra, aby se mohla v zrcátku zhlížeti. Benignus Neděle si to vykládal, že už »měkne«,

a spravuje na verpánku botu vykládal dívce, jež za ním komicky si vedla, stav raněného svého srdce.

Schovanka na oko »změkla«, ale žádala, aby dokázal, že jest lásky mladého děvčete hoden, k čemuž se krásná příležitosť naskytla. Venku zazněl kolovrátek. Karlička vyzvala snubiče k tanečku. V tomto oboru nebyl sice mistr kován, ale z lásky hnutí svolil a začal se s děvčetem točiti do kola, při čemž spadl do škopku s mazem, z něhož nemohl chuďas vstáti. Na štěstí přiběhl Slepička vyděšen volaje o pomoc, že mají zloděje na půdě. Pomohl Nedělovi a odběhli. Karlička s Boubelou byli sami a nastal výstup pokojný, lyrický a dosti něžný: Karlička nemajíc zrcadla zhlížela se na radu milencovu v jeho očích. Zatím to nebyl zloděj, ale byl to bývalý soused Nedělův, uzdář Řemínek, vlastní otec Karliččin. Po letech vrátil se totiž do otčiny, by poohlédl se po dceři, kterou malou ještě po smrti ženy své, holduje nad slušnosť pití a nestálosti, zanechal dobrotě hodných lidí odešed do světa. Jsa bezdětek ujal se Neděle s nebožkou ženou děvčátka. Řemínek-Svach měl krásného psíka, jenž spatřiv na schodech, na půdu vedoucích, kočičku, za ní se pustil. Ale mistr měl na půdě husy na krmníku, ty strhly povyk, a Řemínek, nežli vkročil k Nedělovům, běžel za psíkem na půdu, aby nehodě zabránil. Slepička myslil nejinak, nežli že to zloděj. Po tomto meziději, zajisté původním a mistrně odůvodněném, rozvázal se dramatický zádrhel sám sebou. Neděle žádal ve vší počestnosti odměnu od Řemínka za vychování jeho dcery, totiž Karličku samu. Řemínek, jemuž se Boubela líbil, odevzdal rozhodnutí dceři. Tato nestonala na rozpaky. Zavázala oběma ženichům šátkem oči a slíbila, že bude toho, kdo ji chytí. V témž okamžiku, když ona sama vběhla do náručí Františkova, přišel Slepička Nedělovi do cesty. Tento jej objal a jásal: »Už ji mám! I ty moje kopyto! Už ji mám!« V tom spadl mu šátek

s očí a poznal omyl. »To je z toho,« končil Slepička poučlivě hru; »když je kopyto na zamilovaných cestách.« Benignus Neděle sklesl zdrcen na verpánek volaje: »Ach, ach, ach!« Opona spadla.

Za hry přihodilo se ještě něco mimodivadelně pikantního. Ač měl od Jelínka zakázáno, aby za hry nedíval se do parterru, přece nepřekonal pan Račte srdce svého touhu, aby chvílemi nezahleděl si na slečnu Mély, jež v dnešní strůji se mu zdála všech Venuší spanilejší. Pokaždé pak uvázl proud jeho úlohy, a doktor jako napověda měl svou potíž s ním, aby jej opět náležité rozhýbal. Zasvěcenější obecenstvo a zvláště krásná pleť klepů chtivá dobře si toho všímala, a dojem hry se jen tím zvýšil.

Nebudeme vypisovati, jakou hojnou žeň na pochvale a slávě po Kopytu pan Borovec sklidil. Připomínáme toliko, že když po třetí byl vyvolán, slečnu Mély rarášek tak ponoukal, že mu dívka, jindy tak rozvážlivá, neodolala: hodilať Benignovi Neděli svou kytici za odměnu. Když doktor ke konci s celým personálem i s Trnkou na jevišti vystoupil, nebylo čelo jeho beze chmur. Viděltť nerad svou kytici v rukách Borovcových. Leč dnešního dne vyjma několik satirických šlehů, jimž jenom slečna Mély rozuměla, nedal nic na sobě viděti.

Hosté rozjížděli se teprve po půlnoci v teplou hvězdnatou noc. Všichni zářili spokojeností a výbornou náladou. Leč duši pana Račte unášela slasť po rajských výšinách Elysia. Vždyť obstál skvěle ve zkoušce lásky a tiskl k srdci kytici z její ruky.

XIX.

Po práci byl odpočinek i milý i dlouhý, a divadelní společnosť naše tím více si jej libovala, poněvadž s východem dnešní večernice kynul jí na Čerstvém vzduchu

kvas a beseda. Měla to býti odveta manželů Hajných za potěšení, jež způsobili jim včerejším slavnostním představením naši chráněnci Melpomeny i Thalie. V hořejším poschodí u Hajných bylo v pondělí dopoledne jako po vymření. Všechno vyspávalo, jen stará paní nevykročila z obvyklé každodenní dráhy své, zůstávala však i s Jarouškem v komnatě, poněvadž venku bylo nebe zataženo a větrno. Po polední vystoupil doktor Javorník z pokoje a šel se podívat k Trnkovi. Malíř polo seděl polo ležel v křesle, maje pravou nohu přes levou položenu a drže v klíně mapu, do níž čmáral.

»Kreslíte-li?« otázal se doktor.

»Namazal jsem tak z dlouhé chvíle Benigna Neděli, jak kytici od slečny Mély vine k zástěře.«

Doktorovi rtové sebou trhli, jakoby nějaká jiskra se jich dotekla. Díval se mlčky oknem do zahrady, a zdálo se mu, že v zeleni zakmitl se šat slečnin. Pobyl chvilku a vyšel na chodbu, kdež potkal slečnu.

Podala mu ruku a pravila srdečně i žertovně:

»Jakž venku, pane kolego?«

»Větrno.«

»Jakž ve vás?«

»Zataženo.«

»Po včerejším triumfu?«

»Borovcově?«

»Odkud bodláčí? Povídáte to přihořkle.«

»A kytice . . .«

Slečnin zrak utkvěl chvilku na mladém muži, vážně, zpytavě. Odvětila:

»Libo-li na kousek pohovoru ke mně?«

Vstoupili do komnaty. Slečna si sedla na milé místo své k psacímu stolku.

»Jsem-li vinna, doktore?«

»Odpověď musí ve vás býti.«

»Této chvíle mi praví vnitřní hlas, že nejsem bez viny; ale včera, za obecné, rozvázané veselosti mně to neříkal. Zabředla jsem do nesmyslův a dala se unésti. Odpuštění, doktore.«

»Dovolte, Mély; kytice byla dar ode mne, a byl v ní lísteček ode mne.«

»Nebezpečný?«

»Nikoliv; neškodný.«

Slečna si oddechla.

»Stojím, doktore, před vámi na velmi vážném rozhraní. Myslila jsem, že mi aspoň něco svobody při jednání mém ponecháte.«

»Láska jest soběcká.«

»A zotročuje.«

»Snad.«

»Vy, milý otrokáři. Tu máte si obě ruce mé. Spoutejte si je, spoutejte. Já nereptám nyní a nepozvednu nikdy hlasu k odporu. Abyste viděl, že láska vaše jest láska moje. K čemu mi svoboda, když mám lásku, upřímnou, ryzí lásku.«

»Mély, stojím před vámi zahanben.«

»Ne, ne, Jaroslave! Jsem vaše! V tom slově leží všecko. A vězte to, muži; bez vás jsem prázdný stín, ano, méně nežli ten, bez vás jsem nicotný pojem, nic, nic.«

»Jsem štěstím zpit, Mély!«

»S Borovcem třeba se spořádati. Učiníte-li tak sám, Jaroslave?«

»Ublížil jsem tomu muži. Nyní teprve, co vás mám, to cítím. Prosím, proveďte vyrovnání sama. Věc tak drsná zjemní se, podají-li ji mu měkké a lahodné vaše ruce.«

»Učiním po přání vašem, Jaroslave.« —

Na Vražně byli po obědě. Nebyli dnes sami, měli hostě, faráře suchotínského. Pozval se dnes sám na oběd.

Nedalo mu, aby zůstal doma. Stěny příbytku jeho tísnily jej dnes jako málo kdy jindy. Tak dokonale, tak olympsky blaze jako včera na Čerstvém vzduchu snad nikdy se nepobavil. Ještě dnes prochvívalo duši jeho blaženství, a všecko jeho myšlení živilo se ze zpomínání na rozkošný včerejšek. Nebyl dávno v divadle, a představení obou kusů zanechalo trvalé a účinné stopy v něm; ale v popředí se v jeho mysli nehrnulo. Tam stála slečna Mély, její krása a líbeznosť a všecka ta svatozáře poesie, jež včerejší její zjev oskvívala. I hra její na pianě, ač nebyl hudebník, proznívala posud myslí jeho jak ozvěna z ráje niv nepoznaných. A ruka její podala krásnou kytici Borovcovi za šašky a frašky! Suchotínský farář neměl pokoje. Vzal hůl a rozběhl se na Vražno. Musil s někým o včerejšku si pohovořiti, zapomněl nadobro na zlaté hodinky. I panu Račte bylo velmi milo, že Drahokoupil přišel; jeho duše byla jako svodič elektřinou nabitý. Prahnul po výboji. Zasmál se, spatřiv oknem přicházejícího faráře. I Jelínek byl tomu rád, že zavítal host. Prudký zápach včerejšího vavřínu kouřil se mu posud v hlavě. Duše byla beztoho v tom člověku, na pohled suchopárně střízlivém a škrobeném, povždy ve dví rozpoltěna. Noci pokojné na dnešek neměl; naopak házel sebou v loži jako pijavice v soli, klna osudu svému, že naň pustil kletbu v podobě Korfeliany a hladových dětí. Měl přece jen ostati při divadle, při umění. Kam to již mohl přivésti! Včera se jeho škola osvědčila, na něm i milostpánovi, a jak zřetelně a skvěle! A před jakým obecenstvem! Kdyby se byl před dobrými desíti lety neodtrhl násilně od kastalského pramene, jak mohl nyní se na výsluní divadelní slávy hrdě procházeti! A místo všeho, co jeho údělem na zemi? Prosaický džbán vody, mísa bramborův, ostré levity vadivé ženy v učouzené jizbě. Duše jeho rozhlodána světobolem sklopila smutně peroutky. A milostivý pán byl dnes naladěn do alleluja.

Jak měl mu jen poněkud s úspěchem tovaryšiti?! Kůže se mu zrovna rozvolnila, když vstoupil Drahokoupil.

Oběd vzhledem k večerní hostině nebyl hojný, ale zúplna postačoval, a staré podrobnosti z včerejšího večera byly mu příchoutkou velice vděčnou. Po obědě, při doutníku, povídalo se ještě rozkošněji, a celý roj myšlének o slečně Mély rozekroužil se hovorem. Najednou vstal Borovec a táhl kněze do parádního pokoje, kde na stolku při okně mezi záslonami, vzácným kobercem pokrytém, stála nejpěknější váza z domu s květodarem slečniným. Celek vypadal jako nějaká obětnice, a bylo to již po třetí, co Borovec dnes kytici faráři ukazoval. Jelínek zůstal v jídelně a zapíjel světobol.

Drahokoupil prohlížel bedlivě kytici a připomenul:

»Podíval-li jste se dobře, není-li v kytici nějaký lísteček? Bývá to již tak mezi milenci.«

»Ani mi nepřipadlo, příteli.«

Drahokoupil rozhrnoval opatrně kvítky a lístky.

»Zvolna, zvolňoučka; račte pozor míti,« napomínal Vraženský.

Farář zvolal: »Je tu něco, je. Proužek papíru.«

»Ó, dejte sem, dejte sem, přítelínku,« zajásal Borovec a přitisknuv závitek k ústům ustoupil s ním k druhému oknu a hltavě četl jeho obsah. Čelo jeho se zasmušilo, oči přitemnily; nerozuměl patrně obsahu, nebo byl mu nemilý.

»Nu?« otazoval se farář.

Borovec podával mu papírek, mluvě hlasem rozechvěným: »Račte přečísti a možná-li rozřešiti smysl.«

Drahokoupil četl hlasitě: »Krásné polovici družstva polovice šeredná.«

»Ruka jest mužská, viďte, příteli?« otazoval se třesavě Borovec, v jehož blažené duši se najednou zdvihal rarášek žárlivosti.

Drahokoupil studoval chvíli papírek. Pak odvětil pokojně:

»Proč by ta ruka musila býti mužskou?! Nynější vzdělané dámy mívají také vypsanou ruku.«

»Ah! Ráčíte mysliti!? Ale obsah, obsah; temný jako adventní noc!«

»Záhadný jest; ale přečtou-li se hieroglyfy na egyptských náhrobnících, proč by se nedala rozluštiti tato jednoduchá věta? ‚Družstvo!‘ Co může to býti, ne-li vy všichni divadelníci dohromady.«

»Pravda.«

»A vezmeme-li obsah ironicky, a takovým zdá se v pravdě býti, zněla by propověď takto: Šeredné polovici družstva polovice krásná. Pak — ano, již to mám. Šerednou polovicí jest švec Neděle a krásnou polovicí...«

»Mély!?«

»Nu a máme to.«

»Díky, neskonalé díky, přítelínku. Já si to myslil jinak. Představoval jsem si, že doktor dal kytici slečně, že ona o lístku nevěděla, a že uchvácena mou dojemnou hrou, kyticí mne poctila. Hroznejš žárlivosti mi dusil srdce. Já ji miluji, zbožňuji. Jí jen k vůli hrál jsem divadlo, jež již pro mne není. Ona mi tu zkoušku uložila. Doktor by mne nebyl přemluvil; dušuji se vám, nepřemluvil.«

Drahokoupil měnil barvu; Borovec si toho nevšímal.

»Příteli,« pokračoval panic; »již před divadlem byla na polovic moje. A pak můj úspěch a tato kytice, jíž mne před elitou naší společnosti vyznamenala, veřejně vyznamenala; a k tomu ke všemu tento důvěrný lístek... Ó, vždyť sám jste ráčil připomenouti, že jest to tak zvykem mezi milenci! Ó, příteli! Dnešní noc musí se můj, musí se náš los rozhodnouti; dnešní noc musím míti rozhodné, konečné slovo z jejích zlatých úst.«

»Spěch nebývá vždycky úspěchem.«

»Nemožno mi déle čekati; nemožno, bratříčku, nemožno. Zalknul bych se nejistotou! A pak ten doktor! Nedůvěra klíčí ve mně k němu. Vy jste mi ovšem psal, že jest zarytý bezženec; ale on s ní pod jednou střechou v jedné společnosti. I led ledoucí by časem roztál na výsluní těch nebeských očí! Tu nelze se již ohlížeti, tu třeba jednati.«

Drahokoupil svěsil filosoficky hlavu.

»Vidím, že nejde tu o mou radu,« připomenul diplomaticky.

»Leda, že byste mně u staré paní mohl posloužiti.«

»Prosím vás, v té věci pusťte mne. Kněz a namlouvati.«

»Nuže, půjdu sám po svém.«

Vrátili se do jídelny. Leč hovor každou chvíli seděl v písku. Prošli se trochu po zahradě a po dvoře. Ke čtvrté hodině Drahokoupil odešel předstíraje, že asi k večeru dá se do deště.

Když byl kousek od Vražna, zastavil se a pravil k sobě: »Ten a slečna Mély!«

Farář rozpřáhl se ze vší síly holí a přeťal bodlák při cestě stojící, že ubohá hlavička jeho daleko do pole zaletěla.

XX.

Na večer scházeli se divadelníci do návštěvny na Čerstvém vzduchu. Poslední přijeli Borovec a Jelínek, tenkráte v kočáře novém, jako sklo se lesknoucím. Vraženský panic měl na sobě bezúhonný salonní oblek, v knoflíkové dirce ve fraku bílý karafiátek, a vůně z kolínské vodičky linula se z něho na deset kroků. Tvář jeho nebyla zjevna a směvna jako obyčejně; zdáloť se, že zavěsila se bledá starosť na peruti mysli jeho, zdržujíc ji v rozletu. Jelínek vypadal veselejší nežli v poledne a

jindy vůbec: naděje na dobrý kvas a vzácnou zábavu pozdvihla duši jeho ze světobolných mátoh. Ostatní herci zářili humorem a onou v přítomné blaho oddaností, jíž míváme po práci řádně vykonané, těšíce se na sladké z ní plody. I všecka rodina Hajných, slečna Mély i doktor, měli dnes dobrou hodinu; společenská lahoda, přátelská přívětivosť svítila z očí do očí, a všecken Čerstvý vzduch zdál se dnes dobromyslí býti nakouřen. Jíní na mysli páně Borovcově pozvolna sešlo; vždyť byl nejen na »jarním slunéčku«, nýbrž i v kouzelném kole očí Mélyiných, až milo svítivých!

Za večeřadlo zvolena byla pro dnešek síň divadelní, jež proti včerejšku jen v nepatrných částech pozměněna byla. Tak byly dvéře proti jevišti, včera monogramem manželů Hajných ozdobené, dnes dokořán, aby ostatní komnaty s divadlem souvisely a prostora besedníkům se rozvolnila. Na osvětleném jevišti byla opona vyhrnuta a po každé straně stálo, šikmo za sebou, po dvou leporostlých palmách, čímž jeviště získalo co do malebnosti a živosti. Oblékárna byla uzavřena, a klíč od ní měla slečna Mély. Tabule, sněhobílým damaškem prostřená, a křišťálovými sklenicemi, dorty, ovocem ladně srovnaným a dvěma něžně složenými kyticemi přizdobená, stála ve včerejším hledišti, vábíc úhlednou, ano malebnou úpravou i oči i čich i hrdlo besedníkův. O osmé hodině dáno zrovna jako včera před divadlem znamení zvoncem, a mladá paní Hajná vyzývala laškovně se usmívajíc »velectěné obecenstvo na dnešní představení,« podotýkajíc, že »kritika se dnes také zapovídá, ale smích že se bude bráti na tu dobrou stranu.«

Herci jsou veselá cháska: podej jim prst a sáhnou po ruce. Bez ostychu zvrhli domácí řád stranu doprovázení dám k tabuli: svižný Trnka nabídl rámě staré paní, Borovec slečně Mély, Švach mladé paní a Tureček ostal věren své včerejší Karličce. Doktor, pan Hajný a

Jelínek zbyli na ocet. Jelínek mermomocí chtěl býti posledním v průvodu, v jehož čele jako benátský nobili si vyšlapoval Trnka se slavnou intendancí, ale pan Hajný nedopustil a stoupal jako posledník rozveseleného voje.

I strůje damské byly dnes rozkošny. Babička volila šeď, mladá paní blankyt, slečna Mély růži a Gábinka běl za svou barvu. Gábince hořela v havraních kučerách sytě nachová růže, slečně Mély visela z řeckého vrkoče větvice s růžovými poupaty. Mladá paní měla ve volně nakadeřených rusých vlasech kytici z konvalinek, a stará paní skvostný krajkový čepeček s kytičkou karafiátů míchané barvy. Páni byli kromě pana Hajného a doktora černě oblečeni. Místa při tabuli vykazovala stará paní, šetříc při tom osobní sympatie hostí. Tak dostal pan Račte za vedlejšek slečnu Mély, pan Tureček slečinku Gábinku a mladá paní Trnku, jejž asi stará paní chtěla míti na blízku, poněvadž se jí zdál býti nejsvobodomyslnějším ze společnosti. I staré paní bylo dnes do žertu; propustila dnes i z úst svých několik krotkých vtipů, když poskakovaly živější, aby plynný hovor se neobrážel o její mlčenlivosť. Řada vybraných jídel, ovlažovaných řízným plzeňákem, zkypřovala mysl i rozvazovala jazyky, a sám Jelínek, jenž první půlhodinu se asi z ostychu k řeči neměl, jal se svým sousedům pozvolnu odhalovati některé stránky svého poetického nitra. Vlny besední veselosti již živěji se zvedaly, když po půl desáté vstoupil do večeřadla starý Bartoň, poštovský to posel ze Záhořan. Byl svátečně oděn a vyňal z tlumoku svého veliké psaní, telegram. Datován byl z ústřední telegrafické stanice přímo z Olympu a odevzdán šestnáctého dne srpna t. r. v osm hodin, žádné minuty, večer. Sepsán byl v hexametrech, z nichž právě nezvonilo péro Vinařického, a stálo v něm, že jménem Apollona, příjmím Phoeba, vůdce a ředitele svého, devatero »na zdar« volají Musy krásnoduchým tlumočníkům »Ještěra i Kopyta« včerej-

šího dne se proslavivším, orchestr, oponáře i napovědu-režiséra nevyjímaje. Zároveň prý se s modré výše poušťějí pršky růží, fialek i narcisků na hlavy veškeré společnosti na Čerstvém vzduchu shromážděné. Podpis zněl:

»Z rozkazu Jeho Jasnosti, našeho světlodárného kapelníka: Melpomené a Thalia.« Herecká cháska se rozjásala, a příboj homérického smíchu div neprobořil stěny hodovny, když za nastalé pomlky Jelínek se zcela upřímně tázal, kde Olymp leží, že toho města nezná. Byv poučen odvětil zcela pokojně, aby se velevážená společnosť pranic nedivila, on že již na čtrnáctý rok jest od divadla a tu že ledacos se mu z paměti vykouřilo.

Veselí vstoupalo, a když asi o půl jedenácté stará paní, provázena svým rytířem Trnkou a panem Hajným, do své komnaty odešla, ozývaly se již hlasy po hudbě a tanci. Ale splnění svého hned nedošly, neboť pan režisér vztýčiv svou autoritu, dovolil si vysloviti návrh, aby pan Rozhon-Jelínek nějaký nástin ze svého pamětihodného hereckého života podal pro obecnou zábavu, a volena všemi hlasy slečna Mély a Gábinka, aby jej »jakožto deputace všech přítomných« za to poprosily. Jelínek neodolal a omluviv se v úvodě neumělostí svou jal se koudel své minulosti před ušima velevážné společnosti rozpřádati.

Doktor uklouzl do vedlejší komnaty a stenografoval. Díky jeho nápadu! Co vypravoval herec »dobré školy«, nezapadlo v tůni zapomenutí.

Jelínek dokončil; potlesk se rozlehl. Besední síní znova zahlaholil hlas po hudbě. Slečna Mély za šumu mrkla významně na mladou paní a vytratila se ven, směrem na chodbu. Mladá paní se zvedla, šla ke klavíru, a prsty její probíhaly se zkusmo po klávesnici Besedníci tvořili skupiny: část uchýlila se k paní Hajné, Trnka s Borovcem dali se do rozmluvy u poprsí Apollonova v okně, a doktor přišed z vedlejší komnaty roz-

hovořil se s Jelínkem. Paní Hajná počala souvisle hráti, nejprve porůznu nápěvy z oblíbených zpěvoher, vymýšlejíc přechody mezi nimi, jež by skladatel »ze školy« s bolestným srdcem podpisoval. Ale posluchači byli vděčni, hra lichotila i sluchu i mysli, a tu i onde leckdo potichu spolu zanotoval. Leč ve hře mladé paní byla soustava: vodilať posluchače hodně dlouho procházkou po umělých parcích, až přivedla je k luhům a lesům přirozeným a každému přístupným. Branka se otevřela, vyhrnuli se ven. Národní písně! Srdce poskočilo, hruď se zvedla, oči se zajiskřily, mysl rozhoupala, hrdlo se dalo do zpěvu. Všichni do jednoho oblehli piano jako ti ptáčkové, lesní žáčkové, mateřské hnízdo. Zpívalo se plně, srdečně, jen ten či onen radostně si pozvolal: To je moje! A druzí vpadli s ním do písně; bylať také jejich; od plenky a peřinky byla jejich. S tou smálo se oko, s onou ronilo slzu a vezdy srdce k úsměvu i slze blahostně klepalo takt!

V tom zacinkal třikráte zvonek za jevištěm. Všichni sebou trhli jako ta kuřátka, chutné zrní zobající, když spadne mezi ně kámen. Rozestavili se před jevištěm, jež oslňující magnésiové světlo ozařovalo.

Nikdo ani nedutal, a srdce v každém bušilo. Hodnou chvíli bylo prázdno. V tom zakmitlo se v levo za palmami něco bělostného.

Vystoupila postava; vážně, ale lehounce, jako stín oblaku po rozkvetlé lučině.

Byla-li to slečna Mély?

Byla. Měla na sobě běloskvoucí řízu, bohatě zlatem lemovanou. Paže krásy antické byly od ramene obnaženy, a levé nadloktí obepínal plochý, zlatý kruh. Hrdlo a plecí svrchní část opíjelo oko bělostí svou, a ňadra v nebeském poklidu vlnila se pod splývavou tunikou, na ramenou zlatými knoflíky spjatou. Pravice vinula k ňadrům věnec vavřínový, levice visela dolů. Ve vlasech

zelenala se větvice břečtanu, a oči dívaly se plným duše proudem u vesmír. Nebyla to panna z luhů pozemských, byla to vzdušná bytosť z hvězd kraje modrého, vidina z výsluní krasoduché Hellady.

Stanula uprostřed jeviště. Nemluvila. V divácích zatajil se dech. Tepot srdcí bylo slyšeti.

Musa!

Komu přináší věnec?! Rtové Musini sebou hnuli. Co povědí? Promluvili. Hlasem sladce měkkým, jako když drozd na vrcholu jedle zapěje do tišiny lesní. Promluvili slovíčko, jediné jen slovíčko; maličké, kratičké slovíčko: »Pojď!«

Kdo měl k ní jíti? Oko její utkvělo na Jaroslavovi.

Vyhoupl se šipkou na jeviště, vrhl se před ní na jedno koleno, sepjal ruce, sklonil krásnou hlavu. Ověnčila jej.

Trnka skočil na jeviště, chopil se kliky, a opona kvapně sletěla dolů. Snad nepřál malíř nezasvěcencům toho pohledu!

»Oponu vzhůru,« doléhalo obecenstvo. Geniové dramatického umění vyhrnuli se do výše. Doktor klečel posud na svém místě; Musy tu již nebylo.

»Kde Musa?« zaburácelo v hledišti.

Doktor ověnčen vstal a zasmál se.

»Asi v oblekárně,« prohodil s jeviště.

Dole se strhl smích. Doktor odběhl za scénu. Magnésiové světlo dohořelo.

Pan Borovec stál na svém místě, jakoby zloduch jej tam přimrazil. On jediný se nesmál, on jediný truchlil. Celý ten výjev na jevišti, smyslům omamný, vysoko se nesl nad jeho myšlení, ale pravda v básni obsažená porážela jej k zemi; k zemi všední, střízlivé, potem skropené, starostmi rozryté. Viděl nyní, kdo vyvolenec slečnin. Hroznejš ne již žárlivosti, ale zkázy, potupy

dusil mu srdce. Někdo mu položil kostnatou ruku na rámě. Trhl sebou, ohlédl se. Byl to Jelínek.

»Co chcete?« osopil se naň panic.

»Račte se podívati, milostpane; tamto přicházejí.«

Z druhé strany osvícenými komnatami přicházeli ověnčený doktor se svou Musou. Byli zavěšeni, a Musa vroucně se tulila k doktorovi. Vše volalo, vše tleskalo jim v ústrety.

»Sláva! Na zdar!« otřásalo hodovnou.

Nedošli tam. Mladá paní spustila na klavíru skočnou polku. Jaroslav objal v pasu tělo Musy své a počal se s ní točiti v divokém reji v pokoji před besední síní. Tureček objal Gábinku, ale ostýchali se připojiti.

»Chutě za námi!« zvolal Jaroslav z kola, čela Mélyna po prvé se dotknuv. Slečna se mu vyvinula nachem ne studu, ale lásky, rozpoutané, neomezené, planouc a hopkovala dle taktu hudby do večeřadla. Přímo k Borovci, vyzvala jej k tanci.

Tureček s Gábinkou vběhli do tančírny a zavířili v kole.

Borovec neodřekl. Dal se slečnou dovésti do kola a roztančil se s ní. Nebyl to tanec. Nohy se mu mátly, dech úžil. Potácel se skoro jako včera Benignus Neděle s Karličkou v »Kopytu«.

Doktor s ostatními mlčky se tomu dívali. Jelínek zabručel do sebe: »Nejde mu to, nejde! Ti dva nevyrostli pro sebe.«

Mladá paní při pianě dohrála polku.

XXI.

Jako když do žitného pole zaduje větřík, rozvlnila se společnost. Švižní po povrchu běhali vlčkové. Střed se objevil, k němuž se všecko táhlo, v němž se shlíželo.

Slečna Mély! Krásné blankytné oči mladé paní svítily zpod dlouhých zlatých řas významně, radostně do očí pana Hajného. Rozuměli si. Oči si povídaly: »Jsou svoji.«

Ostatní si v duchu říkali: »Je to Musa, je to ona? Jest. Dýše, mluví, žertuje, jest. Jsme dnes v začarovaném kole. Přičarovala nás.«

Slečna Mély kypěla humorem. Cukrovinky lítaly z jejích úst ke každému. Nikdo nebyl svůj. Trnka blouznil, suchopárný Svach byl pln blahosti. Jelínek zapomněl na svou dobrou školu, na Korfeliánu, na kustýmy. Turečkovi točila se hlava, Gábinka hořela jako ta růže v jejích kučerách, doktor necítil země pod nohama, jen Borovec, jenž nejvíce se zasloužil o včerejší slavnosť, byl sražen se svého nebe do tmy tmoucí, nekonečné, bezedné, prázdné. Příkoří, křivda mu učiněná studila teplé srdce jeho jako kus ledu, utržený z věčného ledovce. Strhl led ten!

Hněv ozval se v něm, síla k odporu se zdvihla, hlas po pomstě zahřímal v něm. Hlad pomstiti se rozžíral jeho útroby, myšlénka pomsty zavířila v něm. Ale jak se pomstiti, pomstiti na ní? Není-li ten vzdušný tvor nad všecku pomstu? Slečna jej oslovila.

»Zamýšlíte-li se, pane Borovče?«

»Bůh ví. Zamýšlím.«

»Nový taneček rozčaruje zamýšlení. Maruško zlatá,« obrátila se k paní Hajné; »nemáš mi záviděti! Však si také zatancuješ. Budeme se ve hře střídati; teď vezmu já partesy do ruky. Prosím, pánové, co srdci a nohám libo? Polka, třasák, kvapík nebo sousedská? Volba svobodná, pánové.«

»Třasák.«

»Zahraju třasák. Odstavte vedle nábytek.«

Učinili tak. Tanec otevřel pan Hajný se ženuškou svou, za ním Svach s Gábinkou. Vše hledělo do tančírny. Pan Račte přisedl k slečně Mély k pianu.

»Smí-li se mluviti, slečno.«

»Ó, smí.«

»Mám mnoho na srdci; Krkonoše se Šumavou. Oh!«

»Hněváte se na mne?«

»Hněvám.«

»Prahnete po pomstě?«

»Prahnu.«

»Že jsem vám včera dala kytici?«

Borovec se odmlčel a zadíval na bílé její prsty, jak se po klávesnici zmítaly. Urovnával si myšlénky, ale neurovnal.

»Viďte,« pokračovala slečna stále statně hrajíc; »neměla jsem vám dávati kytici?«

»Kytice! A lísteček v ní.«

»Nevěděla jsem o něm. Doktor mi dnes řekl, že není v něm nic důležitého. Bůh ví, nevím ani, co v něm stojí a jak si jej vykládáte.«

»První výklad nebezpečen, a můj byl první. A nejen co se týče papírku, ale i co se týče vaší lásky.«

»Lásky!?«

»Neupírejte, co se nedá upříti. Připomeňte si jen naše první shledání v návštěvně, pak na osamělém poetickém místečku v zahradě, kde jsem vám lásku vyznal, a kde jste mé lásce uložila zkoušku. A včera! Včera jste mne veřejně a okázale vyznamenala kyticí před výběrem naší společnosti. Tím vydán jsem nyní na posměšek a potupu těm lidem závistivým, klepů chtivým, škodolibým.«

»Ten posměšek vás tak hněte?«

»Ne; srdce mne bolí.«

Slečna Mély učinila nepravý hmat do kláves. Mžikem opravila chybu a sklonila hlavu.

»Viďte, pane Borovče,« pokračovala měkce, »já jsem vám ublížila? Bůh ví, nebylo to ze zlé vůle, ale bylo to z těch sladkých nesmyslů, v nichž jsem, až po tuto

chvíli skoro, pošetile vězela až po hrdlo. Pomýšlení toto kruší mně srdce; prosím vás již, odpusťte mi.«

Borovec mlčel; prsa jeho pracovala prudkým bojem.

»Vidím,« podotýkala slečna hlas přidušujíc, »že jsem vám velmi ublížila. Neboť ač jste dobrý člověk, odpíráte mi odpuštění.«

»Což, slečno, jsem z křemene!?« vybuchlo z rozlítostněného muže.

»Vy odpouštíte, vy podáte mně ruku?«

Borovec jí nastrčil pravici. Slečna mu dala svou hrajíc jen levou rukou. On stiskl ji oběma rukama a odvrátil tvář. Snad padlo mu něco do oka. Slečna Mély mu pravici nevymykala. Pravila srdečně: »Na důkaz smíru slibme si: budeme sobě přáteli, dobrými, upřímnými, stálými přáteli! Viďte, že budeme?«

»A doktor!?«

»Komu dala Musa věnec, toho jest.«

»Pravda pro mne hrozná, proň po nebesku blaživá. Na zlé planetě jsem se narodil.«

»Kytice přátelství našeho nezvadne?«

»Nezvadne.«

»Díky, srdečné díky, příteli!«

Slečna vyvinula mu ruku a dohrála třasák. Tanečníci vraceli se z tančírny do večeřadla. Slečna Mély vstala od piana a zavěsila se na Borovce. Doktor sleduje oba zpytavě zrakem, viděl, že vyrovnání provedeno. Nešel za nimi, když odcházeli do vedlejších pokojů projít se. Při tabuli bylo opět hlučno; slečna s Borovcem mlčky se procházeli.

»Nebyl jsem vás hoden,« přetrhl Borovec pomlku, když již asi třikrát sem a tam prošli komnatu; »vy máte něco v sobě, co není z tohoto světa.«

»Ó, neříkejte to, příteli,« kárala ho slečna; »nebo pak bych nestala se účastna štěstí a radostí tohoto světa, a přece toužím po nich po boku doktorově.«

»Jsem prostý muž! Nuž, buď jak buď, slečno. Přítelem vám jsem a budu, vždy, vždy; dokud bude život ve mně. Zavolejme doktora.«

Učinili tak. Mlčky podal mu Borovec ruku a odevzdal mu slečnu Mély. Všichni šli k ostatním, hlučně se bavícím. Mladá paní, jíž po tanci v lících rozkošné růže jen hořely, zasedla opět ke klavíru.

Ač bylo již daleko přes půlnoc, hosté se nerozcházeli. Byli sice již unaveni, ale odpočinku se jim nechtělo, a nikdo nechtěl první natrhnouti pásmo společenské blahosti, jež ovíjelo besedníky. Borovec toužil nejvíce po oddechu pod čirým nebem. Asi za hodinu po své rozmluvě se slečnou pravil k Jelínkovi, jenž přebrav se asi úskočným vínem již hodnou chvíli zcela zamlklý na témž místě seděl: »Myslím, pane Rozhone-Slepičko, abychom pomyslili na navrátila. Máme nejdále domů.«

»To máme,« odpověděl bezezvučně Jelínek.

Manželé Hajní, slečna Mély, doktor a předem Tureček mu odchod rozmlouvali. Přidal ještě půlhodinky a zatančil si ještě sousedskou se slečnou Mély. Tenkrát byl jeho krok jistý, dech volný. Neměl již smělosti a síly kypré slečnino tělo k sobě přivinouti; slečna sama se k příteli přitulila, tak že cítil zvýšený tlukot srdce a šťastných jejích ňader zdvih a klad.

Rozloučil se a odejel s Jelínkem. Po nich poroučel se Svach a Tureček s Gábinkou, jejíž dueňu dole v čeledníku musili zburcovati. Chtěla mermomocí na cestu rozsvítiti svítilnu, ale milenci jí to rozmluvili. Trnka shasil sám lampy na jevišti; bál se, aby dílo jeho, jež k srdci mu přirostlo, nevzalo pohromy. Pak zapáliv si čerstvý doutník poroučel se též a odešel.

Slečna s doktorem doprovázeli manžely do jich komnaty, kde ještě asi půl hodinky rozmlouvali. Služebnictvo zatím shasilo světlo v hodovně i přilehlých

komnatách; na korridoru zůstalo jen skrovné noční světélko. Noční klid rozhostil se na Čerstvém vzduchu; venku se spouštěl teplý deštíček.

U Hajných dali si dobrou noc. Doktor vyprovázel Musu svou k její komnatě. U dveří v chodbě stanuli. Doktor drže a tiskna ruce její ve svých obrátil k ní hlavu, štěstím se točící.

»Ó, Muso!« pravil. »Tys darem nejdražším ovila mé skráně. Ó, dej mi posilu z úst tvých, abych silen a mocen šťastně konal a dokonal života pouť.«

Musa složila na chvilku sníh pravice své do ebenové černi jeho vlasův a tisknouc v měkkých rukou svých drahou tu hlavu, přiklonila ji k sobě, žeovíval ji její teplý dech, a zašeptala:

»Měj si, muži můj, oč žádáš, aby šťastně rozvedl se záhadný akkord našeho života.«

Doktor ji objal a přitiskl k sobě, a dlouhé políbení spojilo jich duše ve svazek nerozlučný. V tom slyšeti bylo na blízko kroky. Doktor vtáhl rychle slečnu do komnaty a přivřel dvéře. Stáli chvíli po tmě při dveřích poslouchajíce. Kroky dozněly.

»Dobrou noc, miláčku,« loučila se Mély.

»Ó, jen okamžik ještě!«

»Podívejte se do chodby, prázdna-li?«

Pootevřela dvéře, a doktor vychýlil se z nich, aby chodbu prohlédl. V tom jej Mély lesť netušícího vystrčila i se vší jeho poesií ven.

Uvnitř cvakla závorka, a za dveřmi zaznělo laškovně ano škádlivě: »Dobrou noc!«

KNIHA DRUHÁ.

VÁŽNÉ PRAVDY.

I.

Do jarního modrojasu rozletělo se dvé skřivanů, jeden v levo, druhý v pravo, radostně trilkujíce. Vzduch vlažný byl, blankyt jedná chrpa a u výši nezměrné houpali se tencí, prosvitní obláčkové jako labutě na hladině. Po zemi zelenal se trávníček a proskakovalo milodějné kvítí. Bylo na sklonku měsíce máje, a po dlouhých větrech, deštích a plískanicích teprv asi třetí slunečný den.

Kousek cesty na sever od Čerstvého vzduchu byl nevysoký pahorek a na něm zděná kaplička sv. Anny, větry a deštěm ometena, s mechatou šindelovou stříškou. Kol ní stály tři lípy, posud jen dopola zelené. Čtvrtá vzala předloni za bouřky za své. K Záhořanům obráceny seděly pod jednou z nich na prosté lavičce dvě paní. Kousek od nich proháněl se s proutkem chlapeček tak spanilý, jakoby umývali jej žitnou rosičkou, sbíranou před slunce východem. Byl to Jaroušek z Čerstvého vzduchu a dámy paní Hajná a slečna Mély.

»Hlehle, Jaroušku!« promlouvala slečna Mély. »Vidíš-li skřivánky, jak křídelkoma třepetají a do výše prozpěvují: tratalala?! Slyšíš-li, hošku? Jeden jest teta tvá a druhý veliký Jarouš z Prahy. Odtud jsme se rozletěli a sejdeme se opět v zeleném osení.«

Hošík se na ni podíval, jakoby rozuměl i nerozuměl, švihl prutem do země a poskakuje vedl si svou. Paní Hajná nespouštěla oka se synka a slečna dívala se do modroty za skřivany. Choť Prokopova byla všecka změněna i v obličeji i na těle a nikoli na prospěch svůj. Bylať nápadně bledá ano unylá, pod očima modraly se jí pruhy, a kolem úst jevil se výraz nepokoje, bázně, bolestivosti. I na tvarech jejího těla, ač byla oblečena do volných, vlněných šatů barvy šedomodré, nebylo viděti předešlé leposti. Rozvolnily a rozhojnily se do nepěkna. Byla všecka do sebe zatonulá, a pohled na Jarouška, tak zdálo se, rozvlnil jen nepokoj v dílně její mysli.

I slečna Mély byla zabrána v myšlénky, ale povahy zcela jiné. Podle všeho uloženy byly v nich i jistina i úroky její lásky; neboť naděje, ten předjem budoucího štěstí, oblévala blahou září ten profil ideálné jemnosti a lineament bezúhonné čistoty jejího obličeje; svítila ze zraku jejího do jarního modra a usmívala se ze rtů, jež ovlažil již opojný nektar lásky, do živa je zbarviv touhou po dalším sladkém požívání. Myšlénky její zaletěly od skřivanův u výši se ztrácejících do stověžaté Prahy, prolítly elektrickou jiskrou velkoměstský šum a ruch a vnikly přímo do studovny doktorovy, kde zasedly si do zelena květinového stolku. A Jaroslav dlí v křesle u psacího stolu, nad nímž mezi obrázky manželů Hajných visí její podobizna. A oči jeho hledí k ní hledem praduše lásky, a snímáť on podobiznu se stěny a tiskne ji k horkým rtům, na vlas tak, jako tenkráte po divadelní besedě za dveřmi její komnaty. A podobizna obživuje, proměňuje se čarovným kouzlem v ni, v Mély, a ona zavěšuje se lokty svými naň, skládá na bouřná prsa jeho hlavu a jedva dechu slastí popadá, jak silná jeho ramena ji k srdci tisknou . . .

Slečna div hlasitě nezajásala, jak zapomněla na přítomnosť a jak rozkochala se všecka v záludu luzné obrazivosti.

Mladá paní se po straně do ní zadívala, a smrtelná bledosť rozložila se po jejím obličeji. Jemná duše její sčítala asi s tváří přítelkyně, co duši její štěstím opíjí, a oči její roztruchlily se smutkem a žalem. Rtové její vícekrát sebou hnuli, nežli odhodlala se k promluvě. Sklopivši oči pravila: »Dlouho-li tomu, co jsi dostala list od doktora?«

Mély sebou trhla a otočila k ní oči. Po chvilce odvětila: »Předevčírem; vždyť jsem ti jej ukázala.«

»Ach! ano. Je tomu již hodně dlouho, co jest od nás pryč.«

»Věčnosť. Od dvacátého šestého srpna minulého roku.«

»Já skoro šest let čekala na Prokopa.«

»Zpomínávám na tě častěji. Já bych tak dlouhý čas nepřečkala. To bylo jen možno při tak tichovroucné hrdlici, jakou ty jsi, Maruško. Já jí nejsem, má zlatá duše. Říci mně někdo: ‚Čekej šest let,‘ bylo by pro mne jako: ‚Chystej se do blázince.‘«

»Ó, kéž by život náš se točil tak, jak mu přání a touhy naše předzpěvují! Ó, drahá Mély, třeba síly, rozvahy, odvahy, a přece se mnohdy blaho životní lidem zlomí tak, jako ten proutek, jejž právě Jaroušek odhazuje.«

»Jsi po delší dobu příliš vážna a hloubava, Maruše! Nervstvo tvé nevychází z rozechvění, mysl tvá se mu nad potřebu poddává a ubíhá ve skleslosť, z níž rodívá se temné hloubání.«

»Na konec, milá filosofko, výklad se všemu nalezne. Nemělas tomu odpírati, by Jaroslav o vánočních svátcích k nám přijel.«

»Ó, věř, že podstoupiti mi bylo prve krutý boj, nežli jsem pro to se rozhodla. Leč úhrnem vzato, dobře

jsem učinila. Vždyť víš, že psal, jak po delší čas pokašlává. A zima letošní byla tak drsna, řekněme úmorna. Sníh ležel od polovice listopadu, a cesty byly velice neschůdny. Řezavé větry, metelice byly na denním pořádku, vzduch sychravý, plicím nebezpečný. A pak, kdybychom byli při železnici, ale takto . . . Ne, ne, nebylo na jiném, nežli vymoci na něm, aby cestu k nám odložil. Nebyl zápas s ním věru snadný. Ale pomysli, co bych si počala, kdyby se byl jen proto, by mne viděl na několik krátkých dní, rozstonal, kdyby byl zdraví si porušil pro delší čas, snad pro celý život svůj. Já odřekla si tím mnoho, mnoho radostí, ale na svědomí jsem upokojena. A oběť pro vlastní blaho má také svou blaživou sílu.«

»Tu má, pravda; a snad i má ji, jde-li o blaho, jež leží mimo nás. Každým způsobem, slaba nejsi, Mély. Ze sta žen jedna sotva by šla tvojí cestou a pak tak jistě a klidně.«

»Rozumím-li ti dobře, narážíš na nedověrnosť, u milujících žen obyčejnou. Na tu nemoc, bohudík, nestůňu, a doufám, že stěží kdy stonati budu. Jako že jista jsem, že slunce nikdy na západě nevyjde, tak jsem i přesvědčena, že Jaroslav jest můj, a třeba po deset let jsme sebe neviděli. Ve smlouvě srdcí našich nic není ukvapeného, nic nezralého. Vše pozvolna se vyvíjelo, přirozeně uzrávalo a ze zdravých kořenů, z ryzího poznání sebe vyrostl kmen naší lásky. Nejsemť já děvčetem a on jinochem; jsme oba ve věku, kde chutnati může jen spravedlivé víno a nikoli slaďounká rosolka, fantasticky přibarvená, s pozlátkovou etikettou. Nás může roztrhnouti jen konec všech věcí — smrť.«

Mladá paní ztěžka si vzdychla a bavila chvíli Jarouška, dokud si nenalezl nové, tiché hry. Pak přejímajíc znova hovor přetržený, prohodila:

»Mužnosť, jež se při tobě, Mély, jeví, jest krásna, ale vzácna, a za jistých okolností neplatna. Myslím popředně na sebe, Mély.«

Slečna upjala na ni zvědavý zrak ostýchavě, úzkostlivě.

»Tento pohled tvůj, Mély, mi dobře povědom; již delší čas. Sama tušíš; ó, nezamlouvej, drahá! Nebudu tu asi dlouho mezi vámi... Snad ten den, v němž novému ubohému tvoru dám život, bude poslední.«

»Ale, Maruško! Který den na zemi náš poslední bude, jest nevýzpytným tajemstvím nebes.«

»Ó, neodpírej! Vím, že předtuchy bývají klamny, ano namnoze nicotny, že bývají planými strašáky, vycházejí-li z myslí rozechvělých, roztesknělých, přecitlivělých; ale při mně toho není. Když předtucha tak zmocní se duše a veškeré bytosti, jak se mnou se děje, pak nemůže býti bez podstaty, beze pravdy; pak jest, ať tak dím, zacloněnou výslednicí veškerých sil našeho těla i naší duše. A zkušenosť učí, že budoucnosť pak záclonu odhalí a ukáže, že předtucha holou jest skutečností.«

»Nezapomínej, Maruško, že nynější stav tvůj, již z fysiologických důvodů, mocně svádí duši na bezcestí truchlivých předtuch. Netrap sebe samu něčím, co logicky jasně před tebe nepředstupuje a neopravňuje ke skutečné obavě.«

»Ó, Mély, nejsem poprvé v stavu tom a sama vím nejlépe, že úkazy, jež při mně se tentokráte jeví, jsou nepravidelny, nepřirozeny, a neklamně k tomu poukazují, že rovnováha mého ústrojenstva nebezpečně porušena jest. Cítím na sobě, že čím dále tím nebezpečněji rozruch ten ve mně se šíří a návrat k prvotní rovnováze že stává se nemožným. A kdybych i připustila, o čem mne přesvědčiti se snažíš, že jsem jaksi jen hříčkou mimořádné nálady, fysiologicky odůvodněné, jež mne mýlí, tož nemůže mne mýliti doktor Netušil. Když poprvé

jsme jej k nám povolali, tu prozkoumav mne, vyslovil se jen obecně, pravdy dočetla jsem se já sama z jeho vzezření. Jest on, Mély, zkušený a opatrný lékař a v ženských nemocech platí v celém okolí za kapacitu, ale jednu vadu má, že neumí nalíčiti pokojnou tvář u nebezpečně nemocných, zvláště u takových, na nichž mu záleží. A na nás mu záleží, vždyť není jenom lékařem, nýbrž i přítelem domu našeho. Tvář jeho nepokojná, rozrušená mluvila ke mně neklamně. A pak, proč přijel za nedlouho, sám o své ujmě, po druhé ke mně?«

»Jsi na omylu, Maruško. Doktor Neťušil měl zde v Záhořanech něco na práci a proto se u nás jen tak nahodile zastavil.«

»Tys na omylu, Mély. Já tajně pátrala a vyzvěděla, že to jenom předstíral. Sám ze sebe přijel na mne se podívat. Toto jeho jednání v jeho mluvě jest tolik: tuším, že život tvůj jest na zdlouhavém rozchodu s tělem. Požádala jsem ho za rozmluvu mezi čtyřma očima. Nerad svolil, viděla jsem to na něm. Dala jsem naň otázku, určitou, tak že vyhnouti se nebylo lze. Myslí-li, zda přečkám katastrofu. Zbledl a mlčel, dlouhou, hroznou minutu. Pak odpověděl jediným jen, obsažným slovem: ‚Doufejme.‘ Ó, doufej, Mély, doufej, když máš se odtrhnouti od štěstí, jež tě v náručí hejčká; doufej, když máš, jako vetchý list od stromu, odpadnouti od muže, jehož jsi byla první a jedinou láskou, z jehož upřímného, zlatého srdce jsi ssála do sebe sladkou a živnou mízu blaženosti, na jehož věrných prsou tak pokojně a šťastně jsi spávala jako nemluvně na klíně matčině; doufej, když máš na věky odejíti od svého synka, jenž omlazený jest obrázek muže tvého, jehož budoucí blaho visí na tobě jako kvítek na haluzi; doufej, když opustiti máš nemluvňátko, jež Bůh ti položil pod srdce! Ó, Mély, tu

neplatí: doufej, tu hřímá do duše strašlivé, neuprosné, neodvratné: zoufej!«

Mladá paní křečovitě zaštkala a zalomila rukama. Slečna Mély rovněž oslzela a chopila ji prudce za ruku.

»Zlatá Maruško,« lichotila se k ní soustrastně, »mírni se, mírni. Což kdyby si tvé bolesti výbuchu všiml Jaroušek a doma vypravoval . . .«

Mladá paní si rychle stírala slzy s očí a lící.

»Pravdu máš, Mély. Mně potřebí jest mužnosti, síly, rozvahy, odvahy! Ale probůh, kde je vzíti, kde je vzíti!? — — Kromě tebe, dušičko má, nesmí nikdo na Čerstvém vzduchu ani hlásky o tom se dověděti, co vytrhuje kořínky mého života z té půdy, slzami štěstí mého zbrocené. Ty mužna jsi, ty uneseš tajemství a byť jako skála leželo na dobrém srdci tvém; tebou jsem jista, Mély. I doktora Netušila slovo mám; stojíť bezpečně na jeho cti. Ani ta stará milá matinka, ani Prokop, a zvláště on, nesmí o ničem věděti. Já před nimi budu se přetvařovati, dokud síly stačí. Škrabošku úsměvu a žertu třeba zavěsím na zsinalé líce, aby Prokop byl šťasten na těch několik měsíců, co mne ještě bude míti; až do posledního vzdechnutí budu jej krmiti jako dítě živou nadějí u věčné štěstí naší lásky. Ó, Mély, víš-li v Praze o dobrém líčidle, piš pro ně. Já potají si nalíčím růže do tváří, aby myslil, že mi lépe, že mu neumru . . .«

Slečna Mély hlasitě se rozplakala.

»Neplač, děvče,« těšila ji paní Hajná; »já jsem pokojnější, já cítím blahodárnou úlevu, že jsem se se vším tobě svěřila. Ó, já vím, že bolesti jsem tobě způsobila, těžké i břitké; ale kromě tebe nemám tu nikoho, kdo by mně pomáhal nésti tajemství, jež mne již tíží svou omamovalo. Tys věrna, šlechetna, statna; ty mně od pustíš; vím to, Mély má, vím.«

Obě paní na chvíli se zamlčely dívajíce se upjatě pod sebe.

»A Jaroslav?« otázala se polo nahlas Mély.

Mladá paní se chvíli rozmýšlela. Pak pravila chvatně:

»Nic mu nepiš, nic, Mély.«

»Maruško, věř: bylo by mně to útěchou.«

»Já vím, Mély; ale neseš-li již pro mne tajemství, nes je sama, prosím tebe za to.«

»Budiž.«

Mély se poohlédla za chlapcem. Neviděla ho a šla za ním. Za kapličkou seděl na bobku a hrál si s broučky, jež do jamky dával, odkudž mu nahoru vylézali. Stěží jen dostala jej k matce.

Mladá paní dívala se dolů k Záhořanům.

»Dnes je krásně jako v ráji; vzduch průhledný jako křišťál. Zlaté, zlaté jaro! Tamto přichází pro nás Prokop od přádelny. Míří k nám; pojďme mu v ústrety.«

»Bude dobře, vyčkáme-li jej tady, Maruško. Ty zatím se utišíš.«

»Ó, jsem utišena; jak ho vidím, utišena.«

Mlčky čekaly, až Prokop přišel. Jen Jaroušek mu běžel s kopečku kus naproti. Vzav hocha do náručí, stupoval Hajný k dámám. Oči jeho smály se blažeností rodinnou.

»Nu, jakž jest, paní Maruše?« tázal se rozmarně, políbiv ji srdečně. »Jak působil v tebe dnešní jarní vzduch?«

»Dobře, že jsi nás ven vyhnal, mužíčku; velmi dobře.«

Všichni se po chvíli ubírali domů od kapličky.

II.

Jest jedním z příznaků věrného přátelství, že nevěřívá rádo něčemu zlému, jež buď potkalo nebo potkati má přítele, rovněž tak, jak rádo víru dává třeba liché zvěsti o něčem dobrém. Slečna Mély byla všecka rozrušena

tajemstvím nejdražší přítelkyně své a jakkoli byla povahou statečna, přece ji stálo zvláště první čas nemálo námahy, zachovati před ostatními v domě obyčejný mysli klid a míru. Když téhož dne večer ocitla se sama ve své komnatě, sklesla malomyslně v křeslo, složila mechanicky ruce do klína a pohroužila se v truchlivé dumání. Bylo jí jako chodci, jenž zabloudil v nelidných horách v husté mlhy, neví, kam jde, a rozechvívá se obavou, by nesklouzly nohy jeho někam do propasti. Ob chvíli zastavuje se, tápá sem a tam poutnickou holí, napíná kolem zraky, by pronikl smutně šedý nekonečný opar a zastihl nějaký světlý bod. Sluch jeho žízní po lidském hlaholu, omačkané nohy po odpočinku v lidském příbytku a moře mlhavé stále jest stejně jednotvárno a mrtvo. Drahnou chvíli bylo tak slečně Mély, rafije na hodinách šla od minuty k minutě, noci přibývalo. V tom sebou trhla. Na silnici pod přádelnou odtruboval ponocný dvanáctou hodinu. Duté zvuky jeho rohu zaznívaly jako průvod pohřebních žalmů. Mély přiskočila mimoděk k oknu, povytáhla oponu a podívala se před dům na dvořiště, nespatří-li plápol svěc a pochodní. Zpamatovala se. Oddychla si. Rozvaha nabývala v její mysli vrchu. Mlha, tísnivá a dusná, trhala se před zrakem jejím, rozplývala se, zdvíhala se vzhůru.

Při slečně Mély nebylo citlivůstek, nebylo v citu vrtkavosti. Snad z počátku milovala spolužákyni svou jen dívčí láskou, v níž více bylo libosti nežli citu; ale časem cit stal se opravdivým, pravou potřebou i potěchou srdce, a i když Maruška její se provdala, neutuchl, nýbrž sesilněl a zmohutněl. Milovalať paní Hajnou ovšem jinak než Jaroslava, ale po Jaroslavu byla jí nejdražší na světě. Ode dneška však zvroucněla láska její k přítelkyni měrou nad pomyšlení úchvatnou. Žena, jež muže svého tak milovala, jako Marie Prokopa, byla hodna nejen lásky, anobrž zbožnění. Když zpomenula si slečna Mély na

poptávku její po líčidle, polily ji slzy při pouhém návratu té představy do vědomí.

Slečna Mély byla tak spokojena a tak šťastna na Čerstvém vzduchu, že nadobro se odhodlala pobyti tam až do chvíle, kdy doktor si ji odvede od oltáře. Hajným přicházel ten její záměysl nad míru vhod. Viděliť zřejmě, i stará paní i pan Hajný, že Marie bez Mély jaksi ani nemůže býti, a přáli si v duchu, rovněž jako mladá paní, aby svatba doktorova se prodlila. Žádosť ta plynula z vlastních jejich zájmů; bylať slečna Mély nejen želaný doplněk, ale poetickou okrasou nevelkého jejich rodinného okřesu na venkově, málo zevnějších zábav poskytujícího. Jinak i slečna před založením vlastní domácnosti nemohla na šírém světě nalézti teplejšího a příjemnějšího útulku nad Čerstvý vzduch, nehledě ani k tomu, že tam rozvila se i rozkvetla nejskvostnější květina jejího života, láska Jaroslavova, a že tudíž každá píď země tam měla pro ni »svou pohádku«.

Novinu, že paní Hajná znova bude matkou, uvítala slečna co nejradostněji. Vždyť nabízela se jí příležitosť, ukázati Marušce, jak ráda ji má, a v mnohých věcech v domácnosti jí účinně býti po ruce. V posledním roce teprve naučila se slečna milovati děti a roznítila se její mysl pro vznešený význam rodiny, v níž nejpřirozenější vrchol vší úlohy ženstva spatřoval rozvážlivý její duch. Ovšem i láska k Jaroslavovi, nevybíhající z mezí zdravé skutečnosti, působila v obnovu a přerod povahy její, po obecném pojmu druhdy emancipované. Byl čas, kde oddávala se fantastickým snům o úkolu ženy a ženouc se za nimi bez pevné půdy pod nohama přehlédala skutečnosť; nyní zavírala se víra její o ženě ve dvou střízlivých větách; zakládati rodinu a starati se obětovně o ni, a kde nelze jest, živiti se poctivě v bezúhonné samostatnosti. Zdali stála pod vlajícím praporem své doby,

o to nevedla Mély péči, bylať charakterem; jí postačovala zdravá myšlénka a zdravý cit.

Že v novém svém stavu Marie před jejíma očima zrovna v změny zapadala, nebylo vzdělané panně podivením. Vše až posud psala na účet mimořádné, fysiologické rozpolohy; dnes, na pahorku svaté Anny, zjistilo se v ní přesvědčení, že za všemi těmi změnami vězí příčina mnohem hlubší, přímo děsná nejen pro Maruši a celou rodinu, nýbrž i pro ni. Přesvědčení to mrazem prochvívalo ji až do poslední žilky a zvrhlo jasné její myšlení v traplivý chaos, jehož účinek ji teprve vší silou zachvátil, když večer byla v komnatě své sama, když prosta byla každého vjemu ze zevnějška.

Slečna Mély se vzpamatovala. Přemýšlela jasně, zvolna, střízlivě, pokud bylo lze.

Dvojí jen soud byl v té při možný: buď mluvila z Marušky pravda, na venek ve tvaru předtuchy prorážející, buď byla to pouhá předtucha, ze stavu jejího netěžko vysvětlitelná. Soud první byl hrozný ve svých důsledcích, ač Mély nepřipadlo, že klíčila by v něm tragika pro její život, pro její osobu. Soud druhý zamlouval se více i mysli i srdci, a důsledky jeho nebyly nebezpečny. Kam se přidati, k prvnímu čili druhému? Nedováží se každý, kdo váží a třeba byl na váhu pozoren. Slečna Mély se nedovážila.

Přidala se k soudu druhému, poněvadž zdál se jí býti přirozenějším a byl jí méně cizí i hrozný, a prozřetelnosť či genius života vzácných lidí, či osud, sudba — na jménu právě nezáleží — jenž postavil ji před neuprosnou alternativu, zachvátily ji a umístily na svah, s něhož nesjíždí se k pozemskému štěstí.

Mély myslila, že jenom přelud štve paní Hajnou z úzkostí do úzkostí, a uzavřela po přátelsku upřímně, že seč síly její budou, se vynasnaží, by smutný ten stav jí učinila snesitelnějším z vděčnosti za její lásku. Usnesla

se na tom, že kdyby i kamení mělo na ni pršeti, na stanovisku svém, na poli přátelské lásky a cti setrvá, že Marii neopustí.

S jednou věcí hnětla se Mély v srdci svém, se slibem, že bude před Jaroslavem mlčeti. Dopisovali sobě velmi často, a srdce jejich byla sobě navzájem otevřenými knihami. Nyní měla míti před ním tajnou kapitolu. To tísnilo mysl její a urážělo cit a vrhalo na ni vinu, za niž ovšem sama nemohla a jíž dopouštěla se z čirého přátelství k paní Hajné, jež však všecko její počínání, posud úplně svobodné, traplivou měrou obmezovati hrozila. Kdo jako slečna Mély, nejsa poután sterými ohledy obecného života, navykl podle své hlavy jednati a svou prováděti. na toho dvojnásobnou tíží dopadá každé obmezování; ramena břemenům nezvyklá i pod nevelkou tíží se prohýbají. Leč pro ten čas neviděla slečna zbytí a bylo jí vměstnati se v rubriku přítelkyní předepsanou Bylo jí to proti mysli a vůli, ale bez oběti nebylo se lze obejíti.

Upokojivši takto bouři, jež dnešního dne nitrem jejím otřásla, ubírala se slečna Mély na odpočinek. Nebylo již dlouho do nového dne.

Téže noci nebylo ani v ložnici manželů Hajných tak pokojno jako jindy. Na mladou paní nepřicházelo spaní i bylo jí dnes do řeči; do divných řečí, jak připomenul několikráte pan Hajný.

»Jsem ráda,« rozpřádala mladá paní rozprávku na loži svém nepokojně se obracujíc, »že je Mély tu. Los nás matek jest odevzdán nejistým příhodám. Kdybych, až čas můj dojde, umřela, bude tu Mély. Matinka jest stará a každým dnem ubývá jí sil; Mély i ochotně i svědomitě by mne zastala.«

Pan Hajný odvětil: »Takovým myšlénkám, drahoušku, neměla bys ani slyšení udíleti. Čemu týrati mysl bezpodstatnými přeludy? Beřme život tak jak jest,

i s jasnem i s mračnem, a jděme bez podjatostí za svou prací. Dá-li nám Bůh dcerušku, jak se to u nás zazelená? Na to mysli, Maruško, a nech těch divných řečí.«

»V mračnech skrývají se blesky, drahý muži, a dobře jest, pomýšleti na ně, táhnou-li mračna do obzoru, a hledati si napřed bezpečné přístřeší. A povaha Mélina může je poskytnouti. Není Mély, která bývala; pamatuj, že z ní bude praktická žena.«

»Žehnám z toho srdce doktorovi.«

»Doktor není Mély.«

»Máš dnes divné řeči. Stojím zaň. Vnáší-li poesii do skutečnosti, není to vadou při jeho povolání. Vždyť není kupec. A učenec bez ideálů jest kupec bez čísel, bez knih. Trochu těch sladkých nesmyslů není na škodu té povaze jeho, po dětsku jasné.«

»Vy muži soudíte podle svého. Nehybné pevnosti v lásce při něm nehledám.«

»Jsme u velmi vážné kapitoly, nechme ji. Doktor Mély nezradí; spíše ona zradí jej.«

Nadešla delší pomlka. Mladá paní znova se ujala hovoru.

»Nebudu se s tebou hádati, ač věru nerozcházíme se pro stéblo slámy. Tolik však neupřeš, že kdybych zemřela, by Mély byla v domě velmi dobra. Vidím to z toho, jak miluje našeho Jarouška.«

»Myslím, že to chlapec velmi roztomilý a že jmenuje se Jaroslav.«

Mluvili ještě všelicos o záležitostech rodinných, až Hajný pokojně usnul. Mladou paní míjel spánek. Přesvědčivši se několika otázkami, že manžel spí, vztýčila se v loži a upjala zraky na hlavu mužovu, zcela pravidelně oddychující. Bylať sličná; vous, pečlivě pěstěný, slušel těm rysům i dobrotu srdce i bystrotu a starostlivost mysli jevícím. Slza kapala za slzou z očí mladé paní na bledé líce, a svit noční lampy mdle v nich se

třpytil. Kdyby byl Trnka míval příležitosť spatřiti teď paní Hajnou, byl by v ní viděl model pro Niobu, jen poněkud mladý.

Zdálo se, že mladá paní od spícího manžela nemůže oči odtrhnouti. Položila se vícekrát a opět se vztýčila. Posléze již se nepozvedla. Ležela, plavovlasou svou hlavu do sněhobílého polštáře zaryvši. Štkala chvíli přidušeně, pak se utišila.

Hodiny na stěně odbíjely jemným hlasem dvanáctou.

Téhož dne vracel se doktor Javorník v Praze do svého příbytku ze společnosti umělcův a přátel, s nimiž byl příjemný večer strávil. Rozsvítiv lampu podíval se nejprve nad psací stůl po podobizně Mélině. Zarazil se, strnul: místo na čalouně bylo prázdno, a obraz ležel na psacím stole. Spadl za jeho nepřítomnosti. Doktor si několikráte pohladil knír a vážně promlouval.

»Báchorky! Nudné báchorky! Beru často obraz se stěny; hřebík se rozviklal, povolil a spadl. Třeba pevnější skobky.«

Přistoupil k psacímu stolu a zvedl fotografii. Sklo na ní bylo na příč puklo. Doktor se mlčky chvíli na ni díval a opřel ji pak na stole o bronzovou sošku nějaké antické Viktorie. Svléknuv se přistoupil k lampě a vrhl poslední pohled na obraz slečny Mély.

»Dobrou noc, Muso má!« zašeptal rukou políbení podobizně posýlaje.

Pak shasil lampu.

III.

Třetího dne potom — povětrnosť byla opět vlhka a nepříjemna — přivezl Hajný z města sebou poslovský balík. V obálce byl dopis slečně Mély, nějaká delší báseň pro ni a dárek, dávno již doktorem slibovaný. Byl to sešit, zavírající v sobě paměti herce Jelínka, jenž byl

Jaroslav o divadelní besedě v pobočné komnatě stenografoval. Dárek ten byl velevítán; neboť tyto dni bylo na Čerstvém vzduchu poněkud pošmourno, a Jelínkovy paměti, ač všichni, vyjímaje starou paní, je tehdy slyšeli, slibovaly nevšední společenské občerstvení, zvláště v rámci, do něhož je doktor zasadil. Věděliť, že pravda v nich propletena bude básní; že ku polnímu kvítí hercových dobrodružství přivázány budou květiny z doktorovy květnice, jimiž se před přáteli zablesknouti míní. Po přání staré paní bylo po obědě usnešeno, že hned dnes večer bude slečna Mély předčítati ze sešitu doktorova. Slibovalať si stařenka skutečnou zábavu, neboť vyslovila se, že »člověk ten na svou jehlu a cihličku trochu s vysoka si hraje, ale že mu to více sluší nežli vadí, a že má na sobě něco, co bezděky svádí k humoru a sympatii.«

Téhož dne došlo psaníčko od faráře Drahokoupila. Oznamoval v něm, že ráno jeda zaopatřit nemocného do Vražna porouchal si levou ruku, poněvadž pro poplašeného koně musil s povozu skočiti. »Dovoluji si ten příběh proto oznámiti,« dopisoval lístek, »abyste, kdybyste nějakou zveličenou o tom novinu uslyšeli, nadarmo pro mne se neráčili lekati.«

Připomenutí toto libě se zamlouvalo staré paní, ač novina sama všech dojala. Pravilať s přízvukem zvláštní spokojenosti: »Ráda vidím při panu faráři účinek dobré společnosti.«

»Zdá se, že panu faráři na nás záleží,« prohodil pan Hajný. »Kdo ví, nevábí-li jej k nám nějaký magnet. Ty-lis to, babičko, či někdo jiný, nebudu rozhodovati,« doložil žertovně vzhlédaje k slečně Mély. Tato se pozasmála; leč stará paní polo žertovně, polo káravě odvětila: »Máš, synu, malý respekt před duchovním svým rádcem. Zasloužil by, Maruško, metličkou.« Oslovená smutně se pousmála. Přátelé její byli šťastni, a její

nitro propadalo se truchlivostí. Přistoupila k oknu, aby si skrytě povzdechla. Mély přistoupila k ní. Dole šla mimo, nahoru k přádelně, Gábinka. Věděly ť obě, že maní tamtudy nejde.

»Všude štěstí, Mély, všude, a já jako štěp usychající v rozkvetlém sadě!« zašeptala k přítelkyni.

»Buď mužna, zlatá dušičko; nejsme samy.« —

Večer, po večeři, vytasila se slečna s doktorovým sešitem. Pan Hajný přistavil k ní lampu a všichni ji obsedli.

Slečna Mély četla volně a zvučně: »Z tlumoku starého komedianta. Vynáší na světlo bývalý režisér.«

»Ohlavení se mu povedlo,« připomenula stará paní.

»Co v pytli, ještě lepší bude nežli co na pytli, matinko,« prohodil Hajný.

»Uslyšíme. Račte, slečno.«

Slečna Mély jala se čísti:

»Připadá mi, velevážená společnosti, že jsem šel hodný kus cesty do kostela, ale že jsem nepřišel dále nežli do předsíně. Tam jsem, jenom na špičkách, pootevřenou branou viděl přes hlavy lidí do záře svěc u oltáře a viděl ten dým z kadidla, jak modrý pěkně se krouží nahoru ke klenbě. Ano, tak tomu jest: štěstí sedne jednomu a sto jiných zmýlí. Já byl mezi tím stem. Nebožtík děd po matce, pernikář Kuklík, říkával: Štěstí, lidičky, lítá na své cestě vzhůru nahoru; kdo se ho chutě chytí, projede se s ním, kdo se rozmejšlí, zůstane dole. Ostatně ďas aby s ním jezdil: je to janek, na nějž nevyzrál ještě vozataj. Je to pravda, je.

Mně knihy na neštěstí nevoněly; do latiny nebylo se mnou nic, ač rodiče by se byli ještě tužili. Dali mne na krejčovinu. Ó, je to hořký krajíc chleba: seděti a píchati a seděti ode tmy do tmy. A pak móda! To je zlá žena; krejčí nemá od ní do smrti pokoje. Dostal jsem za vyučenou a vydělal jsem si za týden slušný

peníz. O modrém pondělí mohl jsem si již kousek radostičky popříti, ale ve mně seděl již nějaký nepokoj jako přibit. Nějaké kolečko bylo ve mně pokaženo, hodiny mé nešly, jak měly jíti, aby lidem dobře ukazovaly. Jednou jsme měli doma křtiny. Mistr musil do kostela, a téhož dne mělo se do sousedního městečka odevzdati dílo panu správcovi. Já byl spolehliv, a mistr mne k tomu vyhlídl. Měl jsem zároveň peníze přinésti, celkem třicet zlatých a smluviti jsem se směl do dvaceti osmi. Správce byl znám, že něco musí strhnouti. Smluvili jsme dvacet devět; zlatička byla moje. Na rozích byla cedule: hrála tam nějaká divadelní společnosť Tvrdohlavou ženu od nebožtíka pana Tyla. Divadlo bylo od jakživa moje Praha. Nežli jsem si přečetl osoby, měl jsem již všecko krásně pohromadě, jak svou zlatku udám: večer do divadla, pak do hostince, kam chodí herci, a za svítání pěkně za chládku domů. Do divadla měl jsem ještě tři hodiny kdy. Zastavil jsem se v pivováře na sklenici piva, zapálil si doutník a pak jsem dělal pána po městečku. Když se mi zdálo, že již dosti jsem se ukázal, vyšel jsem si ven. Za městem bylo tuze pěkně: lučiny a háje a v levo vedle silnice hodný potok, vroubený olšemi a vrbinami. Tam seděl nějaký člověk a chytal rybičky. Sešel jsem k němu po mezi, pozdravil jej podle pravidla a díval se, jak mu berou. On poděkoval a po chvíli se ke mně obrátil. Nebyl mlád, nebyl stár; oči měl trochu vykouleny a kůži jako pergamén. Byl to herec podle mého, a nemýlil jsem se. Bylo mně, jakoby mně někdo medu dal: nikomu jsem tak nezáviděl jako hercům. Oni nic nepracovali, večer měli zábavu a žili jako baroni. Kdo se má tak na světě? Myslil jsem si letmo: uděláš si známosť; neboť známosti jsou ve světě hlavní věcí. Pravil jsem: Berou-li, vašnosti? — Odpověděl: Málo, vašnosti. Sedím tu již od oběda, a teprve dva okouni a jedna bělice. — Byl muž zdvořilý,

to je pravda. Řekl jsem: Smím-li se chvíli dívati? Nemám, vašnosti, právě nic na práci a do divadla máme ještě slušný čásek. — Jste-li milovník divadla, vašnosti? — Ó, zabil bych se po něm, vašnosti. — Ó, umění jest rajský magnet! Jakého račte býti povolání, tuším, studiosus? — Ó, nikoli, vašnosti; jsem oděvník mužského pohlaví, tady cizí. Odváděl jsem tu panu správcovi dílo. — Ó, milostpaní a slečinka jsou ctitelkyně umění. O mém příjmu doufám, že se spanilomyslně osvědčí. — Ó, račte býti hercem, vašnosti? — Sloužím mu věrně, podle svých skrovných sil. Ale zapomněl jsem si doma doutníky, zpropadená věc, dokládal, náprsní kapsu si omakávaje. Nabídl jsem mu doutník a zápalky, on vybídl mne, bych si k němu sedl, a rozprávka šla nám, jako ta voda tekla před námi.

Abych si dodal vážnosti před ním, pověděl jsem mu, že mám dvacet devět zlatých v kapse, že mne krejčovina pranic netěší, a že horoucí můj ideál je divadlo. On řekl, že to dráha mnohdy trnitá, ale že bez odvahy není blaha, a že by stálo snad za pokus, bych zatančil si podle svého srdce písničky. On že by mne ze známosti vzal pod svou ochranu a rozumně promluvil se ředitelem, s nímž je jedna ruka, a že by snad nebylo nemožno, abych nepřipojil se k jich společnosti, jež prý jako každá má své dobré i slabší síly, z nichž on ovšem, totiž z dobrých, jest nejlepší. Ještě rok, dvě léta školy, dodával, a doufám pevně, že Josef Vratislav Štětina — to bylo jeho jméno — bude hráti v Praze. Žádná kniha nemluví tak zajímavě, jako mluvil Štětina; hlava má se rozpálila po divadle, a díky vzdával jsem nebesům, že tak z čista jasna dostalo se mně jeho přízně a přátelství. Pak vstávaje navrhl, bychom, hodlám-li již pod prapor divadelního umění se postaviti, šli rovnou k řediteli a vážně si tam porozprávěli. Šli jsme a stavěli se v první hospodě na posilněnou. Štětina pil dvojnásob

jako já a já rád za sebe i zaň zaplatil. Pak jsme šli k řediteli. On a jeho manželka, jež byla, jak říkáme, buclaté jablíčko zrovna k nakousnutí, rovnali na večerní představení garderobu, a Štětina odešel dle úmluvy na chvíli se ředitelem do vedlejšího pokojíka, by mu mou záležitosť světle vyložil. Když po chvíli se vrátili, vyjádřil se ředitel, že jsou nyní v létě zlé časy, ale na podzim a v zimě že bude lépe, a že by nebylo nemožno, aby mne přijal, kdybych totiž objev'l nadání, což se teprv ukáže. Také že krejčí by se mu dobře hodil, poněvadž musí svou garderobu na zimu náležitě doplniti a peněz na vyházku právě není. Zeptal se své ‚panímámy‘, co by ona soudila. Tato si mne byla již dříve zkoumavě prohlídla a řekla, že hlas bych měl, a postava má, zvláště až trochu sesílí, že jest jakoby ušita pro rytířské kusy a vraždohry. Potom šli jsme do hostince, kde stálo divadlo, a dole za nalévárnou sedli jsme si v pokojíčku a vyjednávali jsme dále při pivě. Přišli i jiní herci, tiskli mi bratrsky ruku a žertem připomínali, že musím dáti po divadle na uvítanou obvyklou úctu, proti čemuž jsem již z kollegiality nebyl. Pilo se, jedlo, kouřilo a žertovalo, a já byl jako v nebi na kraji: to byl svět, po němž srdce mé vzdychalo a prahl ten starý nepokoj ve mně. Hodinu před divadlem šli jsme nahoru do sálu, já tu a tam jehlou něco na hercích popravil a dostal přidělenu úložku nějakého posla asi s desíti slovy. Podle kritiky Štětinovy vypadla na první pokus skvěle. I ředitelka mi řekla po straně: půjde to, Jelínku, půjde, jen co trochu načichnete lampami. Byla právě středa a v parterru »vzdušno«; nějakých čtyřicet, padesát osob i s drobotinou a dvěma preclikáři. Ale sobota a neděle a příjmy prý ještě obstojně vytrhovaly, zvláště uměl-li ten který beneficiant pořádně po domích kliky otírati.

Když opona nadobro spadla a jsme se ustrojili a světla shasili, šli jsme, pánové i dámy, procesím dolů pod komín. Tak říkáno pokojíčku, kde jsme se prve bavili. Byla to, velevážená společnosti, rozkošná noc, skoro jako dnes, jen že stůl byl hubenější, a slovo mělo nejplnější svobodu. Vedle řezník dělal právě droby, a jaternice se zelím šly na dračku. Smích, žert, zpěv a šarvátky nebraly konce, a každý pil plným douškem z poháru, který mu šťastný okamžik nastavil, jak stojí tak krásně v jedné úloze. Rozumí se, že já byl jaksi první osobou, proto že jsem platil, a že mně pozornost pánův i dam lichotila. Vedle mne v pravo seděla slečna Dubinská, vlastně Krtičková. Bylo to bledé a štíhlé děvče a hrálo druhou milovnici. Měla nešťastnou lásku, proto že její milenec šel do semináře. Z dešperace dala prý se k divadlu. Za největšího hluku vzala mne za ruku a pravila: Ó, kéž bych mohla tak šťastna a vesela býti jako ti ostatní. Ale to jsou lidé bez srdce. Pak mi povídala o svém Antonínovi, a jak smutně to s ní dopadá. Bylo mně jí líto i slíbil jsem jí, že jí budu přítelem. Také jsem ji potom doprovázel domů a těšil ji, když prolévala po mém boku slzy pro nevěrného Antonína. Zmiňuji se proto o té události, že jsem později na své umělecké pouti s Dubinskou se opět shledal, a to způsobem pro mne osudným. Seřilo se již, když jsme se rozcházeli z úcty pod komínem. Já a Štětina byli jsem poslední. Zaplatil jsem řád do krejcaru a nic mne nehnětlo, že platím z cizích peněz. Měl jsem trochu pod kloboukem a tu se to nebéře svědomitě se svědomitostí. Na noc vzal mne sebou Štětina, i spal jsem na pouhém slamníku, jakoby mně byl někdo máku dal.

V deset hodin jsem se zbudil; Štětina musil ke zkoušce, já si ještě trochu hověl a rozjímal. Hlava mne brněla, ale svědomí ještě víc. Z dvaceti osmi zlatých měl jsem sotva desítku a častoval jsem své hrdlo i hrdlo

jiných penězi, jež nebyly moje. Ještě nejvíce mne těšilo, že jsem se stal přítelem nešťastné Dubinské. Otevřel jsem si okno a dělal plány. Venku poprchávalo. Nechtělo se mi ani ven. Nevím, dlouho-li jsem tak byl u okna. Rozhodl jsem, že zůstanu při společnosti, a že dnes ještě napíšu otci psaní, aby došel k mistrovi a vyřídil, by peníze nepokládal za ztraceny, nýbrž jenom za půjčeny, a že mu je v nejbližším čase i s úroky poctivě nahradím. V tom vrazil Štětina do světničky a pravil: ‚Kollego, zle je! Otec tvůj tě hledá po městečku a ví již všecko o včerejšku.‘ — Zdřevěněl jsem a nežli jsem se probral z leknutí, bylo již otce za dveřmi slyšeti. Zprvu mínil jsem vyskočiti z okna, ale myšlénku jsem pustil oknem. Otec stál již ve světničce přede mnou a udeřil na mne jako tambor na buben. Hrom zahučel: Kde máš peníze? — Postavil jsem se do šiku. Všecko již nemám — pravil jsem — ale za schodek ručím. — Ty neopeřený výstřelku! Ty probiješ za jednu noc cizí těžké peníze s poběhlíky od divadla a pak mi vyslípneš: ručím za ně!? — Štětina ujal se švarně pohromené své cti, ale otec mu rázem zaťal žílu. Výklad otcovský bral se svou cestou: Však já ti obrazím křídla, abys mi tak prudce nelítal, hřímal otec; jsem starý, počestný, zachovalý muž, a v městě je plno toho, žes utekl s mistrovskými penězi. Po všechny časy ostříhám já dobrého našeho jména jako pořádný voják praporu a přísahy, a ty mně přicházíš pro lehkou svou krev takovým šejdířstvím? — Žádné šejdířství, otče, odpověděl jsem. Já jsem se odhodlal jíti k divadlu. — Otci naběhly žíly, začal pokašlávati. Znal jsem ty věci a věděl jsem, že je zle. Zakuklil zlobu svou jízlivým úsměchem a odříkával suše a pevně: Ty půjdeš okamžitě se mnou domů, rovnou cestou k mistrovi a ne k divadlu. Rozumíš česky? Se mnou, ihned. Zpěčoval jsem se. — Dobře, pravil, buď půjdeš se mnou, nebo jdu k četníkům. Byla

to strašná situlace: buď jako poctivý člověk vrátiti se s otcem domů, nebo jako špatný člověk jíti s četníkem! Rozhodl jsem se, řekl jsem: Půjdu s vámi. Šli jsme. Na náměstí potkali jsme Dubinskou. Podal jsem jí ruku, srdce se ve mně trhalo, že na ten čas jí nemohu býti ochranným přítelem. Půl třetí hodiny šli jsme domů, ale za ten čas jsme s otcem nepromluvili, co by se vešlo na jednu stránku úlohy.

U mistra se vše bez hluku spořádalo; zavázal jsem se, že schodek si u něho oddělám, a byl jsem mu také práv. Ale ve mně byla věčná vojna: zůstal jsem na tom, že padni co padni, k divadlu půjdu. Zatím přišel šeredný podzim. Myslil jsem si: počkáš, až otevře se jaro. Zavítala k nám v adventě větší divadelní společnost. Já seznámil se s některými členy a byl jsem již poloviční divadelník. Za kulisami jsem jim vypomáhal a třikrát také jako host vystoupil, po každé k mrzutosti s otcem. Ale povolání nad krev! Kdo sám nezkusil, neuvěří.

Na vrbách bylo již plno jehněd, topoly vyrážely a vesele se travička zelenala, když jsem se dal na pochod do širého světa. Prádla a šatstva měl jsem pro první dobu dosti a v plátěném váčku na holém těle paklíček uspořených bankovek na přilepšenou. Namířil jsem rovnou do Prahy, koupil si tam střevíce, pás, triko, vousy, límce, krabici s líčidly a vůbec potřebné věci pro herce, a po díle jsem se ani nepozeptal. Večer jsem šel do divadla. Byl jsem u vidění: to nebyla hra tam na prknech, to byla skutečnost. Má duše schlípila peroutky; cítil jsem, že jsem prázdná nula proti těm hercům. Měl jsem hrozně nepokojnou noc a usnul teprve k ránu. Ráno jsem znova rozvažoval, mám-li zůstati při jehle, či mám-li jíti mezi herce. Těšil jsem se, že Praha jen jedna jest a mimo ni že tolik se nežádá. A pak, vždyť šel jsem teprva do učení; ti v Praze musili se jistě také dlouho učiti. Řekl jsem si: roz-

hodneš, až vykročíš z domu, podle toho, koho prvního potkáš, a prosil jsem Boha, aby to nebyla bába. A nebyla to bába, byla to — Dubinská. Osud rozhodl! Byla přepadlá a sešlá. Nebylo divu: celý podzim a zimu skoro každého dne několik archů s citem odříkávati, nemíti teplého příbytku a dobré stravy a ke všemu míti nešťastnou lásku v ňadrech: to sebéře. Zastavili jsme se a dali se do povídání. Svěřila mi, že je tu u tetičky, by se u ní zotavila. Nemá prý sama mnoho a není prý v obcování líbezna, ale má prý takto dobré srdce. Také by prý ráda promluvila ještě rozhodné slovo s Antonínem, jenž prý letos v létě má býti vysvěcen a zde je v semináři. Měla z toho radosť, že jsme se shledali, a že našla v té cituprázdné Praze aspoň jednu citelnou duši. Já jí opět vyložil své plány. Zasmušila se velmi a prosila, abych jí neopouštěl; kdo ví, jak dlouho prý bude mezi živými. Co mi bylo počíti? Slíbil jsem jí jednou, že jí budu ochranným přítelem. Myslil jsem si: dostojíš. Podal jsem jí ruku, že se v Praze pozdržím, až jak to dopadne s jejím milencem a až poněkud na zdraví se bude lépe míti. Zavěsila se mně na rámě a děkovala mně. Pravila, že věděla, že mne jí posýlá zrovna dobrotivé nebe. Otázal jsem se jí, poradila-li se s osvědčeným lékařem. Ona, že nemá na to. Slíbil jsem, že zaplatím ze svého. Tiskla se ke mně a rozcházela samou vděčností. Šli jsme k lékaři, jejž si vyvolila, a já ji vydával za svou sestru. Lékař ji dokonale ohledal, předepsal jí pilulky a aby se koupala v chladné vodě a požívala živné stravy. Když jsem se ho mezi čtyřma očima tázal, myslí-li, že sestra se nevystůně, pokrčil rameny a řekl, že právě nejhůře není, ale že jí třeba největšího ošetřování a duševního pokoje. Obával jsem se pro Pepičku shledání s Antonínem a umínil jsem si, že mu dříve sám puls ohledám. Rozumí se, že zůstal jsem v Praze a vyhledal si tam práci. Pepičce dal jsem něco z uspořených peněz,

aby si mohla přilepšiti, a dovedl jsem ji k tetě. Byla hokynářkou na hořejším Novém Městě a byla to na pohled sekantná baba. Mně u ní nikdy nebylo dobře; ale pro přítelkyni jsem již přimhouřil oči a přivřel ústa.

V neděli po tom zašel jsem si do semináře k panu Antonínu Radochovi. Byl to mladík takto uhlazený a světu podobný, ale načichlý již svatostí. Pokoušel se i mně spasitelné rady udíleti, on, jenž Pepičce nezkušené srdce vydrancoval. Však jsem mu řekl, že by moudřeji učinil, kdyby pro Dubinskou raději do váčku sáhl jako já, cizí jí člověk, jenž kromě rukou a hlavy nemám, co by padlo za nehet. Ale toho jsem přece docílil při Radochovi, že slíbil, až shledá se s Pepičkou, největší opatrnosť, aby se jí zdraví nezhoršilo. Nu a shledali se a dopadlo to bledě mezi nimi. Radoch nazval lásku svou pobloužením z mladých nerozumných let, a nejlepší pečínka, kterou jí předložil, byla, že vezme si ji za kuchařku, až bude, dá-li Bůh, farářem. Také jí radil, aby již k divadlu nechodila; je prý to semeniště hříchův, a že prý, až ozdraví, si i jinde může vyhledati poctivý chléb. S Pepičkou nebylo potom mnoho dní rozumné řeči. Naříkala, že by nejraději sebe i život svůj minulý pohřbila na dně vltavském, a prosila, bych ji neopouštěl, poněvadž jsem »poslední věrná kotvice její ve vlnách neštěstí«. Úspora má se scvrkala; ne pro mne, pro ni. Někdy jsem si zabručel, ale venkoncem vzato, podal-li jsem již prst, proč bych odtahoval ruku? Aby toho nezasloužila, nevidělo se mi. Jediné potěšení, kterého jsem si ob čas popřál, bylo divadlo. Nepokoj se ve mně množil. Pepička se za mé peníze sbírala; Radoch byl vysvěcen. Upomínal jsem Dubinskou, že jest čas, abychom se ohlédli po nějakém místě. Jí se nechtělo, že není ještě dosti zotavena k takovému dření. To mne urazilo. Dření, divadlo: můj ideál, dření! Pověděl jsem jí bez obalu, co jsem měl na srdci. Neodmlouvala, ale

žádala, bychom posečkali aspoň k sv. Vácslavu. Řekl jsem, aby si posečkala, mně že šití do té duše se již protiví a že již bez divadla nemohu býti. Vzdychala a naříkala, že ji opouštím, ale jednou vyhnutí nebylo. Postavil jsem se proti ní na obě nohy, vytrhl se z díla a po třech dnech dal jsem Praze vale. Namířil jsem na Písek, kde právě byla společnosť. Věděl jsem to z novin. Tam jsem se ucházel o přijetí. Nešlo to věru, jak by namastil. Ředitel mi řekl, že nemá chuti tahati se s nováčky; kazí se prý tím přízeň obecenstva a kusu, a za jeden uspořený zlatý na gáži dva prý ubudou pokladně. Promluvil jsem ještě zvláště s jeho hospodyní a dal jsem jí pomazánkou láhev bílého ruského punče; zaslechl jsem od kollegů, že naň drží. A vydalo to. Měla s vrchu na jednoho episodistu pro nějaký klep a šlo jí o to, vystrnaditi jej. Vyložila řediteli, že již jako z krejčího může míti ze mne užitek a že bych se spokojil třeba s menší gáží. Přijal mne, od prvního byl jsem angažován; do prvního hrál jsem zdarma, opravoval garderobu a ušil několik nových sprostších kusů. Pak jsem dostával dvanáct zlatých na měsíc, ale šíti jsem musil také při tom.

Byly to hubené časy, ale na štěstí naučil jsem se od kollegy, s nímž jsem bydlil, hráti bulku národní a barvičku, a ty mně také trochu po hostincích vynesly. Měl jsem k tomu nadání. Na divadle začal jsem od posluhů, nosičů, drábův a poslův a plnil jsem svědomitě, co mi předpisoval režisér, a tu česť musím sobě vzdáti, že obecenstvo se mi nikdy nevysmálo. Jednou, když po patnácté jsem vystupoval, hrál jsem pitomého drába. Měl jsem tuze dobrou masku a jak jsem vyšel, bylo obecenstvo animováno. Tenkrát jsem odříkal svou úložku s celou duší. Potlesk zahřměl v parterru při otevřené scéně. Hlava se mi štěstím točila. Když jsem prostředkem odstoupil, řekl mi režisér: Dobře jste řval, Jelenovský —

to bylo moje první divadelní jméno — jenom po každé tak. Od té chvíle přestal jsem býti nováčkem a nezkazil jsem již více nikdy nic. Také chválili při mně, že dobře se umím přeličovati; někdy jsem ve větších kusech třeba tři osoby hrál; po každé do nepoznání. Proto říkám: Dobrá maska, půl úspěchu. Také jsem si dobře za kulisami všímal, co se při tom kterém herci líbí na jevišti, a pamatoval jsem si to a doma napodobil. To byla má dobrá škola. I do budky jsem si někdy sedl a naučil se napovídati. To je také dobrá věc; člověk pak na prknech nepotřebuje nic z budky soukati.

Při naší společnosti zůstal jsem celou zimu až do jara, a i mimo divadlo dbal jsem již jako bývalý krejčí na slušný zevnějšek. Bez rukaviček jsem do města nevyšel, a kollegové mi posměšně říkali: lord Špargl; však jiným přezdívali zase jináč. Ženských jsem se vystříhal, ale byl k nim zdvořilý a dal si od nich již nějakou špičku líbiti. Tím se stalo, že mne nesužovaly jako jiné kollegy, a ředitel mi nejednou řekl do očí, že jsem rozumný člověk. K Pepičce často myšlénky mé zaletovaly. Dopisovali jsme si. Byla opět druhou milovnicí při menší společnosti a chválila se v každém psaní, já však, co jsem poznal divadelní svět, na chválu její hrubě nedal. Také skoro v každém psaní narážela na nějakou půjčku. Ale kde pak! Byl jsem sám rád, že se má kola jen tak tak točí. Pak psávala řidčeji. Inu, myslil jsem si, ženský nevděk. Ale proto mne přece nemrzelo, že jsem k vůli ní se vydal z peněz krušně naspořených. Bylo mi jí líto, nu a pak byla mi přece mila. Rád bych byl s ní býval při jedné společnosti, ale nechtěl jsem se vytrhnouti. K jaru zlomila si hospodyně našeho ředitele nohu. Spadla v noci se schodů, bezpochyby přebrala. Byla to rána pro společnosť, neboť hospodářskou stránku vedla ona sama a v té věci byla ostrá jako břitva. Ředitel sám to neuměl, byl na ni zvyklý a nevěděl se ohlédati.

V zimě byla návštěva ucházející; jarem silně ochabovala. Ředitel si umínil společnost ztenčiti. Starší členy podržel, mladší, mezi nimiž i já byl, rozpustil. Dal mi dobrá vysvědčení v každém způsobu a navrhl mi, bych svým časem jen se hlásil, až mlýn lépe pomele. Zašněroval jsem svůj tlumok a pustil jsem se ne již jako nováček, nýbrž jako uvědomělý herec za novým místem. Starosti mi hlavou nešuměly. Bylo a bude zas. Vesele do světa! Ať žije změna, věrná to milenka nás divadelních umělců!« —

Slečna Mély odložila sešit. Altový její hlas, melodicky měkký a co do okrouhlosti a plnosti bujný, dozníval posud v mysli posluchačů jejích. Chvíli bylo ticho, jako vůbec bývá, když mohutnější dojem ve společnosti se dovlnil. Doktorovo péro vypravování Jelínkovo právě nevyšnořilo; spíše, co z jeho úst vleklo se do epického pohodlí, přistřihlo, čímž dosaženo ráznějšího účinu zvláště při osobnostech v pamětech vystupujících. Stará paní byla patrně spokojena; byla tomu ráda, že mínění její vyhlíží z doktorova »tlumoku« jako ze zrcadla. Ona první ujala se v obecném tichu slova:

»Zdá se, že nejsme ještě u konce, drahá Mélinko.«

»Ah! Doktor navnadil naši babičku!« zažertoval Hajný.

»Navnadil. Leckdys v polovici novely jsem přestala, ale tentokrát snesu s pochoutkou i druhou polovici, je-li na světě.«

»Je šťastně zachována před zkázou a posloužím jí budoucně,« připomenula slečna.

»Zítra-li?«

»Po obecném přání, zítra.«

Vstali a rozešli se. Slečna Mély nešla sama do své komnaty. V mysli její zvučela jí stále poslední věta z »tlumoku«: »Ať žije změna, věrná to milenka nás divadelních umělcův!« U vypravování Jelínkově té věty

nebylo; vyplynula z péra doktorova. A díla spisovatelů jsou povah jejich odleskem, a doktor je také kus takového umělce ze světa prken a latí. Připomenula si také některé myšlénky z hovoru Mariina na pahorku svatoanenském. Znepokojila se. Leč konečně rázně mysl ztišila útěchou: »Vždyť to jen zbloudilá ozvěna ze sladkých nesmyslův.«

IV.

Na suchotínské faře seděli proti sobě u okna pan Račte a Drahokoupil. Tento měl levou ruku na bílém šátku zavěšenu, a Vraženský panic přišel ho asi navštívit. Bylo dopoledne, po desáté hodině; den po tom, co doktor zaslal Jelínkovy paměti. Oba pánové byli patrně hovorem svým na Čerstvém vzduchu, a příbuzný zájem prokmital z tváří jich obou.

»Mně se všechno zdá,« pokračoval Borovec v delší asi rozprávce, »že na Čerstvém vzduchu vítr se nějak obrací.«

»Neobrací; obrátil, příteli,« připomenul farář.

»Obrátil. Také jste změnu zpozoroval? Mám tedy dobré oko. Stará paní a Hajný staří jsou. Dámy jsou zcela jinší. Vidíte, příteli, napřemýšlel jsem se o tom dost a dost, jak jediný člověk může celý dům, ano celé okolí si po svém otočiti, než co dím otočiti, podmaniti, příteli, ovládnouti a řídit, jako zručný jezdec koně.«

»Míníte doktora?«

»Doktora. Řekněte mi spravedlivě, v čem leží ta síla jeho? Myslím-li nazpět, jako bych se díval do pohádky, a přece sama pravda v tom. Já nejsem žádný nováček, vždyť znám ze života i čmoud prachu i sykot kulí, a nejsem věru člověk za pecí válený, a přece mne strhl do svého kola a já tancoval mu kalamajku podle jeho píšťaly. Ó, příteli, kroniky bych vám mohl povídati,

kroniky. Ten člověk musí zrovna v sobě míti magnetické fluidum.«

»Dr. Javorník má ducha, ráznosť, pružnosť; k tomu, co mu vydatnou podporou, má výtečnou společenskou obratnosť a mysl vzdušnou.«

»A štěstí, příteli, štěstí plné kapsy. Takoví lidé umějí jiné do bláta strkati a sami hravě přecházejí suchou nohou, třeba po těch jiných. Ó, já to zakusil.«

»Snad i já, milý pane Borovče. Doktor jest nevšední muž a proto podmanil si i slečnu Mély, o niž si asi dost mladých mužů kopí své rozlámalo.«

»Obnovujete, příteli, ránu, jež se ve mně posud nezacelila. Než co tam, to tam. Není na jiném, nežli žalosť poručiti lesním ptákům; nechť ji roznesou. — Víte-li, příteli, co podrobnějšího o svatbě?«

»Nevím nic podstatnějšího; ale myslím, že čeká se, až jak to s mladou paní na Čerstvém vzduchu dopadne.«

»Prosím vás, co jí říkáte?«

»Nelíbí se mi, příteli, nelíbí. Je při ní něco, co mne děsí. Dr. Netušil byl tam již vícekráte a jednou mimochodem zde se zastavil. Byl pošmourný.«

»A Hajný jest kliden?«

»Hajný jest muž práce. On zvyklý počítati věcnými faktory; věci nehotové leží mu jaksi mimo.«

»Ó, škoda by bylo, škoda té spanilé a líbezné paničky!«

»Škoda nenahraditelná.«

»A dejme tomu, čehož Bůh nedopouštěj, že by smrť ji v rozhodné chvíli zachvátila, proč zhatil by se tím poměr mezi slečnou Mély a doktorem?«

»Tolik jsem nepravil, ač není nemožností, že by taková závažná událosť velice působila v zamýšlený sňatek.«

»Myslíte na odklad? Anebo že by slečna Mély po mateřsku se ujala opuštěných dítek po své drahé přítelkyni? Že by pak snad nevstoupila v stav manželský s doktorem?«

V tom zahrčel kočár na nádvoří. Do pokoje vstoupila hospodyně ohlašujíc, že přijela návštěva ze Záhořan. Oba pánové vstali a popošli proti dveřím: stará paní a slečna Mély vedouc Jarouška objevily se na prahu. I farář i Borovec měnili barvu. Tento zvláště střídavě bledl a rděl se. Byltˇ od svého divadelního triumfu všeho všudy jen asi třikrát na Čerstvém vzduchu, a návštěvy jeho i co do času i pohovoru byly odměřeny a volného srdečného tónu z dob dřívějších již v nich nebylo. Ať jakkoliv se přemáhal a lhostejnosť naličoval, naproti slečně Mély tísnilo se mu srdce i vázl jazyk, ač slečna mu v ústrety přicházela lahodnou přívětivostí i delikátností. Ostatní ovšem rozuměli mu a přátelskou pozorností ulehčovali mu neviditelné břímě, jež nadobro se s něho nedalo sníti. Naši přátelé usedli si k hovoru, jenž asi půl hodinky trval a otáčel se kolem nehody, jež včera duchovního pastýře na cestě jeho apoštolské potkala. Stará paní vedla slovo s farářem, slečna Mély vyměnila několik přátelských vět stranou s Borovcem. Když byly oběma pánům uložily, aby brzkou návštěvou je na Čerstvém vzduchu potěšili, zdvihly se obě dámy a opět odjely.

Oba pánové se bezděky rozchodili po pokoji. Nenadálým objevením se rozvlnila asi slečna Mély hladinu myslí jejich.

První zastavil se Borovec.

»Krásná jest jako z pohádky,« pravil a vzdychl si

»Ano, všecko pohádka, jakoby ji stará chůva zlatem otkala.«

Očí se země nepozvednuv, zastavil se farář.

»Směl-li bych vás k obědu pozvati?« otázal se. »Mohli bychom si o pohádce dosyta povídati.«

Borovec mu položil pravici na loket.

»Řekněte, příteli, spravedlivě,« pravil k němu; »zdali i vy byste jí nemiloval, kdyby nebylo na vás té kutny?«

»Pokládáte-li, příteli, kutnu za talisman, jenž jistě proti lásce chrání? Láska, jako vše, druhy své má, a věru, bezúčelná láska není z nich nejsladší.«

Borovec otevřel naň dokořán oči. Mlčky stiskl mu ruku a rozchodil se znova po pokoji.

Zastaviv se pravil: »Na oběd nezůstanu. Třeba, bych občerstvil se na vzduchu. I vám bude pokojná chvíle milá. Jindy dále. Buďte tu s Bohem.«

Rozešli se.

Odpoledne téhož dne sběhla se v Záhořanech krom-obyčejná událosť. Úřední zřízenec z města vedl tudy, jako jindy častěji, houfec bezdomových lidí postrkem, za nimiž jela kára o hubeném koníku. Ve voze na slámě ležela nemocná chudá žena a při ní sedělo uplakané děvčátko asi pětileté. Když přijížděli po silnici k přádelně, zastavil kočí dobročinný povoz a volal na zřízence. Tento, jakož i lidé z jeho průvodu obklopili káru a dívali se zvědavě i soucitně na ženu.

»Jest v posledním tažení,« prohodil jeden z mužů.

»Bude tomu tak,« odvětil zřízenec; »řekl jsem komisaři, že za ni nestojím, a teď jak vidím, živou ji nedovezu na stanici.«

»Mějte, lidé, slitování,« napomínala roztrhaná jedna žena; »nenechte ubohou ženu na voze pod šírým nebem umříti. Pojď sem, panenko; pojď ke mně.«

I sňala děvčátko hlasitě vzlykající dolů, a mužští vzali chorou ženu s vozu a nesli ji do příbytku vrátného, jenž bydlil v pravo zrovna při vratech do továrny ve zvláštním domku. Vrátný Beran, jenž stál mezi vraty,

nenamítal nic proti tomu; ano, sám vyhledal otep slámy, na niž v síncc chudou ženu položili. Voláno po knězi, ale toho nebylo při ruce, a oči nemocné obracely se již v sloup a z úst chrčel jí chrapot smrtelný. Omývali jí vodou skráně, ale bez úspěchu. Jedna ze žen, nejstarší, poklekla k ní a modlila se hlasitě Otčenáš za její duši: ostatní i zřízenec i Beran poklekli taktéž před domkem obnaživše hlavy. Zatím přicházeli lidé i ze vsi i z továrny a z panského domu Hajný a Turečková. Když se domodlili, zvolala žena, jež byla při umírající:

»Už je po ní. Dej jí Pánbůh lehké odpočinutí.«

»Amen,« dodali ostatní a vstávali.

Děvčátko objímajíc chladnoucí tělo matčino křičelo a naříkalo, že v divácích usedalo srdce.

Pan Hajný podíval se blíže na umrlou ženu. Nebyla ještě stará, ale ubídnělá, a bída a smrť nesetřely se zsinalých tváří stop bývalé sličnosti. Ustoupil s městským zřízencem a starostou, jenž zatím byl přišel, stranou a po krátké úradě nařídil, aby mrtvolu odvezli do umrlčí komory.

Někteří muži zvedli mrtvou a vynášeli ji ze sínky. V tom přibyl, přiběhnuv od Čerstvého vzduchu, správce Velemín a spatřiv mrtvolu zbledl, zalomil rukama a zvolal:

»Moje manželka!«

Udivení a leknutí trhlo zástupem zatím dosti zrostlým.

»Podívejte se důkladněji na mrtvolu,« oslovil pan Hajný Velemína; »snad se mýlíte.«

Správce se chvíli díval na nebožku a odpověděl:

»Nemýlím se, pane. Ona to, žádná jiná. Ó, prosím, nedávejte ji do umrlčí komory, dejte ji donésti do dvorce.«

Učiněno tak, a aby dámy na Čerstvém vzduchu ušetřeny byly žalostného pohledu, vynešena mrtvola

opět na silnicì a v levo pak polní cestou zavezli ji ke dvorci. Velemín se starostou a několika rolníky šli za samým vozem a za nimi dělnice, nesoucí osiřelé děvčátko, a něco žen. Odevzdav prve úředně mrtvolu starostovi, zřízenec se svými svěřenci šel svou cestou dále. Nebožku správcovou složili do prázdné komory, od níž klíč dal starosta správcovi; děvčátko dal Velemín do svého obydlí donésti.

Z nešťastné této příhody bylo ihned v přádelně i ve vsi mnoho řečí, však největší dojem způsobila v panském domě. Vrátiv se hned jak průvod poodešel domů, zpravil pan Hajný domácí dámy o všem, co se u vrátnice sběhlo, vyhnuv se ovšem, již k vůli paní své, všem křiklavějším barvám. Když z prvního se probraly překvapení, ujala se stará paní rázným způsobem slova.

Předem projádřila se, že událosť tato jest nejen mrzutá příhoda, nýbrž i skutečný skandál, zcela k tomu způsobný, aby poskvrnil česť domu Hajných, a že jisto jest, že již nyní letmo se roznáší po vsi a svým časem pro pikantnosť svou do novin přejde. Ona sama že nevzala by za to nevím co, kdyby ta nešťastnice právě tady nebyla zemřela.

Hajný dovolil si namítnouti, že proti náhodám podobného rázu žádný dům není obrněn, v čemž mu však stará paní za pravdu nedávala.

»Nezakrývejte, pane zeti, obecnou frásí vinu, jíž jste se sám o své ujmě a proti zřejmé a dobré radě mé dopustil,« rozhřívala se pilná strážkyně domácí cti, jejíž neobyčejná nelibosť prosvítala již z neobvyklého »vy«. »Doufám, že se pamatujete, kterak před šesti lety jsem vás zrazovala, byste Velemína za správce nepřijímal. Vysvětlila jsem vám již tehdy, že nežije s manželkou svou, že rodina jeho není bez úhony, a že přijmete-li jej do služby, nebude to se ctí domu našemu. Vy jste si po-

stavil hlavu a tvrdil, že nebéřete do služby ani manželky jeho, ani rodiny, nýbrž Velemína samého, poněvadž nad jiné způsobilý jest. A nyní smutně ukázalo se, kdo z nás měl pravdu, vy-li či já. Skandál jest tu, poskvrna padla na nás všecky, na celý dům. To, tuším, ani Cicero nezamluví.«

»Ale kdož mohl, matinko, něco podobného předvídati?« hájil se pan Hajný.

»Já to předvídala, já vás varovala; zkušený zrak můj tušil pohromu v budoucnosti. Bohužel, že byla jsem dobrou věštkyní.«

»I mne ta nemilá událosť velmi mrzí; připouštím, že vrhá nepěkný stín na dům můj, a že na čas ocitneme se v lidských ústech spolu s Velemínem.«

»Právě. A proto třeba rázně a bezohledně zakročiti, by před lidmi důstojnosť našeho domu se pozvedla a pronikla. Propusť, Prokope, Velemína okamžitě ze služby; já jiné pomoci nevidím.«

»Ale, matinko, správce jest pořádný a správný muž. Co může on za druhou manželku svou, jež mu již dosti mrzutosti a žalu nevázaným svým životem nastrojila? Jak mám jej najednou bezvinného připraviti o obživu a blahobyt? Vždyť to věc svědomí.«

»Žádný muž není, milý zeti, bez viny, jenž má takovou manželku; my ženy lépe to umíme posouditi nežli vy muži. Velemín není prost viny a třeba byl jinak pořádným člověkem. A pak běží o česť našeho domu; z té stránky může naše svědomí věru býti pokojno. Připouštím, že jemu bude výpověď nemilá, ale zájmy naše musí nám státi výše nežli jeho blahobyt.«

»Matinko, věc má hlubší dosah, nežli se ti třeba zdá.«

»Česť domu má pro mne nejhlubší dosah. Ostatně, co soudíš ty o tom, Maruško?«

Oči paní Hajné těkaly posud nepokojně s manžela na matku. Zdálo se, že posud kolísá, ke které z obou

stran má se přivinouti. Neodpovídala hned, rozvažovala. Stará paní vidouc nerozhodnost její dodala: »Rozmysli si, dítě; nečiním nikomu násilí míněním svým. Ale tolik musím připomenouti, že by mně nebylo lze s Velemínem zároveň v Záhořanech přebývati.«

Paní Hajná se zachvěla. Znalať povahu matky své a věděla, že umí býti železně rozhodnou. Přidala se k ní. Pravila:

»Myslím, Prokope, že matinčina rada dobře jest rozvážena. Však Velemín podle svých schopností nalezne si již jinde náhrady a i tobě nebude zle o jiného správce s takovými schopnostmi.«

»Byl by to příliš krutý trest pro ubohého muže,« ozvala se nesměle slečna Mély.

»Není to žádný trest,« namítala stará paní; »jest to jen potřebný, ano nutný požadavek cti.«

Pan Hajný se rozhodoval.

»Dejte mi na rozmyšlenou,« pravil; »aspoň dokud mrtvola nebude pochována.«

»A pak?«

»Nu, dvorec bez Velemína nezahyne a Velemín v jiné službě, tuším, také bude živ.«

»Věděla jsem, Prokope, žes moudrý muž,« pochvalovala jej stará paní; »a že jsem ti milejší já, nežli cizí člověk, z něhož nám pocházejí mrzutosti a domu nečesť.«

Velemín kudy chodil byl zasmušilý a i tělesně byl všecek nesvůj. Postonával již před tím po delší čas a zvýšený tepot srdce jej velmi nepokojil. Nešťastná událosť s druhou manželkou, jejíž předešlé osudy mu sice byly neznámy, ale proto snad tím více jej děsily, a porušená tím česť rodiny jeho obestřely mysl jeho zlověstnými chmurami, jež jen láska Gábinčina na chvíle rozptylovala. V noci nespal a za dne potácel se jako stín.

Mrtvola manželky jeho byla druhého dne odpoledne soudní komisí ohledána a třetího dne dopoledne v Sucho-

tně do země uložena. Když odcházel od jejího hrobu, zdálo se mu, jakoby nohy jeho k půdě hřbitovní se lepily a jakoby ze všech koutů tajůplné, děsné hlasy za ním volaly: uvidíme se co nevidět! Když přišel domů, vrhl sebou na pohovku a tiše slzel. Gábinka nemohla jej upokojiti a téměř slova z něho dostati. Na večer navštívil jej pan Hajný. Správce sebou mimoděk trhl; četl asi v duchu, nežli pán jeho promluvil, jakou truchlou novinu mu přináší. I pan Hajný, spatřiv správce tak smutně změněného, stanul mlčky při dveřích. Chtěl se již vrátiti, ale pomysliv na tchyni a choť svou zarazil se a neodešel. Nebylo na jiném než zbýti se rázem dnešního krušného úkolu.

Poděkoval se správci za jeho dobré a spravedlivé služby a dal mu výpověď. Velemín ihned nepromluvil. Zbledl jako stěna, ruce se mu třásly a oči mu rozplály ohněm horečným. Po chvíli promlouval stěží ze sebe slova vyrážeje: »Pane, ne měsíc, ne rok, po léta věrně jsem vám sloužil a jmění vaše rozmnožoval. A nyní, když nelítostný osud zastihl příbytek můj . . . ano, ano, nyní jste přišel a mne, muže nevinného, počestného, vyhazujete před práh. Ó, jest spravedlivosť na nebi, jest . . . pane, jest. Přijímám, pane, výpověď. V daný čas nebudu vás obtěžovati. Nebudu. Poroučím se.«

Pan Hajný strnuv jeho lítostivostí a bolestí chtěl mu své postavení vyložiti; ale odpudivým posunem ruky Velemín mu nedal promluviti. Zavrávoral jen k oknu a zadíval se do zamilované své štěpnice. Pan Hajný uznal za dobré pro dnes odejíti bez výkladu.

To bylo asi v pět hodin večer. Záhy z rána po tom přiběhl Zdeněk k matce své na Čerstvý vzduch s hroznou novinou: Velemína po půlnoci ranila mrtvice.

V.

Po dnech znoji a strastech požíval Velemín pod zemí suchotínského hřbitova noci věčného míru; Gábinku dal pan Hajný do města k první modistce na vycvičenou, a děvčátko po druhé manželce svěřil v Záhořanech chudé a zachovalé vdově, kde nalezlo pokojný a šťastný domov. Vůbec postaral se pan Hajný o rodinu nebožtíka správce právě po otecku, a ve vsi i okolí jeden pochvalný šel o něm hlas z této stránky. Že však bez platné příčiny výpovědí svou, danou hned v den pohřbu Velemínovy druhé manželky, správce ne-li do hrobu připravil, aspoň smrt jeho znamenitě urychlil, těžko nesla spravedlivá mysl lidu a oddalovala se od těchto dob od domu jeho, k němuž posud chovala upřímnou přízeň i náklonnost. V domě samém způsobil tragický konec Velemínův trapný rozruch, ač snažila se stará paní jej životní filosofií svou vypuditi a vyhladiti. Však jí samé nebylo při tom v duši volno, a pravice její nápadně se třásla, když obvyklé tři hrsti země spouštěla do hrobu na rakev správcovu. Již ta věc byla při ní neobyčejna, že nedala se přemluviti, by pohřbu se neúčastňovala.

I mladá paní byla ještě nepokojnější nežli posud. Časté sny o nebožtíku správcovi a jeho dětech rušily její spánek a přidávaly podpal k tajnému žáru, jenž nitro jejího blaha ujídal. Litovala toho upřímně, že v rozhodné chvíli postavila se na stranu matky své proti mužovi, a že svedena fantomy cti přičinila ke zkáze muže, úctyhodného již pro práci svou a starost o vzrůst jejího domu. Slečna Mély a Hajný byli na oko nejklidnější. Vina ze smrti Velemínovy tížila je méně, ač v duchu nemohli upříti, že chybili, nepostavivše se rázněji proti požadavkům staré paní. Vypsavši dopodrobna všecken

věcí sběh doktorovi, čekala slečna velmi dychtivě na odpověď. Tato vypadla, jak se nadála: doktor zavrhl naprosto jejich jednání proti Velemínovi a připojil významně, že se mu zdá, jakoby osud touto událostí byl hledal přístup do pokojných komnat Čerstvého vzduchu a že slabostí jejich obyvatelů dvéře mu nebyly zataraseny.

»Mne jen ta víra a naděje napájí útěchou,« zavíral doktor dopis, »že za několik krátkých měsíců vytrhne tě věrná pravice má s jeviště, jež stává se podle zpráv tvých ne-li nebezpečným, aspoň kluzkým.«

V slečně Mély stisklo se srdce. Zaúpělo. Což kdyby byl doktor věděl o tajemství, jež svěřila jí paní Hajná! Ó, jak litovala toho, že slíbila před ním mlčenlivosť. Zatonula v rozbolestnění, jež projímalo ji nevídanou silou a logickou soudnosť v ní přímo podrývalo. Nebyla tudíž přirozenou měrou té mysli, aby vlastním klidem pokojila rozruch v domě panující. Jádro dopisu ženichova slečna Mély přítelkyni své i ostatním v domě zamlčela a svěřila jí jen, kterak doktor se těší, že za několik krátkých měsíců budou svoji.

»Krátkých měsíců,« opakovala mladá paní všecka zamyšlena. »Čas krátký jest, příliš krátký a úlohy naše veliké a těžké.«

Slečna Mély soucitně k ní vzhlédla; mladá paní sklopila před ní zrak, jakoby se zpytavého jejího oka bála, a obrátila hovor na pole jiné, jinak nedůležité.

Některý den po pohřbu Velemínově navrhl soukromí pan Hajný slečně Mély, aby pokračovala ve čtení pamětí Jelínkových, opíraje se o důvod, že veležádoucno jest, aby myšlénky jeho paní i babiččiny vytrženy byly z pošmourné přítomnosti a zavedeny do světlejších krajů Jelínkových příběhův a doktorovy obrazivosti. Slečna byla s ním za jedno a ještě téhož večera přinesla doktorův sešit. Paní nejevily právě mnoho žádostivosti obeznamovati se s dalšími osudy hercovými, ale návrh přijaly.

Pan Hajný přistavil opět lampu ke křeslu Méline a tato jala se čísti z »Tlumoku starého komedianta« část druhou.

»Velevážená společnosti! Kdyby vánoce, velikonoce, letnice i Boží Tělo všecko dal dohromady, nebyl by to ještě takový svátek, jaký jsem slavil na den svého patrona, svatatého Saturnina, jenž připadá na dvacátý devátý den listopadu. Tenkrát jsem po prvé na divadle prorazil. Je to nepatrné slovo proraziti, ale pro nás divadelní umělce zavírá v sobě celý život, a něco ještě víc. Ano, ještě více, jen že to něco nedá se dobře vypověděti. Byl jsem tenkrát něco přes tři léta při divadle a to, co nazýváme řemeslem, měl jsem v malíku. Ale to není všecko. Chceme-li proraziti, musíme srdce i ducha až do poslední nitky natáhnouti, musíme, ano musíme . . . ze sebe před lampami utvořiti nového člověka, který tu ještě nebyl. Nový člověk! Ano, v tom leží ten zajíc! Ten aneb onen, kdyby sto let hrál, neutvoří ho, neutvoří, neprorazí.

Byli jsme tenkrát v Domažlicích a bylo to právě v první adventní neděli. Já jsem hrál Sosnomila v znamenitém kuse od nebožtíka pana Klicpery: Jan za chrta dán čili nešťastný panoš. Divadlo bylo natlačeno, a z okolních vesnic bylo tam také mnoho Chodů. Je to lid jako hora a tehdy nosil ještě svůj pěkný kroj. Když jsem jednal na divadle, bylo dole ticho jako o půl noci v kostele; myška kdyby byla šustla, bylo by ji bývalo slyšeti. Ale nebylo to mrtvé ticho, bylo to živé ticho. Ó, my herci dobře je umíme rozeznávati. Mrtvé ticho je, když obecenstvo má dlouhou chvíli s kusem i s herci; živé ticho, když je i kusem i herci vytrženo, když se tak baví, že až zatajuje dech, když všecka duše jeho je v očích i uších. Ó, bylo potlesku, bylo volání za mou hru, že div sál se nerozbořil. K tomu dupání selských bot, zrovna hromobití. Kdyby všecky zvony, co jich je

v Čechách, najednou se rozzvonily, tak slavné by mně nebyly zněly, jako ta sláva, kterou mně dělali. Kollegy klepala pekelná závisť, když viděli mé vítězství, a byl bych tenkrát přišel k úrazu. Jeden z nich nastavil mně, když jsem v druhém jednání odcházel s jeviště, nohu, a byl bych hnedle střemhlav spadl se schůdků, vedoucích do oblékárny. Mohl jsem tenkráte meč do sebe vraziti a bylo by bývalo třeba po mně! Ó, závisť je pekelná saně a pravý její pelech při divadle. Však také vím, co závisť umí. V našinci se zastavuje dech, zatínají se pěsti, skřípají zuby a hlava jde kolem tygřími myšlénkami. Škrtiti, trhati, drtiti kollegu, který se líbí . . . tomu chce závisť, sedne-li na herce. Inu je to nemoc; kdo při divadle, musí ji odstonati. Také jsem ji odstonával a odstonal. Dokud jsem byl při episodách, ještě byl pokoj, ale pak! Na jednu kapku medu dvě, tři kapky jedu; pomluvy, klepů, špiček, úšklebků, zlomyslných pletich, ó, znám to; znám. Divadlo je jako kulisa: na vrchu pěkně vymalována, na rubu hrubé, šeredné plátno se záplatami. Mohl bych kroniky vypravovati, ale k čemu? Je to odstonáno! Myslil jsem, že po Sosnomilovi mám už cestu namaštěnu, ale planeta mi dále mnoho nesvědčila, štěstí nechtělo mi sednouti. Milá nebesa vědí, proč? Já se přece přičinil, že jsem se kolikrát potil, když jiným kollegům zima bradou házela, ale chodilo to se mnou ztuha. Kdežto jiní kollegové, skoro hravě, stávali se miláčky obecenstva, já jsem neprorážel. Ó, toho obecenstva! Tajtrlíkům stele do prachových peřin, umělci do tvrdých rohoží. Ó, zkusil jsem to, zkusil, a mnohou noc jsem pro tu nespravedlivosť provzdychal, ale pak jsem uvykl těm tvrdým kůrkám. Ovšem, schlípil jsem peroutky, ale přece jen na oko: uvnitř zůstal jsem umělcem, zůstal při dobré škole své a věřil a doufal pořád, že přijdu k platnosti. Za celou Příbram i s Kutnou

Horou nebyl bych šel od divadla. Srdce moje viselo na něm jako hladová včela na slunečnici.

S otcem jsem nevycházel z mrzutostí. Vyčítal mi, že toulám se po světě s darmochleby! Když jsem se doma musil stavěti na vojnu, rád byl by viděl, kdyby mne byli vzali, abych tak dal vale divadlu. Na štěstí neodvedli mne pro ploské nohy. Od těch dob nedbal jsem již na otce. Jak mohl také on, prostý řemeslník ze starého díla, mne umělce pochopiti? Nebyl jsem ani při jeho pohřbu; neměl jsem také peněz na cestu. V říši umění bývá o ně zle. Já bych si jich byl snad více vážil nežli jiní moji kollegové, ale neměl jsem hrubě k tomu příležitosti. Jen v jedné věci jsem si přece opatrně vedl: domek po otci jsem si pro pana Příhodu na stará léta zachránil. Vlastní střecha jest dobrá věc; kdo potloukal se tak dlouho pod cizími jako já, ví to posouditi. Před kollegy, to se rozumí, že jsem se s domkem nepochlubil. Věděl jsem, že bych byl takto přišel o poslední šindel.

Nemalou potíž měl jsem se Štětinou. Sešli jsme se po letech při naší společnosti, a stará známosť od rybiček se obnovila. Byl ženat, uhnal si ženu někde v Praze. Byla to hubená osoba ještě slušného zevnějšku i hrála obstojně jen staré panny a komické stařeny. Byla za lepších let hospodyní u nějakého policejního komisaře v Praze a vysloužila si tam několik set zlatých. Zamýšlel si těmi penězi vlastní společnosť zaříditi a spoléhal při tom na protekci pana komisaře. Ale nešlo mu po jeho, nebyl hospodárným. Přál si, a věno se mu většinou rozlítalo. Pozval si mne v pátek, když se nehrálo, k dobrému obědu, a když jsme se najedli a napili, bylo bratříčku sem, bratříčku tam, a vylezlo z něho, že si mne vyhlídl. Vylíčil mně jakoby na plátně maloval, že bych jako výborný herec, jako krejčí pro šatnici, a pak hlavně, že po otci jsem dědil, jak náleží se mu hodil

za společníka do podniku, který zamýšlí a bohda i provede, a který jistě tučné úroky ponese, vezme-li on, zkušený divadelník, otěže do ruky. Já rozuměl i ptáčníku i jeho volavkám, vychválil mu jeho plány do alleluja, ale řekl jsem mu, že po otci nic jsem nedědil a co jsem dědil, že již oblaky roznesly. Štětina mi dobře nevěřil a nahrál mi toho plné uši na harfé své výmluvnosti, ale bez úspěchu. Tím se on i ona na mne rozkyselili a kuli proti mně intriky, že mne trpělivosť přecházela. Rozumí se, že jsem se nedal. Zlá krev se mezi námi rozjídala, a na konec nebylo nám oběma lze, na týchž prknech hráti. Ustoupiti se mi nechtělo: bylo po sv. Janě, nadcházela mrtvá sesóna, kde každý herec drží se kousku chleba jako klíště, ale ustoupil jsem přece. Lépe míti se zle, nežli podávati si ruku s nepřítelem na témž jevišti. Na ostatek byl jsem svoboden a krejčovinu jsem nezapomněl. Rozběhl jsem se do nejista. V boží přírodě se všecinko smálo, ale mně věru nebylo do smíchu. V kapse bylo pomalu i při největší skromnosti jakoby vysmejčil, a při divadlech nemohl jsem se dopíditi místa ani za nápovědu. Úzkosť šla na mne a když jsem si tak v chládku někde poležel, nezaříkal jsem ani nejtučnějšími místy z nejlepších úloh tu mizernou přítomnosť svou. Jednou, bylo to v sobotu večer, zastavil jsem se v hospodě ve vesnici, někde u Boleslavi. Jak řád a nocleh zaplatím, nevěděl jsem, ale doufal jsem, že se vysekám. Sedláků se sešla hromada. Vystoupil jsem a zadeklamoval jim Mlynářovu opičku, Já jsem Čech a Břetislavův soud. Vzali mne mezi sebe, dali mi jísti a píti, a když jsem se jim svěřil, že jsem herec bez chleba a že zároveň krejčovati umím, ujali se mne a nabídli mi, bych po domích šil, že vydělám si aspoň na cestu. Deset dní zapíral jsem v sobě umělce a krejčoval po staveních a ustřádal si slušné viatikum. Měli mne rádi, a starosta sám mi navrhoval, bych se usadil

u nich. Líbilo se mu při mně, že nejsem ani piják ani karbaník ani lehký světák. Ale zraditi umění pro krajíc chleba, a třeba byl ze pšenice, se mi nechtělo. Vzchopil jsem se a šel za povoláním. Někde, tuším před Benátkami, potkal jsem na silnici pana pátera Radocha. Poznali jsme se a zastavili na přátelský pohovor. Bylo to na večer a sluníčko polévalo zlatě růžovou záplavou okolní stráně a vrchy. Usedli jsme si kousek od silnice na mezi u žita. Tázal se, co vím o Dubinské. Řekl jsem, že zapomíná na to, co jsem jí před lety v Praze prokázal, a jen zřídka mi píše. On věděl víc o ní. Chytila prý se jednoho herce a žije prý s ním již po delší dobu, oddána, jak říkáme, na půl kola. Mne píchlo do srdce, ale poslouchal jsem. Potůček, tak říkali jejímu milenci, jest prý lehké zboží a prohejřil by prý vlastní hlavu, kdyby mu na ni půjčili. Protlouká prý se ze dne na den a bůhví kde by už ho bylo konec, kdyby Pepička oň nepečovala. Je prý to slušný človíček a zrovna prý jí udělal, bez toho že svou hubou; neboť jiného není prý na něm nic. Nesnášeliv je prý jako cvrček a dluhů má prý jako máku. Pepičce prý nadělá hromadu hoře a zármutku, a přece prý nechce od něho se odtrhnouti. On sám že s ní se sešel a jí domlouval, ale nic naplat; nedá prý jináč.

Noviny ty o Dubinské mne hodně polekaly. Podobné milostné svazky nebyly nic divného v našem uměleckém životě, ale Pepičky mně bylo upřímně líto. Pro vlastní zájmy a vlastní obživu jsem na ni pozapomněl, ale dnes mi opět obnovenou silou přistoupila k srdci, ano vcházela znova do něho. Vyptával jsem se dále, a páter Radoch mi pověděl ještě něco podrobností, smutnějších než první, a na konec mne vyzval, abych prý se Dubinské po otcovsku ujal. Mně prý jako herci lépe se to může podařiti nežli komu jinému, a mám prý ještě z Prahy nad Pepičkou jistou moc. Já mu

slíbil jenom napolo, ale u sebe uzavřel jsem, že se podívám po Dubinské.

Dal jsem před ním jazyk na zavírku. Neboť necitelným svým jednáním z předešlých dob byl mne proti sobě pobodl, a pak jsem mu tak zhola nevěřil, aby byl měl s Dubinskou poctivé úmysly. Sumou, umínil jsem si, že půjdu po svém. Když se dále ptal, jak mně se vede, nezamlčel jsem mu, že mám hubený rok, ale peněžité podpory, již mně nabízel, nepřijal jsem. Mrazilo mne před jeho pětkou; myslil jsem si, že by nebyla bez toho požehnána, a pak měl jsem své umění s sebou, a kdyby již pršelo za krk, svou jehlu a nůžky. Přijal jsem jen pro dobrou vůli od něho nocleh u nějakého jeho známého v podměstí, ale sotva se šeřil ranní svit, byl jsem již opět na silnici a nečekal na velebníčka, jak jsme si řekli. Myslil jsem si, jděme si každý po svých.

Cestou mi nescházela Pepička s mysli. Hodlal jsem se nejprve přesvědčiti, kolik pravdy měl páter Radoch, a pak učiniti, co bude s prospěchem. Šel jsem tak s myšlénkami svými dvě, tři hodiny, snad i více. Ani jsem si nevšiml, že jsem v lese. V tom padla v pravo rána. Já sebou trhl a strnul, a než pět napočítal, vyřítila se v pravo z lesa ekvipáž zrovna naproti mně. Kozlík byl prázdný a z kočáru zazníval žalostný křik. Odhodil jsem tlumok i deštník a postoupil v pravo, bych pomohl, bude-li lze. Otěže vlekly se po silnici. Zdvihl jsem je a zatrhl koni, co jsem síly měl. Kus táhli mne sebou; ale zastavil jsem je. Kde jsem síly nabral, podnes nevím. V kočáře stála paní z lepších stavův a děvčátko asi desítileté s rusými kadeřemi, jako obrázek. Byly do smrti polekány. Za chvíli přiběhl z lesa panský kočí; byl bez klobouku, a s hlavy mu tekla krev potůčkem. Spadl asi s vysokého kozlíka. Podržel třesoucí se dvouspřež, a já přistoupil ke kočáru, bych dámám pomohl s něho. Obě třásly se osykou a

ani se mne nespouštěly. Stályť sotva na nohou. Řekl jsem, že jsem divadelní herec Jelínek; starší dáma byla slečna vychovatelka a děvčátko konteska De la Corona. Přijely z Vídně do Čech na návštěvu a bydlily na blízku v zámku letním na Bílé Vodě s paní hraběnkou. Vyjely si na procházku, aby jarního jitra v lese užily. Myslivec netuše asi na blízku ekvipáž, vystřelil, a koně se splašili. Přijal jsem díky za jich záchranu, a poněvadž mermo nechtěly si sednouti, nabídl jsem dámám obě ramena, že je doprovodím na Bílou Vodu. Prve jsem však kočímu zavázal šátkem hlavu.

Na Bílé Vodě bylo jako v ráji: zámek, fontány, park s cestičkami jako ze zlata; ze tří stran lesy, na jednu stranu širý kraj. Vzdychl jsem si, jak tak někteří lidé mají nebe na té zemi, plné práce a starostí. Dámy uvedly mne do salonu, a po některé chvíli přišla sama paní hraběnka. Byla to vznešená paní, ne mladá, ne stará, ale chladného nebylo při ní nic. Odeslala slečnu s konteskou po chvíli ze salonu a tázala se mne, čím by se mohla odvděčiti. Ó, mně by byla tak stovka nejmilejší bývala, ale styděl jsem se něčeho podobného byť i zpozdálečí dotknouti. Řekl jsem, jak napadlo mi z jedné úlohy, že vědomí dobrého skutku je nejkrásnější odměnou. Paní hraběnka odešla pak a přinesla mi darem krásné zlaté hodinky s řetězem a vyzvala mne, bych byl jejím hostem na Bílé Vodě, dokud se mně bude líbiti; přítomnosť má že i jí i kontesce bude velmi milá. Vykázán mi pokoj skvostně upravený, převlekl jsem se a vystrojil do nejlepších šatů, bych důstojně se mohl presentovati. Zlaté hodinky mne nad míru těšily; o takových se mi ani nezdálo. Každých pět minut díval jsem se na ně a hádal, kolik asi stojí. My herci jsme všudy doma, vždyť hráváme na všech všudy scénách, a proto hned první den nebylo mi na Bílé Vodě jako v cizině. Služebnictvo bylo ke mně pozorno, a já si

před ním nezadal, a panstvo chovalo se ke mně nenuceně, lahodně, jako k sobě rovnému. Tři neděle jsem tam pobyl, a byly to pro mne prázdniny z tisíc a jedné noci. Ale nebyl bych tam i déle setrval, i kdyby se nikdy nebylo mluvilo o lázních. Však není každý drahokam pravý, jejž pokládáme za pravý. I panstvo bělovodské mělo rub jako každá dekorace. Dověděl jsem se o tom stranou. Tak paní hraběnka nežila již po léta se svým pánem, a konteska nebyla prý jeho. Také prý co milenců se týče, není právě hvězdou polární; milujeť prý změnu, a jediná její stálosť jest, že přidržuje se věrně armády. I slečna učitelka jest prý více důvěrnicí a přítelkyní paní hraběnky nežli učitelka kontesky Roziny. Je prý více svatoušek nežli svatá, a konteska není prý v rukách, v jakých by měla býti. Také byly ke mně obě paní za vhodných příležitostí důvěrnější a přítulnější, nežli bych byl očekával podle svého postavení. Jednou docela mne hraběnka zpovídala, není-li již mé srdce zadáno. Mně se to nic nelíbilo a řekl jsem jí, že miluji jednu kollegyni, a že jsem na cestě za ní. Ona nad tím ukřivila nos a přála mi štiplavé a jak se mi zdálo, posměšně štěstí, nebude-li to při té, aspoň při jiné kollegyni. To mne pohněvalo a dopálilo, a když krátce po tom mluvily o lázních, vzal jsem z Bílé Vody propuštění. Daly mne dovézti do nejbližšího města, a slečna s konteskou mne kus doprovázely. Konteska mi dala na památku psaníčko. Byla v něm její podobizna a bankovka; obrázek její posud mám a peníze mi právě dobře přicházely jako na zavolání. Vesele jsem se pustil za Dubinskou. Zdálo se mi, že páter Radoch přeháněl v tom, co vypravoval o ní a Potůčkovi. Kdo nezná divadelního světa, nic dobrého si o hercích nemyslí. Nabitá kapsa a zlaté hodinky přivedly mne do dobrého humoru. Setřásl jsem se sebe úzkostlivosť a důvěrou v dobrou budoucnosť šířila se mi prsa.

Venku bylo květu a zpěvu hojnosť, a šťastný humor můj rostl do honu. Pomyslil jsem si, jak ta naše země jest dobra; dává nám potěšení i výživu; že nás po smrti i přikrývá, nepřipadlo mi tehdy. Byl jsem mlád a jel jsem za milou! Škoda, že rmutné vlny všedního života i humor i radosť mou tak brzo spláchly!

V zájezdném hostinci sešel jsem se s jedním kollegou, jenž přicházel od společnosti, při které byla Dubinská. Dali jsme se spolu do řeči o tom a onom i zatočil jsem hovor k ní. On naši známosť z dřívějších let neznal a proto mluvil zcela bez ohrádky. Vyrozuměl jsem z jeho řeči, že páter Radoch byl o ní a Potůčkovi dobře zpraven. Potůčka vylíčil mi jako člověka nadaného, jemuž obecenstvo, zvláště krásná pleť, přeje, jenž však jest vrtkav, náruživ a vůbec lehkomyslný až do zámezí. Není prý téměř nectnosti, aby neměl hodný kus z ní. Tučky prý zná jako nejprohnanější advokát a dovede každého ošiditi a k tomu prý má čelo zrovna z oceli. Že je pijan a hazardní karbaník, nebylo by prý nejhorší jeho stránkou; hůře jest prý, že je svrchovaný sobík, prázdný citu a svědomí, jenž sám sobě jest Pánembohem a jemuž jiní jen řebříkem, aby po něm dolezl, kam se mu ráčí. Jediný jeho líc je prý jeho pěkná hra; každou figuru hraje prý jinak a vždycky prý, jakoby spisovatel byl ji pro něj psal. A to vše že mu jde bez práce; i když se napije, nikdy prý neuvázne, a obecenstvo sype prý mu pochvalu plnými hrstmi do čepice. A šrádu prý má, že by z hrušky vymluvil jablko. Každý rozumný člověk se tomu diví, jak se mohla Dubinská tak do něho zajísti. Její láska k němu jest prý jako z báchorky. Čáry prý jsou ovšem hlouposti, ale kdo se tak pozorně na to jejich hospodářství dívá, skoro by uvěřil, že Potůček Dubinskou očaroval. Potom mi vypravoval některé kousky ze života Potůčkova, více šeredné nežli vtipné. Posléze něco napověděl, ale nechtěl dopověděti; teprve

když jsem se mu k největšímu tajemství zavázal, svěřil mi skoro pošeptmu, kterak se povídá, že vlastnímu svému dítěti, asi před rokem, Potůček namíchal, aby se ho zbavil. Mně vyvstal na čele pot, a dech se zatajil. Nešťastná Dubinská! Do jaké ohyzdné louže zavlekl ji osud! A věděla-li o tom? vyptával jsem se. Nevěděla, odpověděl; stalo se, když nebyla doma; ale měla prý podezření a tušila prý, co se stalo, a z lásky k Potůčkovi mlčela. Lékař, jenž několikrát u dítěte byl, vydal prý úmrtní lístek, mrtvolu neprohlédnuv.

Kroutil jsem nad tím hlavou, vyčastoval jsem kollegu a rozloučili jsme se. Každá krůpěj krve vřela ve mně nepokojem a lítostí; pořádné, zdravé myšlénky jsem se domysliti nemohl. Tak jsem byl poděšen. Když se krev ve mně trochu uložila a rozum navracel, oddychl jsem si; zdálo se mi, že slyšel jsem jen klep, ovšem Potůčkovi třeba podobný. Však klepů bývá u nás více nežli peněz! Jiná byla, co nyní počíti? Měl jsem Dubinskou ponechati nejistým a nebezpečným příhodám, nebo měl jsem ji vytrhnouti z hadího pelechu, do něhož začarovala ji vášeň srdce? Venkoncem vzato, čemu rozhřívati se pro ženu jiného? Tato myšlénka byla hříšná; proto, poněvadž jsem na sobě cítil, že jest mi Dubinská drahá a kdyby bloudila nevím jak; tak drahá, že nebyl bych Jelínek, kdybych pro ni neučinil, seč vůbec jsem byl. Zdálo se mi, že osud sám schválně mne zanesl na Bílou Vodu, abych nabyl potřebných prostředků pro své dílo. Za takových okolností bylo by bývalo s hříchem, rozpakovati se. Pokoj se mi vrátil do svědomí a chuť do vůle. Uzavřel jsem najisto, že zítra dám se pro svou lásku do práce.

Záhy z rána vydal jsem se na cestu. Dojel jsem a přišel k divadlu, na něž nezapomenu, co živ budu. Všecko na světě jest divadlo: dnes hraje ten a onen se dívá, zítra obráceně. Nepřišel jsem k prvním jednáním,

přišel jsem k poslednímu. Jeviště bylo najatý pokojík; stěny holé, dávno obílené, bez obrazů; místy ležel na nich prach; nábytek lecjak sehnaný; po kufrech, stolicích rozházeny byly divadelní šaty, ženské i mužské, po podlaze obuv. Tabule v obou oknech nebyly dávno umyty; v pokojíku divný zápach, ne po stuchlině nebo kouři, po krvi. Dvéře byly dokořán, když jsem vstoupil, v domě i v ulici zvláštní ruch; lidé si povídali u dveří a oken.

Vstoupil jsem. V pravo u zadního okna stály tři ženštiny herečky, a tiše spolu rozmlouvaly; nepozorovaly mne. V levo při stěně, na starodávné posteli, na hubených nečistých peřinách, ležela oblečená mrtvola mladého muže s roztříštěnou lebkou. Ssedlé krve všudy plno na peřinách, stěně, podlaze. U postele klečela žena, tisknouc hlavu na ruku samovrahovu a usedavě štkajíc. Poznal jsem tu postavu, ty vlasy i to štkání, byla to Pepička. První chvíli mně jazyk zdřevěněl, bylo, jakoby mi někdo dal kamenem do čela; pak jsem ji zavolal jménem.

Obrátila se ke mně hlavou s pocuchanými vlasy, s očima strhanýma, s lícema umáčenýma, zvolala: ‚Ó, příteli, Bůh mně vás přináší v této chvíli, Bůh!‘ I vlekla se po kolenách ke mně, objala má kolena a přitiskla k nim rozpálenou hlavu.

Dověděl jsem se později všecko. Potůček se zastřelil před samým polednem, když byla Dubinská při zkoušce. On nešel s ní, předstíraje, že závrať ho přemáhá a že musí nějakou hodinu tiše přeležeti. V prudké hádce se rozešli. Zanechal po sobě list, četl jsem jej. Stálo na něm tužkou: ‚Nespokojen se sebou, se světem, se vším, odcházím na věčnosť. Josefino, odpusť; musím.‘

Příčina, že si zoufal, byla v krátkosti tato. Večer po představení odešel ještě s jedním kollegou do pokoutní hospody na předměstí, kde se scházívali hazardní hráči.

Zasedli ke kartám a hráli o veliké peníze, čím dále tím náruživěji. Potůčkovi štěstí přálo a měl prý již hromadu peněz vyhraných. I kollegovi se vedlo dobře, ale k ránu se mu karta obrátila. Z nevrlosti počal se Potůčka dotýkati, a ostatní hráči stavěli se na jeho stranu. Stůj co stůj chtěli prohry opět na Potůčkovi dobyti, a hra se stávala bouřlivou. Obsedli si Potůčka, jenž počal soptiti. Dvakrát, třikrát strhla se šarvátka a spokojila se opět. Ráno posléze zdvihla se rvačka tuhá, šlo v ní o život. Kollega již se necítil a vyčetl Potůčkovi do očí, že otrávil své vlastní dítě. Bylo to před několika svědky. Jako šílenec vrhl se Potůček na soupeře svého a škrtil jej. Roztrhli je. Potůčkovi pobrali výhru a vystrčili jej ze dveří. On běhal pak asi v polích, kde se mu rozsvětlilo v hlavě, co se stalo. Vlastní svědomí se asi proti němu zbouřilo, to a strach před mečem spravedlnosti, jíž nebude lze obelstiti, doháněly jej k samovraždě. Doháněly a dohnaly a právě v čas; neboť po městě již se o výstupu na předměstí mluvilo.

Ujal jsem se svědomitě Pepičky, vždyť neměla nikoho na šírém světě a byla bez peněz. Potůčka jsme pochovali, společnosť se vybrala na rychlo z města, pře šla svou obvyklou cestou před soudem. Dítě bylo vykopáno a shledány v něm stopy jedu. Dubinská byla vzata do vazby, avšak propuštěna. Odjeli jsme spolu na Moravu k divadlu, bychom nový započali život. Bělovodské hodinky i s řetězem praskly, ale má láska nepraskla. Stali jsme se svoji před oltářem, hráli dále spolu a vedlo se nám všelijak; ale dvěma se lépe chodí po obtížné cestě nežli jednomu, a my jsme se chvála Bohu nikdy neoddělili.

Divadlo bylo i nadále po léta nejen chlebem, ale i mou jedinou snahou, mým jediným potěšením. Však do kostela jsem se nikdy nedostal; bylo mi usouzeno, zůstati v předsíni. K znamenitosti jsem to nepřivedl.

Ale čím starší jsem byl, tím pokojnější, ano i spokojenější jsem byl. Myslil jsem si: Skvělého úspěchu každý dosíci nemůže, ale za skvělý úspěch dávati se do boje může každý. A třeba nezvítězil, česť je v tom přece. A na konec nejlepší zábavu měl jsem přece ze své práce já, a obecenstvu jsem také způsobil mnohou kratochvíli a dal mu mnohdy i dobré poučení pro život. Manželka má hleděla trochu jinak na divadlo, ne tak s výšky jako já. Obracel jsem ji na svou víru, ale když se nechtěla dáti pokřtiti, nechal jsem ji při jejím. Měla některé dobré úlohy, pravda, ale celkem neprorazila také. V jedné úloze však byl jsem s ní úplně spokojen. Byla to indická vdova Korfeliána v báchorce: Démant velekněze, čili v paláci a v pralese. Je to stará nějaká hra, ale dobrá a poučná. Když jí zavraždili muže, a ona nad mrtvolou jeho naříkala a já najednou jako dávný milenec její se objevil, abych se jí ujal z upřímné lásky: tu vlekla se ke mně na kolenou, objímala mi nohy a zaplesala zrovna jako tenkrát, když Potůček se zastřelil a já za ní přišel. V divadle nebývalo suchého oka, a já i ona jsme prolévali na jevišti opravdovské slzy. Proto jí také říkávám někdy Korfeliáno.

Po letech dostal jsem zápal do krku, a lékaři mi nemohli od následků pomoci. Sípal jsem dlouhý čas, a hlas se mně nechtěl vrátiti. Každý mi radil: jděte od divadla, nemožno vám hráti. Manželka se pro mne poctivě obětovala a odplácela mi ráda staré dluhy, ale já již nemohl se na to dívati. Řekli jsme si: půjdeme od divadla, usadíme se v domku po otci a chytíme se opět krejčoviny. Provedli jsme zámysl, nastaly starosti, těžké starosti; dětí přibývalo, manželku i mne přešel humor, někdy se čtou levity mezi námi; nu, jak už tomu bývá, kdy pečeně jest jednou za rok a brambory každý den. Ó, těžko jsem přivykal jehle, a abych od divadla nebyl usečen, jako pohozená větev od stromu, zařídil jsem si

půjčovnu kustýmů. Manželka má něco dědila, a tak to bylo možno. Že svých obleků mám radost; držím si je v dobrém pořádku, a když je mně zle, sednu si na stolici uprostřed do své šatnice a jsem jako v divadle. Kustýmy se počínají hýbati, osoby vystupovati a mluviti, a já deklamuji s nimi. Proto po letech nevyšel jsem ze cviku. Však, velevážená společnosť včera se přesvědčila, že má Jelínek svou starou dobrou školu.«

Slečna Mély dokončila. Stará paní opět první se ozvala.

»Jsem spokojena. Přiznávám, že v pamětech Jelínkových více jest zrna nežli v plodech mnohých spisovatelů, jižto na vědra inkoustu již vypsali.«

»Co do mne,« prohodila slečna, »připsala bych k nim heslo z římského spisovatele: u velikých věcech postačí již vůle.«

»Já jiné,« doplňoval pan Hajný; »ničivé živly změn životních ovládá věrná láska.«

Bylo již velmi pozdě. Kritika tím skončena. Rozešli se do svých pokojův.

VI.

Za málo dní odejel pan Hajný v příčině kupeckých věcí na několik dní. Mladý Tureček, jenž vyprovázel jej do města, navštívil mimochodem Gábinku, již, co byla ze Záhořan, tím ohnivěji miloval, a přinesl odtamtud některé noviny, z nichž jedna rázem vetkala se v dějiny Čerstvého vzduchu.

V domě totiž, v němž byla dcera správcova na učení, bydlila nahoře rodina krajinského rady Roubala. Paní jeho byla již drahný čas velmi povážlivě nemocna a lékaři ji léčící poradili radovi, aby poprosil věhlasného lékaře z Prahy za návštěvu, aby nejistotě manžela, velmi

již ustaraného, učiněn byl konec. Rada uposlechl a profesor z Prahy ohlásil mu svůj příjezd na zejtřejší den. Uslyševši o tom od paní Turečkové paní Hajná, požádali ji, by dále, zvláště před starou paní o novině té se nezmiňovala, a vešla se slečnou Mély v tajnou úradu. Prahla zrovna po lékařské poradě s pražským profesorem, ale nechtěla tomu, aby matka i manžel její jakož i dr. Netušil o tom kroku jejím se dověděli. Přítelkyni její nebyla ta žádosť její hned po mysli, leč vidouc, ana Marie neústupně při úměnku svém trvá, smířila se s myšlénkou tou a slíbila svou podporu. Znalať se s profesorem již z Prahy, a poněvadž dcera po Velemínovi v témž domě kde rada bydlila, nebylo nesnadno, věc po přání paní Hajné zachovati v tajemství. Co do provedení nebylo tudíž obtíží, bylo jenom na uváženou, aby, kdyby pražský profesor po zvyku svém holou pravdu paní Hajné pověděl do očí, tato z toho nezmalomyslněla, což tělu i mysli její na větší škodu mohlo býti nežli posavadní její domněnky, a třeba byly sebe traplivější. To vše narychlo slečna Mély uvážila a navrhla, že sama dříve s profesorem promluví, poněvadž každým způsobem předběžně s ním úmluvy potřebí jest. Leč paní Hajná tušíc nějaké neviditelné léčky nespokojila se s tím naprosto. Připouštěla předběžnou úmluvu, ale brala zároveň na slečně Mély slib, že nebude přemlouvati lékaře, aby, až bude vydávati konečný úsudek, nepovídal pravdu věrnou a jistou, nebo ohlédáním se na její stav nějak přibarvenou.

»Snad tonu v domněnkách,« dodávala; »ale věř mi, zlatá Mély, že domněnky ty více upíjejí mi životní mízu z duše i těla, nežli jistota a pravda, které dohledati se doufám při profesorovi. Jistoty a pravdy třeba mi tak jako plicím božího vzduchu. Nebylo by mně zpomoženo, ano stíženo by mně bylo, kdyby se mně mělo dostati pravdy přestrojené. Neposloužila bysi mně

z dobroty srdce svého, spíše bysi, drahá duše, žalostný konec můj přispíšila.«

Slečna Mély ocitla se na bolestných rozpacích.

»Budiž, jak sobě žádáš,« odpovídala po chvíli, věc sobě přemyslivši: »leč nezapomínej, že tobě lékař nebude mluviti tak, jako s jiným nemocným. Kdyby muž tvůj s tebou byl, snad by mu pověděl pravdu, jak právě z vědy a zkušenosti lékařské vyvírá. Já při poradě budu takořka Hajného zastupovati; poprosím ho, by prostou mně pověděl pravdu, nejlépe písemně, aby nijak nebyl podjat, nu a já . . . Tu máš ruku, Maruško, že se spravedlivě o ni s tebou sdělím.«

Obě paní si podaly ruce a druhého dne z rána odjela slečna Mély do města, aby s profesorem porozprávěla. Slíbil, že odpoledne v městě se pozdrží a o čtvrté hodině paní Hajnou bude očekávati. Rovněž uvolil se, že z Prahy ji o výsledku zcela upřímně zpraví. S tím vrátila se slečna Mély na Čerstvý vzduch předstírajíc před starou paní, že modistka přímo ż Paříže letní modu dostala, a vybízela paní Hajnou, aby s ní si zajela do města na podívanou a vybranou. Poněvadž den byl pěkný, navrhovala k tomu dnešní odpoledne. Stará paní netušíc žádné lsti, jim úmysl schválila a připomenula, že sama by s nimi jela, kdyby ji hlava nepokoušela. Takto že jí cesta trochu daleka a že obává se roztřesení nervů.

Odpoledne paní odjely, zastavily se na chvíli u Gábinky a modistky a šly pak do hořejšího poschodí k profesorovi, odkudž po půlhodince se vrátily. Paní Hajná byla všecka rozrušena a slečna, ač nutila se švarně do humoru, nebyla s to, by rozehnala mračna, v nichž se mysl mladé paní téměř ztrácela. Daly z úmysla pomalu jeti, ale i ten milý jarní vánek marně ovíval tu krásnou plavovlasou hlavu, starostmi i obavami sklíčenou. Kousek před Záhořany vystoupily z kočáru, by procházkou osvě-

žila se bledá líce mladé paní a setřely se s nich výmluvné stopy truchlivého dojmu. Bály se, aby před starou paní se neprozradily.

Pražský profesor chválil celkem léčbu dr. Netušila a nařídil jen některá nová opatření co do výživy a pohybu, kromě toho opakoval slib, že za několik dní bude slečně psáti. Umění jeho až mladou paní překvapilo: skoro bez poptávky uhodl oznaky choroby, jak jevily se při paní Hajné, a dotekl se i věcí tak nepatrných na pohled, že nevycházela z údivu.

Několik dní bylo paním čekati na osudný dopis. Byl to právě kus věčnosti, strávené v duševní mučírně, nejen paní Hajné, nýbrž i její přítelkyni. Byly ten čas skoro stále pohromadě a všecko jich myšlení i hovor zabíral očekávaný dopis. Jak litovala toho slečna, že rozhodný okamžik na několik dní odsunula; vždyť drahá duše její milenka se jí téměř před očima rozplývala v bytosť, vezdejšku nepodobnou. V čas, kdy viděly oknem Bartoně s poštou přicházeti po dvořišti, nebyly sebe mocny. Jedna druhé křečovitě tiskla ruku, ústa nemluvila, v srdci se srážela krev.

Konečně na večer čtvrtého dne dopis lékařův došel.

Mlčky uchýlila se slečna Mély s ním do své komnaty, přisedla k psacímu stolku a obracela chvíli dopis v rukou, nežli pečeť rozlomila. Posléze vzmuživši se statečně otevřela obálku a četla. »Velectěná slečno!« psal výtečník z vysokých škol pražských. »Nemohu stajiti obavy, že Vaší přítelkyni hrozí nemalé nebezpečenství. Leč já, jenž sloužím věrně vědě neúprosně střízlivé, vyslovuji jen tolik, kolik z ní vyčerpati lze; nemohu neomylně určiti, zdali rozhodný svůj čas paní Hajná přečká, čili nic. Kloňme se důvěrně k mínění prvnímu, neboť přírodní síly lidského těla jsou nevýzpytny a vedle nich jest naděje nemocným lékem nejvydatnějším.«

Slečna Mély odmyslila se od skutečnosti a zamyslila se do nekonečna. Po chvíli vzdychla, přetřela si bílou rukou čelo a byla opět svoje.

Jest ze vzácných vlastností ženské mysli, že v návalu bouří a protivenství, nejde-li právě o její lásku, širší jest a pružnější nežli mysl mužova. Pojavši v sebe celý svět bolů, nese je statně jako Atlas na ramenou svých a nespouští oka s cesty, skutečnými poměry vymezené a bezpečné, kdežto mnohý muž za týchž okolností neklesá-li, aspoň na scestí se ocítá. Probravši se z dusivého omamu obav svých, přemýšlela slečna Mély o tom, jak by sobě vésti měla, aby drahé své Maruši, buď již jak buď, pobyt na zemi nejlépe ovnadila. Setřela slzy, vstala a postavila se před zrcadlo. Studovala každé hnutí očí, rtův i svalů svého obličeje, jenž, po řecku úměrný a ladný, krásné letní krajině se podobal, na niž ledový mrak, prudkým orkánem přihnaný, nasypal sněhu. Slečna viděla, že takto nesmí před Maruši předstoupiti, a snažila se tváři své dáti výraz pokud lze klidný, jasný a jistý, zakrývající výhodně bol i nepokoj, nitro její prochvívající. Přislibovala si, že první dojem, který vstupujíc Maruši na oči učiní, bude rozhodným, a že ubéře se jím úmorná ostrosť bolesti, již by Maruše z dopisu profesora beze snadu vyčetla. Také domnívala se, že usnadní se takovým způsobem další vyjednávání mezi nimi.

Schovavši dopis šla slečna vyhledat paní Hajnou. Nalezla ji v ložnici, kdež při okně probírala se v dětském prádle. Marie nespouštěla s ní oka, studovala ji. Bledosť jejího líce přecházela téměř v zsinalosť. Hlavu opřela si o levici. Nepromluvila, neotazovala se. Mély si pokojně k ní přisedla. Obličej svůj opanovala, leč hlas svůj neměla v moci. Melodická jeho měkkosť zdrsněla vnitřními dojmy.

»Dopis jsem přečetla,« vypravila ze sebe dosti namáhavě a sepjala ruce na klíně; »je to ten starý sucho-

parný vědec. Jest znám po Praze, že vidívá na černo. Na štěstí naše podává nám vyminečně znamenitou naději.«

Mladá paní pravila: »Předmluvou právě knihu nedoporučíš. Dej dopis sem. Z duševní mlhy vytrženu býti již samo sebou jest znamenitým ziskem.«

»Pro poznání věci ano; leč zdali pro člověka, zůstala bych na sporu.«

»Jsem silna, Mély. Pro mne bude pravda ziskem, a hřešila bys, kdybysi přede mnou kostlivce pravdu ověšovala hedvábnými cáry.«

Mély otřásala se omrazem; tak rozhodně pevnou a bezohlednou neviděla ještě nikdy drahou družku svou. Za takových okolností setrvati v přetvářce bylo holou nemožností. Zdráhala se sáhnouti po dopisu, leč přece vyňala jej a podávajíc jej přítelkyni promlouvala tónem nejsrdečnější lichoty: »Má zlatá, jediná Maruško! Vím, že nebudeš slaba a že touž důvěrou v šťastnou budoucnosť jej čísti budeš, jako já jsem jej pojala.«

Mladá paní přijala od ní dopis a dala se do čtení. Četla jej s celou duší, dlouho a na oko pokojna. Odloživši jej zahleděla se před sebe, jakoby se dívala do jiného světa, neuronila slzy, nepromluvila. Byla to minuta tak strašná, že slečna Mély bezděky rukama zalomila. Zdálo se jí, že přítelkyni pojala mdloba a strnulosť, a zvolala úzkostlivě položivši jí lehce ruku na hlavu: »Maruško!«

»Ach! Mé ubohé děti, budou asi přece sirotami,« promluvila mladá paní zvolna, slabě, hlasem prostým všeho vášnivého vzruchu, ale za to linoucím se z mrtvé beznadějnosti nitra, jež soucitnému svědku více srdce protýká, nežli hlučný výbuch bolesti. Tak dělo se i slečně. Všecka přetvářka, až posud násilně udržovaná, spadla rázem s ní, a dívka svezla se lítostí schvácena k nohám paní Hajné. Plakala, štkala usedavě.

Mladá paní nebyla slaba. Domnělivá jistota zocelila jí pro první chvíli duši.

»Bohu buď poručeno!« pravila týmž tónem jako prve.

Mély pozvedla k ní zvolna uslzené oči. Podívaly se na sebe. Marie sebou trhla, přichýlila hlavu svou k její, rozplakala se, a slzy obou splývaly v jediný horký proud. Když se vyplakaly, vstala slečna a podávajíc přítelkyni pravici tak statně jako muž, pravila k ní určitě a pevně:

»Marie, ty budeš žíti. A kdyby, což Bůh jistě nedá... Já tvých dětí nikdy neopustím.«

Mladá paní chopila ji za obě ruce, sevřela je křečovitě v rukou svých a přitisknuvši je prudce k srdci svému, odpověděla:

»Beru tě za slovo, Mély, a děkuji ti, děkuji, děkuji . . .«

Obě rozhovořily se potom dosti poklidně o tom, jak sobě mají dále vésti. Prokop, stará paní, Jaroslav měli býti dále obavami ušetřeni.

»Tebe jediné,« pravila soucitně k Mély, »nemohla jsem ušetřiti a přece jsi mně tolik, tolik drahá. Jest v tom osud; smrtelník se mu nevymkne.«

»Ó, z toho srdce ráda trpím s tebou, Marie,« odvětila slečna.

Mladá paní jen přikývla hlavou.

Ráno před devátou hodinou přijel pan Hajný ze svých cest.

»Jak je ti, drahoušku?« bylo prvním jeho slovem, když objímal ženušku.

»Jsem mnohem utišenější nežli dokud jsi neodjel. Mír a pokoj vrací se opět do mne.«

»Ó, jak mne činíš blaženým, Maroušku; však za tvá zlatá slova přivážím dárek, jenž, tuším, nevhod tobě nebude.«

I dal přinésti kartán, z něhož všem třem paním dárky z cesty vybíral. Marii přivezl atlasovou robu barvy velmi bledomodré; slečně Mely bílou jako sníh, babičce skvostný čepeček do společnosti.

Mladá paní se lahodně naň usmívala, ale pod úsměvem pomýšlela její duše: »Tu robu vezmu s sebou do rakve a Mély ve své půjde k oltáři . . .«

VII.

Rosa visela posud v zářivých kapkách na trávníku, když vykročil ze své fary Drahokoupil. Připadala na dnešek nějaká fundační mše v kaplici svatoanenské, k níž obyčejně farář krátký výklad připojoval. Spoléhaje na pastýřskou svou zběhlosť, připravoval se teprve cestou Drahokoupil na výklad. Byl však roztržit; ač zapuzoval jej, vtíral se mu jeden obraz do osnovy vážných pomyslův a hatil mu je. Ob čas se zastavoval a přemýšlel a zamýšlel. Že budou dámy z Čerstvého vzduchu při mši a výkladu, očekával na jisto. Také věděl, že bude pozván na snídaní a že dnes aspoň půldne stráví mezi nimi. Drahokoupil nebyl, který býval; již zevnějšek jeho projevoval pečlivosť a jistá úzkostlivosť zračila se mu ve tváři pečlivě oholené. Došed na místo, odkud Záhořany i sv. Annu dobře bylo přehlednouti, stanul na chvíli, obíraje se více myšlénkami svými nežli obrazem krajinným, v pravdě půvabným. Na pahorek trousili se již vesničané, zvláště ženského pohlaví, a na pěšině od Čerstvého vzduchu zdálo se mu, že přicházejí již dámy. Zvolna sestupoval dolů.

Po mši a výkladu přijal pozvání staré paní na snídaní i díky za výklad, pro panstvo více nežli pro obecný lid vypočtený, a ubíral se s nimi společně na Čerstvý vzduch. Když se o každodenních událostech dosyta na-

hovořili, poprosil pan farář o některé knihy z knihovny pana Hajného, kterýž jej odkázal na slečnu Mély. Zdvihli se od tabule, a slečna poodešla s farářem do bibliotéky. Tak říkali pokojíku, v němž ve dvou skříních, vkusně svázány, byly knihy obsahu zábavného nebo polovědeckého srovnány. Slečna otevřela obě skříně a pobídla Drahokoupila, aby sobě vybíral. Farář se chvíli po názvech ohlížel, ale bylo na něm viděti, že jest roztržit. Posléze projevil přání, aby, poněvadž tu tolik pokladů na výběr jest, slečna sama podle vytříbené krasochuti své proň voliti ráčila. Slečna mu lahodně poděkovala za důvěru a vybrala mu jednu poloučenou knihu, nesoucí název: »Volné vzhledy do říše umění slovesného.« Farář ji vděčně přijal.

»Krásná kniha,« prohodil; »věděl jsem, že krásnou mně vybéřete.«

»A z čeho jste tak soudil?«

»Poněvadž krása a líbeznosť ve vás sídlo své má; poněvadž každého jimi okouzlujete, kdo štěstí má, blíže vás poznati. Já jsem jen prostý vesnický farář, jenž vysoce si váží dobré společnosti tohoto domu a předkem vás, jež jste, ať tak dím, jejím geniem.«

»Má ten genius,« tázala se žertovně slečna, »ještě některé knihy pro vás vybrati? Jaký jste vy dvorný muž, pane faráři!«

»Ne dvorný, slečno, ale upřímný.«

Slečna měla se k odchodu. Obrátivši se pravila: »Věřím, že pravdu díte o sobě. Prokažte mi službu. Kdyby se událo a paní Hajná se v důvěrný hovor s vámi pustila, živte v ní usilovně naději, že bude žíti, a dávejte myšlénkám jejím, poněkud blouznivým, zdravý, věcný směr. Jest to v zájmu mém.« Farář jí dal ruku na to, a odešli do jídelny, kde hovořil pan Hajný s paní svou. Tato vyslovila přání, že by ráda s panem farářem porozprávěla, zbývá-li mu čtvrť hodinky pro ni. Draho-

koupil projevil ochotu, a ostatní za krátko poodešli. Farář sedl si k oknu proti mladé paní.

»Řekněte mi spravedlivě,« vece ona beze všeho úvodu, »co soudíte o větě, že účel světí prostředek?«

Drahokoupil sebíral všecken svůj um na odpověď. Po chvilce odvětil tak vážně, jak vážna byla otázka mu daná: »Účel, čistý a spanilý, milostivá paní, jest jako nebe. Kdo do něho vejíti chce, musí za prostředek voliti ctnosť.«

»Tedy soudíte, že k spanilému účelu jen spanilé vedou prostředky?«

»Tak myslím!«

»A přece stává se nezřídka v životě, že člověk, chce-li dosíci dobrého účelu, bývá přinucen voliti prostředky nedůstojné účelu. A nelze mu jinak, on musí, velebný pane, musí.«

»Tak otec užívá metly, by dítě přivedl k dobru.«

»Ten příklad pro nepatrnosť svou nepřipadá. Mám na mysli nejvážnější účely života lidského.«

»Pak, milostivá paní, člověk se klame. Buď prostředky, jichž hodlá použiti, jen zdají se mu účelu nehodnými, buď není účel, jejž má před očima, v pravdě čistý a spanilý.«

»Nerozumíme si dobře, velebný pane; snad z příkladu lépe mne pochopíte.«

»Prosím.«

»Co mluvím, pravím k vám jako k zpovědníkovi.«

Farář přikývl hlavou.

Mladá paní pokračovala: »Jest muž, jenž má ženu, již vřele miluje, má dítky, jež dražší jsou mu života. Má i věrného přítele. Leč muž ten nosí v sobě zárodek smrti neodvratné, ví jistě, že brzy zemře a žena i dítky jeho stanou se sirotami. Co bude z dětí mých, co ze ženy mé po mé smrti? kvílí za dlouhých, bezesných nocí. Tu padne mu myšlénka na utrápenou mysl: Kdyby

tvůj přítel stal se po smrti tvé manželem ženy tvé, otcem dítek tvých, mohl bys pokojně zemříti; nebo věděl bys najisto, že vychová z dítek lidi třeba zdárnější, nežli ty bys z nich sám vychoval.«

»Až posud nevidím v jeho myšlení závady,« připomenul Drahokoupil.

»Avšak mužův přítel jest zasnouben, ano zasvěcen milence své, jež jenom v něm dohledává se štěstí života svého, jež duší jest duše jeho. Chce-li nemocný, umíra-rající muž zachrániti po své smrti ženu a děti své, má jen jediný k tomu prostředek; přiměti přítele svého ku zradě nad nevinnou jeho milenkou. — Co soudíte o tom prostředku? Je-li špatný, trestuhodný, či dá se omluviti otcovým účelem, jenž zajisté sám v sobě dobrý jest?«

»Muž, otec dopouští se, milostivá paní, takovým rozumováním velikého hříchu.«

»Dopouští se, on to ví; ale on chce se jeho dopustiti nejen v mysli, nýbrž i ve skutečnosti; on jest hotov a připraven spravedlivou pokutu zaň snášeti a byť i na věčnosti, vše z lásky k dětem svým a ženě své.«

»Milostivá paní! Vy rozkládáte přede mnou velikou tragédii, a já nejsem ještě tolik bystrý, bych po prvé ji spatřiv pronikl všecko tkanivo děje a činů jejích.«

»Pusťme mimo podobenství: umírající muž jsem já; manželka a děti jest můj Prokop a dítky mé; přítel mužův jest Mély; nevěsta jeho doktor Javorník.«

Farář svěsil na chvíli hlavu; pak pravil odhodlaně:

»Jste na zlém scestí, milostivá paní, a jest mi na div, jakým skokem, nejmírněji řečeno dobrodružným, se duch váš, vždy tak klidný a jistý, na něm ocitl. Předem co předpokládáte o své smrti, totě přelud třeba děsivý, ale jistě beze vší pevnější podstaty. A pak čím zavinila se slečna Mély a pan doktor Javorník, že zradou otráviti jim míníte život? Vždyť vaše osnova jest přímo úmorným jedem na krásnou květinu jejich lásky!«

»Mély s Javorníkem nikdy šťastna nebude, toho mám přesvědčení dobré a jisté.«

»Proč?«

»On mysli jest nestálé a citů mělkých. Vzpomeňte jen na historku s Gábinkou — a pak takovou dobu nepřijel sem, aby Mély spatřil. Ne, ne, pravé lásky v něm není. V těchto věcech se my ženy citem jisté pravdy dohádáme a dopátráme. Půvabný zjev Mélin jej na čas oslonil, i zadal se jí z lehké mysli a nikoliv z nutné potřeby povah svých. Tuším, že už lituje toho kroku svého, a že naposled byl by mně povděčen, kdybych vytáhla jej ze svazků, do nichž tu z nepředloženosti se uvázal. Mély by byla šťastnější s Prokopem, a co nejzávažnější jest, byla by dobrou matkou dítkám mým.«

»Konec vašich vývodů, milostivá paní, převažuje silně ostatek, a co zovete přesvědčením, jsou jen domněnky, bohdá liché, jež vyplývají jen ze starostí o synka vašeho, opět bohdá lichých. A dejme tomu, že pan doktor takovým jest, jak jste jej vyobrazila: láska vykonala již větších divův, aby nedovedla z muže povah veselých a měnlivých odchovati ctihodného statečníka. A jakým svědomím můžete životní osudy slečny Mély a pana doktora podrobovati vlastním zájmům svým a trhati pásku, již věčné zákony všehomíra srdce jich k sobě sepjaly? Mne samého zrovna děsí, pomyslím-li na možné následky, a vy, tak útlá duše, živíte se takými myšlénkami?«

»Jsem matka, velebný pane.«

»Pravda, důvod to obsažný, zvláště v očích vašich. Ale kdybychom i při něm setrvali, vždyť vede lepší, přirozenější cesta z tmavé té houštiny. Kdyby i Bohu se zalíbilo vás k sobě odvolati, vždyť slečna Mély a doktor rádi by jako manželé vašeho synka vzali do mateřské i otcovské péče.«

»Ne, ne. Neznáte rodinného života! Prokop nedá dětí od sebe. On nepůjde z Čerstvého vzduchu, jenž jest zamilované dílo jeho, za doktorem do Prahy, a Pražští nepůjdou k němu sem. On časem vyhledá dětem macechu, a mne nahraditi může jim jenom Mély. Doktor Javorník není a nebude nikdy Prokopem.«

Vida, jak pevně mladá paní na svých úmyslech trvá, dal se farář do rozjímání. Celkem viděl u všem nepříčetnosť a vůbec utkvělé fantómy z mimořádné rozpolohy její duše vystupující. Zámysl její znova zřejmě zatratiti nezdálo se mu na ten čas radno. A na konec, miluje-li doktor slečnu Mély opravdově, nedá se zajisté od ní odvrátiti. Rozhodl se a pravil:

»Milostivá paní, dožadujete-li se rady mé, podávám ji vám dle nejlepšího svého svědomí: pusťte všecky takové myšlénky s nebeskými oblaky a poručte všecky kříže své Bohu. Vše pak dospěje k nejlepším koncům.«

Do komnaty vstoupila stará paní.

Farář zůstal na Čerstvém vzduchu na oběd, ale byl tomu rád, že brzy po obědě přišel proň posel, aby šel zaopatřit nemocného. Když byl kousek za Záhořany, ulevil sklíčenému nitru svému hlubokým povzdechem. Co živ byl, neocitl se v tak krušném postavení jako dnes. Nebyl sebou spokojen; cítil v sobě nelibé prázdno, asi jako pracovitý člověk večer po dni, v němž z nerozhodnosti nevykonal práci, již sobě byl uložil. Do mysli jeho vstupovala obava před pošmournou budoucností.

Zatím u Hajných hovořili o něm. Panu Hajnému bylo dnes do žertu. Škádlil slečnu Mély, že se s farářem dlouho v knihovně pozdržela, a že když vycházeli, oba mu nějak podezřele připadali. Nerad prý se pouští do smělých sestav, ale všecko prý se mu zdá, že nejen srdce pana Račte, nýbrž i farářovo o spanilou Musu chytilo, a že prý pomalu z celého okolí učiní zamilovaný blázinec. Co tomu Jaroslav řekne, to že ovšem

neví; ale že by bylo snad příhodno, ho o novém nebezpečenství zpraviti.

Slečna Mély nedala podle Jelínkova slovníku jazyk na zavírku, připomenuvši, že by nebylo faráři na škodu, kdyby více se dostal paním pod feruli.

»Víš co, Maruško,« obrátila se k přítelkyni, »vychovejme ho trochu, třeba bychom u pana manžela tvého přišly do podezření, že zamilovánky za tím vězí. Ostatně se muž bez zamilovánek od paní bez toho ničemu nenaučí, a proč bychom nekořistily z té slabosti mužů, chceme-li z nich něco řádného vychovati?«

Rtoma mladé paní pozahrál nucený úsměv. Odvětila významně:

»V žertu tvém, Mély, jest ukryta slušná částka pravdy, a na konec žárlí jen náš pan Prokop na faráře.«

»Tys to uhodla, moudrá hlavo,« rozesmál se pan Hajný, pohladiv ženušku po tváři.

Večer seděl Drahokoupil déle než obyčejně při lampě. Psal Jaroslavovi, prose jej za korrespondenci. Svléknuv se poklekl k večerní modlitbě a zahrnul v ni mladou paní, Mély, doktora i sebe. Duše se mu upřímnou modlitbou rozvolnila a ztišila. V noci se mu zdálo, že posud jest žákem; ale škola, v níž seděl, byla na čerstvém vzduchu.

VIII.

Dobře míněná pikle, již obě paní proti panu Hajnému a staré paní vedly, dařila se jim po přání. Mladá paní byla na venek upokojenější, ano i veselejší, a ten neb onen projev duševní rozlady dal se již přičísti okolnostem. Sám dr. Netušil, ač byl bedlivý a svědomitý lékař, jevil jasnější tvář; věřilť zplna výpovědém paní Hajné, a ta jej klamala, líčíc sebe zdravější nežli byla skutečně. Věda kromě toho, že předpisy jeho přísně se

v domě zachovávají, domníval se, že nebezpečenství ubývá, a mluvil v ten smysl i s panem Hajným, když soukromí se ho po své paní dotazoval.

Tak stalo se, že pravý věci stav na venek nepronikal, a že v domě zavládl klam, na oko sice příjemný, ale sám v sobě nebezpečný. Paní žily zatím zcela pravidelně, buď v domě, nebo bylo-li krásné počasí, v zahradách, anebo v nejbližším okolí konaly krátké procházky a vyjížďky. Péči o drahou přítelkyni vedla slečna Mély nejjemnější, ano zapomínala téměř na sebe pro ni povznášejíc duši, obavami sklíčenou, vědomím, že krásna a mocná mateřská láska Mariina hodna jest sutou měrou všeliké oběti z její strany. Ano teprve nyní otvírala se jí svatyně ženského srdce a milovala Marii tím vroucněji. Tato byla na oko pokojna. Nebylať posud odhodlána ve skutek přeměniti plán, jejž v stručných rysech Drahokoupilovi svěřila; bylo jí prve okoušeti všech muk dlouhého a horkého zápasu duševního, nežli probudila se v ní činoplodná síla.

Kdykoli pan Hajný za obchody odjel, spávala slečna Mély s Maruší v ložnici. Zde při noční lampě hluboko do noci si povídávaly o předmětech, jež oživovaly jich mysl a srdce. Mély ovšem nejraději mluvila o Jaroslavovi a své k němu lásce, a z jejích řečí vysvítalo nade vši pochybnosť, že láska její k němu jest tak pevně v nitru jejím zakotvena a tak stálá, že nižádným vlivem zevnějším zviklati se nedá, a že vytkla si za životní úlohu, učiniti láskou svou Jaroslava šťastným a tím i sebe. A jaková byla láska její k doktorovi, taková byla její k němu důvěra: vespolná láska jejich připadala jí tak nezměnitelnou jako zákon přírodní, a víra v poctivou povahu Jaroslavovu byla v ní křišťálem horské studánky.

»Nejsem již svá,« říkávala k Maruši. »Všecka bytosť má tak sloučena s Jaroslavem, jako s květinou zeleň a

květ. Není ve mně myšlénky, aby nestál jí Jaroslav za kmotra; duše má proniknuta duchem jeho tak, že nenalézám při ní již žádné samostatnosti. Nediv se, Maruše, oddanosti mé! V ní jest síla má, v ní pýcha má, v ní jádro mé jsoucnosti, z něhož, tak najisto očekávám, vyroste strom blahočinného života nám oběma.«

»Nelítostný bývá osud. Což kdyby odchýlil od tebe doktora, kdyby ti jej odňal?« zpytovala Maruše přítelkyni.

»K nám nemá osud cesty, nemá na nás zbraní,« odvětila odhodlaně Mély. »Láska naše jest hrází, jíž nerozrazí příval jeho vln. A kdyby se stalo, že bych Jaroslava nepolíbila jako manžela svého, přece tak bych mu zůstala věrna, jakoby mužem mým se byl stal. Nikdy, nikdy nezahodím se, poněvadž pro lásku svou zahoditi se nemohu. A Jaroslav rovněž se nezahodí.«

»Nebezpečno, má zlatá hlavičko, vyzývati osud!«

»Nevyzývám ho, ale kdyby odbila hodina k boji, mužně se mu postavím.«

Tato myšlénka byla těžkou skalou pro cestu mladé paní, ale nerozdrtila úmyslů jejích, jež čím dále tím úchvatnější silou všecko její myšlení ovládaly.

Snad řízení nevýzpytného osudu, jejž slečna Mély v překypu lásky své do boje vyzvala, snad čirá náhoda přinesla jí novou zprávu o doktoru Javorníkovi. Tato utvrzovala ji v myšlénce, k Drahokoupilovi projevené, že Mély s doktorem šťastna nebude, a pobodla ji, by plány své, dlouho tajené a přemítané, účinně ve skutek uváděla.

Za nedlouho po rozmluvě s Mély nahoře vylíčené pozorovala paní Hajná, že přítelkyně jest bledší a zamlklejší a proti zvyku svému zádumčiva a nesdílna, zvláště ode dne, co jednou došel jí dopis její tety z Prahy. Mladá paní domýšlela se, že asi příčinu k tomu zavdal doktor Javorník, a že mezi milenci vznikla neshoda, ovšem doktorem samým zaviněná. Prahla po tom,

pravdy se dopátrati, leč z opatrnosti přímo na slečnu Mély nedoléhala čekajíc, až sama sejme zámek mlčelivosti s nitra svého a dopřeje jí vzhledu na vše, co v něm před ní skrývala. Když Mély otálela, snažila se mladá paní po oklikách, tůčkami chytře naléčenými k cíli se dostati, leč nedověděla se více, nežli že daleko od pravdy neuhodila. Příčina toho asi byla, že Mély sama neměla posud plné jistoty; snad i z útlocitu drahé přítelkyni nechtěla svými obavami přitěžovati v strastech jejích.

V tom odjinud a neočekávaně vrženo bylo nové a žádoucí světlo do mlhavých domněnek paní Hajné.

Herec Jelínek trávil sice ve fantasii po celou zimu z vavřínů na Čerstvém vzduchu natrhaných, ale v skutečnosti nezapudil neuprosnou prosu životní z chudobného svého příbytku, poněvadž to ani náležitě neuměl. Zhola řečeno: rodině jeho vedlo se špatně. Zhusta nebylo ani na chléb, ani bramborů dosti, za to více než dost bylo levit z úst Korfeliány, s níž nedostatek stíral všecky zbytky bývalé poesie a již nadobro opouštěla křesťanská trpělivosť. Teprve o masopustě, když »kustymy« se půjčovaly, začínal se ubohému umělci trávníček trochu zelenati; pastva byla sice sporá a dloužků jako chudobek, ale nebylo přece k zbláznění jako prve. Jelínek nebyl sice nikdy při mase, ale po zimě byl při kostech, div v něm za chůze nerachotily. Přes to všecko zachoval si svou česť: ač jej mrzutá družka jeho osudů stále k tomu pobádala, neobtížil ani jedním psaníčkem o podporu »příznivce« své na Vražně, v Praze nebo na Čerstvém vzduchu, nastavuje s tureckou resignací svůj hřbet důtklivým buchtám osudu svého. Těšil se na jaro jako dítě, ale člověk píše a Pánbůh maže: sotva se zlaté jaro otevřelo, rozstonala se manželka a za nedlouho nejmilejší jeho synek, na počesť Klicperovu Václav Kliment nazvaný. Jelínek svých

drahých neopustil a nejlepší své kustymy poslal pro ně na studie. Konečně nadešly lepší časy: manželka chodila a obstarávala zvolna domácnosť a Vácslav Kliment sedal již na prahu před stavením. Jelínek sehnal, kde se co ještě sehnati dalo, svlekl se sebe všechnu hrdosť a všechen ostych, svázal si raneček a dal se na pochod za svými příznivci, aby prosebně zaklepal na přeplněné jich kapsy.

Zaměřil nejprve do matičky Prahy k doktoru Javorníkovi.

Bývalý »pan režisér« dobře přijal ubídněného muže, vyslechl trpělivě a soucitně celou tu dlouhou a truchlivou litanii, již mu za zimy a jara bylo se vymodliti, ponechal si ho několik dní v Praze, aby si odpočinul a pookřál, ošatil jej slušně a dal mu posléze na cestu pěkné viaticum, jakožto »honorář za životopis, jejž na Čerstvém vzduchu při besedě divadelníků tak věrně vypravoval.«

Začátek pouti Jelínkovy dopadl podle toho skvěle, a herec sám za těch pět dní, jež z přízně doktorovy v Praze bezstarostně prožil, tak okřál, že vypadal, jakoby ho proměnil. Při tom, ač držel se důsledně v uctivém pozadí, bedlivě si všímal všeho, co viděl a slyšel v okolí doktorově, aby nasbíral do svého tlumoku zajímavých novinek a klepů pro Vraženského pána, k němuž z Prahy putovati hodlal. Doktor vedl si před ním zcela nenuceně, ano bral jej i večer do důvěrného kroužku svých přátel, samých to svobodných paniců z lepší společnosti, aby jako beránek snímal smíchy jejich světa. Jelínek nebyl tolik hloupý, aby potají úmysl svého »příznivce« nepronikl, a byl tolik moudrý, že radosti celému klubu nekazil. V odměnu za své sebezapření dověděl se Jelínek hromadu zajímavých novinek pro pana Bořovce, z nichž jedna byla rázu důležitého, ano povážlivého. Již v klubu slyšel narážky na nějakou důvěrnou známosť doktora se

slečnou sestrou jednoho z přítomných pánu. Týž pán Jelínka jednoho dopoledne na Příkopech potkal a zapředl s ním hovor nikoliv bezúčelný. Šlo mu patrně o to, vyzvěděti na Jelínkovi, jaký jest v pravdě poměr mezi doktorem Javorníkem a slečnou Měřinskou ze Záhořan. Jelínek odpovídal z úmysla jenom všeobecně a z opatrnosti dával vůbec jazyk na uzdu. Přítel doktorův zpozoroval to, a aby herci jazyk rozvázal, zavedl jej do vinárny, kde usedli při osamělém stolku k láhvi rýnského. Zde, by hostě svého rozhovořil, sám prve se s ním pustil do obšírného a důvěrného hovoru, zjistiv si jej, že doktoru Javorníkovi nic neprozradí. I vykládal mu široce, že má sestru vzácné krásy, vzdělanosti a společenské vybroušenosti, jež již mnohou skvělou partii zamítla, poněvadž doktora báječně miluje. Doktor prý sám jeví k ní nepopěrnou náchylnosť, u přítomnosti její rozplývá prý se zřejmě blaženstvím, ale váhá prý posud rozhodně se vysloviti, ač viděti na něm, že váháním svým těžkou oběť svému štěstí s Emilií přináší. Příčinou toho že asi jest, že loni v Záhořanech, »z mladických asi vrtochů«, se zapletl se slečnou Měřinskou, že by asi velmi rád se ze svých slibů vytáhl, že však neví, jak by ten těžký ořech bez ujmy na své cti rozluštil. Sestra prý o tom ví, ale tak nejasně, že sama ho poprosila, aby požádal pana Jelínka o podrobný výklad v té věci, aby již prokázal mu to dobré přátelství, že sestra i on budou mu z toho z té duše vděčni, a že budou mu nejochotnějšími dlužníky pro budoucnosť, vykoná-li jim tu službičku, jež nemá přece proň ani nejmenší obtíže.

Jelínek, jemuž jiskrný mok a vnadný průzor do budoucnosti jazyk skutečně rozvazoval, nevěděl na štěstí mnoho o milostném svazku našich přátel; ale co věděl, pověděl, přidav při jednom, že příznivec jeho, statkář šlechtic Borovec, slečnu Mély zbožňuje a půl Vrážna by

za to dal, kdyby ji mohl odvésti od oltáře. Také připomenul, že z Prahy přímo do Vražna pojede, a slíbil, že na všecko dopodrobna se vyptá a až se vrátí, mladému pánu poví.

Hostitel jeho mu vzdal díky a navrhl mu zároveň, by pana statkáře pod kloboučkem o všem zpravil, co si povídali.

»Možná,« dodával, »že tak dobře poslouženo bude i panu Borovci i doktorovi. Přetrhne-li se ten svazek, kyne statkáři znamenitá naděje, že dostane slečnu Měřinskou, a doktorovi, že stane se svakem mým, zajisté šťastným. Vy sám, pane Jelínku, dobře při tom pochodíte a prokážete oběma příznivcům svým výbornou službu.«

Když se loučili, vtiskl mladý pán Jelínkovi bankovku do ruky, jak pravil, »za ten čas jen, o který jej svojí záležitostí oloupil.«

Jako dobrý člověk vzal náš herec celé vypravování za platnou minci, a když mu hlava vychladla a o věci přemítal, nenalézal v úloze sobě přidělené nic nepřirozeného nebo závadného. Podle zkušeností svých věřil i v poblouznění v lásce. Pobloudil-li doktor v lásce na Čerstvém vzduchu a kyne-li mu pravá láska v Praze, proč by mu potají vydatnou službou se nezavděčil? Kromě toho věřil také, že takovým způsobem pro budoucnost sobě i rodině své valně může přilepšiti. Ostatně, na česť Jelínkovu budiž připomenuto, že mu ani nepřipadlo, by hráti mohl úlohu bezděčného pomocníka v intrikách mladé pražské dámy, jež usilovně o to pracuje, krásného a líbezného doktora Javorníka za ženicha uloviti.

Peníze, jichž nutně na cestu nepotřeboval, poslal manželce své, a když pozoroval, že přítomnost jeho

doktora Javorníka již počíná netěšiti, vzal v hluboké úctě a srdečných díkách od něho propuštění a dal se na cestu do Vražna. O Záhořany mínil jen tak mimochodem zavaditi.

IX.

V komnatách staroslavného Vražna přerušeno bylo s nenadání obvyklé ticho; v bezbarvou jednotvárnou idylu jich padl mimo vši naději živel nový a změnonosný. Měli tam návštěvu, herce Jelínka. Jednou na večer, za vlažného deštíka, přijel po svých s celou svou tragikomickou důstojností na nevelikou potěchu paní Marjánky, jíž od lonska vše, co zapáchalo divadlem, bylo plesnivinou v špižírně. Ostatně i panu Borovcovi nepřicházela z počátku návštěva ta dvakráte vhod. Strážce kapsy své povždy opatrný tušil hned na první pohled, co bývalého jeho učitele u věcech divadelních k němu přivádí, a čelo jeho vysoké skládalo se v starostlivé vrásky, když Jelínkovi na uvítanou pravici podával. Leč proto přece cize a chladně Jelínka nepřijímal; přirodilá mu dobrodušnosť jako vždy i tenkrát podržela vrch. Však hned první večer, když v jidelně po večeři při sklenici čerstvé chmeloviny a při doutníku se po chuti rozhovořili, obracelo se mínění jeho v prospěch přibylého hostě. Tomuto přirozenou měrou běželo o to, přichýliti k sobě hostitele svého, a nevěděl tomu právě lepší cesty, nežli sděliti se s ním důvěrně o vše, co o doktoru Javorníkovi v Praze vyzvěděl, při čemž po způsobě herců k úloze přidal také leccos z vlastní dílny své, by obecenstvo své pořádně si navnadil a domluvil se zamýšleného dojmu. Z údivu do údivu padaje otvíral vraženský panic k novinám těm oči i uši, a hledy jeho zpytavě tkvěly na rtech hercových, zda lítají z nich pravé těžké koule pravdy, či bouchá-li z nich jen chlu-

mecký prach. Však vypravovatel se nepotřeboval na pravdu dušiti: posluchač cítil, že neprodává mu ani smyšlének ani klevet, a nepřipadalo mu ani na mysl, že by herec svými novinami chtěl si zakupovati jeho přízeň, nebo docela otvírati si jeho váček.

Když pásmo svého vypravování dovinul, otázal se herec svého hostitele: »Co ráčíte, milostpane, tomu všemu říkati?«

Vraženský pán nemínil se před ním ze svého vydati. Pro ten čas uznával za dobré silný rozruch duše své před ním pozakryti a pokrčiv diplomaticky širokýma svýma ramenoma odpověděl po chvíli: »Nevěřil bych, kdybyste to nebyl vy, milý příteli; ale takto nutno jest věřiti.«

Přídanek »milý příteli«, dnes po prvé k němu pronešený, zalahodil Jelínkovi jako nejlíbeznější kritika. Pohladiv si samolibě kníry zavdal si piva a prohodil pak důrazně a jistě: »Myslím, že z té zamilované pšenice z Čerstvého vzduchu nebudou svatební koláče!«

Pan Borovec se zahleděl na chvíli do ubrusu.

»Bůh to suď!« odvětil, nutě se k filosofickému klidu. »Jsou to zvláštní lidé, slečna a doktor! Řekl bych, bílé koroptve. Slečna jest cherub co do charakteru, na to chtěl bych umříti.«

»Před slečnou Mély klobouk až na zem; ale pan doktor . . . Slečna je hodna lepšího charakteru; takového, v němž je tak něco staročeské síly a pevnosti, tak jako asi při vás, milostpane.«

Pan Borovec třikrát zamhoural očima, ale přímo neodpovídal. Dával se sice rád, jako každý smrtelník, hladiti po srsti, ale této chvíle nahrnulo se mu v mysli tolik nových myšlének a vzbouzelo starých, že pochlebenství Jelínkova náležitě nepožil. Aby nabyl tu i onde lepšího světla, dal na herce ještě několik podrobných otázek stranu doktora Javorníka a nové jeho známosti, vyslechl

a odvážil pozorně, co na ně odpověděl, a zahnul pak s hovorem na jinou cestu. Zatím odbila na rodinných hodinách desátá hodina a na unaveného Jelínka šlo zívání. Pan Borovec mu nabídl odpočinek, dali si dobrou noc a rozešli se.

Panic se svlekl a usedl si na postel, jež stála v levém koutě v jídelně. Ruce sepjal v klíně, přichýlil hlavu k prsům a dal se do rozjímání. Imam, jenž po celý večer dřímal pod stolem, vstal, protáhl se a položil se k nohám svého pána, kde z pravidla noci trávíval.

O spaní nebylo dnes při panu Borovcovi ani řeči. Jelínkovy noviny jej prudce vytrhly z poklidu, tak pracně dobytého, a rozvětřily celé jeho nitro. Myslil již, že nešťastná jeho láska jest položena ad akta. Ale chyba lávky! Dnešním večerem znova se vynořila z hlubiny zdánlivého zapomenutí a postavila se předeň, tak silná, svěží a půvabná jako před tím, nežli Mély ověnčila doktora, nežli mu při pianě v divadelní besedě dala tím přenešťastným košem! Co tu nových myšlének a citů rozšířilo se v něm opět! Jak státi se pánem jich, jak domoci se pokojné, zdravé, úrodné myšlénky v té vířivé směsi!? Vraženský pán byl dobrý a šlechetný člověk, to bylo viděti z toho, že ač byl až nad svou pleš zamilován, prudký a hořký hněv pojal proti doktorovi, jenž po jeho soudě jednal s Mély jako zrádný padouch s andělem. Pan Borovec mnul si křečovitě ruce a stiskl zuby. Krev jeho rozpálila se bohatýrským žárem a duši jeho bleskem projela myšlénka, pomstíti se na doktorovi. Panic skočil s postele a rozchodil se prudce po jídelně kolem stolu. Nevěda, co s pánem se děje, vzchopil se Imam s podlahy a chodil za ním. Krvavé myšlénky lítaly z hlavy Borovcovy jako jiskry z prskavky.

»Vyzvu jej na souboj, vyzvu,« mluvil polo nahlas: »na palnou zbraň! A zastřelím jej jako pominulého hafana. Ano, ano, tak učiním a učiním. Mély jest útlo-

citná žena! To by bylo, aby pak z vděčnosti nestala se mojí! Zastřelím jej. Ale což kdybych měl sám padnouti?«

Panic s Imamem se zastavili.

Sám padnouti! Pomysl ten poněkud ochladil horkou hlavu a zdusil šlehy bohatýrského nadšení. Skutečnosť brala za uzdu ohnivého komoně fantastiky a chlácholila jej k pravidelnému chodu. Vraženský nahlížel, že kdyby měl sám padnouti, souboj s doktorem pro Mély byl by věcí prazbytečnou, po případě i směšnou. Duch zdravého sobectví dostavil se a napomínal jej: vezmi věc střízlivě a prakticky do ruky a vytěž z ní pro sebe, co vytěžiti lze. Jen krok za krokem. Žádné skoky. Nadešla rozhodná pro tebe doba: Mély může býti tvojí, životní štěstí můžeš si zachrániti. Jen rozum do hrsti.

Panic s Imamem znova se rozešli, ne již prudce, zcela volně. V myšlénky zabrán prošel Borovec sousední komnatu a vstoupil do parádního pokoje. Spatřiv Mélinu kytici, jež posud stála mezi záslonami před oknem, přitáhl si k stolku, na němž stála, křeslo a sedl si do něho. Věrný jeho nohsleda položil se k nohám jeho a zvědavě ob chvíli k němu vzhlížel. Venku zatím chmury na obloze se rozešly a z temné modroty svítil do komnaty měsíček, ten věrný a mlčelivý přítel zamilovaných. Pan Borovec přemítal o magickém jeho světle a osnoval si plány. Konečně vyvinul se mu z prsou spokojený oddech. Ustanovil se na cestě, kterou půjde znova za cílem svým milostně zářivým. Venku před vraty zatroubil ponocný dvanáctou. Vstávaje z křesla všimnul si po prvé panic Imama. Vzal hlavu jeho oběma rukama a přitiskl ji k srdci.

»Věrná duše,« zašeptal k ohaři a ubíral se na lože své, kdež v brzce sen jej obešel.

Druhého dne vzbudil se záhy z rána a ještě před snídaním vyšel si před dvůr, kde stály dvě řady akacií

u vší nádheře bílých květů svých. Líbezná vůně linula se z květných jich hroznů do ranního vzduchu, že radost bylo tam chvíli pobyti. Byla neděle. Obecný ruch všední práce ustoupil posvátnému klidu, jenž celou krajinu províval sváteční náladou. Zevšad, kam vzhlédlo oko panicovo, usmíval se naň blahý soulad, jen v nitru jeho šoumalo traplivé bezpokojí asi jako podzimní vítr v stromoví. Byl pln starostí, jak se svým plánem dopadne. Nasnídav se dal zapřáhnouti a zajel si do Suchotína na služby boží, nechav Jelínka doma. Odtud jel na Čerstvý vzduch. Bylo mu milo, když ještě v Záhořanech se dověděl, že pan Hajný jest na cestách, a ještě milejší, když se v návštěvně sešel se samotnou mladou paní, svým milým sluníčkem. Jeden před druhým se jaksi zarazil; ona se mu zdála nápadně přepadlou a bylo při ní viděti, že úsměv její více ze zdvořilosti vychází nežli z milé nálady mysli; on zdál se jí příliš vážným, a tušila hned, že nepřichází náhodou nebo z pouhé zdvořilosti. Oběma bylo asi tak, jakoby nějaké neviditelné čarovné ruce je zároveň sváděly a od sebe odháněly. Proto také rozhovor jich se z počátku ztěžka rozjížděl, a třeba drželi jej v obecných kolejích: mladá paní tušila, že mysl sousedova k jiné cestě tíhne, a Borovec nevěděl, jak nejvhodněji by svou při vésti počal, ano nyní rozpakoval se, má-li ji vůbec počíti. Něco, čeho sobě vysvětliti nedovedl, kladlo mu závoru na ústa, jindy tak hovorná. Posléze, když paní Hajná slečnu Mély do hovoru přivedla, odhodlal se se svou vystoupiti.

»Že právě, milostivá paní, o slečně mluvíme,« pravil oči k zemi klopě, »musím se přiznati, že dnes přicházím k vám u velmi delikátní záležitosti, jež právě slečny nejvíce se týká, a jsem z toho srdce tomu rád, že popřáno mi snad prozřetelností s vámi mezi čtyřma očima si porozprávěti.«

Paní Hajná se lehce zarděla a zpytavě a zvědavě upjala naň své blankytné oči.

Borovec krátce vylíčil, že včera na večer Jelínek na Vražno zavítal, a vypravoval obšírně, co mu svěřil o proněvěře doktorově. Při tom, aby pravé zámysly své prozatím před mladou paní ukryl, dával hovoru svému barvičku rozhořčenosti nad zradným jednáním doktorovým a tvářil se vůbec ne jako tajný snubič slečnin, nýbrž jako nezištný a upřímný přítel její a celého domu Hajných.

Paní Hajná každou minutu barvu měnila a hltala zrovna jeho vypravování. V očích jejích zasvítil tajný zážeh radosti, Borovcovi neviditelný. Snažila se, aby zůstala pokojnou, ale bystrý pozorovatel byl by si všiml, jak prsty její křečovitě tisknou opěradla jejího křesla.

Když Borovec se odmlčel, promluvila hlasem vnitřním rozruchem rozechvěným:

»A je-li Jelínek spolehlivý muž? Nemá-li snad v záští doktora?«

»Stojím zaň,« odvětil Vraženský panic. »Jelínek je prostý, počestný člověk, životem zkušený; aby lhal, nepodobá se ani dost málo. O záští k doktorovi nemůže býti řeči; naopak vím, že jej ctí, ano že mu i nakloněn je pro lásku doktorovu k divadlu.«

»Tedy pravda; velmi důležitá . . .«

»A smutná.«

»Ano, pro Mély velice smutná. Dobře jest, že mne první do ní zasvěcujete, příteli. Prosila bych vás vůbec snažně, abyste při mně přestal. Je to věc pro náš dům nemálo ožehavá.«

»A pro mne a štěstí mé nesmírně důležitá,« ujelo stísněným ňadrům Borovcovým.

Mladá paní vznesla k němu zpytavý zrak. Živý ruměnec, jímž tváře jeho jenjen hořely, prozrazoval jí zřejmě, co svými slovy míní. Cítila nelibý, studený pro-

chvěv v srdci svém a nepronesla ani slovíčka sousedovi na povzbuzenou. Leč on nedal se odbyti.

»Miluji, milostivá paní, slečnu Mély,« zpovídal se Borovec, »přese všecko, co se stalo, ji miluji upřímně, vroucně, tak jako prve. Nejen štěstí své i život svůj dal bych za ni. Štěstí její jest štěstím mým, neštěstí její neštěstím mým.«

»Snad neštěstí to se od ní odvrátí. Třeba vyčkati, přesvědčiti se. Snad Jelínek věc s doktorem zveličil, snad stane se náprava.«

»Jsem jist, že věc se má tak, jak jsem ji vypravoval. A vidím v tom pokyn s hůry, abych nevzdával se lásky své, jíž kyne nová a podstatná naděje tím, že doktor se samovolně lásky své zříká. Třeba jen, aby slečna Mély na mne v pravý čas upozorněna a připravena byla, a jsem přesvědčen, že kdybyste vy, milostivá paní, na niž ona všecko dá, tu úlohu na se přijala, má touha a osvědčená láska by ke šťastnému došla cíli a konci. Ó, buďte při mně, milostivá paní, zastaňte se upřímně o mou věc, a do posledního dechu budu vaším nejoddanějším dlužníkem.«

Mladá paní ani hrubě Borovce neposlouchala. Vlastní její záměr, jenž dnešní novinou znamenitě se přiblížil ke skutečnosti, vyplňoval všecko její myšlení a vzpružoval vůli její kráznému chtění. Viděla ráda Borovce v domě svém, ale nyní stával se jí nepohodlným a nepříjemným, poněvadž svým zájmem křižoval její záměr. Paní Hajná byla povahou; sliby na prázdno rozdávati příčilo se jí, a Borovce přímo od sebe odpuditi nezdálo se jí býti opatrným jednáním. Vždyť by on, jak dnes jej poznávala, na vlastní vrub mohl se při Mély o při srdce svého zasaditi, a třeba bylo málo naděje na vítězství, mohl přece provedení jejího záměru býti na závadu, když ničím jiným, aspoň tím, že by myšlénky její přítelkyně odváděl od směru, ve kterém jedině je paní Hajná

pro svůj záměr míti chtěla. Také jí šlo o to, by co nejrychleji zavázala si Mély slibem; samostatné jednání Borovcovo mohlo zplozovati otalování. Viděla tedy toho potřebu urovnati si odpověď co možná diplomatickou a pro Vraženského panice snesitelnou. Pravila:

»Mély jest mi více nežli přítelkyní; ona jest kusem živé duše mé. Vaší novinou jsem všecka rozrušena, ano zdrcena; k jiné pořádné myšlénce se mysl má ani vzepříti nemůže. Pak považte, milý a vážený příteli! Rána, která Mély očekává, tak hrozná jest, že sama trnu úzkostí, nepodlehne-li jí útlá její duše. Mély jest ovšem povahou silna: ale sklamaná a zrazená láska jest morem na povahu ženskou i nejsilnější. Snáze unese žena smrť drahého muže nežli jeho proněvěru. Jak za ťakových okolností i při nejlepší vůli měla bych přijíti Mély s vámi? Zdaž nevzbudila bych v přítelkyni odpor proti vám, zda nebylo by v takém jednání viděti drsnou bezohlednosť vaši k jejímu neštěstí? Tak srdce ženy se nekupuje: jemná soustrasť v neštěstí jejím, obětování vlastních zájmů bolesti její jsou neskonale vábnějším vnadidlem srdci ženinu. A na konec dojde na vše ve světě, dojde i na vaši lásku.«

Pan Borovec nebyl spokojen, ač celkem mladé paní musil dáti za pravdu. On žádal slibu a ten mu nebyl podáván. V ten smysl se vyjádřil k paní Hajné.

»Co do slibu,« odvětila mu, »neplyne-li ze řádné rozvahy? A jak můžete nyní, a v delším ještě čase, žádati na mně řádné rozvahy? Vždyť pravila jsem vám, že Mély kus jest živé duše mé. Trpělivosť, příteli: vemte prozatím za vděk pouhým mým přátelstvím. Svým časem a v pravý čas ukáže se jistě účinným.«

Rozladěn na mysli odjížděl dnes pan Borovec z Čerstvého vzduchu. Bůhví, že na tom místě, na světě mu nejdražším, nemohl se z trpných svých úloh propracovati k činnosti! To stlačovalo mysl jeho, to kazilo všechen

její volný vzlet, to kormoutilo ji. Kromě toho Vraženský panic si nebyl toho vědom, ale cítil to, a takové cítění bývá z pravidla příčinou rozladu naší mysli — že on s vlastními zájmy svými bývá u Hajných jen nástrojem v rukou jiných. Přidáme-li ještě k tomu, že dnes zvláštní škádlivou náhodou ani nejdražšího obrázku srdce svého v Záhořanech nespatřil, nebude nám s podivením, že návrat jeho do Vražna Jelínka příliš nepotěšil. Dnešní oběd uplynul dosti bledě a téměř bez hovoru. Jelínek sám, pokusiv se několikrát s chatrným úspěchem o zábavu, svinul plachty své, nahlížeje, že by dnes ani sv. Jan Zlatoústý mrzutých komárů s mysli jeho hostitele nezapudil. Hned po obědě rozešli se do polí; každý jinam.

Paní Hajná si oddechla, když na dvořišti dozněl hrkot kočáru Borovcova. Byloť jí třeba samoty, aby připravila se k dílu, dlouho zamýšlenému a odkládanému. Dnešní výpovědi Borovcovy byly pro ni rozhodny. O pravosti jich nepochybovala ani dost málo, poněvadž tak výborně se hodily k jejímu životnímu účelu. Co jí posud vázalo ruce, co ji posud zdržovalo záměr svůj s Mély vtělovati v čin, byla nejistota o doktoru Javorníkovi. Až do dneška jen se domnívala, že není hoden lásky přítelkyně její, že Mély nedojde po boku jeho pravého manželského štěstí; dnes, co posud viděla jen v mlhách, spatřovala v bílém světle pravdy: doktor Mély pravou láskou nemiloval, doktor zadal se s ní jen z lehké mysli, ne z plné mužné rozvahy. Svoji nemohli býti. Mély bude nástupkyní její u Prokopa, bude po její smrti dobrou mateří dítkám jejím. Co posud nejvíce cestu jí zaléhalo, to nebylo nyní již nesnadno: odvrátiti Mély od doktora. Znala dobře povahu Mélinu a byla přesvědčena, že muži, jenž zradil lásku její, nikdy ruku k sňatku nepodá. A bude-li Mély svobodna, ostatek se již podá při dobré taktice.

»Ona mne miluje, opravdivě a vřele,« rozumovala mladá paní odstupujíc od okna, kde až posud po odchodu Borovcově stála; »ona mne miluje, ona jest šlechetna. A z lásky její a šlechetnosti vyčerpám oběť její pro sebe a děti a zjistím si ji slibem. Vždyť na polovic již složen jest v rukách mých!«

Při tom umínila si, že rázně si pospíší s provedením svých záměrův.

X.

Byl večer a již pozdě. Slečna Mély seděla ve své komnatě při psacím stolku, na němž hejno dopisů, složených, poloотevřených i rozložených, v malebném bezladí se válelo. Spanilou hlavu měla v levici složenu, něco v pravo nachýlenu, a v záři lampy, poněkud v levo na stolku postavené, lahodně vystupovala hellenská kresba jejího profilu. Obličej její byl přibledlý a na bělostném čele rozpínaly se tmavší linie lehounkých vrásek, znamení to, že duše její zabrána jest do vážných a trudných myšlének. Oděna byla ve volný župan hnědé barvy s theovými růžemi, při krku poněkud rozhalený, a bílé její hrdlo bylo by luznou vnadou svou oko malířské i nejpřísnější uspokojilo.

Slečna hleděla upjatě do dopisu psaného ženskou rukou, kdežto téměř všecka ostatní psaní jevila rukopis mužský, patrně doktorův. Dopis, nad jehož obsahem slečna dumala, jest nám již povědom. Psalať jej neteři své teta Filipína z Prahy, a obsah jeho vrcholil v tom, že doktor Javorník nápadně se slečně Emilii Bohatové, sestře přítele svého, dvoří a koří, a že slečna pozornosti jeho co nejochotněji přijímá, ano, že v kruzích dobře zpravených proskakují zvěsti, že milůstky ty povedou až k oltáři. Každým způsobem prý slečna Emilie nejen

doktorovi přeje, nýbrž všecka do něho jest zamilována. Teta ovšem ctí svou za pravosť zpráv svých neručila, ale uznávala za svatou povinnosť svou, vše spravedlivé neteři vypsati a bedlivé oko na doktora a jeho počínání nésti, přidavši na konec radu »co nejlépe míněnou«, by opustila Záhořany, a chce-li si doktora zachovati, do Prahy k ní se přestěhovala. Slečna Mély až posud plně důvěřovala doktorovi, ale srovnávajíc dopis tetin s některými výpověďmi Maruše o svém ženichu, jakož i s některými projevy mysli doktorovy, o vážném vzhledu do zájmů životních právě nesvědčícími, nemohla se uzavříti před nepokojem a obavami, jež pevnou její víru v štěstí lásky rozviklávaly. Cítila nyní dvojnásob, jak doktor jí drahým, a prosila Boha jen o ducha mírnosti a klidu, aby jednáním svým, snad řádně nerozváženým, sama nepřispěla k tomu, by z mračen posud dalekých a snad i nepatrných nespustila se na lásku její záhubná bouře. Bralať nyní i sílu i dovednosť svou jaksi v pochybnosť, což zplozovalo v duši její bezpokojí čím dále tím traplivější.

Před Maruší nemívala nikdy tajemství, a první ponuk k tomu ji měl, přítelkyni tetino psaní na uváženou předložiti a upřímné rady její se dožádati, jak by nejprospěšněji bylo v té věci s doktorem jednati. Leč nešla po prvním hlase svého nitra; z leckteré příčiny. Předně soudila z mnohých výpovědí Marušiných, že nevidí v doktorovi oné vzácné povahy, které se ona v něm zcela důvěrně dohledávala. Věděla, že Maruše nevěří tak jako ona u věrnou jeho lásku, a obávala se, aby tetiným psaním, jež by jistě za čirou pravdu vzala, se proti doktorovi nezatvrdila a pak jí nedala rady, jež by vedla z nedorozumění do nedorozumění a snad i k rozestanutí. Každým způsobem zdála se jí Maruše proti doktorovi podjata, a kdo ví, zdali by i po straně, na vlastní vrub, ovšem že z lásky k ní, něco nepodnikla, co by

lásce její mohlo býti se škodou, nebo situaci ještě více zapletlo. Také myslila, že kdyby se Maruši se vším svěřila a za radu poprosila, by v ní vzbudila myšlénku, že doktorovi nedůvěřuje, že jej podezřívá, zkrátka, že není lepší nežli jiné milenky a vůbec nenese se povahou svou i v lásce nad všednosť. Posléze domnívala se, že vznikne-li již mezi ní a doktorem neshoda, nejlépe bude, když jenom mezi nimi opět se vyrovná, a že se vyrovná, bude-li jaká, jistou se kojila nadějí. Z těch příčin zatajila slečna Mély před mladou paní obsah tetina dopisu, ač neměla dosti síly, aby dojem jeho i s tváří svých smazala. Cítila sice, že Maruše pravdu tuší, a neušlo jí, že jí záleží na tom, chytrou taktikou, nepřímo, pravdy se dopátrati; ale přes to slečna ze zálohy své nevykročila. Co musila napověděti, napověděla, ale jasné pravdy nedopověděla, zůstavši si věrna. Takto byl by do vroucího přátelství obou paní, na sebe odkázaných, zavanul chlad oběma nepříjemný, ale za okolností, jež právě byly na Čerstvém vzduchu, byl snesitelnější; bylať každá z nich zaujata svou vlastní starostí, jež potají, různými cestami, k jedné se sbíhaly metě.

Jako vždy tak i v této době, srdci jejímu trpké, jala se slečna Mély samostatně kolísavou lodici lásky své, ano života svého, uváděti v běh, jenž po mínění jejím vésti měl do želaného přístavu.

Zatajivši pramen psala doktorovi pod žertem, který ji ostatně mnohou vážnou slzu stál, co dověděla se o jeho dvoření slečně Bohatové, gratulujíc mu k líbezné zábavě, jíž se mu dostává v záři krásných očí Emiliiných. Dala si na tom záležeti, aby do prostého humoru nevloudilo se ani za mák trpké ironie nebo břitké satiry, a byla s provedením úlohy své spokojena. Odpis doktorův byl rovněž žertovný, ale beránek jeho humoru nebyl bez trkavých růžků satiry, jež srdce slečnino dobře cítilo. Nepokoj a obava její neuspokojily se, spíše nabyly popudu

a oživy a zřejměji již prosvítaly z druhého jejího psaní. Nastal souboj pérem, z něhož žert pomalu nadobro se vykouřil a v němž saháno zvolna k opravdivé zbrani. Doktor stál na tom, aby mu jmenovala pramen, z něhož nedůvěru a podezřívání čerpá, a když po delším odporu slečna Mély tetu prozradila, zasypával ji trpkými výčitkami, že obstavuje jej špehy z nedůvěry v jeho lásku, a žádal přímo neobmezené víry ve svou lásku a uznání, že dopustila se proti němu chyby a viny. Rána ta ťala slečnu do živého srdce. Česť její, panenská její důstojnosť a nevina zbouřily se v ní k odporu, i jala se sebe důstojně, ale i ostře hájiti a klásti i ze své strany požadavky, k nimž měla touž měrou právo jako doktor k svým. Takovým a podobným způsobem rozjídal se spor mezi snoubenci do šíře i hloubky, jedno nedorozumění dávalo druhé, hořkosť plodila hořkosť, a štěstí lásky hrozilo rozvolnění svazku, jenž druhdy tak krásně spínal srdce k srdci. Byliť oba idealisté a měli již z povahy i z vychování jistou přirodilou hrdosť v sobě, jež nad slušnosť podmaňovala sobě i dobrotu i krásu srdce, jež do boje vyzvána byvši srážela se o sebe jako křemen o křemen a jež již mnohé lásce v předčasný ustlala hrob.

Doktor sám nedával se vinen a v pravdě lásky své k Mély nezradil. Vadou jeho bylo, že neuměl nebo nechtěl sladké okovy lásky tak nositi, jak praví milenci je z pravidla nosívají. Volný, avšak bezúhonný panický život, obvyklý u vybrané společnosti, byl mu potřebou, a sluniti se v přízni krásné a duchaplné dámy, třeba jiné srdce i ruka byly zadány, nepokládal podle svého katechismu za žádný hřích, za nějž by mu bylo snášeti výčitek nebo pokuty. Jsa více méně idealistou, nelámal si hlavy s věcnými poměry společenského života a nedal si práci uvážiti, že by slečna Bohatova, vědouc o tom, že jest ženichem, zplanouti k němu mohla vášní srdce a potají užívati mohla vhodných i nevhodných prostředkův, aby

jej pro sebe získala. Chyboval v tom, že ač napolo od jejího bratra věděl, že jej miluje, moudře nezabočil k ústupu, a že, těše se z marnivosti svému úspěchu, nepřestal choditi v dům přítele svého, utvrzuje celou rodinu a zvláště slečnu v domněnce, že přízeň její jest mu draha a že nebéře právě vážně své povinnosti k nevěstě. Netušil snad ani s idealného svého společenského stanoviska, že vzhledem k Mély zaběhnouti se může na kluzké scestí, a tušil-li, neviděl v tom přece závady pro česť svou nebo docela viny nějaké, lahodně baviti se s duchaplnou dámou, jíž skutečně slečna Emilie byla, a hráti si při ní na dvorného společníka, jemuž jiní mladí mužové z jeho kruhu štěstí to záviděli. Dopisy jeho nevěsty mu ovšem sňaly bělmo s očí, ale urážely při tom hrdosť jeho. Miloval svou Mély posud láskou prostou a vřelou a viny nebo docela zrady nebyl si žádné vědom, ale když dověděl se od své nevěsty, že její teta jej zde v Praze špehuje, zahořel nevolí, jež lásku jeho na čas zatemnila a všecku jeho bytosť k odporu pobodla. V této míře mysli své ustanovil se mladý muž na tom, že v tomto prvním rozporu lásky bude nepodajným, aby si pro budoucnosť nic nezadal, nerozváživ, že Mély mu charakterem příbuzná, že nepodajnosť pak vzbudí nepodajnosť, a že nepodajnosť s nepodajností ještě nikdy štěstí nezaložily.

Zřejmou nehodou bylo, že doktor Javorník již dlouhé měsíce Mély neviděl, a že bojovali jen pérem. V zimě a z jara, poněvadž churavěl na dychadlech, povolil prosbám nevěsty a zůstal v Praze. Když úplně ozdravěl, odrážel jej od návštěvy stav paní Hajné a pak neshoda mezi nimi vzniklá. Měl sice úmyslem hned po druhém dopise zajeti si do Záhořan, ale odkládal, až odložil návštěvu z uražené hrdosti.

Láska našich milenců rozvolnila se; značně rozvolnila; posud nepřetrhla se; ale nebezpečenství, že tak

se stane, dívalo se již do okna. Slečna Mély o něm nevěděla, netušila, že spoutáno leží v ňadrech paní Hajné, a že ještě tento večer, co nad dopisy doktorovými při psacím stolku dumala a přemítala, hrubě vrazí do příbytku jejího štěstí a zpustoší jej.

Unavena přemítáním o neštěstí svém a vidouc, že není v ní dosti duševní síly, by blaho životní sama si určila, zmalomyslněla slečna Mély a rozplakala se. Neštkala, slzela tiše pláčem nejbolestnějším. Přeslechla tichý klepot na dvéře, přeslechla i když dvéře se otevřely a mladá paní v nočním rouchu do komnaty vstoupila.

Paní Hajná popošla až k ní a položila lehce levici na její rámě.

»Nespíš-li, Meloušku?« oslovila ji jemně.

Slečna sebou trhla a všecka se třesouc vyděšeně vzhlížela k přítelkyni.

»Ty pláčeš, dušinko,« pokračovala příchozí paní.

Místo odpovědi Mély vyhoupla se z křesla, padla jí do náručí a skryvši hlavu svou na jejích ňadrech, hodnou chvilku si poplakala. Pak vztyčivši utřela si obličej slzami zmočený a zalomila rukama.

»Snad Bůh tě sem přivádí v této chvíli, Maruše,« jala se úryvkovitě mluviti; »ó, ty nevíš, že jako plaz pod kamenem svíjím se pod svou bolestí.«

Paní Hajná přišoupla si křeslo ke stolku a obě paní usedly držíce se za ruce.

»Mám mnoho na srdci, Maruško,« jala se slečna vypravovati; »a hřešila jsem, že jsem hned z prvopočátku se tobě se vším nesvěřila. Mělo již tak býti!«

»Míníš asi dopis tety Filipiny,« podotkla paní Hajná; »neb od těch dob vidím na tobě značnou změnu. Tuším, žes mi povídala, co jeho obsahem?«

»Jen napolo, obecně; tu máš, čti, duše drahá.«

Paní Hajná přijala podávaný jí dopis a pozorně se dala do čtení.

Dočetši pravila:

»Myslila jsem si již dávno, že to a nic jiného v něm obsaženo.«

Mély zbledla jako stěna; oči její svítily úžasem a rtové se pootevřeli.

»Jak, Maruše!? Ty sama něco víš?! A mlčela jsi?!«

»Já, tuším, v doktorovi jsem se nikdy nemýlila,« odvětila paní Hajná. »Však se asi pamatuješ?«

»Bohužel! Pravda to, trpká a žalostná! Maruše, musím ti všecko, všecko pověděti, abysi mohla posouditi, abys uvážila míru mého hoře.«

Nejprve zvolna, pak rychleji a živěji rozvíjela slečna Mély před přítelkyní pásmo svého trápení. Nebyla obšírna; stručně ale jasně, jak upřímnosť to činívá, pověděla, co se mezi ní a doktorem sběhlo. Na konec vyslovila své o všem mínění, jež vrcholilo v tom, že kdyby i tetiným dopisům docela za víru nedávala, přece oprávněna jest věřiti, že doktor se dopouští na jich lásce pronevěry, a že vůbec si při ní důvěru zmrhal, což již z toho viděti, že v listech hlavní věci ledabylo odbývá, ano mlčením pomíjí, ale vedlejší ve svůj prospěch obrací a pak proti ní za zbraň používá, aby tak hlučně zamluvil prostou pravdu viny, zcela jak činívají lidé nedobrého svědomí.

»Ó, jsem nešťastna!« dokončovala slečna znova oslzevši; »vždyť láska na důvěře visí a leží všechna, a důvěře mé podťaty jsou kořeny. Ó, že jsem jej právě milovala, že jej právě miluji! S mého jediného a největšího štěstí, s mé lásky, sprchal květ i list a kořeny tlí. Jsem skácený strom, Maruše! Zaplač nad ním!«

Mladá paní po chvíli odvětila:

»Neštěstí prý, Mély, nejmoudřejším jest učitelem lidem rozumným, a věř mně zkušené, zlatá dušinko má, že člověk unese neštěstí i nejhorší, jako já je nesu. Povídají, že není neštěstí, aby v něm nebylo něco štěstí,

a zkušenosť tvá na druhé straně přinese ti štěstí jisté. Ó, jak jsem se obávala o tebe, Mély, že s doktorem nebudeš šťastna! Tušila, ano věděla jsem, že doktor tebe není hoden! Do obyčejného kovu nezasazuje se drahokam, jakým jsi ty. Nyní se ukazuje a ukázalo, že měla jsem pravdu. Poklekni vděčně a děkuj nebesům, že nedošla jsi pravého poznání pozdě, že ještě v čas podařilo se ti spatřiti doktora tak, jakým skutečně jest. Ty nevíš všecko, vím více, nežli psala ti teta. Buď silna, Mély; neboť tato hodina snad Bohem k tomu určena, bys dopila, co dopiti musíš, chceš-li z vášně srdce svého vystřízlivěti a ozdravěti.«

»Maruše!«

»Poslyš, zlato moje! Poslyš statně a mužně!«

A mladá paní vypravovala, co slyšela od pana Borovce. Nepřimyslila nic, ale také nic neubrala z celého vyjednávání bratra slečny Emilie s Jelínkem a právem položila celý důraz na to, jak doktorovi na tom záleží, aby bez ujmy na své cti vyvadil se ze slibu k Mély jej vížícího.

Slečna ji bez poznámky poslouchala, krčíc hlavu mezi ramena, jakoby očekávala tnutí katova meče.

Když mladá paní se odmlčela, otázala se polo nahlas:

»A ty myslíš, Maruše, že měl Bohata k tomu od doktora mandát?«

»To myslím. Bystrý a vtipný jest. Našel si tak cestičku, aby se jeho úmysl dostal nám k uším a především tobě.«

Slečna Mély přikývla hlavou, chytila se oběma rukama o kraj stolku a položila obličej na ně. Minutku ani sebou nepohnula, pak trhla hlavou a lítosť a bolesť vybuchla z ní rykem srdce rozrývajícím:

»Moje láska ho mrzí, Maruše, mrzí, mrzí! On chce se z ní se ctí vytáhnouti, ó! . . .«

»Meloušku, buď silna, buď mužna!«

Mély uchopila ji prudce za ruku a křečovitě ji tisknouc zašeptala:

»Jsem, Maruše, jsem. Nepláču již a nebudu již plakati. Nebudu, ujišťuji tebe, nebudu. Leč něco musím učiniti; musím, Maruško, musím. Vím již, co učiním, vím.«

»Co hodláš?«

Těžce oddychujíc vstala slečna Mély z křesla a odstrčila je od sebe. Levicí podepřela se o stolek, pravici zaryla do ňader, k srdci, a pronesla temně, ale pevně a hlasitě:

»Já ho vysvobodím.«

»Rozvaž, Mély, co činíš; není na spěch,« napomínala paní Hajná.

»A sto let kdybych rozvažovala,« odvětila dívka, »neučinila bych jinak.«

To pravivši strhla se stěny podobiznu doktorovu. Zdálo se, jakoby jí mrštiti chtěla o zem. Ale když se podívala na obraz jeho tváře, zavrávorala nazpět a klesnuvši do křesla vypukla v křečovité štkání a lkání.

Mladá paní ji pojala do náručí. Byla její.

XI.

Jest po poledni, třetí den po tom, co právě vypravováno; blíží se druhá hodina. Na rozpálenou oblohu červencovou vjíždí zvolna od západu, jako povoz s ohromným nákladem do kopce, mračno. Jest to beztvarý, vydutý, hustý a těžký chumáč příšerných rozměrů. Jádro jeho zdá se černé jako uhel, ale nepokojný spod jeho jest černošedý, brzy tmavší, brzy světlejší, jak právě se choulí, a jako cáry visí z něho šedé mlhavé chumle; různotvárné laloky na okraji jsou na hranách

bělavý až průsvitný, jako rozpuštěné olovo. Slunce praží a rozžhavená vzduchová vrstva nad zemí míhavě se tetelí. Všecka krajina kolem Záhořan jakoby spala spánkem tvrdým, v smrtelnou tesknost přecházejícím. Tu i onde povyletí motýl, leč nevysoko, a brzy jako barevná jiskra zapadá do trávy chladodárné; rybky nepohnutě proti proudu v potoce se postavily a ostříž střelhbitě z polí míří do lesa. Mračno pomalu vstoupá výše, šíří se v pravo a v levo, jakoby pozdvihovalo od obrovského těla svého křídla; i zadní jeho část vyšinula se již přes čáru obzorovou, tak že je viděti v celé jeho hrůze a velebnosti.

Kousek nad Vražnem, na výšině, kudy se chodí k Suchotínu a odkudž rozhlednouti se lze po širé krajině, stojí Drahokoupil s Borovcem. Vzezření obou pánů jest vážné; hovor, jejž právě dokončili, nebyl asi radostný. Oba dívali se upjatě na mračno, mlčky a pozorně.

»Zlý to posel, velebníčku,« prohodil pan Račte, oka od mračna neodchyluje; »rač Bůh ochrániti tu krásnou úrodu před krupobitím. Dnes asi bude třeba modlitby.«

»Dejž Bůh, aby nepotlouklo!« odvětil farář. »Jest čas, abych šel a nohám přidal ovsa, bych ještě před dopuštěním božím dosáhl domácího přístřeší.«

»Dojdete ještě, leč nezdržuji vás. Zrovna mne srdce bolí, dívám-li se na to zlaté osení! S Bohem!«

Rozešli se. Vraženský panic rychle se vrátil do dvora, by dal lidem potřebné rozkazy pro všeliký případ.

Mračno se valí ke předu, šíří se na vše strany a zastírá již slunce. Stín, jejž vrhá na zem, vleče se zvolna jako obrovský příkrov po polích a lukách. Jako tlupy za hlavním vojem objevují se na obloze menší mraky. Z počátku jest jich jen několik, pak přibývá jich do nepočetna, jakoby je neviditelná ruka po obloze rozsypala. Jsou ještě vysoko, ale níží se, slévají se mezi

sebou i s mračnem hlavním a nabývají vlády nad klidnou modrotou plochou i ruchem svým, jako temné objevy vášně nad jasnem rozumovým. Nebeské zlato sluneční proskakuje jen chvílemi a na kratičko. Modrotu viděti již jenom po kusech a i ty ztrácejí se v mračném šeru, jež spouští se dolů, jakoby zemi chtělo do tmy své zahrnouti a zadusiti.

Dole na zemi zadul čerstvý vánek. Čeří klasná pole a krouží na silnici prach do kotoučů, jež jako šotkové vedou si v proskočném tanci. Leč na krátko. Vánku přibývá síly, mění se u vítr; kotouče vzrůstají v prašné oblaky, jež vítr pohání po silnici a rozhání po krajině. Vítr se rozhučel bujně a nevázaně na vše strany a seč jest, smítá před sebou: se stromoví trhá listí a láme větve a shazuje ovoce ještě nezralé. V šírém poli točí se v zběsilém reji a vichřice zdvihá se vzhůru k bouřlivým mračnům, jež divoce se shrnují, choulí a z nichž druh s druhem se sráží, jakoby hrdlem chtěly štíra zaplatiti. Západ zažíhá se blesky, hřímá; posud na holo. Leč hřímoty se množí na všech stranách, blesky počínají šlehati po celém chmurném bojišti. Tma jest jako za soumraku, chladno jako na podzim, vichr burácí, hrom rachotí, mračna chrlí blesky, těžké krůpěje dešťové padají hustěji a hustěji, až spouští se liják, jakoby z konve cedil: bouře udeřila vší rozvratnou silou svou, přírodě se zachtělo bořiti v děsně hučivém a skučivém reji.

Strašná bouře strhla se nad Záhořany; nebylo jí pamětníka. Boží dopuštění! Z oken chalup kmitalo světlo z rozsvěcených hromic, venku nebylo živé duše viděti, v přádelně pro temno přestali pracovati a zarazili páru, by nestalo se neštěstí. Jen otužení hospodáři stáli u oken prudkým lijákem omývaných, úzkostně čekajíce, nevypukne-li nikde oheň, anebo nepřijdou-li kroupy. Ženy se modlily, děti plakaly zarývajíce se do peřin. Protivný

vítr nepřicházel, by zahnal bouřku, jež zuřila již asi čtvrť hodiny. Táhlo na pátou hodinu.

Na Čerstvém vzduchu byly paní v jídelně pohromadě. Stará paní, tulíc Jarouška k sobě, seděla vedle Marie; slečna Mély stála u okna a dívala se do bitvy přírodní. Pan Hajný odskočil do přádelny, aby byl při ruce, kdyby státi se měla nějaká nehoda. Slíbil, že brzo se vrátí. V komnatě panovalo ticho jako na poušti. Se stíny venkovského soumraku vplížil se do jídelny úděs, zvýšený rachotem hromu, hukotem větru a deště a občasným plápolem blesku i otřásal mohutně útlou myslí dam i chlapečka. Veliký strach byl na všech, jakoby poslední nastával soud. V tom zablesklo se tak silně, že všem oči přešly, a hned po tom udeřil hromový rachot, že okna se třásla a duněla, a úžas projel nervstvem všech přítomných. Slečna Mély odskočila od okna a stanula kousek od něho.

»Udeřilo někde na blízku,« pravila, neodvracujíc zrakův od okna; »asi v Záhořanech.«

»Kde je Prokop, že nejde!« zakvílela paní Hajná.

Jaroušek se rozplakal; babička jej konejšila.

»Maminko, co to bude?« tázal se plačky hošík matky.

»Buď pokojen, synáčku; nic se nám nestane,« těšila mladá paní dítě. »Pánbůh se hněvá.«

Jarouš obrátil k ní zvědavě své veliké oči a chvíli mlčky se na ni díval. Pak pravil: »A na koho hněvá se Pánbůh?«

»Na zlé lidi.«

»To nejsme my, viď? Ani já, ani ty, ani babička, ani Mély? Tatínek také ne. My jsme hodni, viď, my nikomu nic zlého neučinili?«

Nevinná slova dítěte bodla paní Hajnou do živého srdce, že se dech v ní zatajil. Mimoděk pohlédla stranou na Mély a svěsila hlavu k prsům.

»Ty nic nepovídáš, maminko!« ozval se znova chlapec.

Mladá paní sebou trhla a přejela si bílou rukou čelo u vrásky složené.

»Skryj si jen, Jaroušku, babičce do klína hlavičku a říkej si v duchu modlitbičku.«

Nastalo opět ticho v jídelně. Bouře zuřila stále, blesky lítaly po nebi a osvěcovaly chvílemi šero komnaty. Úzkosti paním přibývalo. Minulo několik traplivých minut.

Slečna Mély vybrala se ze zamyšlení a obrátila hlavu k přítelkyni. »Není-li ti nic, Maruško?« otázala se jí lahodně.

»Nic, Mély, nic.«

»Co jest dnes tvému muži, že byl již dopoledne tak zasmušilý? Při obědě hrubě ani nejedl a nic nepromluvil?« tázala se slečna, aby mladou paní na jiné myšlénky přivedla.

»Dostal nemilou zprávu.«

»Obchodní?«

»Ne.«

Nastala přestávka. Bouře venku neubývalo a vítr metal dešťové přívaly do tabulí v oknech. Jaroušek, jenž poslouchal, co paní mezi sebou mluvily, díval se minutku udiveně na maminku. Pak pravil:

»Já vím, jaké psaní tatínek dostal. Strejček doktor v Praze psal, že bude míti svatbu. Tatínek to povídal mamince. Já to slyšel a já pojedu také na svatbu.«

V tom udeřilo opět, blíže nežli dříve. Hromový hlahol projížděl paním kosti.

»Pánbůh s námi!« zvolaly jedním hlasem stará i mladá paní.

»Ó, proč neudeřilo raději do mne!« zahořekovala slečna zalomivši rukama.

V tom vrazil do komnaty všecek udýchán a mokrý pan Hajný.

»Nelekejte se, zlaté lidičky,« zvěstoval paním; »uhodilo do topolu u vsi a chytila vedle stodola. My tu jsme v úplné jistotě; liják bez toho požár zhasí.«

Slečna Mély se vzchopila a chtěla z komnaty ven. Pan Hajný zděsil se jejího pohledu. Zastoupil jí cestu.

»Kam jdete, Mély?«

»Nevím.«

»Probůh! Pamatujte se.«

»Ó, já nevím, kde jsem. Ó, Bože, Bože můj.«

Hlava se jí zamotala, potácela se k zemi. Pan Hajný ji zachytil do náručí. Paní Hajná vyrazila ze sebe sten, srdce pronikající, a padala do mdlob. Slečně se vrátila paměť, přiskočila i s panem Hajným k ní. Stará paní hlasitě naříkala, Jaroušek se dal do křiku. Pan Hajný se slečnou odnášeli omdlelou do ložnice.

Venku zatím bouřka se pokojila; protivný vítr vznikl u výši a rozháněl a zaháněl mračna oheň soptící. Hromovému rachotu ubývalo síly, bleskot řídl a bledl, vichřice jen chvílemi skučela, liják přecházel v déšť. Rány hromové byly zdlouhavější a v přestávkách, až jenom temně duněly; obloha zbarvila se v jednotvárnou šeď jako za deště. Rozsvětlilo se poněkud a vlhkým ovzduším táhla vůně z rostlinstva. Lidé vycházeli ze stavení, dělníci z továrny. Vše běželo dohasit požáru nahoru do vsi. Omezili oheň na stodolu a učinili jej neškodným. Co bylo viděti, udeřilo za bouřky pětkrát v okolí: v Záhořanech, ve Vražně shořely dvě chalupy a na Svatoanenském kopečku přeražena byla jedna lípa a kaplička vzala za své. Kromě toho udeřil boží posel do staré hruše na stráni a do smrku při kamenném kříži, na cestě do Vražna. Přestalo pršeti, na obloze objevily se kusy modra, sluníčko začalo svítiti, nejprve nesměle, pak stáleji, až opanovalo milostným svitem svým. Z deště a chmur vy-

nořil se čarokrásný podvečer. Květy otvíraly vonná ňadra svá, skřivani se rozepěli a hory, přívaly umyté a občerstvené, líbaly se s červánky. Lesk nebes byl v pravdě magický, všudy jasno a čerstvo, jen lesy pozdálí ovíjely tenké mlhy.

Na čerstvém vzduchu nedocházely všecky ty vnady přírodní povšimnutí. Strach z bouřky, neobyčejně hrozné i dlouhé, a leknutí s Mély přispíšilo hodinu paní Hajné. Stará paní, bez toho vetchá, dojmy dnešního dne ochuravěla, a všecka starosť padla na slečnu Mély a paní Turečkovou. Když později doktor Netušil přijel, spokojilo se poněkud obecné rozechvění. Po desáté hodině v noci přišel na svět zdravý chlapeček. Když jej v peřince paní Hajné podávaly, podívala se naň bolestně a udělala mu křížek.

»Dejte jej Mély,« zašeptala.

Tato vzala dítě do náručí a přistoupila k ní.

»Tvůj jest,« pravila matka; »tobě jej odevzdávám.«

Slečna přivinula nemluvně k srdci a zadívala se do něho. Otevřelo očička. Mély připadalo, že jsou to oči Jaroslavovy. Polily ji slzy. Podala dítě panu Hajnému, jenž opodál stál zaražen slyšev, co Marie pravila. K radosti, jíž srdce se mu šířilo, přimísila se tesknota, jíž příčiny nevěděl. Mimoděk podíval se na lékaře, jenž stál při nohách nemocné vedle lože. Vypadal velmi vážně.

Venku svítil měsíc jako rybí oko a libodechá noc ovinula krajinu, bouří ne tak zpustošenou jako občerstvenou.

XII.

Minulo patnáct dní. Jest noc. Na západním obzoru projasňuje se bělavý pruh. Bude se pomalu šeřiti; není již mnoho do svítání.

Na Čerstvém vzduchu, v místnosti, kde loni slečna Mély jako Musa šťastného Jaroslava lavřínem korunovala, míhá se nezastřenými okny světlo a jedno okno jest dokořán otevřeno. Uprostřed komnaty asi, na lešeníčku sněhobíle prostřeném, leží mrtvola paní Hajné. U hlavy hoří jí tři silné voskovice. I u věčném spánku jest zjev její ladný a nevzbuzuje nijak odporu, jako vůbec pěkní lidé, i když Morana v nich sfoukla světlo životní. Je tomu teprve několik hodin, co vychladla. Stopy smrtelného zápasu vymizely z tváří jejích, do modra zakvetlých, a původní podoba se jí vrátila. Vypadáť, jakoby spala, jen bílý podbradek, jímž ovázán ovál jejího obličeje, ruší nelibě podívání. Oděna jest, jak toho sobě před zesnutím byla vyžádala, ve skvostnou atlasovou robu mořské modři, již jí byl manžel nedávno z cesty přivezl, holé ruce má na prsou skříženy a v nich úbělový křížek a růženec s hnědými kuličkami. V hojno nakadeřených vlasů vetkla jí prozatím slečna Mély živou běložlutou růži s několika tmavozelenými listy, aby nebyla tak zhola bez života.

Bolestí něm, s rukama na klíně sepjatýma, sedí opodál blíže hlavy nebožčiny v domácím županu pan Hajný a chvílemi pohlíží k ní zkalenýma a strnulýma očima. Tváře i vous jeho jsou vlhky od slz. U nohou mrtvé paní, při nichž shrnuto prostěradlo, sedí farář Drahokoupil a modlí se v duchu z knížek černě vázaných s červenou ořízkou. Oba pánové nemluví. Posvátné ticho šumí komnatou, rušeno jen kýváním nástěnných hodin.

Farář pozvedl oči z knížek, podíval se na pana Hajného i zesnulou paní a pravil:

»Bylo by dobře, milý příteli, kdybyste ráčil si popřáti odpočinku a odešel na lože. Ubezpečuji vás, že rád tu probdím u nebožky do rána.«

Oslovený na zápor zakroutil hlavou.

»Alespoň dovolte,« pokračoval farář ještě vlídněji, »abych prostěradlem ji pozastřel.«

»Ne, ne, velebný pane,« prudce se ohrazoval pan Hajný. »Nechte ji, jak jest. Nemohu pohledu od ní odtrhnouti; nemohu uvěřiti, že na věky ta tam. Oh! Marie, zlatá duše má!« vypukl v srdcervvný nářek a pokleknuv k choti své skrápěl ji hojnými slzami.

Farář si vzdychl a obrátil opět oči do knih.

Co věhlasný lékař z Prahy pod barvičkou předpovídal, čeho doktor Netušil potají se obával, vyplnilo se. Životní síly paní Hajné byly podlomeny; vadly, chřadly, až dochřadly. Některý den po rozhodné její chvíli dostavila se nemoc se vší ničivou silou svou, a úsilí lékařů nejhorlivější, ošetřování nejpečlivější a nejlaskavější nemělo jiného účinu, nežli že osudná rozhoda prodloužila se o několik dní. Paní Hajná trpěla statečně, nebývala mnoho při paměti, ale za jasných chvil byla mysli ku podivu pokojné, ano těšila spíše sama, nežli se dávala těšiti. K dětem i matce nejevila mnoho sympatie, více k manželu, nejvíce k Mély. Pan Hajný se vzmužoval před ní, ale v samotě propadal v tíseň a bolesť jako ten kámen do vody. Jako muž trpělivě snášel dni v strasti a hořkosti, jež div o rozum ho nepřipravovaly. Jakoby chtěl všecku svou lásku k Marii vměstnati v ten kratičký čas, v kterém jí ještě bylo popřáno dlíti na živě, ošetřoval i těšil ji dnem i nocí a ustupoval pouze Mély a to jenom, když usilovně si toho přála Marie. Stará paní, jež bez toho postonávala, leknutím a žalostí přemožena ulehla. Kdyby nebylo bývalo Mély v domě, bůhví, kam by byla ubohého muže žalosť zanesla. Příklad její, neúmornosť její za strastiplných těch dní, povždy znova osvěžoval jeho duševní i tělesné síly, kdy byly na sklonku.

Při slečně Mély skvěle se ukázalo, co dovede provésti srdce milující ženy. Obě děti pokládala za své a věnovala jim všechen čas a všechnu pozornosť; vždyť

nebylo, kdo by byl péči o ně vedl, ponévadž paní Turečková odkázána byla k posluze staré paní. A při tom, kde která chvíle vybyla, zvláště když děti spaly, nebo byly na procházce, náležela ošetřování ubohé nemocné, jež téměř okřívala, byla-li Mély při loži jejím. Slečna Mély zapomínala na sebe, na svůj zármutek, na posilnění tělu potřebné, a kdyby byla vlastní matku ošetřovala, oddanější lásku, větší sebezapření nemohla jí prokázati, než jak je projevovala k nešťastné své přítelkyni.

»Kdyby tebe, zlatá Mély, nebylo, nebyla bych již tady,« nejednou promlouvala k ní nemocná.

»Jsem jista, že ani Prokop ani děti nikdy ti lásky tvé ke mně nezapomenou,« děkovala jí jindy, za jasnějších svých chvil.

Asi šestý den před zesnutím paní Hajné seděla slečna Mély při jejím loži, držíc ji za chladnou a vlhkou ruku. Byla noc; hodiny bily první s půlnoci. Paní Hajná nepromluvila již dlouho, ač Mély ob čas ji oslovovala, tázajíc se jí po přání a libostech jejích. Najednou obrátila nemocná hlavu a utkvěla zrakem na přítelkyni.

»Mély,« zašeptali její rozpálení rtové.

»Vezmi lék, má jediná holubičko; uleví se ti,« rozmlouvala slečna.

Paní Hajná poslechla a pravila po chvíli:

»Mohu mluviti.«

»Ó, nemluv, drahá!«

»Musím. Nutno. Kolik hodin?«

»Jedna odbila.«

»Už. Vyslyš, Mély, oč tebe prositi budu.«

»Ó, věz již napřed, že všecko vyplním.«

»Ne tak. Jest to prosba příliš vážná pro tebe. Poslední prosba má. Poslední prosba umírající přítelkyně.«

»Jest mi svata.«

Marie se odmlčela a přivřela oči. Sbírala asi v duchu myšlénky. Po chvíli pokračovala:

»Že budeš dětem mým matkou, slíbila jsi mně, Mély. Dovrš oběť, popřej mi šťastné poslední hodinky: staň se manželkou Prokopovou.«

Mély zbledla jako stěna a zahleděla se pod sebe. Marie cítila, jak se její ruka v její pravici chvěje a jak chladne. Chvíli nepromluvila, čekala asi na odpověď. Když se Mély k této neměla, jala se dále svou osnovu rozpřádati.

»Nemysli, Mély, že mluví ze mne choroba nebo poblouznění. Dlouho již je myšlénka ta duši mé osou a cílem. Jest za zdravé mysli rozebrána; jest určena dlouho již za poslední prosbu k tobě. K čemu důvody. Prokop se ožení časem. Při jiné ženě budou mé děti ztraceny. Tys svobodna.«

»Budu jim bez toho dobrou matkou,« namítala Mély.

»Ne dívka, jen žena může býti matkou.«

»Přísahala jsem u sebe, že zůstanu věrna jediné své lásce v tomto životě, a třeba byla srdci mému korunou trnovou.«

Marie uzavřela opět oči a težce oddychovala. Mlčela. Mély přichýlivši hlavu k ní zděšeně se jí do obličeje dívala.

»Dřímáš-li, Maruško?« tázala se měkce a lichotně.

»Nedřímám.«

Mély ukáplo několik horkých slz na čelo přítelkyně.

»Cítím svěcenou vodu, jež kape na mne ze srdce tvého, Meloušku,« pravila nemocná.

V Mély stisklo se srdce bolem nevýslovným. Vzchopila se a přešla několikrát komnatu. Pak opět šla k loži a zahleděla se do zesinalých tváří Mariiných. Rtoma jejíma trhala bolesť, ruce se jí třásly, z očí se jí koulely čerstvé slzy. Snažila se promluviti; nebyla se slovo.

»Umřela bych pokojně,« zavzdychla si Marie.

Duše se v nešťastné dívce rozvolnila; s jazyka spadlo strnutí. Pravila:

»Umři pokojně, Maruško; vyplním, oč žádáš.«

»Věděla jsem, že tak učiníš, Mély.«

Nadešla opět delší pomlka mezi paními.

»Zmínila jsi se o tom mužovi svému?« tázala se Mély.

»Nezmínila a nezmíním se, drahoušku. Nesnesla bych to.«

»A on-li nepožádá za ruku mou?«

»Není slep a hluch. Má bystrý, praktický rozum. Jen pošetilec by tak neučinil.«

»Pak byla bych volna?«

»Pak — ano.«

Nemocná paní upadla opět v malomocnou netečnost, z níž této noci již nevybředla. K ránu vystřídal se se slečnou Mély pan Hajný. Promluvili jen krátce spolu a slečna potácela se do komnaty své, v níž měla umístěny děti. Jaroušek již byl vzhůru, postavil se v postýlce a natahuje po ní ruce volal ji k sobě. I maličký Prokůpek v náručí kojné točil po ní očka. Mély si pomyslila:

»Cokoliv učiníte pro jednoho z maličkých těchto, mně jste učinili.«

Tvář její se povyjasnila, do duše vcházel jí libostný úkoj. —

Nemoc šla svou cestou. Klidně a trpělivě strádala paní Hajná na lůžku svém a dala se těšiti lékaři i svými drahými. Ze všech nejraději viděla při loži Mély a dívávala se mlčky dlouho do jejího obličeje a vyčítala z něho, co děje se v hlubinách duše její. Když viděla pohaslé její oko, mnohdy přese všecko přemáhání se slečny slzami zalité, a ty bledé, utrápené její tváře, vyvíjel se z ňader jejích mnohý těžký vzdech, a nejednou se zdálo, že má něco na jazyku, co velmi těžce pro nerozhodnosť svou v sobě tají. Leč důležitého nic již

k ní nepronesla, zejména nikdy nepromluvila o slibu, jejž vynutila na přítelkyni stranu pana Hajného. Duševního nepokoje nemocné paní přibývalo a Mély pozorujíc to dotazovala se vlídně a lahodně po jejích přáních.

»Nepřála bysi sobě,« tázala se jí slečna to dopoledne, den před smrtí; »nepřála bys porozprávěti si s farářem? Velmi se, Maroušku, o tebe zajímá.«

»Tys vyslovila, čeho sobě ještě žádám. Pošli pro faráře. Pošli hned.«

Drahokoupil přijel bez odkladu a byl sám s nemocnou paní asi hodinu. Když vystoupil z komnaty, byl nad míru dojat a v sebe zatonulý. Zůstal na oběd, ale hrubě s ostatními nepromluvil. Po obědě předstíraje, že vzpomněl sobě na velmi krásnou modlitbu, odešel na hodnou chvíli opět k nemocné. Pak vyšel trochu do vsi, ale do Suchotína se nevrátil. Ráno odjel jen domů, by povinnou bohoslužbu vykonal, a přijel opět. Večer toho dne nadešla katastrofa. —

Slunce vznášelo se již kus nad horami. V komnatě, kde ležela nebožka paní Hajná, seděl i Drahokoupil i pan Hajný posud na svých místech. Jeden se modlil, druhý dumal. Zavrzly dvéře a do komnaty vstoupila v řasnatém ranním oděvu slečna Mély. Farář ji očima poukázal na pana Hajného. Přistoupila k němu a dotekši se jeho ramene jemně jej oslovila:

»Příteli, jest již ráno. Nespal jste celou noc, jděte si odpočinout.«

Pan Hajný se bezvýznamně na ni podíval, vstal a pojal ji za ruku.

»Chcete-li tomu, Mély, půjdu. Jen, prosím vás, neopouštějte mne!«

Potom přikročiv k nebožce a políbiv jí čelo i ruce dal se odvésti. Slečna Mély vrátila se na okamžik k faráři. Tento pozakryv prostěradlem mrtvolu promlouval:

»Mnou se nedal nešťastný muž přemluviti. Vy jste, slečno, v pravdě andělem. Bůh vás musí odměnou obmysliti za spanilé skutky vaše.«

Slečna se mu podívala do očí a odvětila:

»Doufejme, velebný pane.«

Drahokoupil sklopil oči a měnil barvu. Pravil:

»Spanilá oběť jest úrodné pole; hojná žeň ho nemine.«

»Však třeba mi božího požehnání,« pronesla po té dívka. »Ó, velebný pane, nezapomínejte na mne ve svých modlitbách — nezapomínejte!«

»Buďte ubezpečena, slečno, že nezapomínal jsem a nezapomenu.« To praviv odešel ven, by zastřel před jejíma očima pohnutí, jež jedva ovládal. Zamyšlena hleděla slečna chvilku na dvéře, jež za ním se zavřely. Pak usedla k oknu, na němž ležely její modlicí knížky. Rozevřela je a jala se v duchu s nebesy rozmlouvati.

XIII.

Ve starobylém kostelíku suchotínském, jenž stál uprostřed hřbitova v šedé ctihodnosti své, dozvučely poslední akkordy rekvií za paní Hajnou, jež učitelé a jich zpěváci z okolí obstojně provedli. Selský lid a dělníci vyhrnuli se dvěma proudy z chrámu a rozstupovali se od hlavních vrat ve dvě řady, aby záhořanské panstvo a četné pohřební hosti propustili ke kočárům, jež před hřbitovem na cestě v dlouhé řadě na ně čekaly. V předu kráčel pan Hajný a slečna Mély vedouc uprostřed Jarouška, a babička s Prokůpkem; pak švakři Hostkové z Prahy, jeden s paní, pan Borovec s doktorem Netušilem a jeho paní a za nimi řada okolních statkářův a některých hostí z města. Lid buď trousil se za nimi, buď skupil se v tlupy, jež rozestavily se za nízkou zdí

hřbitovní, aby viděly odjezd pánův a vůbec z dnešní podívané nabraly si zásoby pro klevety a povídání za nejbližší zimy.

»Ubohý pan Záhořanský!« zahájila kritiku kmotra Kabátnice, babička to věkem shrbená. »Celou boží mši jsem naň viděla. Lidičky, slzy mu z očí zrovna pršely. Inu, páni mívají také někdy svůj půst, aby pro masopust nezapomínali na Pána Boha.«

»Však zármutek ho přejde, jako pavouk slunečnici,« hlásila se k slovu kmotra Mlčochová. »Moji zlatí lidičky! Spravedlnosť boží má dlouhý a jistý meč. Zasáhl ho pro nebožtíka správce Velemína. Což mohl on chuďas za nezbednou svou manželku?! A přece Záhořanský jej vyhnal z chleba pro ni! Pánbůh peče oplatky! A zdali jste si všimnuli prvního kočáru? Inu, vidíte, tak to je. Ta slečna s tím dlouhým závojem v pravo, on v levo; chlapec mezi nima, po koních babička s děckem. Pamatujte, co vám povídám: první paní v hlíně a druhá sedí s ním v kočáře.«

»Aby vás něco, sousedo. Bůh mne netresci,« rozehříval se starý Matouš, jenž již s osmým křížkem se nosil; »vám neprojde ani nešťastný člověk, aby váš utrhačný jazyk na něm kabátu netrhal.«

»Nevídáno! Mně nikdo oči nezamydlí; nejsem letošnice. A na ostatek . . .«

»Na ostatek vám povídám, že není po křesťansku, když někdo svou hodnou ženu pochovává, hned mu namlouvati jinou.«

»Ó, kdybych já vás mužské neznala!?«

»A vy ženské jste lepší! Když vám první muž umřel a šla jste zvát do Vražna Říhu, zapřete, že jste mu netiskla ruku jako mladice svému hochovi? a že se vaší ruce ani z jeho nechtělo? A muž váš ještě nebyl pod hlinou a byl z dobrých lidí.«

Tlupou probíhal smích. Mlčochová všecka se zapálila zahanbením.

»Nu, co bychom se na tom svatém místě štířili?« vytáčela se z kličky kysele se usmívajíc. »Však uvidíte, za rok uvidíte, měla-li jsem pravdu. Já mám vždycky pravdu. Ale musím domů a pomýšleti na nějaký ten oběd.«

Tlupa se zvolna rozcházela do vsi. —

Doktor Javorník stále věděl, co se děje na Čerstvém vzduchu, neboť Drahokoupil si s ním dopisoval. Věda, že pozorně bývá čten až do konečné tečky, naučil se farář zabíhati do podrobností i na oko nepatrných, čímž velice zavděčoval se doktorovi. Vůbec ujalo se mezi oběma pány přátelství, v planých řečech sice nehorující, ale co do podstaty rozumné, upřímné a účinné. Farář cítil s nešťastným ženichem Mélinym, ať tak dím, jedním citem, a trpěl s ním i s Mély, vida pannu, kvetoucí před tím na duchu i těle, zasmušilou i rozrušenou, pobledlou i ustaranou. Až do katastrofy doufal neúmorně v nápravu a vžil se v tu myšlénku tak, že ozdravení paní Hajné pokládal za věc jistou. Proto živou nadějí v dopisech svých k Jaroslavovi oplýval, prohřívaje mu takto ledovou skutečnosť teplými paprsky dobré budoucnosti. První dni po památné bouřce, když Prokůpek se narodil, rozjařil se farář všecek radostí. Leč byla to jen úleva, jakou mívají na smrť nemocní krátce před koncem svým. Brzy rozehnala oblačný hrad naděje děsná jistota. Sesypával se, sřítil se. Paní Hajnou obešel věčný sen. Jaroslav dostal od faráře osudný telegram, pak obšírnější dopis a posléze od pana Hajného tištěné pozvání k pohřbu.

Touha, mocná jako zákon přírodní, posedla jej spatřiti Mély. A třeba pozdálečí, spatřiti ji musil! Veřejně na pohřbu před ni předstoupiti bylo mu nemožno; již z útlocitu k ní a z útlocitu k příteli Hajnému, nejbolestnější nehodou zastiženému. Věc dala se provésti jen

prostřednictvím farářovým, tajně. Telegrafoval a v noci, den před pohřbem, přijel kus před Suchotín, kde farář jej očekával a odkudž jej zavedl nepozorovaně do fary. Hospodyně, spolehlivá to žena, byla pojata v tajemství; jinak nikdo o jeho příchodě nevěděl. Když bral se smuteční průvod mimo faru, stál doktor v okně, květinami zastaveném, a díval se skrze ně kukátkem divadelním. Průvod šel zvolna a zrovna před farou se měnili nosiči. Doktor měl pokdy viděti s dostatek Mély. Celý čas řeči, pohřebních obřadův a zádušních mší proseděl na témž místě u okna, jsa samojediný v domě. Když lidé se po obřadech trousili, přistoupil znova k oknu. Přišla Mély, Jaroušek, Prokop; sedali do kočárů. Když odjížděli, nemohl oka od prvního kočáru odtrhnouti. Hospodyně se vrátila, že již jdou páni páteři. Nežli přišel Drahokoupil asi s pěti pány bratry, na dnešek sezvanými, uchýlil se do komory, jež byla mu skrýší. Teprve na večer, když cizí duchovní po dobrém obědě se rozjeli, vyvedl jej odtamtud farář. Mluvili spolu málo a úryvkovitě. Srdce oběma žalostí přetékalo.

»Kdyby Mély umřela, nebylo by mně tak zle; ale kdyby se stala ženou jiného, nevím, snesl-li bych to!« opakoval vícekrát doktor.

»Čím mám vám odpověděti, příteli,« pravil srdečně Drahokoupil. »Nelze mi jinak nežli kněžskou frásí, jež však vychází mi imo a pectore: Nechme toho vlásti, jenž rukou svou otáčí osu všehomíra. Nejsme lístky, upadlými do dravých vod.«

Doktor si záhy lehl, aby se posilnil spánkem. Byl po předešlé noci nevyspalý a duševním napjetím velmi unaven. Po půlnoci opustil suchotínskou faru. Farář jej opět doprovodil kus za ves na silnici a slíbil dále dopisovati. Objednaný povoz právě přijížděl a unášel krásnou letní nocí doktora trochu do světa. Chtělť nešťastný muž v šumu cizích končin hledati úlevy pro útroby své,

bolestmi rozjizvené. Farář se díval za přítelem, dokud mu nesešel s očí. Pomalu vracel se pak domů a zamyšlen procházel se ještě asi dvě hodiny po zahradě, nežli vyhledal lůžko své.

Příchod doktorův nezůstal naprosto tajným. Slečinka Gábinka zahlídla jej oknem, večer před pohřbem mimo jedoucího. Ráno to vypravovala mladému Turečkovi, jenž na půl cesty ze Záhořan přišel jí naproti, a divila se, že nevidí doktora mezi hostmi. Pověsť ta, ovšem nezjištěná, dostala se i slečně Mély na vědomí a nemálo ji znepokojila. Zmínila se o tom panu Hajnému, a bylo to vůbec poprvé, co před ním po delším čase jméno doktorovo vyslovila. Pan Hajný se domníval, že jsou to liché řeči, ač by byl rád doktora viděl. I Drahokoupila pozeptala se toho dne soukromí. Odpověděl diplomaticky správně, lži se uhýbaje, že nic podobného sám neslyšel. Leč v duchu pozastavil se nad poptávkou. Věděl, že již po neděle na Čerstvém vzduchu jméno doktorovo se neozývá, a zpravil také o tom co nejdříve doktora.

První čtyři dni nebyly na Čerstvém vzduchu klidny. Byliť tu hosté z Prahy, a slečna Mély měla kromě dětí a staré paní starostmi o dům plnou hlavu, ač paní Turečková se horlivě snažila polehčiti jí břemene. Švekruše pana Hajného z Prahy byla by na delší čas v Záhořanech ostala, ale stará paní, jež příliš ráda ji neviděla, jí to zdvořile a hladce vymluvila, zastírajíc se pečlivostí slečny Mély i Turečkové. Když vrátili se z pohřbu, potkal po chvíli pan Hajný slečnu Mély v chodbě. Podal jí ruku a pravil k ní prosebně a lítostivě:

»Ó, Mély, neopouštějte mne a děti; zastihla mne rána palicí do hlavy.« Slzy mu vyhrkly potůčkem z očí.

Slečna mu odvětila pevně a laskavě:

»Buďte bez starosti. Neopustím dítek vašich. Byla by to zrada na Maruši. Bůh dá vám i nám potřebné síly.«

Čtvrtého dne odjeli příbuzní a domácnost vracela se pomalu do poklidných kolejí. Stará paní vzala domácí žezlo do ruky a zahájila svou vládu poradou se slečnou Mély, kam by nyní nejvhodněji bylo s dětmi se uchýliti. Do Prahy se přestěhovati již z útlocitu ke slečně, pro doktora Javorníka, nebylo jí k mysli; pomyšlení na Vídeň, stařence cizí a příliš hlučnou, tolikéž narazilo na podstatné obtíže, z nichž předem ta vydala na váze, že útlému Prokůpkovi by tam hrubě nesvědčilo. Poněvadž blízkému městu nikdy nepřála a nebyla by tam ráda delší čas trávila, zdál se jí posléze záhořanský dvorec aspoň na ten čas, dokud Prokůpek z nejhoršího neodroste, dosti příhodným. Mínila tam pana Hajného přestěhovati, již také proto, že by se mu tam dosti příjemná domácnost zaříditi dala.

»Příbytek se mu tam dá slušně upraviti,« dokládala; »a dáme mu tam Turečkovou za hospodyni, a aby měl společníka, přidáme mu do hospodářství mladého Turečka. On jest mysli velmi družebné, a Hajný jej rád vidí.«

Když pak přibrán byl do úrady, přijal pan Hajný vděčně, na čem paní se usnesly. Mohlť takto dítky míti na blízku, což mu bylo velikou potěchou; kdyby mu je byly chtěly odvésti, sotva by byl ve smlouvu vešel.

Slečna Mély by byla čím dále tím raději s dětmi a starou paní odjela, ale z dobroty srdce této neodporovala.

Co ujednáno, za tepla bylo provedeno, a dámy opanovaly Čerstvý vzduch, a pod ochranou staré paní, jež zůstala vladařkou domu naproti světu, nastoupila slečna Mély svůj úřad jako pěstounka dítek Mariiných. Nikdo nepostrádal v domě svého pohodlí, jenom slečna Mély, ale ta ráda se ho vzdávala. Bylať nynější činnosť její přece jen odpočinkem proti bolestným zkušenostem a takořka šžíravému ruchu za posledních tří čtvrtí let.

V jedné věci počínal se jí nyní teprve rozum otvírati: že práce nejen sílí a baví, ale že jest i nejvydatnějším lékem proti všelikým útrapám pozemským. Nic ji více netěšilo jako činnosť a práce, a pod jejíma rukama rostlo do honu požehnání. Viděla to a cítila a měla z toho potěchu i radosť. I stará paní přilnula k ní mnohem vroucněji a neříkala jí jinak nežli: »můj zlatý Meloušku.« Mluvívala s ní dlouho o miláčku svém, nebožce Marii, a přenášela zpovolna mateřskou svou lásku na ni. K zeti svému, jehož někdy s dětmi navštěvovala, vyslovila se nejednou:

»Tak, tak, milý synu; božím řízením se nám oběma špatně daří. Ale vznesme nebesům dík, že máme Mély. Ona má povahu i srdce; vytrvá.«

A pro sebe v duchu mudrovala: »Kdybych se měla dočkati, a Prokop zamýšlel se oženiti, musí Mély i děti se mnou. Cizím rukám jich nenechám.«

O budoucnosti slečny Mély co den rozjímala. Setrvala na tom, že dokud bude živa, ji od sebe nepropustí, a spokojila se nadějí, že čas sám vynese radu, jak jí ustrojiti a zabezpečiti nejlepší budoucnosť.

S panem Hajným se Mély velmi zřídka setkávala. Chodívalť po přání staré paní i do továrny polní cestou na silnici. Branka, vedoucí přímo od panského domu do dvorce, byla proň na závoru. Zacházela s ním s onou skromnou prostomyslností, jaká zdobí lidi dobře vychované a rozumné, ale odrážel ji od něho jemný panenský ostych. Byl pan Hajný, ač v uctivé vzdálenosti se choval, přece jen v nejlepší mužské síle, byl sličen a svoboden, a Mély byla podjata slibem, jímž zavázala se Marii na smrtelném loži. Hrdosť její nepřipouštěla, aby přiblížila se jen o vlas blíže k němu, nežli požadoval vzájemný jich přátelský poměr. Tím vloudil se v zacházení jich hned z počátku nepřívětivý stín nějaké cizoty, jehož si Mély byla vědoma, jemuž

však pan Hajný naprosto nerozuměl. Ale přes to cítil jeho účinek, když probíral se zvolna ze smutku a žalosti, jež všecku jeho bytosť první čas k zemi tlačily jako kámen, jenž zlou náhodou svalil se na květinu ne sice útlou, ale nikoliv také tak silnou, aby byla nárazu jeho úspěšně odolala.

Trpěl velmi mnoho, třeba před nikým nehořekoval. Ač zvýšenou prací se snažil, mysl ze zármutku vytrhnouti, přece se mu to, zvláště první čas, hrubě nedařilo. K tomu potkala jej krátce po úmrtí jeho paní v obchodě značnější peněžní ztráta, jež kupeckého jeho ducha nemálo hnětla. Bylo věcí ujednanou mezi starou paní, slečnou Mély, Drahokoupilem i Borovcem, vypraviti jej na několik neděl na cesty, aby okřál na těle i mysli. Doktor Netušil úplně souhlasil.

Pan Račte, co zašlo mu »jarní sluníčko«, opět častěji docházíval na Čerstvý vzduch. Na oko, by pana Hajného povyrazil, v pravdě však znova jej vábila slečna Mély, jíž smutek tak pěkně slušel a o níž soudil, že opět jest svobodna. Nevěděl sice nic určitého; ale byly prázdniny a doktor Javorník nepřijel, ano nedostavil se ani na pohřeb. To mělo důležitou svou příčinu. A když jednou hovor na doktora zatočil a zpozoroval, jak všickni se při stole snaží, slova jeho zamluviti, a slečna Mély rozpačitě a nevlídně k zemi hledí: přijal za jistotu, že námluvy doktorovy jsou rozbity. Napadlo ho sice cestou, že slečna Mély je partie pro Hajného jakoby ušita, ale dobrák Vražensky si naproti tomu pomyslil, že svobodný muž, jako on, přece jest lepším ženichem nežli vdovec s dvěma malými dětmi, a na povadlé jeho rozmarýně počaly se opět proutky narovnávati. Na Čerstvém vzduchu byl velice opatrný a věnoval se zcela panu Hajnému, pro nějž vymýšlel vyražení, čímž se stal i paním vítaným a milým.

Pan Hajný zpěčoval se jíti na cesty kryje se tím, že mu srdce nedá, aby opustil čerstvý hrob Mariin. Ale pan Račte věděl tomu radu.

»Milý příteli,« vykládal mu; »hrobu našeho jarního sluníčka neráčíte přece tak nechati, jak jest. Račte uvážiti: podzim je za humny, a pojednou-li nebudeme vytahovati kožichy a bačkory? Krásný pomník nebo hrobka nesfoukne se. Čas největší dáti se do práce. Pojedu s vámi do Prahy a třeba o hromádku kilometrů dále. Nebude mi také na škodu, protřesu-li trochu cestou osrdí. Stavíme se v městě u malíře Trnky, teď bude doma, a vezmeme jej s sebou do Prahy. Ten tomu rozumí z fundamentu, poradí, provede nás po umělcích. I kapse vaší bude při tom zdrávo. Jaké komedie s přípravami: pozejtří jest sobota, vyjedeme a v neděli sedíme pěkně v Praze s Trnkou při plzeňském a učiníme objednávku. Do zimy bude hrobka postavena a lidé budou se na ni choditi dívat do Suchotína a vyvalovati okuláry.«

Prorazil. V sobotu odjeli oba pánové do Prahy, a pan Borovec vrátil se teprve po témdni sám. Podávaje paním referát o cestě tak obšírný, že by čtvrť kroniky Hájkovy vyplnil, dovršil jej těmito hrdozvukými větami: »Za těch několik dní jsem si milého Hajného přece osedlal. Dovezl jsem jej až do Postojné a vypravil jej odtud dolů do Terstu. Benátky a Milán jsou famosní podívaná a nahoru po jezerech, do Tyrol, stojí již za nějakou stovku. Bavory dostane se domů. Při tom může odskočiti do Říma a do Neapole a vypiti tam láhev Lacrymae Christi na všech nás zdraví. Trnka je čipera; on nám o tom všem toho navypravoval, že jsme to viděli před sebou jako v kukátku. A čtverák, jakživ tam ani botou nepáchl. Míti tak dvé, tři stovky na vyhozenou, byl bych mu je dal, aby jel spolu.«

Pan Račte si učinil rozhodně dobré oko při paních, pozoroval to a prozpěvoval si v duchu, že zasadil si karafiát do zahrádky tužeb svých.

Jaroušek i Prokůpek byli skutečně v rukách mateřských a viseli také na slečně Mély jako na matce. Jaroušek již zapomínal na maminku, »co je v nebi«, a miloval Mély, jakoby od jakživa byla jeho maminkou. Sama kojná se někdy přeříkala oslovujíc Mély názvem »milostpaní«, ač prosté ženě po každé tu chybu vytýkala

Slečně Mély nescházely děti s mysli. Přiznávala sama sobě, že přirostly jí k srdci, že odtrhnouti se od nich bylo by příkoří jejímu citu a jejímu přesvědčení, a že byla by to skutečná neshoda mezi srdcem a rozumem. A přece se žádná ani dost málo vřelejší příchylnosť k panu Hajnému v ní neznímala. Žena rázu jejího mohla jen jednou milovati, jen jednou také milovala, Jaroslava, a — cítila, že miluje jej posud, třeba nebyl citu jejího hoden. Ó, jak tížil, jak skličoval ji těsně slib, složený Marii! Jak rozkošný by byl život, kdyby Jaroslav byl jejím manželem, a kdyby spolu odchovávali dítky Mariiny Hajnému!

»Štěstí existuje jenom ve fantasii,« vzdychla sobě, »a skutečnosť jest katem fantasie.«

XIV.

Ve Veroně setkal se pan Hajný s doktorem Javorníkem. Bylo to v zahradě Giusti, malebně na výšině nad městem položené a cestovateli vyhledávané.

Spatřivše se tak z nenadání zarazili se oba přátelé a chvilku mlčky a udiveně na sebe pohlíželi. Pan Hajný, jenž právě s průvodčím na teras vystoupil, kde pod

stověkými cypřišemi doktor lepou vyhlídkou se bavil, poodvrátil se, jakoby opět dolů odejíti zamýšlel.

Doktor popošel proti němu dva tři kroky a nastrkuje mu pravici, pravil měkce, skoro lítostně:

»Trpím. Nechtěj, Prokope, odchodem svým stísněné duši mé přitěžovati.«

»Po všecky časy vážil jsem tebe vysoko, doktore,« odpovídal pan Hajný pokojně a pevně, klopě k zemi zraky; »ale letos shledal jsem při tobě, že sladké nesmysly tvé v porobě drží povahu tvou na ujmu mužné tvé cti a statečnosti.«

»Trpce mluvíš a věru, od tebe jenom bez reptání a hořkosti přijímám soud, tak těžký a nespravedlivý. Pravda, vše svědčí na oko proti mně, i tys podjat na mne, a přece jako všecky obestírá i tebe jen zdání a klam.«

»Nechme sporu. I cit tvůj, Jaroslave, přátelství ke mně ochladlo; ani na pohřeb drahé mé Maruše jsi nepřijel.«

»Byl jsem při pohřbu nezapomenutelné ženy tvé. Ovšem jste mne neviděli. Vždyť nemohl jsem se ukazovati před Mély, a nebylo příležitosti s tebou potají promluviti. Lépe bylo tak, jak učinil jsem. Zeptej se Drahokoupila, jenž mne hostil; on pravdě vydá svědectví.«

Cit starého přátelství v panu Hajném libě oživl. Zkoumavě pohlédl na doktora a viděl na jeho tváři, že mluvil pravdu.

»Díky,« pravil popošed a potiskl příteli ruku.

»Ó, porozprávějme sobě o Mély, Prokope!« navrhoval srdečně doktor.

»Bylo by to tolik jako obnovovati, co nás asi oba hněte. Lépe bude, doktore, neohřívati mrzutých věcí.«

»Nelze bez toho se obejíti, Prokope. Propusťme průvodčí. Prosím za to.«

»Budiž,« odvětil továrník.

Oba pánové postavili se mezi dvě nebetyčné cypřiše a zadívali se na chvíli dolů. Rozkošný rozhled prostíral se před jejich zrakoma. Dole starožitná Verona s ohromným svým amfitheatrem na předměstí Bra, s Adiží a četnými mosty; kolkolem šírá, nedozírná rovina, až k Solferinu se prostírající, a v pravo, v modravé dáli jemně zamlženy, mohutné hory alpské u velebně malebném seskupení. Doktor Javorník první přetrhl delší pomlku.

»Věř mi, Prokope, do slova,« rozpřádal další hovor, »že jsem nad svou ctí nikdy se nezapomenul. A proto mám nejen právo, nýbrž i povinnosť, pozvednouti ji opět z nedůstojného ponížení, v němž se sběhem věcí podivných, ano pro mne tajůplných, ocitla.«

»Odpusť otázce, doktore. Posud-lis svoboden, či jsi snad právě na svatebních cestách s mladou paní? Aspoň dopis tvůj ze začátku července silně napovídal svatbu a měl pro Mély nerozumným a nevčasným žvastem Jarouškovým, jenž mne a Marii o tom hovořiti poslouchal, žalostný účinek.«

Doktor se zarděl studem a nelibostí.

»Jsem svoboden,« odpověděl jistým hlasem. »Přetržen jest nadobro zdánlivý poměr mezi mnou a slečnou Bohatovou a přerušen všechen styk můj s jejím bratrem; provždy. Vlastně žádného poměru nebylo a nemohlo býti, poněvadž Mély vždycky byla cílem srdci mému jediným. Sám suď, mohl-li jsem odjev od vás v Praze žíti jako trappista, já, jenž sterými nitmi se společností souvisel, jenž všude rád viděn byl a zvyklý byl na lichotky i z krásných rtů, pro jiné mladé muže skoupozvukých? Přízeň slečny Bohatové mne vábila, mně

lichotila, ale bůhví vstoupiti s ní do vážného svazku manželského nikdy mně nepřipadlo. Já trhal z její přízně pestré a vonné květiny společenské záliby, ale srdce mé, Mély v pravdě oddané, nikdy se jimi neopojilo. Dopis, o němž jsi zmínil se, byl přenáhlen; počínání Mélino urazilo nevinu mou, a hrdosť, uražená ješitnosť rozvětřila mně mysl a vrhl jsem něco na papír, co nebylo z povah mých, co mne později mrzelo a posud mrzí. Snad jiný na mém místě, jsa tak opovržen a zamítnut od nevěsty své jako já od Mély, byl by se z nevole oženil; já, Prokope, nikoliv.«

»Neodtrhnuv se od svých sladkých nesmyslů, bral jsi, doktore, vážnou pravdu na lehké váhy. Mély jest žena; ženin vesmír jest láska. Poruš ji a porušíš ženu všecku.«

»Ani Mély není prosta viny. Nebylo v ní neobmezené víry v poctivosť lásky mé. Proto stal jsem se obětí klevet a tajných piklí. Mély nastrojila v Praze tetu, by slídila po mně.«

»K tomu bych, milý doktore, napsal otazník.«

»Pak teta její jednala o své ujmě, ale nalezla víry a ohlasu, a to jest nejsmutnější. Kromě toho utkávaly se potají na mne i jiné pikle. Zdá se mi všecko, že od samé slečny Bohatové. Prostředkující článek jich byl Jelínek. Toho mám skoro jistotu. Byl u vás, na Vražně. Když se vracel, byl zde v Praze; viděl jsem ho na ulici a on patrně i mne, a přece ubíhal mně. Bylo mně to nápadno, jakoby ke mně neměl dobrého svědomí. Kromě toho dověděl jsem se maní již dříve, že s Bohatou měl delší rozmluvu. Nedalo mi to pokoje, Jelínka jsem nepropustil, aby mně stál k slovu. Ze všeho vyrozuměl jsem, že namluvil toho tomu věčnému ženichu na Vražně o mně a Bohatové plné uši, a pan Račte ráčil donášeti na Čerstvý vzduch. Vždyť krátce po pobytu

Jelínkově na Vražně dostal jsem od Mély konečnou výpověď z lásky. Co do bratra Bohatové nechtěl Jelínek barvou se vytasiti, a když jsem ho spletl, zamotával se v odpory. Mně zhnusil se ten člověk, jenž z divadelních intrik asi nikdy nevybředl. Vrhl jsem mu opovržení do očí.«

»A proč by tak jednal ten člověk?«

»Bůhví, snad hledal si tak pěšinku do ohrazené kapsy Borovcovy.«

Pan Hajný se zamyslil.

»A vypsal-lis to Mély?«

»Vypsal, ale od těch dob, milý Prokope, co dala mi výpověď, nerozpečetěny vrátily se dopisy mé. Myslil jsem na tebe, ale tebe zastihla rodinná rána. S Drahokoupilem jsem byl na vahách.«

»A osobně?«

»Trnul jsem strachy, ne předstoupiti před Mély, ale nebyti za těch okolností předpuštěnu. Tak upadl jsem v truchlý stav, v němž mne vidíš. Stává se ze mne nevlídník a samotář, všecko myšlení mé vleče se v dusném oparu trudův a nespokojenosti. Hledám na cestách rozptýlení mysli.«

»Chyba se stala, doktore; ale ty nejednáš jako praktický člověk.«

»Chybil jsem, chybil; ale vina má není v poměru k pokutě. Přijíti o životní své štěstí takovou chybou, toť smutná tragika.«

»Podle všeho Mély posud miluješ?«

»Více nežli dříve. Snad Bůh lásky sám přivádí mi tebe do cesty, Prokope. Ó, promluv za mne s Mély, vysvětli jí temné záhady, v nichž oba toneme, vyveď ji z nich praktickým svým duchem, nakloň mi ji opět, vrať ji v jaré obnově osiřelému srdci mému.«

»Mnoho žádáš, příteli!«

Doktor Javorník poodstoupil na krok a oči jeho zabodly se podezřivě v klidnou tvář továrníkovu. Prsa jeho bouřně oddychovala.

»Snad sám, Prokope, nemyslíš na ni?« vypravil pracně ze sebe. »Ona se tolik zasloužila o tvůj dům, ona vychovává ti děti . . .«

»Ustaň, urážíš mne,« odpověděl pan Hajný oklepávaje doutník. »Vždyť jsem drahou nebožku svou miloval aspoň tolik, jako ty Mély, a mrtvola její sotva pod zemí ochladla.«

»Malér jest u mne na denním pořádku. Nechtěl jsem doteknouti se bolestných strun tvé duše. Myšlénka ta mne tak projala a ne právě teď, kdy zdráháš se přistoupiti na prosbu mou, již prve a jindy, Prokope; vždyť tys jí na blízku.«

Pan Hajný se zamyslil a neměl se do hovoru, ač patrně doktor, co řekne, očekával.

»Ó, promluv za mne s Mély!« doléhal naň znova. »Tobě sluchu odepříti nemůže, v tebe má víru. Do nejdelší smrti budu ti vděčen, ať dopadne, jak dopadne.«

»Jsem praktický muž, doktore; pružnosť ducha mého a výmluvnosť má jest chuda pro podobné úlohy. Kdyby šlo vyjednávati o věno, snad spíše bych byl na svém místě. Což Drahokoupil?«

»Odřekl zdvořile a rozhodně mluvě jako orakulum, že vyšší povinnosť jej váže nemíchati se mezi nás. Snad i on ji beznadějně a potají v srdci nosí!«

»Podle tebe jest celý svět do ní zamilován; důkaz, že v pravdě ji miluješ.«

»Bojím se o ni více než o vlastní život svůj; miluji ji, toť alfa a omega všeho.«

Pan Hajný se ještě minutku rozmýšlel.

»Nuže,« pravil, »učiním ti po vůli a přání. Promluvím s Mély, ale napřed vyhrazuji si, že se jí přes vůli její s těmi výklady vnucovati nebudu. Popřeje-li mně sluchu, tu službu tobě vykonám a zpravím tě o tom.«

Doktor Javorník okřál radostnou nadějí a stiskl kupci srdečně pravici.

Zatím zvedl se podvečerní větřík a šustil stověkými cypřišemi a slunce v šarlatě slávy své sjíždělo zvolna k obzoru. Oba pánové se vzchopili a mlčky sestupovali po starých schodech s terasu dolů. Ještě téhož večera umluvili se, že společně pocestují k jihu, ale pan Hajný si vymínil, že nebude mu na cestách doktor Mély připomínati, poněvadž by jinak domov měl stále na očích a s účinkem cesty své se minul. Nerad podvoloval se doktor k závazku tomu těžkému, ale z vděčnosti k svému příteli jakž takž mu přece dostál. Rozešli se teprve na zpáteční cestě ve Vídni.

Asi po pěti nedělích navrátil se pan Hajný do Záhořan. Byl jasnější a pokojnější mysli, ač nikoliv ještě ustálen. I co do zdraví cestou znamenitě se osvěžil. Drahokoupilovi přinesl zlaté hodinky s řetězem, Borovcovi krásný výběr fotografií.

O spodu hrobky již se v Suchotíně pracovalo podle plánu jednoho z prvních stavitelů pražských, práce kamenické byly v plném proudu a Trnka maloval již o obraze, jenž měl býti první díla okrasou. Byl to jeho první větší obraz, v olejových barvách provedený, a mladý umělec zbožně i nadšeně podjal se práce své a vytrval tak při ní až do posledního tahu štětcem. Připadalo mu stále, že nebožka paní Hajná, okrásena rajskou blažeností, při podstavci jeho stojí, a po letech ještě zpomínával s pietou na hrstku těch šťastných neděl, co maloval pro suchotínskou hrobku. Co do skladby nebyl obraz příliš původní, ale dojímal vroucnou a lahodnou poesií: za stříbro-

jasné letní noci unášel plavovlasý anděl, nebožce paní podobný, tělo lidské, bílým rouchem úplně zastřené, do výšin nebeských. Hluboko dole viděti bylo krajinu, dálkou v plochý obraz se ztrácející, v osvětlení měsíčném. Byl to Anděl od Lermontova, přeložen v barvy. I Trnkův anděl zpíval, jak souditi bylo ze rtů, zpěvem pootevřených. Původní křídový nákres dal Trnka doktoru Javorníkovi na památku; aquarel, značně zmenšený, zdobil stěnu nad ložem pana Hajného.

O slavnosti dušiček byla hrobka za návalu osadníků zasvěcena a ostatky nebožky paní byly do ní ku stálému odpočinku přeneseny.

XV.

Navrátiv se z cest nezmínil se pan Hajný nikomu, že s doktorem Javorníkem se shledal a nějaký čas s ním cestoval. Slečně Mély, jejíž nitro přirozenou měrou v stálém bylo napjetí, sice připadalo, že vdovec nyní významněji na ni pohlíží nežli prve. I zachvívala se v duchu starostmi, že pestrou směsicí dojmů cestovních z ohlušného žalu se vymaniv pan Hajný přemítá o budoucnosti své i dětí svých, a že ona asi v pásmu jeho myšlének jest podstatným článkem. Leč pan Hajný z posavadní míry své nikterak nevystupoval, řeči jeho byly prosty a společensky řádně odměřeny, a dívka opět se upokojovala, přemlouvajíc sebe, že tape v omylu. Kupec byl nyní dvojnásob obchodem svým zaměstnán a za prázdně bavila jej suchotínská hrobka, jejíž stavbu co nejpozorněji sledoval. Ač slib doktorovi daný mu s mysli nescházel, přece po delší dobu rozmluvy o té věci s Mély nevyhledával. Něco, čeho sobě sám vysvětliti nedovedl, odráželo jej od převzaté úlohy a činilo mu ji pernou a nepří-

jemnou. Doktor již dvakrát jej písemně upomínal a on ještě proti obyčeji svému otaloval. Na konec však, bylo to již na sklonku měsíce listopadu, odhodlal se, že svůj slib vyvadí, by z té stránky aspoň nabyl upokojení. Vhodná příležitosť se mu namanula.

Jednou, za odpoledne jasného a ještě dosti teplého, vyšla si slečna s kojnou a dětmi do polí stranou k Svatoanenskému pahorku. Mély si povšimla, že vdovec za ní přichází a pevně se držela ruky Jarouškovy, aby s panem Hajným beze svědka mluviti nemusila. Ale hošík nedal se udržeti, vymknul se jí a odběhl kus napřed za kojnou, aby si svobodně hry své prováděti mohl. Mladý vdovec dohonil slečnu a mohl s ní zcela důvěrně porozprávěti.

Dal se do své úlohy po kupecku suše, nejevě hlavně z počátku žádné vřelejší sympatie k doktorovi. Vypověděl slečně, že z nenadání setkal se s ním ve Veroně, v zahradě Giusti, a že doktor, ne s vůlí jeho zapředl s ním hovor o ní. To, co povídal, že nepřipouští pochybnosti, a že on, ač zdráhal se, přece na se vzal úlohu zaň s ní promluviti, tím více, poněvadž nového světla tím nabývá záhada, sběhlá mezi ní a doktorem.

Slečna se zastavila a hledíc pod sebe odvětila chladně a určitě:

»Záhada mezi mnou a panem doktorem byla. Nyní již jí není. Jsme sobě pro tento život cizí. Tím můžete, pane Hajný, slib svůj naproti panu doktorovi pokládati za naplněný a rozřešený.«

Kupec se odmlčel. Tón, jímž Mély všemu vyjednávání odpírala, překvapil jej a zarazil.

»Přes to,« pravil poněkud nejistě, »prosil bych, slečno, abyste mne vyslyšela. Křivda, doktorovi připisovaná, není po mém soudě taková, jakou vypadá v očích vašich. Doktor nebyl a třeba není posud prost chyb, ale pokuta, již jste jemu, jenž vás posud upřímně miluje,

za ně vyměřila, každým způsobem předstihuje vinu jeho.«

»Vy pánové měříte asi jiným loktem nežli my ženy,« odpověděla slečna určitě. »Trvám na dřívějším svém úsudku.«

V panu Hajném hnul se cit pro právo a spravedlnosť.

»Mély, nebuďte neoblomna,« pravil rázněji nežli prve. »Pomněte, že doktor neslyšán byl odsouzen.«

»Byl slyšán s dostatek, pane Hajný; vyjednáváno dosyta mezi námi. Ale pan doktor nejen že neviny neprokázal, on nechtěl k vině své se nikdy přiznati a hrdě vyšvihl se na stanovisko muže, jemuž se křivda děje. Leč, prosím, nechme toho jednou pro vždy; veliké o tom vzpomínání jest mi nanejvýš nemilo. Ctím cit přátelství vašeho k doktorovi, ale prosím, byste i z přátelství ke mně spokojil se s prvnější mou odpovědí, jež byla a jest konečna.«

Slečna zavolala, nežli pan Hajný znova promluviti mohl, na děti, a Jaroušek přiběhl. Mlčky kráčel pan Hajný vedle ní a rozhovořil se s dětmi. Pak odešel.

I slečna i vdovec byly s výsledkem té rozmluvy spokojeni. Mély si pomyslila: v Hajném se nevznímá žádný vřelejší cit ke mně; nebo nebyl by se zajisté propůjčil doktorovi za advokáta. Kupec si pomyslil: jest nezvratný konec mezi nimi. Snad . . . Další vývody z myšlénky té prozatím zamítl. Připadaly mu hříšné, když vzpomněl na drahou zesnulou Maruši. A přece byla mu upokojením myšlénka: Mély jest svobodna. Doktor zapadl hlouběji v beznadějnosť a žal a musil všecky síly ducha svého vzpínati k tomu, by nezabředl a nezmalomyslněl. Naprosto naděje přece se nevzdal.

Přiblížily se vánoce, tenkráte již bílé. Sněhu již v polovici prosince napadalo po kolena, ale metelic bylo

poskrovnu. Cesty se vyšlapaly a ujezdily a sanice byla výborná. Před Čerstvým vzduchem zastavovaly se častěji saně nežli kdy jindy. Hosté z okolí vyhledávali jaksi dům pana Hajného. Ne tolik pro zábavu za zimní dlouhé chvíle a aby použili dobré sanice, ne tolik ze soustrasti, kolik z jiných praktických příčin. Pan Hajný byl výborná partie, slečna Měřinská neméně. Že sňatek s doktorem Javorníkem rozpadl se v niveč, bylo nad obecnou pochybnosť, a nemohlo býti na škodu ani čekancům ženitby ani rodinám, dospělými dceruškami požehnaným, se Záhořanskými blíže se seznamovati. Pana Hajného a slečny Mély neušly tyto tajné popudy, ač pro společenský blahomrav nejvýše žertem jen někdy vyplývaly na povrch; vdovec sám, nevěda ani proč, jimi potají se znepokojoval; slečna Mély však celkem byla ráda návštěvám těm, poněvadž jimi zimní jednotvárnosť se oživovala a opestřovala a myšlénková výměna s lidmi šťastnými a spokojenými v ni i starou paní blahodárně účinkovala.

Nejvíce bručíval pan Borovec do knírů. Viděti svobodné pány, jak zbožňovaný jeho ideál dvorně obletují, jak ze společenské žíly své před ní svou nejlepší pouštějí krev a v zdánlivé její přízni se ohřívají, bylo proň trhati šípek holýma rukama. Náš věčný ženich se nesmlčel se svými strastmi faráři Drahokoupilovi, ten však žárlivosť jeho obracel v posměšek.

»Tobě je hej!« filosofoval pan Račte pro sebe; »ty máš své zlaté hodinky v kapse, ale já nemám Mély na Vražně!«

Pan Hajný čím dále tím důtklivěji strádal duševním nepokojem. Dvoření se svobodných pánů slečně Mély nebylo mu milo, ale byl by je ještě unesl; více hnětla jej myšlénka na nešťastného doktora. Nebylo ani jinak lze, nežli že když přemítal o budoucnosti své a dítek svých, nemohl se ubrániti přesvědčení, že nikdo jiný jako Mély

by nemohl nebožku ženu jeho dětem nahraditi. Pomyšlení to nezdálo se mu příliš smělým; bylať Mély nyní svobodna, paní nad srdcem i rukou svou, a souvisela těsně s celou jeho domácností. Co řekl by k tomu doktor? Nebyla-li by to zrada nad starým přátelstvím? Jsa kupcem měl továrník živý a účinný cit sobectví v sobě; ale ten jej tenkráte ledabylo nepřenášel přes přátelství k doktorovi. Cit povinnosti otcovské a přátelství rozehříval se v něm k trapnému boji. Věděl ovšem, že láska doktorova bez naděje jest, ale přes to myšlénky na zradu nemohl se zbaviti naprosto. K tomu přistupovaly ještě jiné věci nemálo důležité, jež v nitru jeho nepokoj rozdmychovaly.

Navštěvujíc jej ob čas ve dvorci s dětmi stará paní jala se zcela vážně s ním myšlénku na rozloučení rozbírati.

»Myslím, milý synu,« bylo jádrem jejích vývodů, »že jsem z lásky k tobě a z ohledů na útlý věk Prokůpkův učinila veliký a pro mne bolestný ústupek dobrému tónu, že jsme s Mély přes zimu v Záhořanech uvázly. Tak zůstati nemůže. Musíš se spřáteliti s myšlénkou, že s Mély a dětmi na léto se odstěhuji. Sama bez Mély nejsem s tu těžkou úlohu, a přiznávám se ti, že Mély mi nenahraditelna. Leč tys vdovec a ona svobodna, a já i ty a všickni my jsme jí nekonečnými díky zavázáni. Nutno jest rozloučiti se a náležitě na to se připraviti.«

Pan Hajný by byl věděl radu, ale ostýchal se z úcty k tchyni své jakož i z úcty k památce své zesnulé ženy v tento ještě nepříhodný čas ji jen pozdálečí napověděti. Nebylo na jiném nežli spokojiti se s míněním staré paní, třeba věděl, že čekají naň dnové strastného bezpokojí.

Aby se povyrazil, zajel si na Vražno. Bylo to v únoru, v neděli odpoledne. Nebe bylo zataženo, sníh scházel

a nebylo daleko do deště. Vraženský uvedl jej do parádního pokoje, kde přisedli ke stolu, a nabídl mu doutník. Parádní pokoj pana Borovce v ničem se nepozměnil. Kytice, pana Račte divadelní triumf, posud stojí na stolku před oknem mezi záclonami. Jest ovšem uschlá na padrť, ale proto přece stala se úvodem k hovoru slečně i panu Račte a všem našim přátelům jaksi osudnému.

Pan Borovec zaplál ohněm řečnickým. Jeť na tom provésti po tolikáté a tolikáté při, v níž běží o nejdražší klénot, jejž má na světě, o slečnu Mély.

»Drahý příteli!« začínal zcela podle Quintiliana. »Nejdražší příteli! Žádný syn nemůže se tatíkovi svému tak upřímně a beze vší falše svěřiti, jako já se svěřuji vám, ačkoli jste mladší nežli já. Hned od prvního pohledu bylo srdce mé plno slečny Mély. Ani celá bibliotéka nevyslový, co jsem zkusil pro ni, když začínala si s doktorem. Nebyl jsem jí protivný; naopak prokázala mi pozornosti, významné pozornosti, jež v pravdě krmily naději mou. Zde podívejte se na tu kytici. Ona mne jí vyznamenala veřejně a měla ji darem od doktora! Ale musil jsem mladému, sličnému větroplachu z cesty se uhnouti a ještě nad to mnohé příkoří překousnouti. Leč co tam, to tam; o to hlavu nelam! Přetrpěno, odbyto, zapomenuto. Známosť s doktorem, námluvy jeho se zhatily; jest po nich. Však račte to sám nejlépe věděti. Slečna Mély jest svobodna, jest na zadanou a jest ještě moudřejší z vlastní zkušenosti. Lidé si ovšem špitají, že vy si ji račte vzíti. Ale já tomu nevěřím, já vím, že zůstanete věren tomu našemu jarnímu sluníčku, jež chuďátko tak záhy se schovalo na suchotínský hřbitov. Vždyť druhé takové ženušky neračte najíti, kdybyste schodil šířinu světa. Ó, slečna Mély! Když ji tak vidím ve vašem domě! Která ženská na světě by se tak obětovala jako ona? Jen se podívejme, jak ona se stará

o starou paní, a račte věděti, že staré dámy nejsou nejroztomilejší; jak po mateřsku pěkně zachází s dětičkami. Jaroušek, ten by se ani nepustil její sukně a samou láskou by ji snědl; Bůh mně odpusť, ale ani vlastní matičky neměl asi tak rád! A s Prokůpkem jak se piplá! To nemluvňátko z daleka ji zná a usmívá se na ni. Věru, tygří srdce musilo by se rozplakati, když vidí, jak je dobra, laskava, trpěliva, a jak jí při všem všecko od ruky jde jako vítr v poli. Ó, já mám smysl pro takové ctnosti, já to umím uvážiti a oceniti; na rukou bych ji nosil, paty bych jí líbal, kdyby byla mojí! A při tom všem, jak vám vede domácnosť! Vždyť co je oko v hlavě, to jest ona ve vašem domě. Všecko chodí jako na drátku, jako chodívalo prve za nebožky paní. Ó, nejdražší příteli, račte mi pomoci k tomu klénotu, k tomu drahokamu, abych si jej mohl zasaditi do Vražna. Na mou věrnou duši, já nehledím na to, co do domu přinese: kdyby byla bez groše, tak bych ji chtěl, jako nyní ji chci. Ó, drahý příteli! Učiňte něco pro mne, budu vám do smrti dlužníkem, služebníkem, otrokem. Předneste jí mou žádosť, mou jedinou horoucí prosbu; vypište jí, kdo je Borovec, jaký jest. Vždyť račte znáti mé poměry, víte, že si stojím dobře, třeba nebyl Demidovem, a že mohu se svědomím zcela pokojným založiti štěstí rodinné. I má povaha, Bohu díky, je mladá a veselá. Celý boží čas ani nezabručím, a v náručí mém by mohla spáti jako děcko na klíně matčině. Ó, viďte, že z dobrého přátelství mi tu službičku prokážete?«

Pan Račte se odmlčel a čekal na odpověď. Ale bylo mu chvíli na ni čekati, neboť pan Hajný se velmi povážlivě zamyslil. Za řeči Borovcovy uložila se v něm nerozhodnosť a uzrálo rozhodnutí. Co Vraženský viděl na Mély, bylo všecko pravda, nic nebylo přebarveno, a on, jenž život svůj kolem ní trávil, se ostýchal po těch pokladech jistou rukou sáhnouti. A osiřelé dítky

jeho! Kde na světě by se jim dohledal lepší a šlechetnější matky, nežli jest Mély?! A pak: Mély nemohl přece jinak k rodině své připoutati nežli jako manželku. Myšlénka na doktora vybledla v něm v prázdný fantom.

»Odpusťte, drahý příteli, že vás vytrhuji,« ozýval se pan Račte; »ale vy mlčíte k prosbám mým!«

Pan Hajný sebou trhl a vmyslil se znova praktickým duchem svým v situaci. Odpovědi nebylo se vyhnouti a dobrého toho muže nemohl ledajaks odbyti. Bylo tu třeba přímosti a ráznosti. Leč prozatím srovnal si na zkoušku odpověď chlácholivou.

»Milý příteli,« odvětil, »rád bych se vám odvděčil za upřímnosť a lásku ke mně a k mému domu, a pak nebožka Marie vždycky vás ráda viděla. Ale nezapomínejte, že jsme posud v smutečném roce. Jsem posud po té ráně omráčen, strnulý; jak mohu vám býti za takových okolností námluvčím? A pak, upřímnosť za upřímnosť, každý se musí předem starati o svůj užitek. Že mi Mély dítky tak výborně obstarává, jest mi s prospěchem neocenitelným; proti sobě bych byl, kdybych ji od nich někomu jinému vábil. A co v ní mám, sám jste vy mně právě ukázal.«

»Vy tedy ráčíte sám na slečnu Mély mysliti?« obracel pan Račte všecek udiven a polekán.

»Do dneška nerozhodl jsem se. Ale vy sám ukázal jste mi cestu ze zmatku k novému, spořádanému životu, jehož se dožadovati přece právo mám.«

»Již vidím,« naříkal pan Borovec, »že mne nějaká jedem kalená bába hned v mládí začarovala. Štěstí v lásce mi nesvědčí a nesvědčí, a kdybych se roztrhal. A nebožka paní, neobrátí-li se v hrobě, vezmete-li sobě slečnu Mély, drahou její přítelkyni?«

»Neobrátí. Spíše požehná mi, že jsem se tak dobře o děti její postaral.«

»A co říká tomu slečna?«

»Neví o ničem. Co svým časem řekne, Bůh milý ví. Řekne-li však ne, buďte ubezpečen, že nesnížím se ji přinucovati. Pak dojde, příteli, na vás, pak hotov budu ke službě, za niž mne žádáte. Myslím, že můžete se spokojiti.«

»Všecko je med za sklem! Bůh to změň; já to nezměním.«

»Ale domu mému se vyhýbati nebudete? Bylo by to nápadno, že právě po tom, co jsem já u vás byl. Také doufám, že co jsme si pověděli, zůstane mezi námi?«

Nerad podával mu pan Račte ruku; ale podal ji.

»A zeptáte se jí, až dojde smutek?«

»Dříve žádným způsobem.«

XVI.

Od těch dob, co roztrhl okovy své nerozhodnosti před Borovcem, byl pan Hajný všecek pozměněn. Ač si dával všecku práci, by rozruch nitra svého před domácími ukryl, neušla přece ta pozměna zpytavému oku slečny Mély. Nepokojila se opravdově a trnula před dalším svým osudem, jenž z daleka hrnul se jí v ústrety a před nímž na žádnou stranu neviděla vyhnutí. Trpný stav její stával se jí mučírnou, a zaplesala v duchu, když začátkem června odjížděli z Čerstvého vzduchu do Plzně, kde pan Hajný koupil pro tchyni svou malý slušný dům se zahradou. Kupec paní a dítky tam doprovázel, a když se loučil, jevil zvláštní pohnutí. Zejména když Mély s Bohem dával, bledl i rděl se střídavě, a Mély tušila, že ta ruka, jež pravici její tiskla a se

chvěla, napovídá, co ústa za nedlouhý čas zřejmě dopovědí. Ó, kéž by se byla klamala!

Vdovec žil opět svému průmyslu v Záhořanech a tajného úmyslu s Mély nikomu nepronesl, ani k doktorovi. Pan Borovec, ač takto rád povídal, zůstal přece mužem od slova. Mlčel a čekal, jak věc dopadne, doufaje přece, že radostná hodinka mu snad jednou zacinká. Ob čas dojíždíval pan Hajný do Plzně, by podíval se na děti, nezdržel se však nikdy déle a nikdy nevybočil naproti paním ze zdvořilé a uctivé své odměřenosti. Teprve několik neděl po tom, co slavili výroční den zesnutí Mariina, vykonal s paní tchyní delší poradu a poprosil hned potom slečnu Mély o soukromou rozmluvu. V dívce se srdce úzkostí stáhlo a dech zatajil. Nemohla odepříti.

Pan Hajný byl na oko pokojný, a jen zpočátku selhával mu poněkud hlas. Nyní, když šlo o jeho zájem, ukázala se praktická jeho povaha zřejměji, nežli když mluviti chtěl za doktora. Bylť pravý učeň nebožtíka pana Vavřince. Rozmluvu svou opřel předem o dítky své, a řeč jeho prohřáta byla vřelostí v pravdě srdečnou, když vylíčil city vděčnosti, jež k Mély chová za vzácnou a těžkou oběť, které se z lásky k nebožce Marii pro děti jeho podjala. Hned však potom namířil pevně a jistě na svůj cíl.

»Matinka,« vykládal, »jest stará, churavá, strastmi sklíčena a žití jejího jest na mále. Kdyby zemřela, nemohu přece, Mély, na vás žádati, abyste sama vzala si dítky na starosť, abyste všecken život svůj jim obětovala a pro ›ožku Marii zříkala se všeho dalšího blaha svého života. Kdybych toho se na vás doprošoval, nebylo by v jednání mém ani rozvahy řádné, ani svědomí, ani citu, nehledě ani k tomu, že otcovskou mou povinností jest spolu působiti při výchově mých dítek. Ano,

kdybyste se byla za doktora provdala, třeba bych se nerozpakoval, ale jak nyní se věci mají, voliti jest mi cestu jinou.«

Odmlčel se, a když dívka nic nepřipomínala, pokračoval:

»Když jsem se před lety svěřil dobrodinci a pěstounu svému, nebožtíku strýci Vavřinci, že Marii bych rád pojal za manželku, šel se do Prahy na budoucí nevěstu podívat. U Hostků spatřil také vás, Mély, a když se vrátil, pravil ke mně ten muž praktický, prohlédavý a nikoliv beze srdce: Nemám nic proti tvé volbě, ale raději bych byl viděl, kdybysi byl volil tu druhou slečnu. Tím myslil vás, Mély. K tomu připojil, že zdravá žena stojí za dukáty. Manželstvo naše s Marií nemohlo býti šťastnější. Na druhou propověď strýcovu vzpomínal jsem teprve, když Marie churavěla; na první, o vás, Mély, když jsem viděl, jak se za děti mé tak krásně obětujete. Pravda: miloval jsem Marii prvním a nejprudším ohněm srdce svého a nikdy, nikdy na ni nezapomenu; ale děti mé potřebují matky, dobré, laskavé a obětovné a především rozumné, a jsem jist, že lepší nad vás, Mély, jim najíti nemohu, a kdybych se rozhledal. Také jinak vás jim zachrániti nemohu, nežli podaří-li se mně, vyprositi na vás slib manželský. Plýtvati slovy a prosbami před vámi, bylo by, Mély, povahy vaší nedůstojno, končím krátce a upřímně jako počestný muž a přítel váš; oblažte mne, oblažte děti mé, posvěťte nejpěknější obětí památku Mariinu: dejte mi ruku svou a srdce.«

Po chvíli odpověděla slečna více mrtva nežli živa:

»Z útlocitu jste se o Jaroslavovi jen mimochodem zmínil. A přece stojí mezi námi a jest k tomu přítel váš.«

»Rozvážil jsem to na vše strany. Vy-li jste jej zavrhla, nevidím překážek.«

»Trváte tedy na své žádosti?«

»Trvám, Mély.«

»Až přijedete opět do Plzně, prosím, přijďte pro odpověď.«

»Přijdu, Mély.«

Pan Hajný odjel. Večer radila se slečna se starou paní, jíž se se vším svěřila. Tato ji objala a laskavě k ní pravila:

»Můj zlatý Meloušku! Hajný k vám pronesl jen dávné a srdečné přání mé, jež zdráhala jsem se vám projeviti, byste zcela svobodně jednati mohla. Svolíte-li, budeme bohdá všichni opět šťastni; pakli nesvolíte, my dvě při sobě setrváme a dětí tak snadno nevydáme. Směla-li bych dříve znáti odpověď, již dáte Hajnému?«

»Svolím,« povzdechla Mély a slzy jí zatopily oči.

Stará paní jí čelo zulíbala.

Téhož dne měla Mély zlou noc.

Večer, když stará paní a děti usnuly a všechen denní ruch se v domě uložil, seděla zamyšlena při okně svého pokoje hledíc strnule před sebe a majíc ruce na klíně semknuty. Venku byla větší tma než obyčejně, obloha zatažena a sypal se dolů teplý deštík šelestě příjemně v listí stromovém. Okno bylo otevřeno. Takové noci mívala druhdy Mély ráda; dnes nevěděla hrubě, co děje se mimo ni. A co v ní se dělo, bylo pusto a smutno. Mrákota, děsná a tupá, hrnula se na ni a připadalo jí, že zpovolna mimoděk propadává se hloub a hloub ze živého denního světla v nekonečnou mrtvou tmu, marně volajíc na všecky strany o pomoc. A jedva se vytrhla z jednoho přeludu, druhý hodil na ni čarodějnou síť: připadala si opět s láskou svou, že jest motýl otakárek, jenž nevčasně opustiv teplou ochrannou kuklu úchvatem prudkého větru pohozen jest do prosincové metelice v pospas kruté nehodě. Ano, ta láska k Jaroslavovi více než rok tlumená, dušená, utlačovaná, rozrušila bránu srdce, jež se před ní uzavírala, a volala:

zde jsem, učiň mi po právu, nezrazuj, neodháněj, nezatracuj mne, ty nemilosrdná duše! A ta duše neměla síly, neměla vůle, byla jen bezvolný stín jiného zaniklého stínu v hlubinách země. Slib, umírající přítelkyni složený, umrtvil sílu její, rozrušil vůli, bytost živou a činnou snížil v stín mdlobou schvácený, trpný. Kdo sejme kletbu toho slibu s ní? Ticho hluché a němé kolkolem, nikde odpovědi, nikde rady.

Slečna Mély rozpomínala se dopodrobna na dějiny své lásky, kdy klíčila i kvetla i kdy vadla. Nebylo tomu dlouho, co jí pan Hajný v polích řekl: on vás posud upřímně miluje; vina jeho daleko nerovná se pokuté, jíž jste mu vyměřila; odsouzen byl vámi neslyšán! Týž muž se ho ujímal, jenž dnes žádal o srdce její a ruku, týž muž, jenž když mu namítla, že Jaroslav stojí mezi nimi, pokojně odvětil, že to rozvážil, a že nevidí v tom překážek. Kdo jest ten muž? Praktický kupec, jenž dětem svým hledá ženu dobrou, především rozumnou. V pravdě kupecký výpočet! A přece lepší jest než ona. On nechtěl Jaroslava zraditi, on zaň se chtěl přimlouvati. Vždyť pravil, kdybyste se byla za Jaroslava provdala, pak bych vám oběma svěřil děti, pak bych se neženil, ale takto jdu za otcovskou povinností. On vlastně nezrazuje přítele, ale ona zradila svou lásku, ona ji zrazuje. Vždyť Jaroslav ji posud upřímně miluje a ona — miluje jej též, více nežli jindy; více, nekonečně více od dnešního dne! A staré paní pověděla již, že svoluje k sňatku s Hajným, a Hajnému musí také tak říci, vždyť vázána slibem, daným ze slabosti přítelkyni, snad v žádosti nepříčetné.

»Čím to jsem?« tázala se přísně sama sebe.

»Slabou ženou, hodnou, aby byla odklizena. Nic více,« odpověděla si tvrdě. »Co tě čeká, není nespravedlivo.«

Sžíravá bolesť projela jí nevídanou silou útroby. Zmateně, vyjeveně, divoce rozhlížela se po pokoji. Snad hledala, odkud by jí zasvitla nějaká potěcha, snad hledala, neleží-li někde nějaký nůž, spasitel z bídy. A když tak ty oči po pokoji se točily, utkvěly na jednom místě na stěně proti oknu. Visel tam obraz bolestné Panny Marie. Slečna rozběhla se k němu, ale nohy jí službu vypovídaly. Podél stěn, chytajíc se nábytku, dovlekla se až pod obraz, sklesla před ním na kolena, sepjala křečovitě ruce, zalomila jima a pomodlila se nahlas, s ostrým přízvukem rozbujnělé zoufalosti:

»Matko Ježíše Krista! Smiluj se nade mnou!«

To byla všecka její modlitba. Po ní svalila se zvolna na podlahu, přitiskla hlavu k ní a štkala; nejprve rychle po sobě a hlasitě; pak řidčeji, volněji, slaběji, až usnula na podlaze.

Bylo již daleko přes půl noc, když sen ji pojal, a byly právě dvě hodiny, když z něho se protrhla. Vstala a rozhlížela se; vzpamatovala se. Uhasila lampu, zavřela okno a vyhledala lože své. Usnula opět za nedlouho, ale nebyl to spánek pokojný a sílivý. Sen za snem probíhaly hlavou její, druh druha trapnější a hroznější. Když ráno se zbudila, na jeden nejživější asi z ostatních dobře se rozpomínala. Zdálo se jí, že za větrné noci ocitla se samojediná na suchotínském hřbitově. Slyšela hukot větru a jak tabulky o železné kříže klepaly. A když se na zem podívala, plazilo se kolem ní hejno hadů, ještěrek a štírův a ona nevidouc jiného útulku vyšplhala se na jeden selský pomník a chytila se studeného železného kříže na něm. A tu vzala se najednou vedle ní nebožka Maruše, rostla k ní do výšky a pojavši ji za ruku jednou rukou, druhou ukazovala jí někam na horu. Slečna Mély napínala zraky seč byla, ale nic v těch místech neviděla nežli mlhu nebo dým, v chumáčích přes sebe se hrnoucí. Ale něco za těmi

chumáči bylo, co mohla rozeznati. Předmět ten měl tmavou černou barvu, ale obrysy jeho splývaly s dýmem. Konečně, když chvíli se dívala, rozsvětlovalo se nahoře a poznala kněžskou postavu. Nebyla jí cizí, znala ji, nyní sešla jí i mlha s tváře. Poznala kněze; byl to farář Drahokoupil.

Tím končil sen.

Životní síly slečny Mély se spánkem přece osvěžily. Když jala se z rána znova o své situaci přemýšleti, připadlo jí, že vlastně Hajnému slovo k sňatku ještě nedala, a že nežli o ně se hlásiti bude, možna jest změna. Ale jak tu změnu přivoditi, když duše slibem jest svázána! Včerejší sen vstoupil jí znova na mysl a opanoval ji všecku. Spatřovala v něm ponuk k činu, z něhož ne-li spása aspoň úleva by mohla vzejíti. Hned ráno sedla si ke stolku a napsala Drahokoupilovi nejsnažnější prosbu, by ji bez odkladu za veledůležitou událostí v Plzni navštívil. Zimničně napjata čekala faráře neb odpis. Teprve čtvrtého dne došlo psaní, nenapsané rukou farářovou. Podepsán byl na něm kněz Matěj Rmen — toho času zástupce Drahokoupilův v Suchotíně. Psal, aby odpustila, že její dopis rozevřel, domnívaje se, že jde o nějaký náboženský výkon stranu nebožky paní Hajné. Pan farář že, bohužel, osobně do Plzně přijíti nemůže, poněvadž se velmi povážlivě na horečku rozstonal, tak že sám pan doktor Netušil velice jest oň starostliv. Také prý není dobře při paměti a jest prý ke všemu netečným, že s ním ani obsah jejího psaní sděliti nemůže. Bude-li mu lépe, že svým časem se žádostí její jej obeznámí.

Slečna Mély zalomila rukama a pohlédnuvši oknem k nebesům pomodlila se pokojně a odevzdaně:

»Staň se vůle tvá, Bože! Tvá jsem za živa i za mrtva!«

XVII.

Bylo dopoledne téhož dne, co slečna Mély dostala Rmenův odpis. Před suchotínskou farou zastavil se kočár ze Záhořan. Sestupovali z něho pánové Hajný a doktor Netušil a vypadali oba velmi vážně a starostliví. Z fary v ústrety jim vycházel kněz Rmen, podle všeho nový vysvěcenec, a mlčky jim podával ruku.

»Nuže jak, velebníčku?« otazoval se lékař.

»Po vaší radě, pane doktore, napsal jsem všecko, co jsem mu vyrozuměl.«

I vyňal z náprsní kapsy lístek, tužkou popsaný, a podal jej doktorovi. Tento nastavil lístek tak, aby i pan Hajný do něho viděl, a četl hlasitě: »Slib — nebožka paní Hajná — pro děti — slib — umírala — já tam byl — zpovídal jsem — byla tu — nechoďte sem — já rozvážu — pro děti —. už jde — u okna — nebožka paní — Bože, Bože — slib — slib.«

»Pozorně-li jste naslouchal, velebný pane?« znova se tázal doktor.

»Pozorně. Jiných slov jsem v té záležitosti nezaslechl; leč opakovala se vícekrát.«

»Pojďme k nemocnému, zcela bez šumotu. Vy, velebníčku, postavte se před něho.«

Všichni tři vstoupili do pokoje, kde v rohu, hlavu ledem obloženu maje, na loži strádal nemocný Drahokoupil. Měl oči přimhouřeny a ležel tiše, bez pohybu. Pánové usedli k oknu.

»Spí-li?« tázal se doktor.

»Nezdá se,« odvětil polo nahlas Rmen.

»Čekejme.«

Nemocný sebou pohnul a prsty na jeho rukou se rozhýbaly. Pak zvedal ruce a dělal jimi ve vzduchu posunky. Za chvíli žalostně sténal. Pak začal blaboliti jednotlivá slova, ale nebylo jim rozuměti. Konečně mluvil srozumitelněji: »Vidíte ji tu — tu.«

»Vidí opět nebožku paní,« zašeptal lékař k panu Hajnému.

»Mély, Mély — slib — vynu . . .«

»Přece,« pravil doktor lakonicky. »Račte se mnou trochu ven, pane Hajný.«

Vyšli z fary a stanuli. Pan Hajný se zadíval na hřbitov.

»Pojďte do zahrady,« navrhoval doktor Netušil; »my lékaři hřbitovům nepřejeme.«

Zašli do zahrady a procházeli se řadou švestkových stromů.

Doktor vyňal znova Rmenův lístek a připsal poslední slova farářova. Poslední si doplnil na »vynucen« nebo »vynutila«.

»Je to smutný protokol, příteli, ale obsažný,« jal se rozmlouvati. »Srovnám-li jednotlivá slova v logický pořad, stává se domněnka, již jsem vám cestou přednesl, jasnou skutečností; a srovnám-li opět skutečnost tu s novinou, již jste mně dnes pověděl, že žádal jste slečny Mély o ruku a ona vám ani slovíčkem neodporovala, a se psaním staré paní, že svoluje, myslím, že třeba, ano nutno, abychom vážně o věci porozprávěli.«

»Jsem velmi znepokojen, vážený příteli,« podotkl pan Hajný.

»Jest příčina k tomu. Drahokoupil nadarmo vaši nebožku paní před sebou nevidí. Přeludy jeho souvisí se skutečností; toho mám přesvědčení. Hleďte, co vypovídá, ovšem tak, jak choroba jeho dopouští: Vaše ne-

božka paní z lásky k dětem svým, aby měly po její smrti dobrou matku, vynutila na slečně Mély, nota bene na smrtelném loži, slib, že si vás vezme za manžela. Ale když měla na věčnosť odejíti, hnětlo ji svědomí, nahlédla, že těžkého hříchu se dopouští, a vyzpovídala se faráři a vyžádala na něm, aby ten slib rozvázal. Tu vidím mezeru, ale dá se doplniti. Farář nevěděl o tom, že žádal jste za ruku její a snad nebožce paní slíbil, uvidí-li, že slečna Mély nebéře si vás z náklonnosti, nýbrž ze slibu na ní vynuceného, že slib ten rozváže. Proto také až posud jednal správně; čas rozvázati slib nebyl ještě tu, a nyní, když nadešel, není k tomu schopný a snad ani nebude. Bojím se oň do pravdy; bude zvláštností, ozdraví-li.«

»Ale vezměme věc prakticky, doktore,« namítal pan Hajný. »Poměr mezi Mély a doktorem nadobro se rozpadl. Vím to z úst samé Mély. Mély jest svobodna a u věku, v němž nutno jí zaopatřiti se pro budoucnosť. Nechci si lichotiti, ale myslím, že nad partii se mnou nemůže býti pro ni výhodnější.«

»Mély jest charakter,« odpovídal doktor pokojně. »Dlouho nemilovala, a když milovala, milovala jednou pro vždy, a doktor Javorník sedí jí hluboko v srdci. Znám, příteli, ze své praxe ženy, všední i vzácné; Mély je ze vzácných, a takovým státi se všedními rovná se k smrti. A kdyby si vás vzala, jednala by jako všední žena. Ostatně mám podezření na vaši nebožku paní, že bezúhonně nešla za svým cílem. Zdá se mi všecko, že sama mocným svým vlivem v Mély působila, aby roztrhla ji s doktorem, aby Mély přišla o svou lásku, aby ji měla svobodnou a učinila si ji bezvolným nástrojem pro svůj účel.«

»Pane doktore, trpce se mne dotýkáte,« ozval se rázně pan Hajný. »Památka ženy mé jest mi svata; nešlechetnosti takové nebyla schopna.«

Doktor Netušil pokrčil rameny a chvilku rozmýšlel.

»Pomysleme, příteli, na její stav, pomysleme, že brala za jisté, že umře, a že byla starostlivou matkou, a pak kdo ví, neměla-li subjektivní přesvědčení, že Mély s Javorníkem nebude šťastna, a že po boku vašem kyne jí lepší a jistější budoucnosť. Ostatně farář asi všecko ví, on by mohl mluviti. Jest osudno pro Mély i vás, že mluviti nemůže.«

Pan Hajný se rozpomínal o tom, jak jeho paní o doktorovi Javorníkovi soudila, a jsa spravedliv, musil skoro doktorovi dáti za pravdu a v duchu pokořiti se jeho bystrovtipu a znalosti lidského srdce.

Doktor Netušil jej z myšlének vytrhl.

»Nemudrujme, milý příteli, do modra,« pokračoval; »postavme se pokojně při skutečnosti. Co nyní činiti? Nejezděte žádným způsobem k Mély o slovo, dokud záhada, tak podivným způsobem probuzená, řádně se nevysvětlí. Také pozvete k sobě doktora Javorníka, ať jedná s námi společně. Snad i on sám přivede nás na dobrou stopu, to jest, jestli mu posud na Mély záleží.«

»Miluje ji posud.«

»A vy jste si ji chtěl vzíti za ženu?«

»Jste krutý soudce, příteli.«

»Já ze své strany,« zamlouval tu poznámku doktor, »přičiním se zuby nehty, aby Drahokoupil byl zdráv. Všechen prázdný čas svůj věnuji jemu. Jiného již pro vás všecky učiniti nemohu.«

»Zachovám se, jak umluveno,« slíbil pan Hajný, ruku lékaři tiskna.

»Každý povinnosť svou, příteli, a bude bohdá dobře,« přisvědčil bodrý Netušil.

Vyšli ze zahrady. Pan Hajný odjel a doktor Netušil zůstal v Suchotíně. Nemocného faráře ošetřoval jako

své oko a pro jistotu pozval si některé lékaře z okolí, v jejichž zkušenosť a vědu věřil. S malou pozměnou usnešeno mezi nimi setrvati při jeho léčbě, a štěstí jim přálo. Drahokoupila odtrhli od kraje hrobového.

Doktor Javorník zůstal na Čerstvém vzduchu, čekaje netrpělivě, až jak Drahokoupil při Mély pořídí. Farář se u slečny opověděl, a když mohl se vydati na cesty, odjížděl, požehnán doktorem i panem Hajným, do Plzně. Vzal na se úlohu dvojí, rozvázati těžký její slib a navrátiti ji opět doktoru Javorníkovi; ostatně jedna úloha sahala ústrojně do druhé. Náležitě se připraviv přistoupil k svému dílu. Když mu Mély hned ze začátku svěřila, že nikoliv z nějaké náklonnosti, nýbrž zhola jen ze slibu, Maruši daného, hotova byla ruku panu Hajnému pro vezdejší pouť podati, sňal s ní slib, jenž stál ji tolik slz a bolestí, vypravuje dopodrobna všecko, jak měl uloženo z úst nebožky paní Hajné.

»Buď jí odpuštěno, v čem hřešila,« zvolala Mély rozplývajíc se radostnými slzami; »na konec přece jí jen šlo o blaho mé, třeba pobloudila na cestách svých!«

Když pak farář se odvážil jménem doktorovým na srdce její zaklepati, mlčela a povážlivě kroutila hlavou. V dívce, strastmi zkušené, pozdvihl se tuhý boj, s jehož rozhodnutím nechtěla se ukvapiti. Farář doléhal na určitou odpověď omlouvaje se tím, že poslání jeho, kdyby nepoznal i v té věci smýšlení její, zůstalo by kusým, a že domnívá se za službu svou hodným býti, aby nepropustila jej s neplnou pořízenou.

Slečna odvětila:

»Byla bych nevděčnicí, kdybych jen tím se vám odsluhovala; dík můj musí dokazovati celý můj život. Abyste však i v té věci viděl mou k vám ochotu a vůli, vyřiďte doktorovi, by sám ke mně přišel.«

»Pro odpuštění a smíření?«

»Snad.«

Farář se spokojil.

Doktor dostavil se jako po páře. Po dlouhém čase, pro vzácné štěstí zmrhaném, milenci opět se setkali. Když poprvé sebe lícem v líc spatřili, sčítal druh s druha písmo utrpení, jež žalosť do rysů jich tváří vepsala. Ani on ani ona nebyli se slovo, duše jich se rozlítostnila a na oba připadla měkkosť, jež klidně rozumného pohovoru naprosto nepřipouštěla. Chvíli stáli mlčky proti sobě. Doktor se vzmužil. Sepjal ruce jako k modlitbě a promluvil hlasem, jenž čarodějným omamem obestřel duši dívčinu:

»Mély! Život nebo smrť?«

Mély svezla se bezděčně do křesla, při němž stála, a vypukla v pláč. Upokojivši se odvětila:

»Jsem žena!«

»Žena jest úrodným a svatým pramenem života, Mély; živé přírody plodem nejskvostnějším. Mély, dej mi život!«

»A dám-li jej?«

»Vyrvu si srdce z prsou, vyrobím z něho korunu a postavím ji na tvé čelo, tak jako tys druhdy vavřínem ověnčila čelo mé na Čerstvém vzduchu. Mély, tvá duše se mi otevírá dokořán, z očí tvých svítí ten starý lahodný úsměv a zove mne k srdci tvému. Ó, duše mého ducha, tys má, má, na věky má!«

A doktor v šílené radosti přiskočil k dívce, zdvihl ji silnými rameny vzhůru, jakoby ji celému světu ukazoval, a vzhlédna k nebi volal:

»Díky tobě, Pane Bože, za ni.«

* * *

V Suchotíně byla opět hromada kočárův a lidí v kostele a na hřbitově jakoby máku rozsypal. Koně při kočárech měli barevné stužky, z kostela zaznívala veselá

hudba a mezi vesničany bylo plno řečí, že takový párek, jako ten doktor z Prahy a slečna z Čerstvého vzduchu, se ani za dvacet masopustů takhle neshledá. Varhany dohrály a z kostela zazvučely hlučné intrády. Lid se hrnul ze chrámu a z prvních byli muzikanti, již doleji při rybníčku se seřadili, a když svatebníci do kočárů sedali, svůj kopuletý oblíbený pochod spustili. První kočár zaujali noví manželé: doktor a Mély, a proti nim seděl Jaroušek a služebná s Prokůpkem. Byla to zvláštnosť, ale pěkná zvláštnosť, neboť každému se líbila. A manželé naši nevezli dítek jen na Čerstvý vzduch, ale odvezli si je i do Prahy.

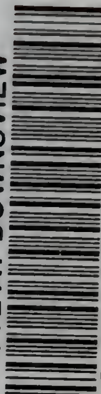
V jednom ze zadnějších kočárů seděl pan Račte. On jediný byl dnes na svatbu příliš vážný. Při hostině sice rozveselil se poněkud a pronesl dosti obstojný přípitek, ale v noci vytratil se z prvních domů. Měl dnes doma ještě funkci. Zavřel dvéře do síně vedoucí a osvětlil všecky pokoje. Pak v slavném průvodu se svým Imamem odebral se do parádního pokoje přímo ke kytici, slečnou Mély mu darované. Vyňal ji opatrně z vázy a šel s ní ke kamnům, kde měl již připraveny papíry. Byly to pomačkané a opotřebované úlohy jeho z Meče a Dýky a z Kopyta. Zapálil o svíci papíry a do veselého plamenů reje uvrhl slečninu kytici. Pak díval se vážně, jak rozsypávala se v prach a popel. Když poslední jiskřička dohasla, obrátil se k svému Imamovi a pravil:

»Jest po všem, milý brachu! Odpočiňme v pokoji.«

Téhož roku, před adventem, stali se Tureček a Gábinka svoji.

OBSAH.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 20 07 13 005 1